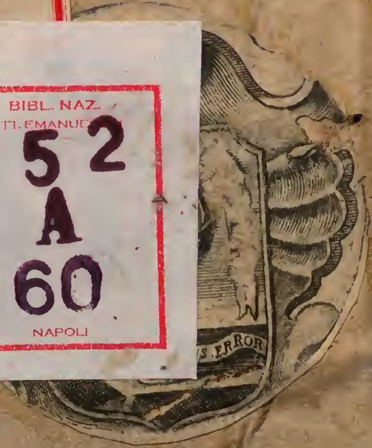
75.

BIBLIOTECA NAZ.LE

152
A
60

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUE
152
A
60
NAPOLI

152. A. 60

MARCELLI PALINGENII

POETÆ DOCTISSIMI

ZODIACUS VITÆ:

HOC EST,

De hominis vita, ſtudio, ac moribus optimè inſtituendis, Libri XII.

Editio Nova.

Cum indice locupletiſſimo.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM le GRAND,
M. DC. LXII.

AD ILLVSTRISS. OMNIQ. laude digniſſimum Ferrariæ Ducem HERCVLEM ſecundum, Marcelli Palingenij Stellati Præfatio.

*

COnſueuerunt ſcriptores, tũ antiqui tum recẽtiores, illuſtriſſime atq; inuictiſſime Dux Hercules, Eſtenſis familiæ ſummũ decus, ſplendor, & gloria, poſtquam libros ſuos, imò liberos, quos ingenio ſuo pepererunt, ad calcem perduxere, illíſq; vltimam manum impoſuere, virum quempiam ampliſſima dignitate ac poteſtate conſpicuum quærere, cui labores ſuos dedicent, nuncupent, atque commendent, vt eius fauore ac patrocinio muniti, peſtilentiſſima inuidorum ſpicula, criticorúmq; temeritatem non reformident. Quandoquidem in hac vitæ tragicomœdia contingere plerumque ſolet vt ignaui homines voluptatibus addicti, eos contemnant quos virtute præſtare vident. Diuina tamen prouidentia fieri ſemper ſolet, vt in tanto humanæ vitæ errore, aliquis Princeps reperiatur qui virtutem dili-

gat,ſuoq; patrocinio tueatur: ne ſtudioſis viris præſidium deſit,& locus ad quem confugere valeant. Cæterùm,vt antiquos reges atque imperatores ſilentio prætercam, qui viros ingenio præcellentes amplexi ſunt,tu vnus es tempeſtate noſtra, Dux excellentiſſime, cui Deus talem tribuit mentem, vt nil pulchrius,nil honeſtius, nil diuinius virtute ipſa exiſtimes: ideóque virtutē habentibus preſtò eſſe conſueuiſti. Minimè mirum igitur videri debet ſi ad celſitudinem tuā confugi, libroſq; meos tibi dedicare conſtitui. Nam quem alium patronum in tota Italia inuenire poſſum, cui muſæ cordi ſint? qui carmen ſibi oblatum aut intelligat, aut examine recto expendere ſciat? O corruptiſſima tempora! Quid mihi cum principe, qui alienis oculis videt? ore loquitur alieno? illum volo qui per ſe poſſit curuum diſcernere recto: cui non auſint maligni homines dicere candida de nigris, & de candentibus atra. Talem igitur cùm te eſſe omnes prædicent, Dux illuſtriſſime, audacter ad te profectus ſum: eò maximè quòd Antonius Muſa Braſauolus, vir ſingulari doctrina integritatéque conſpicuus, qui Excellentiam tuam fideliſſimè colit, mihi de te ſpem optimam attulit: quippe qui doctrinam, pru-

dentiā

dentiam, humanitatem, liberalitatémque tuam mirificè apud me commendauit. Cuius verbis tantum habeo fidei, quantum dici poſſit. Eo igitur ſuadente, opus noſtrum, cui titulus eſt ZODIACVS VITAE, in duodecim libros digeſtum, multóſque per annos elaboratum, Celſitudini tuæ donamus, dicamus, nuncupamus: vt apud poſteros nomen tuum clarum ac memorabile fiat. Sed quanquam longè pretioſiori munere dignus es, tamē hoc exiguum noſtrum accipere tua Celſitudo ne dedignetur: magíſque donantis animū, quàm, donū ipſum aſpicere velit. Spero tamen fore, ſi opus hoc tuis auſpiciis ſemel in lucem eruperit, vt apud viros bonos ac veré doctos laudem haud ſpernendam ſit habiturum, præſertim apud poſteros. Quandoquidem poſteritas ipſa ſolet abſque inuidia iudicare, iuxta illud, Paſcitur in viuis liuor, poſt fata quieſcit. Nónne ſua etiam ſæcula Mæonidem riſere? Accipe igitur, Dux illuſtriſſime, exiguum pauperis clientis munus: tuóque fauore, quaſi Palladis ægide, ab inuidorum maledictis defende. Si tamen in tanto opere aliquid fortè reperitur quod à noſtra religione aliquantum diſſentire videatur, mihi minimè imputandū cenſeo. Nam dum aliquan-

do de rebus Philoſophicis loquor, diuerſorum Philoſophorum opiniones refero, præſertim Platonicorum. Quæ ſi falſæ ſunt, non ego, ſed ipſi reprehendi debent: cùm mea ſit intentio, à catholica fide nunquam declinare. Quocirca in omnibus quæ ſcripſi, orthodoxæ Eccleſiæ me humiliter ſubiicio: eiusq; cenſuram, vt virum Chriſtianum decet, libenter accipio. Vale Princeps optime. Dij te nobis diutiſſimé ſeruent.

*

THOMAS SCAVRANVS AD LECTOREM.

***

PRælia grandiloquo ſcribunt mauortia verſu,
Pugnaceſq́ue ſolent tollere ad aſtra viros,
Aut mæſtos referunt alterno carmine caſus,
Aut lyricis celebrant te Cytherea modis
Multi atque egregij vates, Oenotria tellus
Quos tulit, aut Graij qualibet ora ſoli.
Hæc via iam cunctis nota eſt, hæc trita poëtis
Materia, hanc omnis tractat vbiq́ue liber.
Sed pauci, heu nimium pauci, tentare ſeueras
Conantur docto carmine Pieridas.
Pauci audent veri cæcas aperire latebras.
Quiſq́ue iocos ſequitur, ſeria quiſq́ue fugit.
Quàm facile eſt chartas nugis implere canoris,
Quàm facile in calamum fabula blanda venit?
Auſonios inter vates Lucretius vnus,
Scrutator veri ſedulus ipſe fuit:
Abdita naturæ cupiens irrumpere clauſtra,
Et ſuperos acie mentis adire deos.
Sæpe tamen recto deflexit tramite. & errat,
Deceptus dictis, ô Epicure, tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus,
Vera magis, necnon vtiliora canit.

De dÿs, deq́; anima oſtendit quid credere ſit fas,
Dum ſequitur noſtræ relligionis iter,
Carmine complexus, Phœbo Muſisq́; ſecundis,
Quæ intra ſe, & quæ extra maxim' orbis ha
Viue igitur felix, Vates digniſſime, donec (bet.
Suſpendet mundi pondera vterq́; polus.
Tu Marcellus eris: nunquam tua fama peribit,
Et tua laus nullo eſt interitura die.
Candide Lector habes diuinum carmen, in illo
Inuenies animi grata alimenta tui.
Quæ ſint ſumma bona, & quo pacto ducere vitā
Conueniat, præſens hoc tibi pandit opus.
Hoc tibi dat ſophiæ cæleſtia munera, per quæ
Te poteris ſummo conciliare Ioui:
Hoc tibi naturæ myſteria multa recludit:
Deniq́; te doctum, te facit eſſe bonum.
Zodiacus vitæ fertur: quia vita per ipſum
Ducta nitet, ceu ſol per ſua ſigna means.
Maioremq́; vt ſol mundum, ſic iſte minorem
Illuſtrat, vegetat, ornat, alitq́; liber.
Quem quicunq́; Deo charus cupit eſſe, tenebit
Sæpe manu, & magna ſedulitate leget.

MARC

MARCELLI PALINGENII STELL. POETAE, ZODIACI VITAE LIBER PRIMVS.

*

ARIES.

MENS mea neſcio quo iamdudum impulſa furore
Ardet lauriferos Parnaſſi inuiſere colles,
Ruraq́; Caſtaliæ Muſis celebrata canoris:
Cirrha placet, ſemperq́; virẽs nemus. ô ego quã-(tas
Effugiam tenebras? video ſurgentis Eoo
Luciferi radios, paulatim albeſcere cælo.
Liuor abi, & ſtygio procul hinc te abſcõde ꝓfũdo.
Vincit amor Muſæ, vincit Deus: ardua quamuis
Sit via, non metuit virtus inuicta laborem.
Phœbe pater, vatumq́; decus, da noſcere calles
Ambiguos: auidumq́; reple ambroſia Aganippe:
Lux tua monſtret iter, per quod penetralia tẽpli
Ingrediar veneranda tui, & me ſubtrahe vulgo.
Non ego, quòd veniam nouus ignotusq; ſacerdos,
Gratus ero fortaſſe minus: ſi numine dextro

Excipies,blandoq́; ſinu.tu tollis ab imo,
Nobilitasq́; viros:ſine te mortale peribit
Ingenium,vox rauceſcet,nil dulce ſonabit
Vana chelys:quòd ſi fueris mihi dexter,adibo
Sidera,ſpectabitq́; altos mens enthea diuos.
Sis igitur mihi,quæſo,fauens Latoë,tuumq́;
Tollere humo(niſi fata vetent) dignare clientem.
Et vos Caſtalides Nymphæ,ſi pectore puro
Limina veſtra adij,ſi non contagia cæcæ
Luxuriæ iuuenem potuere auertere veſtro
A cultu,nec me vicit veſana libido,
Tradite me famæ,ne prorſus inutilis olim
Vixiſſe hîc videar,pereamq́; in funere totus.
Spes famæ ſolet ad virtutem impellere multos.
Tu verò Dux,Herculeo qui nomine gaudes,
Auſonios inter proceres celeberrime noſtro
Tempore,& Eſtenſis certiſſimã gloria gentis,
Quem Parnaſſiacis Pallas nutriuit in antris,
Et ſacro à teneris aluerunt lacte Camœnæ,
Vnde ſibi ſperant decus immortale futurum,
Cirrhæasq́; iterum per te reuireſcere lauros:
Quãquã obſtat Mauors,atq; inuidus in ſua quærit
Promiſſis,alijsq́; modis,te ducere caſtra,
Caſtra vbi perpetuos merearis victor honores,
Et tua lauriferis decorentur ſigna triumphis,
Adſis,& placido vultu dignare poëtam
Aſpicere,inſolitas intentatasq́; volentem
Ire vias,vatum quas non vlla orbita ſignat

Hacten

Hactenus, & timido optatum largire fauorem.
Sic tua incolumem videat Ferraria ſemper,
Donec poſt longæ felicia tempora vitæ,
Decedens terris, ad cæli ſidera migres.
Illa dies olim veniet (modò ſtamina nobis
Lõga trahat Lacheſis) quũ te & tua facta canẽ-
Vberius, nomenq́; tuum Gangetica tellus, (mus
Et Tarteſſiaci reſonabunt littora ponti:
Ibit Hyberboreas paſſim tua fama per vrbes,
Et per me extremis Libyæ noſceris in oris.
Tunc ego maiori Muſarum percitus æſtro,
Omnibus oſtendam quanto tenearis amore
Iuſtitiæ, ſit quanta tibi pietasq́; fidesq́;,
Quantum conſilio valeas, & fortibus armis:
Quàm ſis munificus, quàm clemens: deniq́; per me
Ingenium moresq́; tuos mirabitur orbis.
At nunc iſta, tibi quæ tradimus, accipe læto
Interea vultu, & præſentibus annue cœptis.
Scribere fert animus multa & diuerſa, nec vno
Gurgite verſari ſemper: quò flamina ducent
Ibimus, & nunc has, nunc illas nabimus vndas,
Ardua nunc ponti, nunc littora tuta petemus.
Et quanquam interdum fretus ratione, latentes
Naturæ tentabo vias, atq; abdita pandam,
Præcipuè tamen illa ſequar quæcunq́; videntur
Prodeſſe, ac ſanctos mortalibus addere mores,
Heu penitus (liceat verum mihi dicere) noſtro
Extinctos æuo: quo non obſcœnius vllum

Aut

Aut fuit, aut poſthac erit: & quæcunq; nocentes
Languenti valeant animo detrudere morbos.
Non melior, nõ virginibus magis apta Camœnis
Materies, quàm quæ tractat de moribus, vlla eſt.
Hæc hominem reddit ſanum, ingenioq́; valentem,
Sit quamuis hebes, & ſtolidi cognatus aſelli,
Impius, & recti contemptor, turpiter & qui
Luxuriam ſequitur, vel quem ſcelerata cupido
Sollicitat, cuiúsve premit præcordia dirum
Inuidiæ virus: mendax, vafer, atque bibendi
Conſultus, demum vitio quocunq́; laborans.
Hac poterit ſola peruerſæ crimina mentis
Exuere, atque viam vitæ reperire ſalubrem.
Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
Qui ſibimet, domuiq́; ſuæ, patriæq́; decenter
Conſulere, ac dubijs rebus ſuccurrere norint.
Non tantùm facies roſeo niueoq́; colore
Miſta placet, pulchríque oculi, pulchríque capilli,
Singuláque æthereas imitantia membra figuras:
Quantum compoſiti mores, & ſplendor honeſtæ
Mentis, quam vitio virtus ſecluſit ab omni:
Quid quòd iuſtitiæ cultor, morúmque bonorum
Lætus agit, ſperátque Deos ſibi profore ſemper?
Nec curat, ſiquis ſecreta in aure loquatur:
Nec trepidat Regis, vel iudicis ora vocatus:
Contrà, qui malus eſt, formidat ſemper apertum
Ne fiat facinus, quòd clàm commiſit: & ictus
Fulmineos, tonitru audito, ſibi conſcius horret.

Siquid

Siquid ſecum homines muſſant, nunc dicitur eheu
De me, nunc recitant noſtræ præconia culpæ.
Quid faciam? iudex, vel Rex me accerſit, adibõ?
An potius fugiam miſeræ diſcrimina vitæ?
Lege deûm ſtabili ſemper metus angit iniquos.
Námq; malus, quãquã interdũ gaudere videtur,
Aeſtuat ipſe tamen medijs vt ſtrongylos vndis,
Aethnáve quũ fabricat flagrãtia tela Pyracmõ.
Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
Pergama, periurum ſtultè miſerata Sinonem?
Ogygiásve domos infauſto Marte petitas?
An laudabo aliquem dictis mendacibus, vt pars
Magna ſolet vatum: & coruum phœnica vocabo?
Num melius, plumis Iunonia regna ſecantem
Dædalon, icarióſque auſus & fata gementem,
Mutataſq; deûm atq; hominũ memorare figuras?
Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
Num melius iuuenum laſciuos dicere amores,
Quódq; nefas maius, dictis temerare prophanis
Cælicolas? quid enim dementia noſtra veretur?
Concumbunt, rapiunt pueros, vitiantq; puellas:
In cælo eſt meretrix, in cælo eſt turpis adulter.
Prò pudor! hæc pietas? hoc fas? hæc debita diuis
Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?
Quid non mentiri, vel quid non protinus audet
Fingere mortale ingenium: vt ſibi maior eundi
In præceps pateat via, liberiórque poteſtas
Peccandi detur, minus & peccata pudoris.

In ſe contineant? O ſtulta, ô putida certè
Scriptorum turba Anticyris purganda duabus.
Ad vos hic ſermo eſt: alios vexatis & ipſi:
Nec parcit cuiquam veſtræ petulantia linguæ.
Quid mirum, ſi vos eadem quoq; fulmina tãgũt?
Dicite, quid tantum noctesq́; diesq́; laborem
Fertis? duntaxat pro vobis? at nihil inde
Laudis habere licet: nã qui ſua commoda ſolûm
Quærit, nec prodeſſe aliĳs curat, potius ſed
Damna aliena malus ridet, dum quod ſibi credit
Vtile perficiat, ſæuiſſima iure meretur
Bellua, non homo dici. Ergo ſic ſcribere oportet,
Vt quicquam inde boni valeant haurire legentes,
Ne fruſtra tempus ſeſe triuiſſe querantur,
Fallaces nugas & inania monſtra legendo.
Atqui ſcire opus eſt, triplex genus eſſe bonorum,
Vtile, delectans, maiusq́; ambobus honeſtum.
Horũ aliquot, vel plura ferat quodcunq́; poëma,
Sic tamen, vt metæ nunquam frangantur honeſti.
Sed quibus eſt dignus titulis, qualive corona,
Qui non vana modò, ac nullam præbentia frugẽ,
Verùm quæ potius vitam corrumpere, necnon
Inſanis poſſint maiorem adhibere furorem,
Affigit chartis, diræ monumenta relinquens
Luxuriæ, & populis deliramenta futuris?
Heu quantos vrget ſtimulos, & qualia nequam
Sermo animis aconita propinat. ab auribus audet
Improba vox, imas cordis penetrare latebras:

Ad

Ad ſcelus inde ſolet torpentia membra mouere.
Dicet fortè aliquis, delectant talia magnum
Sæpe virum, cuius florente ſatelles in aula
Plurimus eſt, & quem rerum iubet eſſe verendū
Copia, cui ridet modici fortuna cerebri.
Quid tū? proīde licēt, & ſunt laudāda, quòd ipſis
Diuitibus placeāt? Non ſic. nā quilibet haud ſcit,
Quot bipedes aurum, quot purpura veſtit aſellos.
Sunt ô ſunt multi, Sidonia concha ſuperbos
Quos facit, & Seres depexæ frondis honore
Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens
Annulus, & rubro collecta in littore gemma:
Hos tu iurares magnum ſuperare Platona
Ingenio, & ſanctis non cedere moribus illi,
Quem ſolum cecinit Phœbi cortina beatum.
Nil tamen intus habet ſpecies hæc tanta: ſed ipſos
Nomine non vano, ventoſos dixeris vtres.
Magna voluptatem generat fortuna, voluptas
Stultitiam, & prorſus lumen rationis obumbrat.
Inde fit vt rarò ſapiant. tolerare laborem
Propter virtutem quis vult, ſi præmia deſint?
Præmia quis quærit, niſi quē dura vrget egeſtas?
Gaudia ſectatur diues, dulcemq́ quietem:
Dumoſos odit calles, cliuoſq́ viarum
Difficiles, per quas doctrina ſcandimus arcem.
Non poſſum tota non excandeſcere bile:
Quin ego deuoueo verſus pariterq́ poetas,
Cum video pueros, obſcœna docente Magiſtro

Caer

Carmina,peiores fieri,primumq́; pudorem
Linquere paulatim,& ſceleratos diſcere mores,
Vnde magis poſſit natiua augerier illis
Nequitia,& citius ſub tartara delabantur.
Sed mihi non deſunt ſolatia debita.nam cùm
Scribant,vt magnam poſſint acquirere laudem,
Magnã ignominiam pro laude, & dedecus ingens
Accipiunt:meritò quis enim non iudicet illos
Flagitio imbutos omni,talésque fuiſſe.
Qualia ſunt chartis quæ mandauere nefandis? 1
Index eſt animi ſermo,morúmque fidelis
Haud dubiè teſtis:quoniam quiſq; illa libenter,
Et crebro loquitur,quibus oblectatur.arator
De bobus,raſtris,de vomere:nauita narrat
De velis,remis,de reſtibus,atque carinis:
Miles equos memorat,gladios,haſtilia,pugnas:
Sic obſcœni homines plerunq; obſcœna loquũtur.
Vos moneo,quorum eſt fidei commiſſa iuuentus,
Et quorum eſt teneras puerorum fingere mentes,
Ceu molles digito ceras:hæc ſcripta peroſi 2
Deteriora,alijs incumbite:& illa docete,
Arida quæ non ſint,& non indigna referri.
Hiſtoriæ placeant noſtrates,ac peregrinæ:
His ſe cirrati oblectent:has mente reponant.
Nectareos manant ſuccos,(mihi credite,)vitam
Inſtituũt,quæ ſint fugienda ſequendáq; mõſtrãt.
Fabula non omnis ſpernenda eſt.ſæpe legatur
Vtile quid moneat puris Comœdia verbis.

Sunt

Sunt etiam (fateor) complura poëmata, prauis
Haud temerata iocis: ſed quæ grauitate virili
Procedunt, placidoq́; tegunt ſub cortice mella.
Iſta iuuant, eadem pariter ſine crimine proſunt:
Iſtis diſcipulos epulis educite veſtros.
Firmior at poſtquam viuendo acceſſerit ætas,
Liberius poterunt lato diſcurrere campo,
Et quaſcunq́; volent, decerpere tutius herbas.
Eſt operæpretium poſt hæc perpendere, maius
Vtrum opus, atq́; vtrum potiori in ſede locãdum,
Quo probitas, an quo tãtum ipſa ſcientia creſcit:
Præſtet vtrũ eſſe bonũ, an doctũ diuina quidẽ res
Doctrina eſt: decorat mites, odítq́; ſuperbos:
Ipſa voluptates refugit ſomniq́; clientes:
Nec niſi per longum tempus, multóq́; labore
Percipitur. regit hæc vrbes: hæc arma ciere,
Hæc auferre poteſt. terras & ſidera monſtrat,
Morborum expultrix: varias formare figuras,
Et numerare docet, fidibúsque apponere vocem:
Tecta Dei ſcandit, naturæ arcana recludit:
Qua ſine nemo poteſt perfectus dicier. hæc nos
Diſſimiles pecudum reddit, ſimileſque deorum.
Fit tamen exigui pretij, perditq́; nitorem
Ipſa ſuum quoties vitiorum fæcibus oblita
Induit infirmes vultus: ceu ſordet laſſis,
In putri demerſa luto: ceu Phœbus ab atra
Obductus nebula, vel cum premit ora ſororis.
Nec modò vileſcit, ſed fit quoq́; noxia: quippe

Si malus hunc habet, poteris conceſſa furenti
Dicere tela, quibus valeat transfigere plures,
Bacchariq́; magis. Quiſquis ſine crimine vitam
Ducere conatur, diuina humanaq́; ſeruans
Iura, ſcelusq́; cauens, tanquam præuiſa draconis
Guttura, quem ſtimulat paſtus inſana cupido:
Sic licet vpilio, vel agaſo, aut mulio, libros
Qui nullos penitus norit, pretioſus haberi
Laudibus ac debet magnis ornarier: illum
Spernere non homines, non cæli numina poſſunt.
Quis, niſi mẽtis inops, virtutũq́; improbus hoſtis,
Non amet, atq́; illum laudet, qui ſacra veretur,
Iuſtitiamq́; colit: cæco non vincitur auro,
Non aliena rapit, miſeris ſuccurrit, & arcet
Infames à ſe: aſt humiles fouet, impia linguæ
Mordacis vitat contagia. lædere quenquam
Non gaudet, potius cunctis prodeſſe laborat?
Quodq́; decus mirum eſt, in re quacunq́; modeſtũ
Oſtendit ſeſe? felix hic nempe. ſed illum
Felicem magis eſſe reor, qui pollet vtroq́;,
Qui probus atq́; idem doctus: diademate talem
Quis dignum neget? hic alijs præcellit, vt aurum
Eſt oricalcho nobilius, vitroq́; pyropus.
Tu tamen inuenies rarò peccare peritum,
Vel cautè, aut leuius: rudibus vix vlla pudoris
Eſt ratio, atq́; palàm vetitos labuntur in actus,
Irridetq́; ſacras petulans inſcitia leges
Vt cæcus neſcit ſcrobibus diuertere ab imis,

Impia

Impinguntq́; pedem tenebroſa nocte vagantes,
Quum ſilet inferno recubans Proſerpina lecto:
Sic mens quæ cæca eſt, ſine lumine doctrinarum,
In quodcunq́; nefas facili deſcendere lapſu
Non dubitat, niſi ſit pœna compreſſa timore:
Nec quicquã quod nõ placeat ſibi, iudicat æquũ.
Sæpe vicem tamen ipſa gerit natura magiſtri,
Inq́; vtero ingenium multis largitur: vt illi,
Quod ſchola non docuit, cæleſti munere diſcant.
Quid prohibet tales inſontem ducere vitam?
Maxima ergo illi debetur gratia, cuius
Præſtat vtrumq́; liber. Biſidi vos numina mõtis,
Quæ colui, quibus & reliquos deuouimus annos,
Munera ſi fas eſt paruos tam magna rogare,
Tale mihi carmen quæſo concedite: vel me
A pipere & ſcombris ſaltem defendite, noſtros
Tardipedis nec Vulcani voret ira labores.
Hactenus hæc. Aries, qui noſtri limina ſeruat
Zodiaci, iam vult properanti cedere Tauro,
Meq́; noui finire iubet præludia cantus.

LIBER II.

TAVRVS.

Traxiſti lõgã portu mea cymba qetẽ:
Iam tẽpus dare vela notis, & ſoluere funem: (altis
Ceſſit hyems, canæq́; niues de mõtibꝰ
Diffluant, viret omne ſolum, lapſæq́; reponit

Sylua comas, renouat dulces Philomela querelas:
Floribus ornatæ crines per prata Napææ
Deducunt choreas, Dryades, Satyriq́; petulci
Carmina muſcoſis iterant laſciua ſub antris:
Aurea nunc volucer iaculatur tela Cupido,
Et iuuenum placidis incendit pectora flammis.
Iam tutum vaſtos pelagi proſcindere campos:
Vnda ſilet, Zephyrus redit expectatus ab orbe
Occiduo: quid ſtulta times? eſt lucidus aër,
Atq; ſuo curſum ſuadent Alantides ortu.
Quid tibi continget tranquilla per otia laudis?
Laurea deſidiæ præbetur nulla: potenti
Eſto animo, atq; aude: audenti fortuna fauorem
Sæpe tulit, pauidoq́; vetat gaudere triumpho.
Vt video, terrent rictu te monſtra canino:
Sed turpe eſt, fœdis virtutem cedere monſtris.
Perge igitur, iam rumpe moras, altumq́; petamus.
Rex ille omnipotens, vaſto qui præſidet orbi,
Aurea qui ſolo moderatur ſidera nutu,
Tot voluit latas habitare animalia terras,
Tot pontum, & liquidis vitam ſeruare ſub vndis
Orba ſuis ne tanta forent elementa colonis.
Ex his tantum homini, quid ſit cognoſcere verũ,
Quid decens & poſſe loqui, conceſſit: at ore
Cætera ſunt muto, & tellurem cernua lambunt.
Hic ratione potens, validiſſima quæq́; ſubegit:
Alipedes tigres, iracundoſq́; leones.
Et quamuis diro ſint corpora plena veneno

Serpen

Serpẽtum,tamen hũc metuũt,hunc maxima cedit
Oceani moles,oris Balæna ſupini.
Hoc ſine,quid tellus eſſet? denſiſſima certè
Sentibus,& nullas ſegetes inculta crearet.
Hic leges,& quæ ſeruantur legibus vrbes,
Condidit:ornauit cæleſtia numina templis.
Repperit innumeras artes,imitantia fulmen
Tormenta,emiſſum quibus,ignis turbine clauſi,
Per ſpatia effertur longè diſtantia plumbum:
Quo pulſæ turres,& mœnia celſa trahuntur
In præceps: vaſtoſq; procul quicunq; boatus
Accepit, dubius ſe audiſſe tonitrua credit.
Væ vobis ſuperi,ſi talia fortè Gigantes
Olim Phlegræis habuiſſent fulmina campis.
Repperit & puppes,vetitũ quibus ire per æquor
Poſſet,& extremum ventis famulantibus orbem
Quærere,quà Titan populos deſpectat Eoos,
Et Tarteſſiacas pronus quà mergitur vnda,
Quà Cynoſura nitet:& quà contrarius axis
Aſpicit Antipodas pendentes vertice:qui iam
Caſuri,opponunt pedibus veſtigia noſtris.
Cùm tamen ingenio excellat,mentiſq; vigore,
Vt credi poßit diuino ex ſemine natus,
Neſcit adhuc,nec ſcire ſtudet(res mira,nefasq;
Et centum tauris,& larga cæde piandum)
Viuere quo pacto,vel quid vitare,ſequíve
Debeat.ô cæcis mortalia plena tenebris
Pectora,& ô mentes caligine circumſeptas

Stultitiæ, incedunt deſerta per auia: vix heu,
Vix paucis nouiſſe datum, quo tendere tutum,
Quà ſit iter, per quod vera & bona ſumma petã-
Non docet hoc gemini nodoſa ſcientia Iuris, (tur.
Non quæ Pæonio ſanat medicamine morbos.
Non Rhetor, non Grammaticus. Sapientia ſola
Hoc aperit: fida hæc hominũ dux atq; magiſtra eſt
Hanc mihi ſi dederit Deus, & ſubtemina ſi non
Ante diem triplices truncabunt noſtra ſorores:
Ipſe bonum ſummum quod ſit, qui poſſit haberi,
Vt ſpero, expediã quãquã hæc prouincia magna eſt.
Principiò ſummum eſſe bonũ pars maxima cẽſet,
Numorum plenam bene ſemper habere crumenã,
Atq; auri tantum, quantum vel Lydius amnis,
Vel Tagus, æquoreas ſplendens eructat in vndas:
Iugera tot campi, quot crines vertice: longum
Poſſe diſſe agmen ſeruorum, armenta, gregesq;,
Quot non Trinacrijs pauit Polyphemus in aruis,
Quot nec Ariſtæo fuerant, Tirynthius & quot
Non Erythæcis tulit à præſepibus Heros:
Pulchraq; vt Alcinoi pomaria, & Heſperethuſæ:
Nec non marmoreis miranda palatia cruſtis.
Hæc ſunt quæ cupiũt omnes, quæ quiſq; requirit:
Quæ ſuperos genitrix tenero petit anxia nato
Supplicibus votis. his qui affluit, eſſe beatum,
Felicemq; putat craſſi dementia vulgi.
Sed neſcit quanti lateant ſub floribus hydri,
Quotq; roſas inter ſpinæ naſcantur acutæ.

Illum

Illum etenim quiſquis fieri vult diues, oportet
Nocte dieq́; animo diuerſas voluere curas,
Fortuna variante vices: nunc cogitat vnum,
Nunc aliud: ſi fortè epulis accumbit, iniquæ
Morſus auaritiæ ſtimulat, vix vlla palato
Eſca placet, properatq́; ingratas linquere menſas,
Abſtrahit inde illum exigui ſpes dira lucelli:
Vix ſomnum capiunt nocturno tempore ocelli:
In latus, in faciem iacet, & quandoq́; ſupinus,
Verſaturq́; thoro: haud aliter quàm ſaxea moles
Siſyphia reuoluta manu. quid luce peracta
Geſſerit, & quid ſit redituro ſole gerendum,
Penſitat. en pereunt pecudes, cras pabula quærã,
O brumæ deuota dies, quàm frigora bobus
Hæc nocuere meis: ſed diſpenſator iniquus,
Paſtoresq́; mali rapiunt hi: decipit ille:
Inuaſere lupi caulas, prædatus & ipſum
Eſt pecus inſanus miles, magalia fregit,
Incendit ſegetes, deſecta eſt vinea ferro:
Debitor aufugiens, portat cum fœnore ſortem?
Nulla fides, nulla eſt homini reuerentia diuûm:
Omnia plena dolis. prò Iupiter, ille bonus vir
Prorſus habebatur; ſed fallax gratia linguæ,
Atq́; oris: non eſt ſemper vera effigiei
Regula, quid doleam? remeat mea nauis, & affert
Lucroſas, ohe, merces: graue pondus amomi,
Thura, electra, piper, Serûm velamina, veſtes
Sidonias, merceſque alias, quas vexit ab Indis:

Quàm ſi concurſu Symplegades infregiſſent,
Si vel Scylla vorax, dubij vel ſaxa Capharei
Soluiſſent tabulas, muliebri more querelis
Impleſſem totas ædes, lacrymiſq; maderent
Pectora. non deerunt nummi, niſi viuere deſit.
Nil frumenta valent: quid tum? mercabor oliuũ:
Eſt fodiendus ager, iaciendaq́; ſemina, meſſes
Occandæ, fabricanda domus, viteſq; putandæ.
Illud emã, hoc vẽdã: accipiã, & quod debeo reddã.
Non ſecus huc illuc impellitur, ac pila magno
Luſorum cœtu ſolet, aſpiciente theatro,
Iactari: hinc atque hinc ingenti miſſa tumultu
Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit.
Lætitia, mœrore, metu, ſpe, fluctuat æſtu
Continuo, veluti ventorum flatibus æquor:
Ixion verus, qui captus imagine nubis,
Concubitu fœdo prolem genuiſſe biformem
Dicitur: vnde eius voluit ſine fine rotari
Membra, colubriferis radijs affixa, Deûm rex.
Diuitiæ quid ſunt? res nempe ſimillima nubi,
Quam ſi Riphæo Boreas demiſſus ab axe
Incutiat, videas vnde eſt concreta, reſolui
In tenues fumos: monſtra hinc gignũtur, habẽtia
Humanam faciem. quid enim ſpecioſius ipſo
Diuitis aſpectu primo? ſed noſcere poſtquam
Ipſius vitam licuit, diuerſa videntur
Partibus à tergo non reſpondentia primis.
Aſſiduo motu rotat hunc fortuna, colubri

Agmina curarum ſunt, quæ præcordia rodunt.
Vel ſcit vel neſcit diues, quæ poſſideat. ſi
Neſcit, quid proſunt? quoniam nil inde boni, vel
Accipit aduerſi, velut is qui non habet, at ſi
Quæ ſua ſunt nouit, vel amat, vel non amat illa.
Si non, cur tenet hæc? ex his quæ gaudia ſumit?
Qualia, quum potat ſuccos abſtemius vuæ.
Si quidem amat, pariter curat, ſtudet illa tueri,
Proq́; his ſeruandu eſt anxius, atq; laborat:
Sollicitatq́; illum quicquid contingere rebus
Poſſe malis credit quas poſſidet: excruciatur
Si perit inde aliquid: fieri quod ſæpe neceſſe eſt,
Cùm nil ſtare diu videas, incommoda cùm ſint
In promptu ſemper: demum quo plura tenebit,
Hoc plus curarum accedet, ſæuiq́; laboris.
Quid memorẽ, ſubeat quàm crebra pericula põto,
Ac terris, cenſum cupiens augere paternum?
Syluicolas latrones, ponticolas piratas
Sæpe fugit: capitur tandem, laniandaq́; phocis
Viſcera, ſiue lupis præbet. captiuus herili
Collum ſæpe iugo ſummittere cogitur, is, qui
Vt dominus fieret, ſe obiecit caſibus audax:
Vix menſa tutus propria, propriòve cubili.
Exitiale datur ſitienti ſæpe venenum,
Stertentemve necat cupidi manus impia ſerui.
Pinguior in cædẽ vt petitur magis hoſtia, nec non
Nobilior potius ſpoliatur fructibus arbos,
Vtq́; apibus muſcisq́; perit quæ dulcior vua eſt.

Sic cui plura dedit ſors & meliora tenenda,
Inſidias patitur plures, propiorq́; periclo eſt.
Nota Syracuſij ſolertia mira tyranni:
Euge bone, es felix? quid ni? non pocula deſunt,
Non epulæ, pueri, ſceptrum, diadema, cupitæ
Deliciæ: gemmis, auro (quid cernis) abundas.
Heu mihi: namq́; tholo ſeta ſuſpenſus equina
Enſis adeſt, iamiam miſeri caput infodietur.
Inuidia vexantur opes: namq́; optima liuor
Quæq; malus lædens, odit felicia ſemper.
Hoc pretio, miſeri, damnoſum quæritis aurum,
Veſtra Palæſtinæ ſtimulent vt corda ſorores,
Aſſiduè, ac nigrum citiùs tendatis ad orcum.
Nónne Midæ, fuluo quem Bacchi dona metallo
Ditarunt, cunctis ridenda inſaniaʾ iure
Huic aſini auriculas, iratus Phœbe dediſti.
Aurum cuncta precor fiant quæ corpore tangam:
Mox petijt ſtolidus primis contraria votis,
Quum cibus in vacuum nullus deſcenderet aluū.
Talis auare tibi fortuna eſt peßime, qui cùm
Plus habeas, plus ſemper eges: vt Tantalou vndis
In medijs cruciat ſitis arida ſi tibi pleno
Effundat cornu, quicquid vi, Copia, nunquid
Quod ſatis, an nimium, ſumes? hoc officit: illud
Quiſquis habere volet facili mercede parabit.
Noſtra etenim minimis rebus contenta quieſcit
Natura, in vitium ſi non delapſa repugnet.
Diuitis in menſam ſylua pelagiq́; feruntur

Optima

Optima,non deſunt lepores, non caprea,ceruus,
Hædus,aper,volucrumq́; genus nõ turdus obeſus,
Perdix,ficedula,nec non quas Colchica tellus
Mittit aues:grandes capi.grandeſq́; columbi:
Portantur rhombi,ſquillæ,muræna,locuſtæ,
Mugilis,& piſcis nomen qui traxit ab auro,
Oſtrea, cæruleo quæ Cyzicus æquore gignit:
Multa alia,eſt verſu quæ claudere difficilis res.
Vina dehinc,nigro nunquam ceſſura falerno,
Ni potius placeant aruiſia nectaris inſtar.
Sed quæro,nunquid cũcta hæc lupus iſte vorabit?
Non credo:vel ſi cupiat,non poſſe putandum eſt.
Quod ſi poſſe volet,rumpetur venter,& ibit
Turgidus ad tumulum turba comitante rudẽtũ.
Nam qui plus æquo ſtomachi penetralia replet,
Læditur,& clamat,Medici ſuccurrite:demum:
Euomit,& totas putor capit improbus ædes.
Hinc variæ inſurgunt febres,hinc ſcrupeus humor
Inſidias manibus pedibusq́; affigit inertes:
Cui non compertum eſt,multos inducere morbos
Ingluuiem? vexare animos & corpora, Bacchi
Humorẽ immodicũ,ſitibũda in viſcera merſum?
Ergo parcus erit,de multis pauca capeſcens,
Qui nõ ante diem vult dulcem abrumpere vitã:
Nec plus quàm pauper,ſaccum ſtipabit opimum.
Murice diſtinctos locuples veſtitur amictus,
Auratamq́; togam, tenuiq́; ſubucula byſſo
Enitet,& Scythicæ redimitus vellere frondis,

Geſtat

Geſtat fœmineo pretioſa monilia collo.
Num magis iſta fugant mordẽtia frigora, quam ſi
Muniat incultæ vilis te penula lanæ?
Num quæ vulgari lino contexitur, æſtum
Arcet tela minus, tunc quum per torua leonis
Signa Molorchæi gradiens, calidiſſimus eſt ſol,
Flauaq́; vaſanus diſcindit Syrius arua?
Quàre ſi lena tuum velet bombycina corpus?
At dices, ille in pretio eſt quem pulchra decorant
Veſtimenta: caput venienti inclinat, & omnis
Aſſurgit populus, ſolusq́; hic nobilis, atq́;
Creditur eſſe bonus, prudens, ac dignus honore,
Dignus amicitia: pannoſo prorſus habetur
Nulla fides, tritamq́; irridet turba lacernam:
Sis licet Arpinas, cuius facundia toti
Præfertur Latio: vel fabri filius ille,
Attica quem tellus mirata eſt ſæpe loquentem:
Carminibus quamuis poſſis æquare Maronem,
Mæoniiq́; ſenis diuinos reddere cantus:
Non tamen idcirco ſperes tibi præmia laudis:
Sperneris, mihi crede, locum projectus ad imum.
Tu Ganymedæos fruſtra ſectabere vultus,
Optabis fruſtra teneram tractare puellam,
Si tectus vili pauper gradieris amictu.
Non equidẽ inficior: magna eſt nã gratia pulchri
Veſtitus. verum fuerit virtutibus ipſa
Si mens nuda, malis imbutaq́; moribus: omnis
Ecce perit cultus, fies inglorius, ac te
Deſpiciet

Deſpiciet quiſquis norit, tua terga cachinni
Mordaces ferient, vel cæcæ iurgia ſannæ.
Nec ſeruus propria quem tu nutrire farina
Conſueſti à puero, ſi te cognouit auarum,
Crudelem, tumidum, vinoſum, mentis egentem,
Aeſtimat: idcirco ſecum clàm murmurat in te.
Hüccine herum fortuna mihi non æqua dediſti,
Hunccine herum tolerare diu me fata iubebunt?
Laudabunt alij, quem turba domeſtica temnit?
At fortis, prudens, iuſtus, pariterq́; modeſtus
Si fueris, ſi te non parua ſcientia clarum
Reddiderit, quãuis tribuet tibi veſtis honorem,
Nec (modo ſit ſanus) poterit te ſpernere quiſquã.
In primis, quicunque cupis venerabilis eſſe,
Laudari multum, nec non vehementer amari,
Virtutem ſequere, ac vitij contagia vita:
Et caue committas quod poſſit iure putari
Cenſura dignum, atq; auctori inferre pudorem:
Nam ſolet egregiam ſtolidum contemnere vulgus
Virtutem, minimâ ſi infectam labe notauit.
Sed quiſnam prorſus viuit ſine crimine? nemo eſt
Qui non legitimo quandoq́; à calle recedat.
Qui non à rectâ interdum declinet amuſſi.
Ille tamen rarò ac minimum qui peccat, haberi
Atq; bonus dici debet, ſed gratia linguæ
Maxima, quæ doctè ac prudenter ſingula profert.
Cultus habet ſermo, & ſapiens, mirabile robur:
Imperat affectus varios, animúmque gubernat:

Ha

Hæc plus quàm veſtes, poterũt te reddere clarum.
Nec tu formoſi ſpecie capiaris ephebi:
Talis amor ſcelus eſt, quem qui ſapit effugiet: nam
Eſt pueris, nec mens, nec amor, ratióve, fidésve.
Ah pereat quiſquis puerorum flagrat amore.
Si te delectant formoſæ membra puellæ,
I, pete coniugium: vel non meretricula deerit.
Quid mavis demens cupere & ſperare negata,
Pellere cùm poſſis facili medicamine morbum?
Sunt tamen hoc propter cupiendæ forſitan ipſæ
Divitiæ, vt melius virtutem acquirere detur.
Quandoquidem argento loculi ſi fortè vacabũt,
Nullus erit qui te doceat: nam ſoluere oportet
Mercedẽ haud parvã doctoribus. eſt quoq; habẽda
Sumptibus haud parvis librorum copia, tempus,
Quo valeas ſtudijs incumbere, plura legendo,
Ne mala paupertes alias te voluere curas
Cogat, & impediant ingrata negotia mentem.
Heu quã difficile eſt, quã paucis numina præſtãt,
Ex humili volitare gradu virtutis in arcem!
Quàm rarò egregios pauper ſortitur honores!
Præterea qualis vita eſt, quàm proxima letho,
Quàm meritò ſpernẽda, animũ ſi nulla voluptas
Mulceat, atq; levent ſolatia nulla laborem.
Cùm nunquam deſint curæ, cum plena dolorum
Omnia ſint, præſtat ſtygiam tranare paludem,
Cerberéam ſaturare famem, miſcerier vmbris:
Si nunquam fas eſt rebus gaudere ſecundis,

Gaud

Gaudia ſi miſerum pectus non vlla ſerenent.
Aſt inopi quiduam dulcedinis, aut ſolati
Eſſe poteſt? cui deeſt panis vinumq́ꝫ frequenter:
Nunc lecto, nunc veſte caret: nunc calceus ipſos
Oſtendit digitos, veteri diſſutus aluta.
Viuere vix potis eſt, nedum ſectarier illa,
Iucundum quibus eſſe ſolet mortalibus æuum.
Talibus at certè quicunque eſt diues, abundat.
Illud enim aſſequitur quicquid deſiderat, & vult.
Tantum habet imperij, tantaq́ꝫ pecunia vires,
Vt ſibi nil obſtare diu patiatur: ab alto
Deducit montes, & valles tollit in altum.
Si vult ergo canum pernici prendere curſu
Ceruos, aut capreas, vulpes, leporésve fugaces:
Si volucres captare libet, vel fallere piſces
Retibus aut hamis: Veneris ſi grata voluptas,
Si cibus & potus delectant. otia, ludus,
Si choreæ, citharæ've placent, ſi plaudere cantu:
Omnia diues habet: nam præſtant omnia nummi.
Accipe quid contrà referam, ſi diſcere quiſquam
Geſtiet, id certè dabitur, modò firma voluntas
Nunquam deficiat: nec terreat aſpera cliuis
Anguſta, & primo ingreſſu ſatis horrida dumis
Semita, virtutis qua culmina celſa petuntur.
Si non ſunt nummi tibi, væneat ipſa ſupellex,
Vel domus, aut fundus quid ni? quo viuere pacto
Tunc potero? cogar mendicus quærere panem.
Ah miſer: eſt melius mendicum viuere, dum te

Cælicolis ſimilem diuina ſcientia reddat,
Quàm ſi poſſideas Perſarum, bellua, gazas.
Noli iudicio tenebroſi accedere vulgi,
Haud magis atque pecus verũ agnoſcẽtis: at ipſe
Si ſapis, hæc memori quæ dicam mente teneto:
Præter virtutem, non eſt durabile quicquam.
Diuitiæ pereunt, ſpecies quoque, robur, honores,
Cuncta cadunt: virtus æterna in tempora durat,
Quam fortuna nequit, nec tollere longa vetuſtas.
Ipſe tamen vidi nunquam, & vix credere poßum
Vel periiſſe fame, vel mendicaſſe diſertum:
Quem ſi fortuna interdum conatur iniqua
Obruere, auxilium virtus feſtinat, alumnos
Protegit alma ſuos ſemper doctrina, diúque
Non patitur miſeris vrgeri caſibus: affert
Naufragio tabulam, qua tuti littora poſſunt
Spumoſos inter fluctus attingere nando.
Qui pollet virtute, Arabum deſerta, nigróſque
Aethiopas, rigidóſq; Getas luſtrabit, & Indos,
Tutus & incolumis. fortunæ ſola reſiſtit
Virtus, atq; illi dubio certamine pugnat.
Nullis eſt igitur parcendum ſumptibus: omnem
Ne dubita, vt virtutẽ habeas, impendere cenſum.
At ſi forte tibi, valeas quod vendere, nil eſt,
Eſto bonus ſaltem, ſi non potes eſſe peritus.
Cum doctis verſare libens (nam diſcere multa
Sic poteris) nec non auidè quæcunq; loquuntur
Auſculta, atq; roga interdum: tum cætera diuis

Commi

Committe, & patiare animo tua fata ſereno.
Gaudia ſi ſequeris, ſi te inſidioſa voluptas
Implicat, & dulces tranſmittere luſibus annos
Te iuuat, atq; ideo diues cupis eſſe, voluta
Sedulus hæc tecum, ratio quæ prouida dictat.
Nulla voluptate eſt res pernicioſior: aufert
Conſilium, mentemq́; premit, virtutibus obſtat:
Corrumpit mores, vitiorum maxima nutrix:
Debilitat corpus, ſenſus obtundit: amaro
Fine nocens, homini multorum cauſa malorum eſt,
Clarius iſta ſequens ſermo, meliusq́; docebit.
Si tamen aduertas, habet & ſua gaudia pauper,
Nec forſan leuiora, magis nam dulcia ſunt quæ
Rarius eueniunt ſolatia credite, longè
Gratior, ac longè eſt iucundior illa voluptas
Quæ dilata diu fuit, ardenterq́; cupita.
Sic cibus eſurie ſuauis, requieſq́; labore,
Sic potus vexante ſiti, ſic frigore flamma,
Frigora ſic æſtu, ſic intermiſſa diuq́;
Suſtentata Venus grata eſt magis: omnia demum
Rebus ab oppoſitis, vires contraria ſumunt.
At locuples tolerare nihil vult, ſemper abundat
Delicijs, adeò vt moueant faſtidia ſæpe,
Et cupiat bulbos, ſiliquas, holus, alia, ſardas,
Solennes epulas & prandia lauta peroſus,
Nil adeò dulce eſt quod non videatur amarum,
Et non diſpliceat, ſi plus durauerit æquo.
Delectant alterna magis, vetitiſq́; potiri

Dulcius eſt,ſordent quæ poſſunt ſemper haberi,
Præterea non res hominem,ſed ſola voluntas,
Iudiciumq́; animi contentum reddit.amari
Eſt dignum,quodcunq́; placet. quid proderit ægro
Concinnas offerre dapes,cui febris ademit
Guſtum? quid vini ſuauem præbere ſaporem
Illi qui gaudet puris abſtemius vndis?
Hic hædum,aſt alius carnes cœnare ſuillas
Mauult:hunc cantus iuuat,illum ludus:amorq́;
Omnibus haud idem:hic puerum cupit,ille puellã:
Huic ſcortum placet,aſt illi matrona.beatum
Efficit ergo animus,non res.rationibus iſtis,
Non minus ac diues,lætatur pauper:ab illo
Grandia poſcuntur,paruo hic contentus abibit.
Impenſa diues maiori,ac ſæpe minori
Lætitia viuit quàm pauper.gratius ouo,
Et cicere,eſt veſci,atq; famem compeſcere porro,
Nautæ aut foſſori,quàm regibus & reginis,
Quicquid terra ferat lauti,prandere,vel vnda.
Dignior illa autem iure eſt dicenda voluptas,
Quæ nec ſumpta nocet,nec contradicit honeſto.
Nil tamẽ eſt melius quàm pauca optare, animũq́;
Vincere conſilio:ne ſpes te affligat inanis.
Qui quod habere nequit deſiderat,excruciatur
Sperãdo fruſtra,& nequicquam tempora perdit.
Id cupias igitur quod certè poſſit haberi,
Aut nihil:atque animo frænos impone tenaces:
Aſt opibus quiſquis pollet,vult plura,petitq́;,
Quàm

Quàm licet, & paruo contentus viuere neſcit:
Indiget idcirco multis. felicior ille eſt,
Sufficiunt cui pauca ſatis. res ampla, ſuperbum,
Riſoremq́; hominum, contemptoremq́; deorum,
Inſanum, molleḿq; facit, virtutis & hoſtem.
Nam quis virtutem curat, ſi ſenſus abundat?
O bona paupertas, ò nondum cognita diuûm
Munera, virtutum cuſtos, & amica pudori,
Luxuriæ frænum, vitæ tutela: procacem
Fortunam tu ſola potes, ventiq́; furorem
Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
Tuta tenes paruo, vicinaq́; littora ſeruas.
Sæpius æthereos feriunt vaga fulmina montes,
Et quatit excelſas Boreas rapidiſſimus ornos:
Ima latent ignota malis, humileſq́; procellæ
Iuniperos rarò infeſtat, lentæq́; myricæ
Stant inter ſyluas immotæ, ac pace fruuntur.
Spreuit Anaxagoras, ſpreuit Democritus, atque
Complures alij (quorum ſapientia toti eſt
Nota orbi) argentum atq; aurũ, cauſasq́; malorũ
Diuitiâs. quare? niſi quòd non vera putarunt
Eſſe bona hæc, animum quæ curis impediunt, &
In mala præcipitãt quã plurima. Fabricius quod,
Quod Cato, quod Curius, ſãctiſsima pectora, quõ-
Sẽſerũt: nõ quid vulgus, plebsq́; inſcia dicat, (dã
Mente agita: atque tibi propone exempla bonorũ.
Nónne olim victor felicia ſigna Quirinus
Sæpe tulit, poſito quum ſumere conſul aratro

Arma iubebatur, requiem factura ligoni?
Tum caſa parua viros & frugi menſa ferebat:
At nunc deliciæ, & laqueata palatia, molles
Imbelleſq́; edunt fœtus, ac luſibus aptos.
Diſcite mortales tandem, longiſq́; tenebris
Exuite obſeſſam mentem, ſurſumq́; leuate
Iam caligantes oculos: quò cæca voluntas
Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
Naturæ ſimiles eſtis, ratione tenetis
Imperium mundi: ratio vos dirigat ergo,
Non error, finemq́; animo perpendite rerum.
Sufficiat cibus ille, famem qui ſedat: & illa
Veſtis, quæ corpus velet, friguſq́; repellat.
Sit ſopor ille ſatis, reficit qui feſſa labore
Mēbra. etenim trib⁹ his opus eſt, cū corpora noſtra
Sint fragili contexta luto. ſed talibus uti
Sic licet, vt tanquam medicinæ munere cures
Quos tribuit morbos homini natura nouerca.
Aſt hic luxuriem dapibus complectitur, ille
Veſtibus: hanc alius vitam vix ſentit, ab arte
Dum fugit, aſſiduoq́; premit ſua lumina ſomno.
Felix qui didicit contentus viuere paruo:
Nec ſpem vllam in rebus ponit quas linquere cogit
Parca ferox, tanquam noſtri non iuris: & cui
Quàm breue ſit ſpatiū reputat, quā friuola demū
Omnia quæ in terris longè lateq́; creantur:
Qui minor aduerſis non ſit, maiórve ſecundis,
Minoiſq́; vrnam ſpernit, Stygioſq́; furores,

Securus

Securus quodcúnq; ferat fortuna, tenere.
Infelix, ſenſu qui ducitur, atq; futuri
Cæcus, ceu pecudes, tantùm præſentia cernit:
Qui neſcit, quòd quãto animus præſtantior ipſo eſt
Corpore, tãto animi pluris ſunt munera, quã quæ
Ad corpus ſpectant: igitur non diuitiæ ſunt
Prima bona: quæ quoniã pro corpore conquirũtur
Quæ poſſeſſorem non efficiunt meliorem,
Quis bona ſumma vocet? multos at ſæpe videmus
Quadrupedum ſimiles, iſtis qui rebus abundant.
Quantum ergo ſatis eſt vitæ, nihil amplius opta
Namq́; ſuperuacuo ſtulti lætantur: aceruos
Ingentes fruſtra fruſtra horrea plena requiris:
Cùm modio cumeráve famem propellere poſſis.
Cùm tibi ſufficiant cyathi, cur dolia quæris?
Si te Plutus amat tamen, & tibi Copia ridet,
Diuitiasq́; dedit fatorum ignota voluntas:
Quid facias, operæpretium eſt didiciſſe: tenendo
Ne peior fias, ne poſſis ſtultus haberi.
Dic age nunc quæſo, quæ nam prudentia, quodnã
Conſilium eſt illi cui ſunt bona multa: ſed ipſis
Inſipiens neſcit quo pacto debeat vti?
Hinc vires perſæpe nocent, damnoſaq́; forma eſt.
Hac ratione ſuum auctorem facundia perdit.
Hac ratione artes aliæ compluribus obſunt.
Nodus auaritiæ non te conſtringat, ab ipſa
Heu fuge: nam certè nulla eſt hac maior Erinnys.
Hanc memorant Acheronte ſatã, per triſtia ditis

Regna truces agitare faces, centumq́; colubris
Colla veneniferis geſtare minacia fauces,
Humano expleri nunquam potuere cruore
Semper hiant, alioſq́; tenent, alioſq́; requirunt
Ora cibos: nulli parcit, nec templa deorum
Dedecorare timet, malũ & inſatiabile monſtrũ.
Naſcuntur variæ hinc peſtes, diſcordia, cædes,
Proditio, rixæ, fraudes, iactura pudoris,
Contemptus diuûm, periuria, iurgia, bellum,
Atque aliæ plures quàm dici carmine poßint:
Hanc igitur vita: nil quippe nocentius, & nil
Quod magis oſtendat vile atque ignobile pectus.
Sic mulier, ſenior, pueri inueniuntur auari:
Sunt etenim imbelles, fragiles, animiq́; puſilli.
Huic alia eſt vitio labes contraria, ſed non
Tam grauis: hanc etiam ſtudeas depellere: nam ſi
Prodigus es, menſam alterius pinguemq́; culinam
Ieiunus fruſtra aſpicies, patrimonia poſtquam
Abſumpta, & nimio fuerint deperdita luxu.
Inter vtrumque manet virtus, extrema relinque:
Et cui fas quantúmq; licet, largire: nec vltra
Impenſam facias quàm ſit permiſſa facultas.
Diuitias hic finis habet: prodeſſe tenemur
Omnibus, at noſtris potius. natura creauit
Nos, non vt ſolum nobis, noſtriſq́; propinquis,
Aſt alijs etiam, quum poſſumus, emolumento
Simus quid quæſo præclarius, atque deorum
Dignius eſt ſolio, auxilium quàm ferre ruenti,

Tradere

Tradere pauperibus victum, miſeriſq; mederi?
Sic nos turba colit, ſic famam acquirimus: atque
Ad ſuperos multi per talia facta volarunt.
Naturæ humanæ nil aptius, & nihil ipſo
Dignius eſt hoĩe, vt perhibet ſchola docta ſophorũ,
Quàm prodeſſe homini, & ſocio ſuccurrere lapſo.
At nunc, ô mores, ô triſtia tempora, prorſus
Extincta eſt pietas: nulli largitur auarus
Diues, cùm teneat quæ tradere plurima poſſit:
Nulliuſq; ipſum miſeret. ſunt ferrea cunctis
Corda. quis exigua mendici nunc ſtipe caſum
Solatur? lacrymas rident, miſeroſq; precantes.
Si qua tamen donant, dant ſcurris, dantq; cynædis
Dant lenis potius, dant ſcortis callipareis:
Nemo dabit vati, Muſæ ſpernuntur vbiq;.
Calculus huic loculos, vel teſſera reddit inanes,
Ille autem pictis ludit patrimonia chartis.
Nonne hoc turpe magis numos abſumere pacto,
Vnde nec vllus honos, nec gratia quæritur vlla?
Mens oblita Dei, vitiorumq; oblita cœno,
Sicne licet fieri? nónne olim nudus ab aluo
Exiſti, & nudus terræ es rediturus in aluum?
O demens, non hæc tua ſunt: ſed Iuppiter harum
Eſt dominus rerum, tu diſpenſator & hoſpes.
Non res, ſed nobis rerum conceditur vſus.
At poſtquam vetus ille Charon te vexerit vltra
Quam trepidant ſuperi falçò iurare paludem,
Hic miſer, hic alijs heredibus iſta relinques.

Ergo his vtendum eſt rectè, dum ſtamina Parcæ
Noſtra trahunt, nobis ſumendo, aliosq́; iuuando.
Iam patet ex dictis, an ſint bona ſumma putandæ
Diuitiæ, mea cymba redi, ſatis ardua ponti
Nauimus: ecce auſter pluuias iam cogere nubes
Incipit, ecce vndas Typhones in aëra portant
Abſorptas pelago: vnde ingens promittitur imber.
Amplius hic tutum non eſt (mihi crede) morari.
Heu metuo fidum malè puppibus Oriona:
Dum licet, in portum tendamus: nubila clarum
Reddiderint vbi pulſa diem, reuocabit ab alto
Nos Triton ſcopulo, atq; iterum tẽtabimus æquor.

LIBER III.

GEMINI.

⁂

LVtea quadriiugo curru ſurrexerat Eos,
Aſtraq́; cedebant euaneſcentia cælo:
Iã diuiſus erat Titã, mediũq́; videbãt
Antipodes, medium noſter mõſtrabat (horizõ:
Mirabar quianã medijs de fluctib⁹ ignis
Exit inextinctus? certè hæc contraria ſeſe
Mutuò corrumpunt: quin ſol extinguitur vndis?
Igneus aut igitur non eſt, aut tingier ipſum
Oceano vulgus mentitur: talia mecum
Voluebam, gradior dum propter littora ſolus.
Obuius ecce ſenex quidam mihi venit, acerno

Innixus

Innixus baculo,nitidoq; indutus amictu,
Cana tenus medio pendebat pectore barba,
Pulchra cutis,læta & facies,varioq; colore
Florea candentes decorabant ſerta capillos.
Comminus vt dedimus citroq; vltróq; ſalutem:
Quò pergam,qui ſim,quo dicar nomine,quærit.
Reſpondi,atq; eadem pudibunda voce rogaui.
At poſtquam proprium nomen mihi reddidit (ipſe
Nánq; Epicurus erat) ſtupui ceu ruſticus agrum
Qui fodiens,reperit latitantem obſcurius arcam.
Atq; ego tunc,Venerāde ſenex,ſic numina ſemper
Cuncta tuis faueant votis,ſapientia quando
Mira tuis habitat fibris,niſi falſa loquuntur
(Vt plerumq; ſolent)homines,præcepta ſalutis
Da precor,& iuuenē prudentibus inſtrue dictis.
Dummodo non te aliò grauiora negotia ducant.
Ille autem contrà, Me nulla negotia ducunt.
Sed quoniam vito curas,fugioq; laborem,
Huc ſoleo vacuus crebrò aduentare,legoq;
Per prata hæc varios capiti geſtamina flores.
Vnde libēs & promptus agam quodcunq; petiſti.
Quippe loqui ſenibus res eſt gratiſſima cunctis.
At ne noſtra aliquis diſturbet verba viator,
Hinc diuertamus,denſaq; ſub ilicis vmbra,
Iuxta illas quas cernis aquas,reſidebimus ambo.
Iuimus,& placida ſic tandem voce profatur,
Nimirum huc aliquod iuuenis te numen adegit,
Vt diſcas hodie quæ ſit Sapientia.namque,

O ſuperi, quanta rerum caligine totum
Immerſum eſt mortale genus: ſimulacra videre
Mille ac mille hominum facile eſt, ſed rarus vbiq́;
Verus homo: vt poſſit non falſo nomine dici,
Mundus ſtultorum cauea, errorumq́; taberna.
Quare adhibe puram noſtris ſermonibus aurem,
Pellere ſi quæris miſeras à mente tenebras.
Principio, verum atq; bonum cognoſcere oportet,
Perſpicua ratione quidem, atque examine recto:
Hinc ſcatet, hinc magnos ducit ſapientia riuos.
At paucis hoc ſcire datum eſt. nam maxima turba
Diuitias ſummum eſſe bonum, pars altera honores
Diuerſi diuerſa putant: mihi ſola Voluptas
Optima cunctarum rerum cenſetur: & iſtud
(Ni fallor) vera poterit ratione probari,
Omniũ enim eſt finis rerũ, atque nouiſſima meta:
Ad quam ſic hominum facta omnia diſponuntur,
Spicula vt in certum ſignum mittuntur ab arcu.
Nam quis tellurem raſtris, quis Nerea tonſis,
Aut quis Gradiuum validis tentauerit armis?
Denique virtutem quiſnam quæſiuerit vllam
Si non hunc præſens mouet, aut ſperata voluptas?
Nempe hæc principium, mediũ, finisq́; laborũ eſt.
Quod magis vt pateat, quæ dicam attentiùs audi:
Omne opus ob finem, ratio niſi deſit agenti,
Sumitur: hic ſpecie prior eſt in mente, mouetq́;
Artificem, ſed re poſt facta nouiſſimus exit.
Finis item bonus eſt, igitur placet: atque voluntas

Hunc

Hunc ſibi vt acquirat, primis medijſq; libenter
Partibus incumbit, ſic delectatur, amænus
Sic labor efficitur. cauſa eſt ergo ipſa voluptas.
Quippe aliud non eſt quàm delectatio quædam.
Sed quia non facile eſt, rudibus ratione doceri,
Tentabo exemplis melius recludere verum.
Cur fodit, atque graui ſulcum deducit aratro
Agricolæ calloſa manus? non Sirius æſtu
Terrificat, non bruma gelu: cur nauita ponti
Inſanam rabiem, ſyrtes, ſcopuloſq; minaces
Non timet, admoti ſpernens confinia lethi,
Veliuola fretus pinu? cur prælia miles
Inſequitur, gaudetq; ferox, vbi claſſica Martem
Sæua canunt, acuitq; animos hinnitus equorum?
Cur iuuat aſſiduis alium palleſcere chartis,
Et varios verſare libros nocteſq; dieſq;?
Nempe vt poſt longos lucrum vel fama labores
Iucundum efficiat. nam ſi non ipſa placeret
Vtilitas & honos, virtus arteſq; perirent.
Eſt finis per ſe dulcis: primordia verò
Cum medijs propter finem. nil denique refert,
Turpia,, vel potius cũcta hæc videantur honeſta.
Nam veluti exultat laſciuus turpibus, ipſa
Sic virtute bonus placidiſſima gaudia ſentit.
Ergo voluptatem propter tandem omnia fiunt,
Vel mala declinẽt homines, vel cõmoda quærant:
Vel laudanda gerant, vel non laudanda ſequãtur.
Hac etiam ſola ſuperi mercede fruuntur:

Vtile

Vtile nanq; illis non conuenit, indigeant cùm
Nullarum rerum. ſed dices forſan, honeſtis
Numina plena bonis. quid tum? ſi talia lætos
Non faciunt diuos? tanquam ſi lignea gemmis
Nobilibus, fuluoq; ornes ſimulacra metallo,
Adde aliud, quoties perfecta eſt cauſa, neceſſe eſt
Inde parem effectum procedere: vis igitur quum
Quæq; animæ benè diſpoſita eſt, atq; optima ſer-
Obiecta, eſſe bonũ sũmũ nemo hercle negabit (uat
Qui ſapiat: verùm tali de fonte voluptas
Cogitur effluere. auditus ſic lætificatur
Harmonia numeris contexta dulciter aptis:
Sic forma egregia, viſus: ſic naſus, odore
Mirifico: hoc ipſum reliquis de partibus aio.
Quid, quòd cuncta Venus terris animalia gignit:
Atq; eadẽ (niſi vera neges) eſt ſumma voluptas?
Præterea, labor atq; dolor mala maxima cũ ſint,
Atq; voluptati contraria: iure voluptas
Eſſe bonum ſummum cenſebitur. oppoſitorum
Oppoſita eſt etenim ratio. proinde omnia quærũt,
Naturæ inſtinctu, quæ ſunt iucunda: cauentq;
Triſtia. quis verò naturam fallere credat?
Et ſummũ ergo bonũ, quod amãt animalia quæq;
Sed quid amãt, vel q d niſi dulcia gaudia quærũt?
Multi autem dicunt: virtutem acquirere oportet,
Sudando, algendo, dum viuimus: atq; voluptas
Eſt fugienda. frui tamen hac poſt fata licebit:
Gaudia quippe Deus iuſtis æterna parauit.

Nil

Nil rationis habet vox hæc, prorſusq́ʒ videtur
Irrita. nanq́ʒ animas poſt funera viuere, perq́ʒ
Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
Pro meritis pœnas, vel ſumere præmia facti,
Credere quis debet, niſi cui mens integra non eſt?
Hæc ſunt, ô miſeri, vatum commenta furentum,
Mos quibus eſt ſemper varias effingere nugas,
Vt ſtolidas dictis delectent talibus aures.
Finxerunt Stygij pallentia regna tyranni,
In quibus eſt Phlegethō, flāmis crepitātib. ardēs,
Tergeminus canis, & pictis armata colubris
Tiſiphone, extenſi per iugera longa Gigantes,
Et ſine luce vmbræ, & vaſti non vlla cremantes
Ligna foci: riget hic hiemis ſine tempore frigus,
Roboreq́ʒ ex nullo gemit hic compacta phaſelus,
Dum ſenior nimias tranſuectat portitor vmbras:
Aeolides ſaxo cruciantur, Tantalus vnda:
Vaſa maritinecæ geſtant rimoſa ſorores,
E quibus vnda fluit, vano repetenda labore.
Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur,
Talibus in regnis cecinerunt eſſe poëtæ.
O dij, quàm magna eſt penuria mentis vbiq́ʒ!
In nugas quàm prona via eſt! quid creditis iſta
Inſani? quæ nec poſſunt ratione probari
Vlla, nec ſenſu agnoſci? quid vana timetis?
Qui facilis credit, facilis quoq; fallitur idem.
Lucra ſacerdotum ſunt hæc, artesq́ʒ doloſæ.
At vbi vita ſemel tenues defecit in auras,

Nil

Nil ſumus, vt nõdum geniti nil prorſus eramus.
O nimium infirma & fragilis, nimiumq́ ſuperba
Atq; audax natura hominum, quo freta perẽnẽ
Stulta tibi vitam promittis? deſine velle,
Cùm ſis vile lutum, ætatem ſperare deorum.
Quælibet orta cadunt, & finem cœpta videbunt.
Ingentes vrbes populosq́, ingentia regna,
Supremos montes, & maxima flumina tandem
Aufert longa dies: at tu viliſſima puluis
Semper eris? tanta eſt modicæ fiducia mentis?
Nempe laboramus fruſtra, virtutis amore,
Somnia ſperando, & vanas fingendo Chimæras.
Stulti ſunt qui pro certis incerta ſequuntur:
Et qui pro dubijs, quæ ſunt manifeſta relinquũt.
Dulcia ſed remanent longæuæ præmia famæ.
Hoc certè nil eſt, cùm tu poſt funera nil ſis.
Fama quid eſt, ſi nil delectat fama ſepultos?
Quid lapis, aut ſtipes, laudum præconia curant?
Si non lætaris viuens, lætabere numquam.
Proinde ætas donec breuis hæc incertaq́ durat
Gaudebit quicunq́ ſapit pro viribus; & non
Frangetur quoties fortunæ vrgebitur ira:
Dulce autem quæret, ſi quid continget amari.
Ergo ne longis teneam te ambagibus vltra,
O iuuenis, dum fata ſinunt te viuere lætum
Hortamur, quantumq́ potes lugubria pelle.
Talia barbati poſtquam mihi verba magiſtri
Haud paruam fecere fidem: Pater optime, dixi.

Pro

Pro tantis nequeo dignas tibi reddere grates,
Officijs: verùm donec ſpirare licebit,
Debebo, ac memori ſeruabo hæc pectore dicta.
Scrupulus aſt vnus reſtat. nam diſcere oportet
Non ſolùm quid agas, ſed qua via detur agendis.
Ergo voluptatem doceas quo acquirere pacto
Poſſim, quà ſit iter per quod tendatur ad illam.
Tum ſenior, Breuis, & lata, & decliuis eunti
Eſt via, nō procul hinc habitat regina Voluptas,
Quæ ſi fortè tibi cordi eſt, veſtigia noſtra
Iam ſequere, hac per me poteris gaudere Reperta.
Portio ſiderei nondum tranſmiſerat orbis
De tribus vna diem, niſu quum ſurgit anhelo
Grandæuus ſapiens: quo præcedente ſequebar
Ponè ſimul, gradiens per deuia comminus ibam.
Progreſſiſq́; parum, moles oblata palati
Eximia eſt, ſcitorq́; ducem. Sublimis, & auro
Tam precioſa domus, quo poſſeſſore tenetur?
Plutus, ait, tenet hanc, indutusq́; arma ſatelles
Seruat iter, prohibetq́; vltrà tranſire volentes,
Ni prius hunc adeant & blando munere placent.
Ipſe autem celſa reſidet, quam cernis, in arce.
Tres tantùm natæ thalamo verſantur eodem,
Quarum ſi quæris cognoſcere nomina dicam:
Sordida Luxuries, tumidusq́; Superbia buccis,
Nec non audaci ſtolida Ignorantia vultu.
Tunc ego Quis, dixi, dominum nos ducet ad iſtū?
Tres illi ancillæ ſunt, per quas ire licebit.

Reſp

Reſpondit ſenior, Sors, Fraus, Vſura: patebit
Cuilibet ingreſſus facilis, ducentibus iſtis.
Dona mihi non ſunt, inquam, quæ tradere poſſim:
Nec tutum ancillis confidere talibus: ergo
Monſtra aliã mihi quæſo viam. tũc reddidit ille:
Eſt alia, eſt, per quam, ſi vis, tranſibimus. Eia
Duc, inquam. & pariter digreſſi, tendimus imam
In vallem, præbebat iter qua ſemita nobis
Scrupea, & incultis homini vix peruia dumis.
Hic Paupertatis pergendo offendimus ædes
Exiguas, lacero pendentes culmine: præter
Iuimus, & vaſtum nemus è regione videmus.
Hæc, quam proceris ferientem ſidera cernis
Arboribus, ſylua, eſt (inquit dux) inclyta ſedes
Reginæ, per quam nobis licet eſſe beatis.
Sed facie & manibus lotis accedere oportet:
Quaq; potes, totum te orna, vultumq; ſerena.
Nam dea nec ſordes, nec vult admittere curas.
Paruus erat veniens per leuia ſaxa deorſum
Riuulus, & blando ſuadebat murmure ſomnos:
Hic faciem laui, atq; manus, rigidoſq; capillos
Pectine compoſui, totoq; in corpore veſtes
Aptaui, atq; leues pepulerunt ſeria ludi.
Sic hilaris gradior. iam quantum funda retorto
Verbere ferre poteſt, iactu non amplius vno,
Emiſſum lapidem, diſtabat ſylua: canentum
Suaue melos volucrum, ſuaues ſentimus odores,
Quorum illic magna apparebat copia florum.

Tale

Tale nemus non mollis Arabs, Panchaia quamuis
Thura ferat paſſim. vidit: non Indus Eous,
Non Scytha laurifero ſpectabilis vndiq; ramo,
Non demum cæli qui pondera ſuſtinet Atlas:
Illa licet Satyri teneant loca, quos Nympharum
Vrit amor Dryadũ, & choreas per gramina ducãt
Dulcibus & nitidis vndis, curſuq; ſilenti
Ibat circum amnis: quantum tranſcendere ſaltu
Poſſet, venantum fugiens conuicia ceruus.
Tantum diſtabant ripæ, ſed plurima claro
Squammigeri pecoris ludebant agmina fundo.
Vltima cingebant ſyluæ quaſi mœnia, pulchro
Ordine diſpoſitæ, & ſuperantes nubila pinus:
Pinus quæ duro clauſerunt cortice quondam
Dilectum Cybelæ iuuenem. Phœbea cupreſſus
Iuxta aderat, paribusq; comis ſurgebat in altum:
Non illic deerat quercus, non eſculus, ilex,
Robur, acer, platanus, ſuber, nux, arbutus, alnus,
Orni, caſtaneæ, coryli, piceæ, tiliæq;,
Palma, abies, myrtus: veterumq; obſonia fagus,
Aurea Saturno fluerent quum ſecula rege:
Non vitis, ficus, malusq;, & amica Priapo
Lothos: non hederæ, & vatum geſtamina lauri,
Morus, & Alcidæ gratiſſima populus arbor:
Non pirus, atq; ſalix, prunusq; & pallida buxus,
Meſpilus, atq; olea, & ceraſus, nõ ſorb. & vlmus
Et ſiliqua, & primos quæ mõſtrat amygdala flores
Quid memorẽ cedrũ, atq; hebenũ, mẽſiſq; petitam

Materiam circum, cui cedere creditur aurum?
Quidve alias plures? quarum ſi nomina tentes
Dicere, Marmaricas citius numerabis arenas.
Ingredimur, qua pons ripam iungebat vtramq;:
Intus erant ſpatijs amplis, viſuq; decoris,
Huc illuc longo tendentia compita tractu,
Purpureæ niueæq; roſæ, pictiq; hyacinthi,
Narciſſi & violæ, & vaccinia miſta liguſtris,
Liliaq;, & longum viuens amaranthus in æuum,
Puniceis folijs, nec non caryophylus albis:
Balſamaq;, & caſiæ, & coſti, myrrhæq;, crociq;,
Mētha, thymū, thymbra, & bene olētis amaracus
Deliciæ, Idalijs oritur quæ plurima ſyluis. (horti
Hinc atque hinc ſuaues ſpirabant vndiq; odores:
Mille auium ſpecies implebant murmure ſyluā,
Et liquidum vario feriebant æthera cantu.
Coniugis infandum Progne deflebat amorem,
Fortunamq; ſuam atq; Ityli Philomela gemebat:
Pſittacus humanas operoſo gutture voces
Reddebat, tenueſq; ſonos variabat Acanthis.
Iugis aquæ riui nitidis de fontibus, inter
Manabant flores, & gramina læta rigabant.
Non Maſſyla illic, degebat bellua, nec vox
Sacrilegi eſt illic audita Lycaonis vnquam,
Non aper, aut vrſus, non velociſsima tigris
Prorſus erant, trifidis nec triſtia ſibila linguis
Talia ſpargebant tumidi per rura ceraſtæ.
Deniq; non illic niſi blanda & amantia pacis,

Aurit

Auriti lepores, cerui, dammæ, capreæq́;,
Et quanquam ver ſemper erat, dulciſſima ibidē
Poma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam.
Pene polum medium lampas Phœbea tenebat,
Quum locus eſt viſus nobis, vbi diua manebat.
Cāpus erat nemore in medio ſpatioſus, & herbis
Plenus odoriferis: nulla illic creuerat arbos.
Circū aderant menſæ egregiæ, dapibusq́; refertæ,
Qualibus accubuit Capuæ Dux luſcus: & ipſi
Accubuere olim qui Ancylia ſacra gerebant.
Tunc ſenior, Iam tempus adeſt, potemus, & eſca
Inſtauremus (ait) vires. nam ſobrius ire
Ad diuam, vel ieiunus prohibetur: & omnes
Huc quotquot veniunt, impune abſumere poſſūt,
Gratisq́; has epulas: dea ſic vult. cumq́; comeſæ
Deficiunt, famulæ reparant, renouantq́; ſapores.
Veſcimur, atq; mero madidi vix ſurgimus, & pes
Figebat dubios titubanti poplite greſſus.
Tum magis optamus reginam accedere ad ipſam:
Quam, medio in campo ſpatiātem, maxima turba
Pone ſequebatur, iuuenes, pueri, atque puellæ,
Maturiq́; ſenes, at non matura gerentes.
Illius ad dextram mulier pulcherrima. ſecum
Ibat, habens puerum: cuius pendebat ab armo
Feralis pharetra, & diris metuenda ſagittis.
Cæcus erat, nudusq́;, & verſicoloribus alis:
Arcum geſtabat manibus, neruumq́; trahebat:
Quāquā oculis captus, certis tamē ictibus omneſ

Figebat puer ille ferox præcordia pulſans,
Atq; iterum facto remeabat vulnere telum.
Iãq; illum penitus populum miſiſſet ad vmbras,
Fœmina ni quædam tales miſerata ruinas,
Auxilium miſeris mira pietate tuliſſet.
Nanq; vbi cuiusquam per ſaucia pectora ferrum
Viderat intraſſe, & tepidum emanare cruorem,
Accurrens, paritérq; ſalubria pocula præbens,
Seruabat vitam: ſed vulnera dira manebant.
Reginæ ad læuam, mulier ſtans altera habebat
Sẽper in ore cibos: manibuſq; & veſtibus vnctis
Sordida curabat ſolius gaudia ventris,
Grandiaq; inuerſo ſiccabat pocula fundo.
Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
Conniuenſq; oculis, vigilare nec ipſe valebat:
Nec vigilare ipſam, dapibus vinoq; grauatam
Neſcio quo ſæpe aſpergens humore ſinebat.
Rauca Cytoriaco reſonabat tibia buxo
Illic: aſt alij citharas & plectra mouebant.
Orpheus Eurydicen ſerpentis dente peremptam,
Immiteſq; Erebi leges, iactumq; laborem
Deflebat, ſecumq; feras & ſaxa trahebat.
Carmina delphinis miranda canebat Arion,
Nauigium infelix referens, nautaſq; doloſos.
Oedipodionias iterum conſurgere Thebas,
Nobilis Amphion cantu fidibuſq; iubebat.
Turba ſequebatur ſaltando cætera, cuius
Lumina caligo quædam ſatis atra premebat,

Et

Et cuiuſque caput nebulæ circumuolitabant:
Inter quos vnum vidi, nouiq́; tabellam
Quippe manu, ſcriptam per talia verba tenebat,
Sardanapalus ego, Aſſyrio diademate quondam
Inclytus, hæc habeo quæcunq; famelicus edi,
Et quæcunque hauſi ſuadente libidine: donec
Viuitis ô miſeri, quid gaudia poſtergatis?
Heu mihi, poſt mortē nulla eſt ſperāda voluptas,
Diſcite ab exemplo, mortales, diſcite noſtro.
Poſt omnes, extrema acie duo monſtra ſubibant:
Quorum vnum varijs linguis fœdabat euntes,
Aſt aliud ſemper ſtimulis vexabat acutis.
Qua propter dulces luſus turbabat amaror
Vſque adeò nobis æterni regia cœli
Inuidet, atq; malis hominum gaudere videtur:
Vſque adeò votis contraria numina noſtris.
Cumq́; tot aduerſis æuo fugiente premamur,
Lætitiæ vix hora datur, vix hora quietis.
Et ſi qua eſt, breuis eſt, & non ſincera voluptas.
O vita, exilium merito dicenda, quid ipſos
Damna iuuant adeo ſuperos mortalia? quare
Malunt nos triſtes potius, quàm viuere lætos?
Vnde in nos odij tanti manauit origo?
Vince deos, animo patienti aduerſa ferendo.
Haud multo ſpatio iam turba aberamus ab illa,
Quum ſubitò à dextra nemoris, matrona venuſto
Corpore, virgineo vultu, inceſſuq́; ſeuero,
(Qualis in æthera Iouis vxor creditur aula,

Quum medios inter graditur pulcherrima diuos)
Occurrit nobis,crines lacerata ſinusq́;:
Et mæſta,& vili quamuis circundata panno,
Non ſpernenda tamen:roſeoq́; hæc edidit ore:
Quò ruitis miſeri? quò vos inſania ducis?
Siſtite,neu faciles in damnum currite veſtrum:
Et quæcunq́; loquar vobis, audite parumper.
Siſtimus,atq́; eius dictis intendimus aures.
Principio,non eſt,vt forſan creditis(inquit)
Hæc dea:nec prorſus diuûm de ſànguine creta,
Ad quam nunc itis,cuius vos iungere caſtris
O cæci cupitis,ſed dira & peſſima Erinnys,
Incautos blanda ſemper ſub imagine ludens,
Prommitensq́; fauos,aloën infida miniſtrat.
Neu vos decipiat.facies quòd pulchra,quòd extrà
Tota nitet gemmis atq́; auro:namq́; ſub ipſa
Neſcitis quàm ſit turpis,quàm ſordida veſte.
Intus mille latent mendæ,perditq́; clientes
Ipſa ſuos,falſa captos dulcedine:ſicut
Perduntur piſces, quos fallit harundine longa
Piſcator,dum littoreas demittit in vndas
Fila ſedens ſcopulo,atq́; hamos tenet eſca latẽtes.
Illi concurrunt auidi,rapiuntq́; tenaces
Ore cibos,ſed mox hærent,ac fila ſequuntur.
Non tantùm Libycæ Syrtes,vel tecta nefandi
Antiphatæ,vel Scylla vorax,vel ſæua Charybdis,
Vel quodcunq́; aliud,quãtũ eſt fugiẽda Voluptas.
Eheu,quas infert mortalibus iſta ruinas!

Quet

Quot claros alioqui hoĩes, quot regna, quot vrbes?
Perdidit hæc? ſed ne multis vos ipſa fatigem
Exemplis, vnum ſat erit, notumq́ referre.
Quis fuit Alcida maior? quis tanta peregit?
Nam geminos infans ſuffocauiſſe chelydros
Dicitur exiguis elidens guttura palmis.
Ipſe Molorchæum fertur ſuperaſſe leonem:
Extinxiſſe caput ſemper creſcentis echidnæ:
Hic domuit ceruam æripedem, taurumq́ ferocem
Expulit, & valido volucres Symphalidas arcu:
Fregit Threicij præſepia dira tyranni:
Fregit & hic Acheloë tibi de cornibus vnum:
Heſperidas pomis, bobus ſpoliauit Iberum:
Infernas adijt ſedes, triplicemq́ retraxit
Inde canem, ſpumis inſana aconita ferentem:
Eiuſdemq́ manu Erymanthius occubuit ſus:
Senſit & Antæus, ſublatus in aërea, vires
Herculeas: raptorq́ boum Vulcania proles:
Hic demum feſſo potuit ſuccurrere Atlanti,
Grandibus aſtra tenens humeris, axemq́ labãtẽ.
Attamen (ô fallax, ô pernicioſa Voluptas)
Imperioſa tulit Gygeæ iuſſa puellæ.
Et qui non timuit toruam cum Dite Megæram,
Tartareũq́ gelu, & flãmas Phlegethõtis, & ipſũ
Porthmea, terrifico aſpectu, hirſutiſque capillis,
Sæpe minas teneræ demens expauit amicæ,
Pro clypeoq́ colum geſſit, pro caſſide mitram.
Quæq́ prius clauam ingentem vibrare ſolebat.

Fœmineo ritu torquebat dextera fuſum,
Et calathis dominæ referebat penſa peracta,
Dum metuit ſcuticam. muliebri indutus amictu.
Amphitryoniade, quis te furor obcæcauit?
Vtq; Ithaci ſocios mutaſſe venefica Circe
In porcos fertur, texiſſeque corpora ſetis
Non ſecus iſta ſuos mutat regina clientes
(Si debet regina magis quàm ſerua vocari)
Namq; manu paterã, quæ dulci plena veneno eſt,
Porrigit his, de qua ſi quis bibit, illicò fiet
Vel leo, vel ſpumoſus aper, vel tardigradus bos,
Aut canis, aut pauidò peſtis lupus improba ouili.
Aſt alias alij coguntur inire figuras,
Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant.
Vos eadem quoq; fata manent, ſi fortè velitis
Iſtius vex illa ſequi meretricis iniquæ.
Quare vos moneo, crudelia retia cauti
Dũ licet aufugite, atq; animum frænate lupatis
Præcipitem. occultos laqueos aduertite, ne vos
Haud aliter fallat, quàm fallit aranea muſcam,
Dum tenuem texit telam, latitátque deorſum
Anguſto in thalamo: ſed ſi cognouerit hoſtem
Delapſum in caſſes, quãprimũ accurrit, & arctis
Stridentem inuoluit laqueis, & ſtamina circum
Cruribus aſſiduis glomerat, roſtróq; peremptum
Perforat, & ſugit fuſum per membra cruorem.
Demens, heu nimium demens, qui cùm ſimilis dijs
Eſſe queat ratione vtens veſtigia mault

Sectari

Sectari pecudum, Veneri, Venerique ſodali
Ventri indulgendo, & turpiſſima quæq; ſequẽdo,
Talia non potuit patienter ferre meus dux.
Namq; pudore gemẽs, ſtomachóq; iratus amaro,
Neſcio quid ſecum ſecreto murmure rodens
Terga dedit, notúmq; tripes properauit in agmẽ,
Tunc Arete: (hoc etenim nomen ſibi dixerat eſſe)
Ne cures, inquit: fugiat ſine. noctua Phœbi
Non patitur radios, gelidis aſſueta tenebris.
Vtq; æger longa vexatus febre, recuſat
Optima, quæ amiſſam valeant ſibi ferre ſalutem,
Deteriora petens propriæ contraria vitæ:
Sic ſtulti verum fugiunt, & falſa ſequuntur.
At tu, ſi qua tui cura eſt tibi, ne retrahas te
A noſtris monitis, quæ vt prõpiùs accipias, hinc
Mecum digredere. hæc etenim ſpectacula mentem
Perturbant, ſtrepitúſque attentas impedit aures.
Tũc me dextrorſum duxit, paritérque ſub vmbra
Semotæ lauri concedimus, atq; ita fatur:
Ille opifex cæli & terræ, pelagíque tumẽtis,
Vt reliquos primo aduerſos ire impulit orbes,
Sic aduerſari affectus voluit rationi
Complures, ne ſola ſua torpeſceret aula.
Mens namq; vt ſonipes calcaribus, & ſtimulo bos
Vrgentur, ſumúntque magis per vulnera vires:
Sic mentem affectus acuunt, creſcitq; premendo
Qui ſi non eſſent, prorſus tabeſceret, & nil
Egregium faceret: ceu nauis in æquore torpet,

Ni remi impellant, vel habentes carbaſa venti.
Proinde errant quidam, dicentes, quòd ſapienti
Haud vnquam licet hos animi ſentire tumultus.
Hi differre hominem ſignato à marmore nolunt.
Et delirantes prorſus verba irrita fundunt.
Nam tales homini motus natura dediſſet
Fruſtra: quod dictu abſurdum eſt. vti ergo licebit
Ipſis legitimè norma rationis & arte.
Hos, inquam, motus validis moderatur habenis,
Et regit, vt præclarus eques, nec vincitur illis
Is, cuicunq́; dedit verum ſapientia nomen.
Sed pauci norunt medium reperire, modumq́;
Seruare: idcirco tollunt hi prorſus, at illi
Prorſus amant: vnde hos error conturbat & illos,
Nam diui ſola viuunt ratione: ſed ipſæ
Duntaxat ſenſu pecudes ornantur: vtroq́;
Mortales, vtroq́; igitur gaudere iubentur:
At ratione magis: nãque hæc præſtãtior eſt pars,
Et ſummi cognata poli, quæ ducit in altum
Semper, at in præceps ſenſus trahit, & deliros
Efficit: idcirco minus huic ſeruire licebit:
Quamuis hunc (ô cæca hominũ natura) ſequãtur
Pænè omnes, paucíq́; adeo ratione regantur.
Propterea innumeros media modò ludere ſylua
Vidimus: atq́; illuc ſtulto ductore meabas,
Noſtra retraxiſſet niſi te vox. nónne timebas
Illa duo, à tergo quæ furtim monſtra ſubibant?
Noſtin' quæ ſint hæc? Dolor atque Infamia. quare

Non interdico prorſus, nec talia prorſus
Gaudia concēdo à ſolo manantia ſenſu:
Sed ſint rara, vlli non aduerſantia recto:
Propter quæ nunquam fas eſt dimittere honeſtū.
Atqui opus eſt frænis: & clam ſumenda, nocebūt
Sumpta palàm. quoniam liuor nō deerit iniquus,
Dulcibus & lætis qui fel confundat amarum.
Quoq; minus ſeſe quiſquam his inuoluit, eo fit
Dignior, ac propius ſuperos accedit ad ipſos:
Qui magis hæc ſequitur, minꝰ eſt laudabilis, & ſe
Deprimit, & mutis animalibus inſerit, obſunt
Hæc eadem, ſi ſint vſu repetita frequenti,
Et mentem impediunt & dira pericula gignunt.
Non ſemper tamen eſſe poteſt intenta ſeueris
Mens: quippe eſt homini fragilis natura: neceſſe eſt
Seria poſt aliquam tandem captare quietem, &
Montibus à ſummis valles deſcendere ad imas
Haud aliter quàm quū dimittere fulmina terris
Vult pater omnipotens, exoſus crimina mundi:
Fert aquila exactum Sicula fornace triſulcum
Aut roſtro aut pedibus telū: poſtquā alta polorum
Culmina conſcendit, miratur clara pyropis
Mœnia cælicolùm: atq; alijs ſplendentia gemmis:
Et ſtupet auratas ædes, ſtelliſq; micantes:
Aſpicit & ſolido factas adamante columnas,
Et conſtructa videt laquearia dentibus Indis,
Miratur latos campos, lucemq; perennem,
Deliciaſq; deûm: quales nec lingua referre

Vlla

Vlla nec humanum pectus comprendere poſſet:
Illa volans nunc huc, nunc illuc, ludere geſtit
Aethera per liquidũ, & blãdis ſeſe obijcit auris,
Et iam dediſcit terras, nidósq; relictos:
Vſque adeo iucunda illi ſunt regna tonantis.
Sed poſtquam ſtimulante fame, ieiunia vires
Hauſerunt, & nulla inſunt alimenta calori,
Quæ modo laudabat, contemnit ſidera: ab alto
Deuehitur, & quas nuper contempſerat, omni
Conatu repetit terras, eſcamq; requirit.
Tunc ego qui preſſa iamdudum voce tacebam,
Rumpere feſtinans tam longa ſilentia, tandem
Hiſcere non timui, atq; interpellare loquentem:
Et dixi, Quoniam ſol iam declinat ad axem
Heſperium, properatq́; diem demergere ponto,
Ante precor quàm lux penit⁹ decedat, & vmbræ
Adueniant, mihi ne paucis aperire recuſes,
O dea (nam certè dea, non matrona videris)
Nomine quo mulier quam dextra, quãq́; ſiniſtra
Reginæ, ſtantem vidi, puerîq́; vocentur
Ipſarum. dictis reſpondit talibus: Eia,
Ne dubita, per me (breuitas niſi temporis obſtet)
Quæ cupis agnoſces: nam non indigna petiſti,
Incipiamq́; ab ea, lateri quæ proxima læuo eſt.
Hanc igitur ſcito eſſe Gulam, cui ſemper edendi
Eſt animus, nocte, atq; die, ſtudiumq́; bibendi.
Quam pleriq; deam credunt, & prorſus adorant,
Libantes læti pateris ardentia vina,

Lautáque veſcentes plenis obſonia menſis:
Et ſummum eſſe bonũ,ſeruire huic,rẽtur,at errãt
Haud dubiè.namq; hac nil eſt obſcœnius, & nil
Quod naturæ hominis magis aduerſetur,& obſit.
Cætera enim tantùm vt viuant animalia.fecit
Iũpiter.aſt hominem,vt viuendo intelligat,& ſe
Cognitione aliĳs præſtando,cælicolarum
Efficiat ſimilem,& vaſto dominetur in orbe.
At quicunq; Gulæ indulgent,& gaudia ventris
Sectantur,fiunt hebetes.fumóque ciborum
(Haud ſecus ac nebula ſol)offuſcatur eorum
Ingenium,& nequeunt verĩ ſpectare nitorem.
Præcipuè quoties ſtomacho feruentia vina
Obtundunt,cæcáque premunt caligine mentem:
Nec ſtudĳs ſaturo poſſunt incumbere ventre.
Vnde fit vt minimum ſapiant,finémq; relinquãt,
Propter quem terris illos natura locauit:
Nec plus cognoſcãt,quã grex ouiúmve, boúmve:
Immo etiã quandóq: minus,quum vina cerebrũ
Confundunt,gemináſque putant ardere lucernas,
Et menſa & paries ſeſe motare videntur.
O fœda ebrietas,animi lethum:ò vitiorum
Nutrix ac ſcelerum:quid non mortalia cogis
Pectora?quid per te non audent?iurgia,lites:
Prælia dira moues,& gaudes ſanguine fuſo:
Per te occulta patẽt,animum linguámq: reſoluis:
Te fugiunt metus atq: pudor.Vitate pudendam
Hanc peſtem,ò miſeri,quæ vos facit eſſe furentes:

Nec

Nec minus inſanos reddit, quàm mater Oreſtem.
Sordidior quæ res, quæ bellua vilior eſt quàm
Ebrius? hic epulas, quas non multo ante vorauit,
Euomit, atque mero putet: tremit ille, caditq;
Sæpe caput frangens, oculóſve, aut crura: loquẽdo
Balbutit, nec habent vllum verba edita ſenſum.
Multa facit, multa & dicit, quæ mox vbi nubes
Diſcuſſa eſt, rediĳtq́; iubar, damnantur ab ipſo
Auctore: vnde rubet factis, infectaq; vellet.
Rex Macetûm quondã, proles generoſa Philippi,
Ebrius in menſa (vt fama eſt) perdebat amicos:
Sed poſtquam furor ille animo deceſſerat, & iam
Sanus erat, tunc ſe arguebat, tantumq́; dolebat,
Vt fleret, cuperétque mori: quid vana Cytheron
Orgia, quid thyaſos, deliraq́; tympana iactas?
Non deus eſt Bacchus veſter, Cadmæa propago,
Nec Ioue plena vtero Semele concepit: at ingens
Tartarus hunc genuit puerum, de matre Megæra.
Nõ deus eſt: ſed nempe deûm contemptor & oſor.
Nam diuina parum curant qui vina ſequuntur.
Nec bene tractabit vinoſus ſacra ſacerdos.
Quid memorare opus eſt, quot morbos, quotq́; do-
Diſpergat nimius potus per mẽbra, cibuſq́; (lores
Immodicus? ſcatet hinc, tanquã de fonte perenni,
Febris, & vlcus atrox, ſcabies, porrigo, podagra,
Articuloq́; premẽs, manibúſque infeſta chiragra:
Hinc lippi ſtillant oculi, reſolutaq́; Baccho
Mẽbra tremunt, denteſq́; cadũt: olet halitus oris:

Hinc

Hinc ſtomachus lãguẽs, atq; inteſtata venit mors.
Sæua quidem plures letho gula tradit acerbo,
Quã gladius. quid, qđ cẽſus citò deperit: & mox
Mergitur in vẽtrem fundus, domus, atq; ſupellex?
Et modò qui fuerat diues, fit pauper, egensq;?
Vt viuas, comede, at non viuas propter edendum.
Iam dixi quæ ſit mulier: nunc accipe, quis ſit
Ille puer qui ſtat iuxta hanc, & vertice nutat,
Nec vigilare valet. puer hic eſt filius eius,
Quem labor ex ipſa genuit: ſomnusq́; vocatur.
Nutrijt hunc Lethe, multoq́; papauere pauit:
Germanus Mortis, ſed non æternus, vt illa.
Hic hominum pellit curas, & feſſa diurno
Membra labore leuat, reuocatq́; in corpora vires:
Quo ſine non potis eſt quiſquam producere vitã.
Infert multa tamen damna, & caligine quadam
Obducit mentem, morboſq́; inducit, & ipſum
Eneruat corpus, quoties ſine lege modoq́;
Sumitur, & nimium torpentes occupat artus.
Parcus erit, ſi parca gula eſt: nam venter inanis
Excubat, aut minima contentus nocte quieſcit,
Et leuiùs dormit, melioráque ſomnia gignit.
Eſt tamen afflictis magnum ſolamen, & omni
Optandum voto interdum, præcordia quando
Angit amor, vel morbus atrox, vel caſus acerbus:
Tunc melior gemmis, tunc fuluo eſt gratior auro.
Vt mors, ſic ſomnus miſeros felicibus æquat.
At dextra cui Parca colo net candida fila,

Qui

Qui facere & qui noſſe cupit quāplurima,& altū
In tarris virtute aliqua ſibi quærere nomen:
Hūc vigilare opus eſt nam non præclara geruntur
Stertendo,& molles detrectat gloria plumas.
Tu verò hunc vita,quantum poces,& vigilato.
Eheu quàm longam tribuent tibi fata quietem,
Quū ſemel adueniet nox illa nouiſſima, poſtquam
Non redit vlla dies.gelidosq́; reliquerit artus
Spiritus iſte leuis,volucriq́; ſimillimus auræ:
Tunc tibi perpetuò claudentur lumina ſomno,
Hæc nobis dum Diua refert,Thaumantias alto
Ecce venit demiſſa polo,cui mille colores
Hinc atq; hinc ſole aduerſo rorantia præbent
Nubila,purpureis quæ ſic eſt faia labellis:
Diua Pan,mphæo ſalue cariſſima regi,
CunctarumR Arete(me iudice)prima dearum:
Huc veni,quoniam turba omnis cælicolùm te
Viſere iampridem geſtit,iam deſere terras
Infames,& regna malis habttata colonis.
Non ſedes hìc tuta bonis,hìc omnia regnant
Crimina,relligio nulla eſt,pietas vt fidés ve.
Hìc contempta iacet virtus,inſcitia ſceptrum
Obtinet, & fraudes cuncti exercentur in omnes,
Quare agedum cœptos ſermones rumpe,moráſq;
Tunc omnes,curſúque pari volitemus ad aſtra.
Tunc me reſpiciens Arete,inquit:Non tibi poſsū,
Vt vellem,dictis exponere ſingula:ſed mox
Craſtina cùm roſeo rediens Pallantias ore.

Expule,

Expulerit tenebras iam lumine matutinas,
Ad te aliquem mittam, gaude, quo cætera diſces.
Iamq; vale. his dictis, petierunt æthera ſaltu,
Exceptiq; ambæ Zephyrus, ſurſumq; vehebat,
Donec læta vtraque in liquidas euanuit auras.
Ceu quum Scylla patrē fugiens ſcelerata ſequētē,
Paulatim ſeſe attollit: ſubit ille proteruo
Inſiſtens animo, ducitq; per aëra gyros,
Deſecti cupiens facinus punire capilli:
Hæc verò denſas inter ſe condere nubes
Nititur, atque oculos fruſtratur cæca tuentum:
Illuc & Niſus penetrat, neuterq; videtur.
Phœbus Atlantæo iam merſerat æquore currum,
Et veſper ſtabulis educens aſtra recluſis,
Ambroſiæ in campos ad pabula nota redibat:
Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
Me ſenior, repetoq; domum, promiſſaq; ſolis
Gaudia venturi, ſatis anxius expectabam.

LIBER IIII.

CANCER.

***

SOl, qui perpetua mundum vertigine luſtras,
Alme parens rerum, cæli decus, & ſtellarum,
Princeps, æterni fons luminis, vndique cernens
Omnia, puniceo dum Perſida linquis ab ortu:

Et pergens,tandem extremo tua lumina condis
Heſperiæ fluctu,Calpenq; nouiſsimus vris,
Atque eadem rurſus repetis veſtigia ſemper.
Per te cuncta patent, noctis quibus vmbra colorẽ
Abſtulerat,tenebris tua non patientibus ora,
Mundi oculus:qui tranſuerſo dum limite curris
Per duodena means animantum idola, quaternis
Diſpenſas annum ſpatijs,& tempora mutas,
Et cum temporibus quicquid generatur in orbe.
O ſanctum iubar,ô diuûm pulcherrime.ſalue:
Te colimus,tibi ſincero de pectore laudes
Fundimus.ac tu hodie læto nos reſpice vultu,
Et lætum concede diem,redeasq; benignus:
Nubila diffugiant,aër ſit vbique ſerenus,
Aduentuq; tuo ponti vada ſalſa quieſcant,
Et ſit iter tutum cupidis per cærula nautis:
Non ſegeti,non arboribus,non vitibus,imber,
Inſanúsve obſit turbo,lapidoſáve grando:
Sed blandas Pyrois afflet mortalibus auras.
Accipiantq; tuo reditu,Deus omnia pacem.
Salue præſidium,& ſacris tutela poëtis:
Tu vatum mentes diuino numine reples,
Ipſorumq; moues ad dulcia carmina linguas:
Tu dignos lauroq; facis,famaq; perenni.
Salue igitur,dexterq; mihi ſis quæſo canenti,
Et faueas cœptis,& noſtros dirige curſus,
Donec ad optatum veniat mea cymbula portum.
Hæc ego Caſtalias flexo dum poplite ad vndas
Ora

Orarem ſupplex, nympharum adſtante corona,
Audijt excelſa Delphorum Phœbus ab arce:
Audijt, & viſum eſt templi nutare cacumen,
Eq́; adytis ingens effulſit ſplendor, & ingens
Vox audita, meas quæ ſic peruenit ad aures:
Infelix iuuenis, quem adeò fata impia vexant,
Qui tam crudeles viuendo tranſigis annos:
Eſto animo forti, & dura: patientia vincit
Omnia: in aduerſis rebus ſunt proſpera ſemper
Magnanimo ſpernenda viro: tunc celſior exit,
Quũ premitur virtus. viden' vt fortuna frequẽter
Quos peſſum dederat mutata extollat eoſdem?
Alternetq́; vices? nihil eſt durabile ſemper
Sub cælo, redeunt poſt triſtia nubila ſoles
Iucundi: poſtquam ventis maria alta fuerunt
Exagitata diu, tandem pacata reſidunt:
Et remeat brumæ poſt frigora floriferum ver.
Ergo animum firma, & duris ne defice rebus,
Teq́; ipſum ſerua fatis melioribus: olim
Adueniet tempus, curſum variantibus aſtris,
(Si non antè diem Parcæ tua fila ſecabunt)
Quando tuũ, quod nũc merſum iacet atq; ſepultũ,
Mille per ora virûm fiat memorabile nomen.
Ipſe adero, ſemperq́; nouem meæ turba ſorores
Adſtabunt comites quocunq́; acceſſeris: & te
De plebe eripient, clarumq́; in ſecula reddent.
Iſta mihi reſponſa dedit cortina precanti.
Aſt ego vix poſſum dijs credere talia de me:

Vſqueadeò ſum peruerſo ſub ſidere natus,
Vſque adeò aßiduis cælum me caſibus vrget.
Inde tamen decedo hilaris, perq́; auia ſolus
Errabam, & pariter voluebam talia mecum,
O ſi fortè aliquis mihi nunc hominúmve, deúmve
Occurat, quem diua Arete, vt promiſerat, ad me
Doctorem mittat, quo diſcere cætera poſſim.
O ſi ipſa æthereo potius deſcendat ab axe,
Meq́; ſuis iterum doceat pulcherrima verbis.
Vallis erat montes inter porrecta propinquos,
Atq́; iter anguſtus limes præbebat eunti:
Progredior, videoq́; duos in gramine læto
Paſtores, pariter quadam ſub rupe ſedentes:
Qui poſitis peris iuxtà, & quos ferre ſolebant
Nodoſa è corno baculis, certare canendo
Inter ſe accenſi laudis mercede volebant.
Sed iudex deerat, cuius ſententia litem
Solueret, & palmam victori ferret honeſtam.
Vt me viderunt extemplo accerſit vterque,
Et rogat, vt vellem ſecum reſidere ſub illis
Cantibus, & tanti certaminis arbiter eſſem.
Tunc vnus poſtquam ſumpta præluſit auena,
Talia ſublatis in cælum cœpit ocellis.
O flos Dardaniæ, puer, ô dilecte Tonanti,
Pocula qui ſuperis ſpumantia nectare miſces,
Cede polo, iam cede polo, formoſior alter
In terris nunc eſt, qui pocula ſacra miniſtret:
Iuppiter hunc rapiens, te ſpreto, ad ſidera tollet:

Inuid.

Inuidia rumpêre miſer, moriere dolore.
Sed potius ne cede polo, tu vina propines
Cælicolis, maneat mecum mea cura Philetus:
Quo ſine nec mihi dulce aliquid, nec viuere gratũ
Hunc quoties pernicis equi per deuia tergo. (eſt.
Inuectum, capreas arcu ceruósve petentem
Naiades aſpiciunt, cæco ſtimulantur amore,
Multaq́ cum multis cupiunt dare baſia donis,
Certatimq́ ferunt vario de flore corollas,
Et calathos pomis plenos, & dulcibus vuis.
O ſi non adeò puer implacabilis eſſet,
O ſi ſe facilem miſero præberet amanti,
Me foret in toto nullus felicior orbe:
Sed ſpernit noſtrasq́ preces, noſtrumq́ dolorem,
Et fugit, vt neruo Aſſyrio tranſmiſſa ſagitta.
Ne fuge me, neu ſperne precor, formoſe Philete:
Non ego ſum Læſtrygonio de ſanguine, amari
Sed dignus fortaſſe tibi, ſi me bene noris.
Nam quamuis hirtæ in noſtro ſint corpore ſetæ,
Et barba à mento impexis cadat horrida villis,
Non ſum deformis tamen, & ſua gratia barbæ, eſt
Et ſetis, ſuntq́ iſta viris pugnacibus apta,
Robuſtosq́ decent: ſint leuia membra cynædis.
Quid? quod diuitijs paſtorũ haud vincor ab vllo?
Quandoquidẽ mihi non deſunt armenta, gregesq́.
Mille meæ viridi paſcuntur gramine vaccæ,
Mille mei per denſa ſues querceta vagantur.
Emixas habeo pecudes, fætasq́ capellas:

Lactis acetoſi nunquam mihi copia deſit:
Eſt vetus, eſtq́; recens plena mihi caſeus arca.
Sume tibi quodcunq; velis, namque omnia noſtra
Sūt tua, ſumq́; tuus: quãquã hoc ingrate recuſas.
Si me diligeres, mecumq́; aliquando venires,
Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
Quæ referunt cerasq́; nouas, maturaq́; fraga,
Implerémq́; tibi corylis nucibusq́; caniſtrum.
Ah quoties quoties mediis te amplecterer vlnis,
Imprimerem roſeis mille ac mille oſcula labris.
Ne dubita, mellite puer, mecumq́; venito:
Stabimus ad nitidum fontem, gratumq́; ſoporem
Amplexu iuncti pariter capiemus in vmbra,
Allecti ſtrepitu ramorum & murmure riui,
Dum feruente die crepitant per rura cicadæ.
Heu mihi, me ſpernis, ſpernis quoq; munera noſtra
Nec mæſtis lacrymis, nec blanda voce moueris,
Sæuior Hyrcana ſublato tigride fœtu,
Surdior ex Pario quæ fiunt marmore ſignis,
Durior Alpina caute, Arabioq́; adamante.
Quo tibi forma tua eſt, ſi ſis crudelis, & omnes
Deſpicis, atque mori miſeros compellis amantes?
Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
Sic & in Hyblæo miſcetur melle venenum.
Pone tuos faſtus: inimica ſuperbia diuis.
Nec te decipiat fugitiuæ gratia formæ:
Forma breuis flos eſt primo ſpectabilis ortu,
Mox languens fugiente die. dum florida durat

Aetas,

Aetas, dumq́; cutis tenero fulgeſcit in ore,
Ne puer incaſſum felicia tempora perde:
Vtere conceſsis tibi, dum potes, vtere donis.
Omnis quippe ſuo res commendatur ab vſu.
Tempus erit, quum tetra genis horreſcere barba
Incipiet, faciem criſpantibus vndiq́; rugis,
Caniciesq́; premet laudatos fœda capillos.
Tunc fruſtra amiſſum lugebis ſtulte decorem,
Sæpius, & tecum dices: quò priſtina ceſsit
Gracia? quò roſeus niueaq́; albedine miſtus
Migrauit color? ah noſtræ ſpes irrita formæ.
Mutatosq́; gemes vultus, deformiaq́; ora,
Ipſum te quoties ſpeculo referentē videbis.
Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
Quid ſtudeo ſterili committere ſemen arenæ?
Me miſerum, fruſtra (ſic vultis fata) laboro:
Sic vultis fata, ô nimium contraria nobis,
Præcipuè quum dirus amor mea pectora vexat:
Fatū in amore valet, pluſquā gaza omnis, & om-
Nobilitas: etiam fato eſt obnoxia virtus. (nis
Fato deſpicitur princeps, & ſeruus amatur,
Sis tamen ipſe licet preſſo truculentior hydro,
Meq́; minus fronde aut vlua liceare paluſtri,
Te ſemper mea vita ſequar, te ſemper amabo:
Corde Philetus erit noſtro, noſtro ore Philetus.
His tacuit dictis, mox talia ſubdidit alter:
Polline candidior Mellina, & virgine calce,
Et pelagi irati ſpumis, & lacte recocto:

Maturis ceraſis eadem rubicundior, atque
Moris, quæ nondum nigro ſunt tincta colore:
Pulchrior arboribus, verno quum tempore florent:
Dulcior arenti ficu, muſtoq́; recenti.
Non habuit credo tales Cytheræa papillas:
Non tales oculos, nec tam ſpecioſa labella.
Quid laudem femur, aut femori confinia membra?
Has tractare iuuat potius, quàm dicere partes.
Non modò mortales inter laudata, ſed ipſis
Dijs etiam Mellina placet. vidi ipſe ſequentem
Hāc Satyrū, & tādem captam ſub ſubere preſſit:
Clamabat, volui demens accurrere, opemq́;
Ferre, ſed hirſuti metuebam cornua diui,
Riualemq́; auſus non ſum tentare ferocem.
Ah quoties nutu blandi me inuitat ocelli,
Accerſitq́; vltro, & niueis mea colla lacertis
Haud aliter nectit, ſoleat quàm nectere ramos
Admotos hedera, aut vitis! laſciuaq́; mordet
Ceruicem leuiterq́; manu mea percutit ora
Ludendo: iuratq́; mihi, me præter, amare
Se nullum! ſed non adeò ſum ſtultus, vt iſta
Vera putem: quoniam nil eſt mendacius ipſa
Fœmina: & inſuetis quo te magis improba palpat
Blanditijs, hoc eſſe magis tibi ſcito cauendum.
Dixerat iſta canens, atque addere plura volebat:
Ecce autem veniunt per ſaxa crepidinis, inter
Pendentes frutices, anguſto calle, latenter
Septem fortè lupi, ſtimulante cupidine paſtus:

Inuaduntq́; greges, nunc has, nunc morſibus illas
Dilaniant pecudes, merſantq́; in ſanguine rictu.
Contrà, conatur magnis latratibus hoſtes
Pellere turba canum, ferro circumdata collum.
Ingens fit ſtrepitus, valles reſonare boatu:
Conſurgunt trepidi, poſito certamine cantus,
Paſtores, baculis nodoſo è robore ſumptis,
Et funda accurruntq́; ſimul, ſolusq́; remanſi.
Tunc alia diſcedo via ſperansq́;, timensq́;,
Atque animi dubius, mecum diuerſa volutans,
Progredior, quantum ſpatij ter plumbea maſſa
Impete tormenti exiliens metitur aheni:
Illimem fontem ſcatebris gliſcentibus, inter
Frondoſas platanos reperi, quem mollia circum
Gramina cingebant, ſcabroq́; ſedilia topho:
Vt puto, nympharum ſedes: quum torrida feruet
Aeſtas, & mundum rabioſus Sirius vrit.
Haud procul hinc aberant, plenos onerātia ramos
Sorba: ego confeſtim, quoniam matura videbam,
Acceſſi, & nonnulla manu decerpta comedi.
Inde ſitim cupiens hauſtis extinguere lymphis,
Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino:
Dumq́; bibo, in nitidis ſplendebat calculus vndis.
Interea iuuenem quendam demittit Olympo
Diua Arete, noſtri non immemor. Ille volatu
Præcipiti ſecat æthereas velociter auras.
Dum volat, accipitres curſu præuertitur ipſos,
Prendere quum prædā pennis ſtridentibus ardent.

Actutumq́; ad me venit, qui fortè iacebam
Graminea in ripa, feſſus, dicitq́; ſalutem.
Ilicet aſſurgo, & iuuenem reuerenter adoro.
Ille autem ſuperans humanam corpore formam,
Diuæ Aretes, inquit, ſum filius: ipſe Timalphes
Nominor: huc genitrix miſit me, vt ſingula demũ
Quæ reſtant dicenda, ſuo nunc ordine pandam.
Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cœpit:
Audiſti quæ ſit mulier de parte ſiniſtra,
Quis puer ipſius: namque hoc tibi mater apertè
Oſtendit. quare nunc reſtat dicere quæ ſit
Altera, quæ dextram puero comitata tenebat.
Hanc Venerẽ appellant homines, dicuntq́; creatã
De pelagi ſpumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus teſtes ieciſſe paternos.
Sic perhibent Græci, gens multũ accõmoda nugis,
Garrulitate potens, fingendiq́; apta magiſtra.
Vranius tamen hanc genuit de Lopade nympha,
Vranius rerum genitor, quo vaſtior Atlas
Nõ fuit, Enceladúſve ferox, tumidúſve Typhoeus
Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes.
Huic natura nouem capita addidit, in ſupremum
Abſq́; oculis verſum eſt Tarteſſi ad littora ſemper
Cætera ad auroram ſpectant: plus mille ſecundo
Lumina ſunt, reliquis vnum: iactatur ad arces
Dextera Riphæas, boreæq́; cubilia tractat.
Sed qua parte Notus mittit ſua flabra, ſiniſtram
Extendit, mundumq́; manu metitur vtraque:

Contingens pedibus manes, & vertice cælum,
Omnigeni pecoris paſtor ditiſſimus idem,
Quod late in terras omnes diffundit alendum.
Non eſſet pecori numerus, niſi filius eius
Pāphagꝰ, horrificū rabie atq; trigutture mōſtrū
Aſſiduè cum vxore ſua (quæ nomine fertur
Atropos) armenta atq; greges ſine fine vorarent.
Hanc Venerem idcirco Vranius tulit, atq; deorum
Cuidam Pædogeni æterno ſociauit amore,
Conſortemq́; tori fecit: quo fœdere iuſſit
Inſtaurare aliam prolem, & ſupplere creando.
Hæc eſt illa Venus, ſine qua cultore careret
Maximus, & denſis horreret ſentibus orbis.
Hanc Deus inſtituit, naturæ vt damna rependat.
Quod verò Deus inſtituit, damnabile non eſt.
Quid de illis igitur dicam, qui cælibe vita
Contenti, dulces non curant gignere natos,
Sed ſteriles obeunt radicitus, & moriendo
Poſt cineres non vlla ſui monumenta relinquunt?
Hi peccant certè, &, ſi verum dicere fas eſt,
Naſcitur indignè per quem non naſcitur alter:
Indignè viuit, per quem non viuit & alter:
Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
Quo minus Hac poſſint vti, preſſiue maligna
Paupertate, timent mendicam educere prolem:
Aut qui cæleſtem ſapienter ducere vitam
In terris malunt, quorum rariſſima turba eſt,
Abſtineant: nam tunc fas eſt, veniamq́; merētur:

Sed

Sed multi nolunt vxorem ducere, multas
Vt paßim inceſtent, diuerſaq; pabula carpant:
Quoque magis fallant vulgus, ſe addicere ſacris
Haud dubiiant & tẽpla colunt, diuùmq́; miniſtri
Cenſentur: varias leges, habitusq́; capeſſunt
Inſuetos, raſo ſperantes vertice cælum:
Inſani fugiunt mundum: immundumq́; ſequũtur:
Et cùm ſe ventri dedant, molliq́; quieti,
(Quæ duo nequitiæ ſunt nutrimenta) pudici
Credantur, cæcis condunt ſua furta latebris,
Et ſatagunt nigram vitijs obtendere noctem.
Nemo quidem caſtè conſueuit viuere, ſaluis
Inguinibus: niſi quem iam debilitata ſenectus,
Aut lãguor grauis, aut animi dolor impedit ingẽs,
Aut regit ætherei ſapientia plèna pudoris.
Omne ſuperuacuum natura è corpore pellit.
Hinc eſt quòd Venerẽ nocturna inſomnia ſoluũt,
Gaudiaq́; informant, veros imitantia luſus.
Multi autem, quia ſunt cauti, caſti eſſè putãtur.
Eſto tamen, quòd Veſtales, ipſasq́; Sibyllas
Virginitate ſua vincant: cedò, dignior vtra,
Vtra eſt nobilior, ſterilíſne, an fertilis arbos?
An quæ eſt terra ferax, an quæ nil gignit arena?
O vanas hominum curas, ô futile votum!
Diſcite naturæ ſanctas non temnere leges:
Quæ vult, vt genitus generet: quæ gaudia fecit
Tam bona concubitus, non vt te abſterreat, imò
Vt magis alliciat. naturæ obſiſtere cur vis?

Nempe

Nempe Venus nulli culpæ eſt obnoxia,ſi ſit
Legitima,atque modum ſeruet,ſi debita fiat.
Aſt nimia eneruat vires,effæminat artus,
Ingenium obtundit, breuiat quoque tẽpora vitæ.
Iam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
Hic eſt ille hominum domitor,domitorq́; Deorũ,
Qui face, qui pharetra totum perterritat orbẽ:
Cui quamuis puero & cæco tamen omnia parẽt,
Quæ terras pelagusq́; colũt,quæq́; æthera ſũmũ.
Heu quantos ignes,& quanta incendia paſſim
Excitat iſte puer, quantum ô pharetrate Cupido
Arbitrij tibi conceſſum eſt.tibi nulla reſiſtunt
Robora:tu pecudes,tu homines,tu numina vincis.
Sæpe tuis fixum telis gemuiſſe Tonantem
Nouimus, & varias cõpulſum aſſumere formas,
Fulmine depoſito,& cæli regione relicta,
Non dedignatum miſeras inſiſtere terras:
Nunc aquilam fieri,nunc torua fronte iuuencum,
Nunc ſe paſtorem,nunc ſe ſimulare colubrum,
Interdumq́; ignis ſpeciem,Satyriq́; figuram
Aut auri induere,aut candenti corpore oloris.
Ennoſigæus item liquido mutatus Enipeo,
Dum tua tela miſer ſentit.Salmonida preſſit.
Sæpe etiam voluit delphin,ariesq́; videri,
Aut equus:& toto flammas extinguere ponto
Quas tu condideras in pectora cæca nequiuit.
Fabula longa nimis,cunctos ex ordine diuos,
Et factum accipitrem Phœbum, factumq́; leonẽ.

Dicere

Dicere: vel ſtygij furias memorare tyranni.
Talia non opus eſt referendo abſumere tempus.
Quippe ego ſi cunctos heroas & heroinas,
Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
Enumerare velim: creſcet mihi longior ordo
Hiſtoriæ, atq; prius condens ſua lumina Titan
Abluet Heſperio fumantes gurgite currus.
Ergo operæ pretium puto omittere talia, cùm ſint
A multis iam dicta alijs: nunc vera ſequamur.
Nõ puero huic Bacchus pater eſt, vt Græcia fin-
(Non etenim, ſi ſic, abſtemius vllus amaret) (git.
Sed fatum: quoniam fato iunguntur amores.
Nimirum fatis mortalia cuncta reguntur:
Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos.
Plus fatũ quàm forma valet: ſit maxima flãmæ
Cauſa cupidineæ licet hæc, & corda tenaci
Præcipuè iuuenum ſoleat vincire catena,
Plus quoq; quàm nũmi: quamuis corruperit auro
Incluſam Danaën turri Saturnius alta:
Conſuetudo etiam & facilis conceſſa manendi
Sæpe ſimul, nulloq́; ſimul ſpectante, loquendi
Libertas: quæ prona via eſt & lubrica, per quam
Ipſe amor ingreditur, per quã Venus ipſa para-
Haud multum certè, fato renuente iuuabũt. (tur,
Fato iunguntur, fato ſoluuntur amores.
Hinc vilis, deformis, inops, quandoq́; fruetur,
Quod neq́; formoſus poterit, nec diues habere.
Hinc pulchra & generoſa viro cõtemnitur vxor:

Inter

Interdum & pluris pellex triuialis habetur:
Hinc vxor pulchrum & generoſum ſæpe maritũ
Odit, & immundi penem calonis adorat:
Aut aliquẽ externũ, quẽ vix bene nouerit, ardet.
Deniq; ni tribuatur amor pro lege deorum
Cuiq; ſuus, niſi ſit diuiſus limite certo,
Nõ dubiũ eſt quin poſſit ab omnibus vnus amari:
Non dubium eſt, poſſit quin omnes vnus amare,
Et paſſim, quámcunq; velit ſibi quiſq; potiri.
Sed veluti piſces piſcator non capit omnes,
Non omnes volucres auceps. non omnia luſtra
Venator ſpoliat: ſed quod ſua cuiq; dedit ſors,
Hoc habet, hoc potitur: ſic diſpenſantur amores
Arbitrio ſuperum: dominæ ſic ſæpe placebit
Ipſe ſuæ ſeruus: ſic pulchram ſæpe puellam
Enteroceloſus, grandæuus, lippus habebit.
Ac veluti infauſto qui ſidere mercibus implet
Mercator nauim, nocituraq; cærula tentat,
Naufragio: aut diris prædonibus expoliatur:
Sic quiſquis cælo aduerſo, fatoq; ſiniſtro,
Vtitur, incaſſum tempus terit, atque laborem,
Imò ignominiam & crudelia vulnera ſæpe
Accipit; interdum letho mercatur amorem.
At cui fata fauent, & cui fortuna ſecunda eſt,
Pace frui poterit quod vult, & tutus amare.
Verùm hæc quàm paucis conceſſa eſt gratia, pauci
Tam faciles habuere Deos, tantumq; benignos.
Excepto, ſi quis cautè ſua gaudia celet.

Vſque

Vſque adeò, vt nulli fidat, nulliq; recludat.
Quippe hominũ nunc nulla fides, nũc omnia plena
Inſidijs, ſocio nunc quiſq; imponere tentat.
Quòd ſi arcana ſuo quiſquam commiſit amico,
Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
Ne quando infenſus mutata mente reuelet
Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
Ergo ſi liber vis eſſe, & viuere tutus,
Non vlli credas quod tu clàm feceris: & ſic
Semper amicũ habeas, dum durat fœdus, vt ipſũ
Poſſe putes hoſtem fieri, quod ſæpe videtur.
Nam qui ſemper ament noſtro ſunt tempore rari.
Inuidia eſt etiam multum metuenda, ſecundis
Quæ ſemper rebus dirum miſcere venenum
Nititur: inuidiam moneo timeatis amantes.
Propterea quid ames, nemo ſciat: occule amorem
Qui ſapis, atque tuus fac ne ignis luceat extrà.
Inuidia horrendum monſtrum, ſæuiſſima peſtis,
Exitiale malum, quo non violentius vllum:
Virtutem inſequitur, lacerat benefacta, bonosq;
Odit, & alterius iuſto indignatur honore.
Quamquam nemo ſatis proprium celabit amorẽ,
Si fata impediant, inimicaq; ſidera nolint.
Quippe humana parum prodeſt prudentia, quãdo
Decernunt aliter ſuperi: fruſtraq; laborat,
Qui rem cunq; parat dijs aduerſantibus vllam.
Non tamen idcirco non omni eſt arte cauendum:
Non omni vtendum ſtudio pro viribus, atque

Com

Conſilio.nam qui fecit quod debuit,& ſpe
Fraudatus tamen eſt,merito laudatur,& omnem
Inuidiam in ſuperos tranſfert:quos ſæpe fauere
Stultitiæ , atque bonos peſſundare ſæpe videmus.
Felix,cui fauor à cæleſti traditur arce.
Quē Deus ipſe fouet, qui dextro eſt ſidere natus.
Huic etenim iucundus amor contingit,& abſq;
Felle frui,longa poterit dulcedine lætus.
Nēpe amor eſt dulcis:nempe eſt res blanda,iocoq́;
Plena & delicijs,ni fato fiat amarus.
Cuius qui nunquam eſt expertus tela,vocari
Iure poteſt ſenſus expers.nam bellua quæ non
Igne cupidineo flagrat?certe omnia,quamuis
Vilia & exigua,has norunt animalia curas,
Sic ſtatuente Deo:quare qui quærit amorem,
Rem quærit diuinam: etenim niſi cuncta perenni
Ipſe Deûm atq; hominū rex proſequeretur amore,
Deficeret mundus,pariterq́; elementa perirent.
Quilibet id ſeruat quod amat,gaudetq́; tueri.
At quod non amat,id nemo ſeruare laborat.
Idcirco rerum ſeries æterna manebit:
Quippe Dei eſt æternus amor, qui cūcta tuetur.
Et licet orta cadant,ſpecies nulla atterit ætas:
Diligit has etenim per ſe Deus optimus,at non
Sic ea quæ rapidæ debentur corpora morti.
Nanq́; perire ſinit nemo quod diligit,illud
Si ſeruare poteſt ſed quis neget omnipotentem
Eſſe Deum?ſeruare poteſt,ſed non amat ipſe

Corpora: corrumpi idcirco ſinit, at ſpecies non,
Quid figulus curat, ſi frangitur iſta vel illa
Olla? rotam pedibus voluens, cretaq́; reſumpta,
Ipſe nouas iterùm fingit, ſpernitq́; priores.
Præterea cælum, tellus, aërq́;, fretumq́;,
Atq; ignis, demum totius machina mundi
Hoc ſtat & hoc durat tot iaq́; per ſæcula nexu,
Nam niſi tantus amor firma compage teneret
Omnia, pugnarent vinclis elementa ſolutis:
Non cælum terris lucem, radiosq́; calentes
Nec generandarum præberet ſemina rerum:
Aëra finitimum conſumeret improbus ignis:
Nec tempeſtiuas pluuias demitteret aër.
Nuda foret tellus, æquorq́; extingueret ignem,
Aut igni potius piſcoſum areſceret æquor:
Vt quondã, quum flammiuomos Clymeneia proles
Non benè rexit equos, metuens cæleſtia monſtra,
Infelixq́; ſui renuens præcepta parentis,
Corruit in voto, ſenſitq́; incendia mundus,
Donec fulmineo præceps deiectus ab ictu,
Eridani medijs flammas extinxit in vndis.
Gignit amor pacem: pax eſt digniſſima rerum,
Omnia pace vigent, & pacis tempore florent:
Paci sũmus honos, paci eſt quoq; sũma voluptas.
Tunc tuti viuunt homines, tutusq́; viator
Carpit iter, nec fit ſæuorum præda latronum:
Tunc apium cura & pecoris, tunc arua coluntur
Aſſiduè, & largas pariunt pro tempore fruges:

Copia tunc Cereris,tũc lac,tũc Bacchus abũdat,
Palladiusq́; liquor:tunc paſſim luditur, & tunc
Inflata ad thyaſos inuitat tibia.ſoli
Oderunt pacem ſtulti,& certamina quærunt:
Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
O felix ætas ipſo precioſior auro!
At nunc(proh dolor)inſano diſcordia motu
Omnia conturbat,terret,repletq́; tumultu.
Nunc iuuat eſſe trucem,& leges diſcindere ferro:
Iuſtitia eſt potuiſſe magis.nunc mille colubros
Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
Eumenides,populosq́; agitant,regesq́; ſuperbos.
Quid iuuat ô miſeri,pugnando laceſcere mortem?
Nunquam ſera venit,ſed dira ſuperbia tanti
Cauſa mali,& væſana fames,atq; ardor habẽdi:
Heu cur vſq́; adeò viliſſima terra ſuperbis,
Cuius fœda breui corrodent viſcera vermes?
Quid tantum quæris? te ſemper forſitan eſſe
Victurum credis? miſer,ah miſer,aſpice quàm ſit
Incertus,velox,anguſtus terminus æui.
Sufficiet breuis vrna tibi,paruumq́; ſepulchrum.
Quod ſi amor humanos animos aſtringeret,iſta
Non fierent:ſed quiſq́; ſuo inſeruiret amico,
Quiſq́; ſibi charum qua poſſet parte,iuuaret.
Certè nec melius quicquã,nec dulcius eſt, quàm
Sincerè à multis.dum vita hæc durat,amari.
Rebus in aduerſis magnum munimen amici:
Solantur,firmant animum,prodeſſe laborant:

Lactis acetoſi nunquam mihi copia deſit:
Eſt vetus, eſtq́; recens plena mihi caſeus arca.
Sume tibi quodcunq; velis, namque omnia noſtra
Sũt tua, ſumq́; tuus: quãquã hoc ingrate recuſas.
Si me diligeres, mecumq́; aliquando venires,
Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
Quæ referunt ceraſq́; nouas, maturaq́; fraga,
Implerémq́; tibi corylis nucibusq́; caniſtrum.
Ah quoties quoties medijs te amplecterer vlnis,
Imprimerem roſeis mille ac mille oſcula labris.
Ne dubita, mellite puer, mecumq́; venito:
Stabimus ad nitidum fontem, gratumq́; ſoporem
Amplexu iuncti pariter capiemus in vmbra,
Allecti ſtrepitu ramorum & murmure riui,
Dum feruente die crepitant per rura cicadæ.
Heu mihi, me ſpernis, ſpernis quoq; munera noſtra
Nec mæſtis lacrymis, nec blanda voce moueris,
Sæuior Hyrcana ſublato tigride fœtu,
Surdior ex Pario quæ fiunt marmore ſignis,
Durior Alpina caute, Arabioq́; adamante.
Quo tibi forma tua eſt, ſi ſis crudelis, & omnes
Deſpicis, atque mori miſeros compellis amantes?
Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
Sic & in Hyblæo miſcetur melle venenum.
Pone tuos faſtus: inimica ſuperbia diuis.
Nec te decipiat fugitiuæ gratia formæ:
Forma breuis flos eſt primo ſpectabilis ortu,
Mox languens fugiente die, dum florida durat
Aetas,

Aetas, dumq́; cutis tenero fulgeſcit in ore,
Ne puer incaſſum felicia tempora perde:
Vtere conceſsis tibi, dum potes, vtere donis.
Omnis quippe ſuo res commendatur ab vſu.
Tempus erit, quum tetra genis horreſcere barba
Incipiet, faciem criſpantibus vndiq́; rugis,
Canicieſq́; premet laudatos fœda capillos.
Tunc fruſtra amiſſum lugebis ſtulte decorem,
Sæpius, & tecum dices: quò priſtina ceſsit
Gracia? quò roſeus niueaq́; albedine miſtus
Migrauit color? ah noſtræ ſpes irrita formæ.
Mutatoſq́; gemes vultus, deformiaq́; ora,
Ipſum te quoties ſpeculo referente videbis.
Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
Quid ſtudeo ſterili committere ſemen arenæ?
Me miſerum, fruſtra (ſic vultis fata) laboro:
Sic vultis fata, ô nimium contraría nobis,
Præcipuè quum dirus amor mea pectora vexat:
Fatũ in amore valet, pluſquã gaza omnis, & omnis
Nobilitas: etiam fato eſt obnoxia virtus.
Fato deſpicitur princeps, & ſeruus amatur,
Sis tamen ipſe licet preſſo truculentior hydro,
Meq́; minus fronde aut vlua liceare paluſtri,
Te ſemper mea vita ſequar, te ſemper amabo:
Corde Philetus erit noſtro, noſtro ore Philetus.
His tacuit dictis, mox talia ſubdidit alter:
Polline candidior Mellina, & virgine calce,
Et pelagi irati ſpumis, & lacte recocto:

Maturis ceraſis eadem rubicundior, atque
Moris, quæ nondum nigro ſunt tincta colore:
Pulchrior arboribus, verno quum tempore florent:
Dulcior arenti ficu, muſtoq́; recenti.
Non habuit credo tales Cytherœa papillas:
Non tales oculos, nec tam ſpecioſa labella.
Quid laudem femur, aut femori confinia membra?
Has tractare iuuat potius, quàm dicere partes.
Non modò mortales inter laudata, ſed ipſis
Dijs etiam Mellina placet. vidi ipſe ſequentem
Hãc Satyrũ, & tãdem captam ſub ſubere preſſit:
Clamabat, volui demens accurrere, opemq́;
Ferre, ſed hirſuti metuebam cornua diui,
Riualemq́; auſus non ſum tentare ferocem.
Ah quoties nutu blandi me inuitat ocelli,
Accerſitq́; vltro, & niueis mea colla lacertis
Haud aliter nectit, ſoleat quàm nectere ramos
Admotos hedera, aut vitis! laſciuaq́; mordet
Ceruicem leuiterq́; manu mea percutit ora
Ludendo: iuratq́; mihi, me præter, amare
Se nullum! ſed non adeò ſum ſtultus, vt iſta
Vera putem: quoniam nil eſt mendacius ipſa
Fœmina: & inſuetis quo te magis improba palpat
Blanditijs, hoc eſſe magis tibi ſcito cauendum.
Dixerat iſta canens, atque addere plura volebat:
Ecce autem veniunt per ſaxa crepidinis, inter
Pendentes frutices, anguſto calle, latenter
Septem fortè lupi, ſtimulante cupidine paſtus:

Inuad

Inuaduntq́; greges, nunc has, nunc morſibus illas
Dilaniant pecudes, merſantq́; in ſanguine rictu.
Contrà, conatur magnis latratibus hoſtes
Pellere turba canum, ferro circumdata collum.
Ingens fit ſtrepitus, valles reſonare boatu:
Conſurgunt trepidi, poſito certamine cantus,
Paſtores, baculis nodoſo è robore ſumptis,
Et funda accurruntq́; ſimul, ſolusq́; remanſi.
Tunc alta diſcedo via ſperansq́;, timensq́;,
Atque animi dubius, mecum diuerſa volutans,
Progredior, quantum ſpatij ter plumbea maſſa
Impete tormenti exiliens metitur aheni:
Illimem fontem ſcatebris gliſcentibus, inter
Frondoſas platanos reperi, quem mollia circum
Gramina cingebant, ſcabroq́; ſedilia topho:
Vt puto, nympharum ſedes: quum torrida feruet
Aeſtas, & mundum rabioſus Sirius vrit.
Haud procul hinc aberant, plenos onerātia ramos
Sorba: ego confeſtim, quoniam matura videbam,
Acceſsi, & nonnulla manu decerpta comedi.
Inde ſitim cupiens hauſtis extinguere lymphis,
Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino:
Dumq́; bibo, in nitidis ſplendebat calculus vndis.
Interea iuuuenem quendam demittit Olympo
Diua Arete, noſtri non immemor. Ille volatu
Præcipiti ſecat æthereas velociter auras.
Dum volat, accipitres curſu præuertitur ipſos,
Prendere quum prædā pennis ſtridentibus ardent.

Actutumq́; ad me venit, qui fortè iacebam
Graminea in ripa, feſſus, dicitq́; ſalutem.
Ilicet aſſurgo, & iuuenem reuerenter adoro.
Ille autem ſuperans humanam corpore formam,
Diuæ Aretes, inquit, ſum filius: ipſe Timalphes
Nominor: huc genitrix miſit me, vt ſingula demũ
Quæ reſtant dicenda, ſuo nunc ordine pandam.
Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cœpit:
Audiſti quæ ſit mulier de parte ſiniſtra,
Quis puer ipſius: namque hoc tibi mater apertè
Oſtendit. quare nunc reſtat dicere quæ ſit
Altera, quæ dextram puero comitata tenebat.
Hanc Venerẽ appellant homines, dicuntq́; creatã
De pelagi ſpumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus teſtes ieciſſe paternos.
Sic perhibent Græci, gens multũ accõmoda nugis,
Garrulitate potens, fingendiq́; apta magiſtra.
Vranius tamen hanc genuit de Lopade nympha,
Vranius rerum genitor, quo vaſtior Atlas
Nõ fuit, Enceladúsve ferox, tumidúsve Typhoeus
Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes.
Huic natura nouem capita addidit, in ſupremum
Abſq́; oculis verſum eſt Tarteſſi ad littora ſemper
Cætera ad auroram ſpectant: plus mille ſecundo
Lumina ſunt, reliquis vnum: iactatur ad arces
Dextera Riphæas, boreæq́; cubilia tractat.
Sed qua parte Notus mittit ſua flabra, ſiniſtram
Extendit, mundumq́; manu metitur vtraque:

Contin

Contingens pedibus manes, & vertice cælum,
Omnigeni pecoris paſtor ditiſſimus idem,
Quod late in terras omnes diffundit alendum.
Non eſſet pecori numerus, niſi filius eius
Pãphagꝰ, horrificũ rabie atq; trigutture mõſtrũ
Aſſiduè cum vxore ſua (quæ nomine fertur
Atropos) armenta atq; greges ſine fine vorarent.
Hanc Venerem idcirco Vranius tulit, atq; deorum
Cuidam Pædogeni æterno ſociauit amore,
Conſortemq́; tori fecit: quo fœdere iuſſit
Inſtaurare aliam prolem, & ſupplere creando.
Hæc eſt illa Venus, ſine qua cultore careret
Maximus, & denſis horreret ſentibus orbis.
Hanc Deus inſtituit, natura vt damna rependat,
Quod verò Deus inſtituit, damnabile non eſt.
Quid de illis igitur dicam, qui cælibe vita
Contenti, dulces non curant gignere natos,
Sed ſteriles obeunt radicitus, & moriendo
Poſt cineres non vlla ſui monumenta relinquunt?
Hi peccant certè, &, ſi verum dicere fas eſt,
Naſcitur indignè per quem non naſcitur alter:
Indignè viuit, per quem non viuit & alter:
Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
Quo minus Hac poſſint vti, preſſiue maligna
Paupertate, timent mendicam educere prolem:
Aut qui cæleſtem ſapienter ducere vitam
In terris malunt, quorum rariſſima turba eſt,
Abſtineant: nam tunc fas eſt, veniamq́; merentur:

Sed

Nempe Venus nulli culpæ eſt obnoxia, ſi ſit
Legitima, atque modum ſeruet, ſi debita fiat.
Aſt nimia eneruat vires, effœminat artus,
Ingenium obtundit, breuiat quoque tẽpora vitæ.
Iam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
Hic eſt ille hominum domitor, domitorq́ꝫ Deorũ,
Qui face, qui pharetra totum perterritat orbẽ:
Cui quamuis puero & cæco tamen omnia parẽt,
Quæ terras pelagusq́ꝫ colũt, quæq́ꝫ æthera ſũmũ.
Heu quantos ignes, & quanta incendia paſsim
Excitat iſte puer, quantum ô pharetrate Cupido
Arbitrij tibi conceſſum eſt. tibi nulla reſiſtunt
Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis.
Sæpe tuis fixum telis gemuiſſe Tonantem
Nouimus, & varias cõpulſum aſſumere formas,
Fulmine depoſito, & cæli regione relicta,
Non dedignatum miſeras inſiſtere terras:
Nunc aquilam fieri, nunc torua fronte iuuencum,
Nunc ſe paſtorem, nunc ſe ſimulare colubrum,
Interdumq́ꝫ ignis ſpeciem, Satyriq́ꝫ figuram
Aut auri induere, aut candenti corpore oloris.
Ennoſigæus item liquido mutatus Enipeo,
Dum tua tela miſer ſentit. Salmonida preſſit.
Sæpe etiam voluit delphin, ariesq́ꝫ videri,
Aut equus: & toto flammas extinguere ponto
Quas tu condideras in pectora cæca nequiuit.
Fabula longa nimis, cunctos ex ordine diuos,
Et factum accipitrem Phœbum, factumq́ꝫ leonẽ.

Dicere

Dicere: vel ſtygij furias memorare tyranni.
Talia non opus eſt referendo abſumere tempus.
Quippe ego ſi cunctos heroas & heroinas,
Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
Enumerare velim: creſcet mihi longior ordo
Hiſtoriæ, atq; prius condens ſua lumina Titan
Abluet Heſperio fumantes gurgite currus.
Ergo operæ pretium puto omittere talia, cùm ſint
A multis iam dicta alijs: nunc vera ſequamur.
Nō puero huic Bacchus pater eſt, vt Græcia fin-
(Non etenim, ſi ſic, abſtemius vllus amaret) (git:
Sed fatum: quoniam fato iunguntur amores.
Nimirum fatis mortalia cuncta reguntur:
Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos.
Plus fatū quàm forma valet: ſit maxima flāmæ
Cauſa cupidineæ licet hæc, & corda tenaci
Præcipuè iuuenum ſoleat vincire catena,
Plus quoq; quàm nūmi: quamuis corruperit auro
Incluſam Danaën turri Saturnius alta:
Conſuetudo etiam & facilis conceſſa manendi
Sæpe ſimul, nulloq́; ſimul ſpectante, loquendi
Libertas: quæ prona via eſt & lubrica, per quam
Ipſe amor ingreditur, per quā Venus ipſa para-
Haud multum certè, fato renuente iuuabūt. (tur,
Fato iunguntur, fato ſoluuntur amores.
Hinc vilis, deformis, inops, quandoq́; fruetur,
Quod neq́; formoſus poterit, nec diues habere.
Hinc pulchra & generoſa viro cōtemnitur vxor:
Inter

Interdum & pluris pellex triuialis habetur:
Hinc vxor pulchrum & generoſum ſæpe maritũ
Odit, & immundi penem calonis adorat:
Aut aliquẽ externũ, quẽ vix bene nouerit, ardet.
Deniq; ni tribuatur amor pro lege deorum
Cuiq; ſuus, niſi ſit diuiſus limite certo,
Nõ dubiũ eſt quin poſſit ab omnibus vnus amari:
Non dubium eſt, poſſit quin omnes vnus amare,
Et paſſim, quamcunq; velit ſibi quiſq; potiri.
Sed veluti piſces piſcator non capit omnes,
Non omnes volucres aûceps. non omnia luſtra
Venator ſpoliat: ſed quod ſua cuiq; dedit ſors,
Hoc habet, hoc potitur: ſic diſpenſantur amores
Arbitrio ſuperum: dominæ ſic ſæpe placebit
Ipſe ſuæ ſeruus: ſic pulchram ſæpe puellam
Enteroceloſus, grandæuus, lippus habebit.
Ac veluti infauſto qui ſidere mercibus implet
Mercator nauim, nocituraq́; cærula tentat,
Naufragio: aut diris prædonibus expoliatur:
Sic quiſquis cælo aduerſo, fatoq; ſiniſtro,
Vtitur, incaſſum tempus terit, atque laborem,
Imò ignominiam & crudelia vulnera ſæpe
Accipit; interdum letho mercatur amorem.
At cui fata fauent, & cui fortuna ſecunda eſt,
Pace frui poterit quod vult, & tutus amare.
Verùm hæc quàm paucis conceſſa eſt gratia, pauci
Tam faciles habuere Deos, tantumq; benignos.
Excepto, ſi quis cautè ſua gaudia celet,

Vſque

Vſque adeò, vt nulli fidat, nulliq́ʒ recludat.
Quippe homini nunc nulla fides, nũc omnia plena
Inſidijs, ſocio nunc quiſq́ʒ imponere tentat.
Quòd ſi arcana ſuo quiſquam commiſit amico,
Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
Ne quando infenſus mutata mente reuelet
Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
Ergo ſi liber vis eſſe, & viuere tutus,
Non vlli credas quod tu clàm feceris: & ſic
Semper amicũ habeas, dum durat fœdus, vt ipſũ
Poſſe putes hoſtem fieri, quod ſæpe videtur.
Nam qui ſemper ament noſtro ſunt tempore rari.
Inuidia eſt etiam multum metuenda, ſecundis
Quæ ſemper rebus dirum miſcere venenum
Nititur: inuidiam moneo timeatis amantes.
Propterea quid ames, nemo ſciat: occule amorem
Qui ſapis, atque tuus fac ne ignis luceat extrà.
Inuidia horrendum monſtrum, ſæuiſſima peſtis,
Exitiale malum, quo non violentius vllum:
Virtutem inſequitur, lacerat benefacta, bonoſq́ʒ
Odit, & alterius iuſto indignatur honore.
Quamquam nemo ſatis proprium celabit amorẽ,
Si fata impediant, inimicaq́ʒ ſidera nolint.
Quippe humana parum prodeſt prudentia, quãdo
Decernunt aliter ſuperi: fruſtraq́ʒ laborat,
Qui rem cunq́ʒ parat dijs aduerſantibus vllam.
Non tamen idcirco non omni eſt arte cauendum:
Non omni vtendum ſtudio pro viribus, atque
Com

Conſilio.nam qui fecit quod debuit,& ſpe
Fraudatus tamen eſt,merito laudatur,& omnem
Inuidiam in ſuperos tranfert:quos ſæpe fauere
Stultitiæ, atque bonos peſſundare ſæpe videmus.
Felix,cui fauor à cæleſti traditur arce.
Quẽ Deus ipſe fouet, qui dextro eſt ſidere natus.
Huic etenim iucundus amor contingit,& abſq;
Felle frui,longa poterit dulcedine lætus.
Nẽpe amor eſt dulcis:nempe eſt res blanda,iocoq;
Plena & delicijs,ni fato fiat amarus.
Cuius qui nunquam eſt expertus tela,vocari
Iure poteſt ſenſus expers.nam bellua quæ non
Igne cupidineo flagrat?certe omnia,quamuis
Vilia & exigua,has norunt animalia curas,
Sic ſtatuente Deo:quare qui quærit amorem,
Rem quærit diuinam: etenim niſi cuncta perenni
Ipſe Deũ atq; hominũ rex proſequeretur amore,
Deficeret mundus,pariterq; elementa perirent.
Quilibet id ſeruat quod amat,gaudetq; tueri.
At quod non amat,id nemo ſeruare laborat.
Idcirco rerum ſeries æterna manebit:
Quippe Dei eſt æternus amor, qui cũcta tuetur.
Et licet orta cadant,ſpecies nulla atterit ætas:
Diligit has etenim per ſe Deus optimus,at non
Sic ea quæ rapidæ debentur corpora morti.
Nanq; perire ſinit nemo quod diligit,illud
Si ſeruare poteſt ſed quis neget omnipotentem
Eſſe Deum?ſeruare poteſt,ſed non amat ipſe

Corpora:corrumpi idcirco ſinit,at ſpecies non,
Quid figulus curat,ſi frangitur iſta vel illa
Olla? rotam pedibus voluens,cretaq́; reſumpta,
Ipſe nouas iterum fingit,ſpernitq́; priores.
Præterea cælum,tellus,aërq́;,fretumq́;,
Atq; ignis,demum totius machina mundi
Hoc ſtat & hoc durat tot iaq́; per ſæcula nexu.
Nam niſi tantus amor firma compage teneret
Omnia,pugnarent vinclis elementa ſolutis:
Non cælum terris lucem,radiosq́; calentes
Nec generandarum præberet ſemina rerum:
Aëra finitimum conſumeret improbus ignis:
Nec tempeſtiuas pluuias demitteret aër.
Nuda foret tellus,æquorq́; extingueret ignem,
Aut igni potius piſcoſum areſceret æquor:
Vt quondã,quum flammiuomos Clymeneia proles
Non benè rexit equos,metuens cæleſtia monſtra,
Infelixq́; ſui renuens præcepta parentis,
Corruit in voto,ſenſitq́; incendia mundus,
Donec fulmineo præceps deiectus ab ictu,
Eridani medijs flammas extinxit in vndis.
Gignit amor pacem:pax eſt digniſſima rerum,
Omnia pace vigent,& pacis tempore florent:
Paci sũmus honos,paci eſt quoq; sũma voluptas.
Tunc tuti viuunt homines,tutusq́; viator
Carpit iter,nec fit ſæuorum præda latronum:
Tunc apium cura & pecoris,tunc arua coluntur
Aſſiduè,& largas pariunt pro tempore fruges:

Copia

Copia tunc Cereris,tūc lac,tūc Bacchus abūdat,
Palladiuſq́; liquor:tunc paſſim luditur, & tunc
Inflata ad thyaſos inuitat tibia.ſoli
Oderunt pacem ſtulti,& certamina quærunt:
Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
O felix ætas ipſo precioſior auro!
At nunc(proh dolor)inſano diſcordia motu
Omnia conturbat,terret,repletq́; tumultu.
Nunc iuuat eſſe trucem,& leges diſcindere ferro:
Iuſtitia eſt potuiſſe magis.nunc mille colubros
Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
Eumenides,populoſq́; agitant,regeſq́; ſuperbos.
Quid iuuat ô miſeri,pugnando laceſcere mortem?
Nunquam ſera venit,ſed dira ſuperbia tanti
Cauſa mali,& væſana fames,atq; ardor habēdi:
Heu cur vſq́; adeò viliſſima terra ſuperbis,
Cuius fœda breui corrodent viſcera vermes?
Quid tantum quæris?te ſemper forſitan eſſe
Victurum credis?miſer,ah miſer,aſpice quàm ſit
Incertus,velox,anguſtus terminus æui.
Sufficiet breuis vrna tibi,paruumq́; ſepulchrum.
Quod ſi amor humanos animos aſtringeret,iſta
Non fierent:ſed quiſq́; ſuo inſeruiret amico,
Quiſq́; ſibi charum qua poſſet parte,iuuaret.
Certè nec melius quicquā,nec dulcius eſt, quàm
Sincerè à multis.dum vita hæc durat,amari.
Rebus in aduerſis magnum munimen amici:
Solantur,firmant animum,prodeſſe laborant:

Quaq; valent, miſeras curas & damna leuare
Conantur, tecumq; dolent, tecumq; queruntur.
Haud facilè ille perit quicunq; eſt diues amicis.
At quum te vultu ſpectat fortuna ſereno,
Et verſat meliore rota, tua commoda tecum
Percipiunt, gaudent tecum, conuiuia tecum
Plena iocis celebrant, augent tua facta fauendo.
Quare qui tutam & lætam vult ducere vitam,
Quàm multos ſtudeat ſemper ſibi iungere amicos.
Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipſas
Qua potero expediã. ſed primùm ſcire neceſſe eſt,
Eſſe voluntatis motum hunc, quem vulgus amorẽ
Appellat: nã velle bonum eſt, quod fertur amare.
Semper habere bonum deſiderat ipſa voluntas,
Et vitare malum, ſolisq; mouetur ab iſtis.
Hæc duo ſunt igitur cauſæ & fundamina amoris.
Omnia ſed bona ſunt triplici diſcrimine ſecta.
Quædam iucunda, & quædam dicuntur honeſta:
Vtiliumq; aliud genus & natura bonorum eſt.
Sicq; malum triplex: damnoſum, turpe, moleſtum.
Quiſq; amat, hæc animo fugiẽs, aut illa requirẽs.
Eſt igitur diuerſus amor, diuerſus vt eſt fons
Vnde oritur, laude aut probro non dignus eodẽ.
Hæc tria non ſolùm inter ſe diferre putandum,
Per genus: aſt etiam ſpecies habet vnum quodq;
Per ſe multiplices, delectans, vtile, honeſtum.
Quæ cùm ſint variæ, varij redduntur amores.
Vtile enim eſt quicquid prodeſt, nõ eſt tamen vnũ:
Sicu

Sicut multa etiam bona corporis,atq́; animi ſunt
Quatuor ad corpus ſpectant bona:robur,& ipſa
Forma,valetudo,leuitas:quodcunq́; dat iſta,
Vel res ſit,vel homo,prodeſt, atq́; vtile fertur.
Aſt animi duo ſunt bona,mos,doctrinaq́;:ſicut
Sunt animi geminæ virtutes:ipſa voluntas,
Cuius ſunt mores:& mens,cui noſcere verum
Eſt proprium,mentis bona ſunt complura,nouēq́;
Doctrinæ hāc ornāt:quas vatum carmina Muſas
Appellare ſolent,ter ternis orbibus aptæ.
Sicq́; voluntatis bona plura, & quattuor horum
Præcipua exiſtunt:prudentia,iuſtitia,atque
Grādia quæ aggreditur fortis diſcrimina virtus,
Nec non quæ frænis nos temperat,atq; modeſtos
Efficit.ex iſtis,tanquam de fontibus omnes
Emanant aliæ:quas quiſquis diſcere quærit,
Voluat Ariſtotelis libros,vel ſcripta Platonis
Inſpiciat:duo ſunt hæc magni lumina mundi.
Ergo,quicquid erit tribuat quod talia nobis,
Vtile dicetur,veluti medicina, medénſque
Corporibus,velutiq́; animis,liber atq; magiſter.
Vtiliora tamen ſunt & meliora putanda
Quæ proſunt animo:quia corpore dignior ipſe eſt,
Vt ſeruo dominus,rate nauta,aurigáque curru.
Sed mediatè aliquid prodeſt,aut immediatè:
Vt ſator & nummus,cocus & cibus eſurienti.
Idq́; ipſum dico de delectantibus:hæc nam
Per multas ſpecies,per multaq́; membra ſecātur,

Quorum animos quædã delectãt, corpora quædã:
Suntq́; voluptates animi quàm corporis, omnes
Sinceræ magis, & ſtabiles, & nobiliores,
Cum dijs communes nobis. at cætera ſenſus
Gaudia ſunt etiam brutis conceſſa: ſequuntur
Hæc pecudes propriè. namq́; his dulcedine mentis
Poſſe frui vetitum eſt, neq; cunctis ſenſibus ipſæ
Lætantur, ſolo guſtu tactuq́; mouentur:
Quippe nec harmoniã, ſed nec diapaſmata curãt.
Nunquid Apellæas tabulas, aut æra Corinthi
Mirantur, vel clamoſi ſpectacula circi?
Si quid odorantur tamen, aut ſi vocibus vllis,
Vel ſi nonnunquam aſpectu gaudere videntur:
Id guſtus fit vel tactus ratione: velut quum
Maſſylus viſa in campis leo fortè iuuenca
Exultat, tollitq́; iubas, caudamq́; retorquet,
Prædæ auidus: vel quũ ſonipes per prata vagãtem
Vidit equam, Veneris ſtimulante cupidine fertur,
Et reſupinato dumeta per auia collo,
Subſultim graditur, cælumq; hinnitibus implet.
Cumq́; cibi & Veneris, pecudũ ſit ſola voluptas,
Et propria: idcirco eſt etiam viliſſima, vixq;
Conueniens ſeruis: hebetat nam mentis acumen
Immoderata. ſolet multum quoq; lædere corpus,
Ergo quicunq; eſt huic deditus, inſipiens fit,
Et ſeruire magis quàm alijs dominarier aptus
Non eſt turpe tamen moderatè talibus vti.
At bona ſi quæ ſint cognoſcere quæris honeſta:

Quod

Quod nuper dixi reminiſcere.namq́; animi ſunt,
Doctrina & mores, veluti paulo antè relatū eſt.
Sed quod nunc dicam ſolerti mente notato.
Quæ bona delectant, quàm longo tempore durāt,
Tam longo exiſtunt iucunda, & poſtea nil ſunt.
Exemplo tibi ſit, Veneris cantúſque voluptas.
Aſt quicquid præbet bona corporis, vtile fertur.
Ipſa autem bona ſunt iucunda, velut valetudo
Iam data delectat, medicina ſed vtilis ipſa eſt.
Id quoq; quod confert animi bona, iure vocatur
Vtile: verùm animi bona poſtquā tradita iā ſunt,
Fiunt iucunda, & ſimul efficiuntur honeſta.
Quicquid enim virtutem affert, eſt vtile: at ipſa
Tradita iam virtus, iucunda & honeſta putanda,
Quippe honor eſt ſoli virtuti debita merces.
Quicunq; ergo cupit multum dum viuit amari,
Aut ſtudeat delectare, aut prodeſſe, vel in ſe
Virtutes habeat: quas compelluntur & ipſi
Commendare mali, & quamuis odere, verentur.
Sed prius illorum debet perpendere mores,
Queis placuiſſe volet. namq; eſt non vna volūtas
Omnibus: hinc homines ſtudia in diuerſa ferūtur.
Vſque adeo tribuit difformia ſemina nobis
Gignendo natura parens: quod diſplicet illi,
Hic amat: hic laudat quicquid damnatur ab illo
Ergo non eadem ſunt cunctis grata, nec omnes
Vtile idem cupiunt, eadem nec honeſta requirunt.
Quare opus eſt nouiſſe prius quid cuiq; magis ſit

Acceptum, placeatq́ʒ magis: ne fiat inane
Officium, caſſusq́ʒ labor, ne littus aretur,
Si fortè aut iniucunda, aut odioſa, ferantur.
Hoc autem non difficile eſt cognoſcere: ſermo
Haud dubiè oſtendit mores, animumq́ʒ latentem,
Id quod amat crebrò loquitur quiſq; atq; libẽter
Audit: multa domi poterũt quoque ſigna videri.
Nã cum vomeribus, ſtimulos, iuga, raſtra, ligones
Agricolæ ſeruare ſolent, arma horrida miles
Parietibus ſuſpenſa tenet: ſed quiſquis abundat
Codicibus, poterit merito ſtudioſus haberi.
Sic de alijs dico, nimirum arcana reſignat
Lingua manusq́ʒ animi, quare quæcũq; placebũt
Efficere hæc ſtudeat, quiſquis ſibi quærit amicos.
Obſequio generatur amor: ſed maxima lucrum
Pars hominũ ſequitur, nummos & munera, cũcti
Affectant, donis multi acquiruntur amici.
Verùm talis amor non eſt durabilis, & quum
Deficit vtilitas, fugit illico (præcipuè ſi
Vlterior non vlla manet ſpes vtile habendi.)
Seruilis, fidúſque parum: tamen inueniuntur
Quidam, ſed rari, acceptorum qui meritorum
Aſſiduè memores, non ceſſant ſemper amare.
Eſto quod ingrati ceſſent: non proinde bonus vir,
Qui rarus veluti phœnix reperitur in vrbe,
Multis prodeſſe ac pro viribus auxiliari
Debet deſinere: eſt enim via ſola merendo
In cælum, perq́ʒ hanc Alcides maximus olim

Inceſſit

Inceſſit, multiq́; alij, quorum inclyta fama
Durat adhuc, nullum poſthac moritura per æuum
Nempe Deo eſt ſimilis vir dapſilis atq́; benignus.
Pars magna eſt etiam, quæ delectabile quærit.
Hinc & amant, quicunq́; ſibi iucunda miniſtrāt:
Præſertim pueri, iuuenes, necnon locupletes,
Gaudia ſectantur, ſectantur ludicra ſemper.
Sed nec talis amor verus, vel firmus haberi
Debet: namq; fugit, quum deficit ipſa voluptas,
Si modò non redeat, vel non redditurа putetur.
Eſt tamen interdum valde vtilis, atq́; per ipſum
Diuitias multi, multi accepere fauorem.
Delectare igitur ſtudeat qui quærit amari,
Dū neq́; quod iuſtū eſt, neq́; trāſgrediatur hone-
At prodeſſe modis & delectare duobus (ſtum.
Quiſque poteſt, verbis ac rebus: tutius autem
Et leuius multò eſt, verbis quàm rebus amorem
Quærere. proinde opus eſt, quo id fiat noſcere pa-
Vtile ſi doceas quēquā, moneásve loquendo, (cto.
Efficies, monſtrando etiam quid proſit & obſit,
Quo nocitura modo vitentur, & ipſa parentur
Commoda, in aduerſis pro ipſorum orādo ſalute,
Vel commendando, vel pro ipſis grata petendo,
Quos in amore voles tibi iungere. ſi cupis autem
Delectare aliquem verbis, laudato decenter
Ipſum resq́; ſuas: vel ſi quid geſſerit vnquam
Egregiè, ne te pigeat laudando probare.
Nam ſapiens æquè ac ſtultus laudarier optat.

Interdum lepidis,riſúmque mouentibus,aures
Mulceto dictis,referendo ſi qua iocoſa eſt
Fabula,vel ſi qua eſt vetꝰ aut noua digna relatu
Hiſtoria, & demum ſi quid ſcis poſſe placere:
Non contradicas,imo aſſentire loquenti,
Sint non vera licet.quod ſi pudet illa fateri,
Tu ſaltem taceas:nam diſſimulare tacendo,
Maxima plerumq; eſt prudentia viuere neſcit,
Vt bene vulgus ait,qui neſcit diſſimulare.
Nonnunquam,mihi crede,nocet, defendere verũ.
Tẽporis atq; loci proinde eſt ſeruãda,hominúmq;
Conditio ſemper,ne quid te lædere poſſit.
Aſt aliqui abſentem malunt laudare, putántque
Id; melius faciunt aſtutè talis enim laus
Gratior,atq; minus ficta & ſuſpecta videtur.
Quippe ſolent multi præſentem extollere dictis,
Semper adulantes,vt veri habeantur amici:
Aſt vbi terga abiens vertit,mordaciter vrgent
Abſentem,& rident.non valdè eſt fidere tutum
Laudanti coràm,mos eſt hic mancipiorum.
Non deerunt autem,referant qui ſingula, plures,
Aut vnus ſaltem,fueris quæcunq; locutus,
Vel bona vel mala ſint:multus delator vbiq; eſt.
Hic te laudauit,dicet,vel vituperauit:
Sed tamen,vt paucis liceat concludere verum.
Non magis eſt gratũ cunctis,& amabile quicquã,
Moribus ingenuis,integróque ordine vitæ.
Hoc plus diuitijs, plus cognitione probatur.

Námque

Nãq; malus,quãquã doctrina & rebus abundet,
Neutiq; diligitur,:vitijs odioſius eſt nil.
Si bonus atq; probus fueris,vel amabere,vel te
Non odio ſaltem(velut arbitror) vllus habebit.
Eſt autem vetus auctorum ſententia,mores
Quod ſimiles,ſimile & ſtudiũ,ſunt fomes amoris:
Sic vanus vanam,ſtudioſus ſic ſtudioſum
Diligit,& ſocios adeunt animalia cœtus.
Hoc non inficior:nam quo iungentur amore
Hi,quibus eſt mens diuerſa & diuerſa voluntas?
Cùm ſit amicorum cupere & contẽnere id ipſum?
Sed ſceleratorum cito fœdera diſſoluuntur,
Stultorúmque breui commercia tempore durant:
Nã propria vtilitas quã quiſq; requirit iniquus
Per fas atq; nefas,& ſæua cupido nocendi,
Quã malꝰ omnis habet,pariterq; ſuperbia & ira,
Stultorum fidæ comites,accendere bilem,
Bella mouere ſolent.amor eſt durabilis ille
Dumtaxat,cuicunq; dedit fundamina virtus,
Quẽ genuit probitas:amor hic pia pectora tãtùm,
Sinceróſque animos æterno glutine firmat,
Et nãturali pluris faciendus amore eſt,
Quo genitũ & generãs,& ab vno ſanguine creti
Mutuo ſe obſeruant & amant.nam ſæpe parẽtes,
Oderunt nati,oderunt ſua pignora patres.
Germano inſidias germanũs ſæpe parauit:
At nunquam verus Pyladæ inſidiatur Oreſtes,
Nec Pylades mortem curat,modo proſit Oreſti.

Sed

Sed dubium eſt, fierine vllo conamine poſſit,
Vt nos omnis amet populus, iuſtiq́; maliq́;.
Nempe amor in plures diuiſus, debilior fit,
Fortior in paucos. vnita potentior eſt vis
Quælibet. at partes in plures ſecta peribit.
Rectè igitur dicunt, raros tibi quære ſodales:
Difficile eſt etenim cum multis viuere poſſe,
Et conuerſari aſſiduè: quæ maximè amicos
Res decet: à multisq́; fides negat ipſa teneri,
Cum paucis habitat potius. non ergo fideles
Eſſe tibi multos credas: nec dilige vulgus,
Nec te vulgus amet: comes eſt diſcordia vulgi.
Cum paucis pax læta manet. turba omnis abeſto:
Nanque à turbando nomen ſibi turba recepit.
Paucos atque bonos tibi delige, cum quibus æuum
Ducere ſecurus valeas, & lite remota.
Vt non ergo potes multos vehementer amare:
Sic tu non potes à multis vehementer amari.
Nam qui non amat, is nullo ſit dignus amore.
Eſt alius ciuilis amor, communis, & omni
Præſtandus populo, quo quiſq́; bonúsque maluſq́;
Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus
Factis aut dictis cuiquam. quum taliter ipſi
Viuimus, vt nemo meritò nos carpere poſſit:
Quum ſumus ergo omnes blãdi, vultuq́; benigno
Quemque ſalutamus, laudamus, honorificamus.
Sed tamen in primis eſt vtile, conuerſari
Rarò, vel nunquam cum multis, ſi tibi cordi eſt

Vitare

Vitare inſanas lites pacémque tueri.
Præſertim quos eſſe malos noſti, aufuge: nanq;
Haud facile eſt tribulos & ſpinas inter euntem
Illæſos habuiſſe pedes, illæſáque crura.
Nec cures ſi te non diligit improbus: at ſi
Non odit, ſatis eſſe puta. non oderit autem
Si longè ſteteris: abſenti non nocet anguis.
Vel conuerſari tibi ſi quandoque libebit
Cũ populo, & ſtolidæ interdũ te adiũgere turbæ,
In primis ſtudeas moderamina ponere linguæ,
Et caue quid dicas, ſempérque libentius audi.
Raro autem loquere: eſt mentis grauitate carẽtis
Indicium ſermo nimius, peccátque frequenter
Multiloquus: verum parcè, cautéque loquentes
Laudantur: decus eſt ingens prudentis in ore.
Præſentem, abſentémve aliquem ne læde loquẽdo
Hoc ſit præcipuum monitum, ſit regula prima:
Atque ea ne dicas quæ nil referre videntur:
Nec verba incaſſum & nulla ratione profundas.
Nam te ridebunt homines, fatuúmque vocabunt.
Verùm ſiue rogas aliquem, ſeu fortè roganti
Reſponſurus eris, prius ipſam conſule mentem,
Quàm vox exiliat: quæ poſtquam eſt edita, retro
Haud remeare poteſt. verbum ſemel ore ſoluto
Emiſſum longè, nequit ad ſua clauſtra reuerti.
Gratia magna etiam eſt, ſapientum dicta referre,
Atq; loquẽdo aliquos vatum interponere verſus
Interdum exempla, hiſtorijs inuenta probatis.

Talis

Talia namq; ſolent ſermoni inſerta decere
Apprimè, modo ſint non ab re, idcirco frequenter
Nunc hos, nunc illos opus eſt euoluere libros:
Atq; vt apes, varios paſſim decerpere flores.
Iram pelle procul: tecúmque ſuperbia non ſit:
Nam tales homines non poſſunt prorſus amari.
Verùm te mitem, blandúmque oſtende: placebis
Omnibus hoc pacto. at ſi te quis læſerit, ipſum
Ingenio ſtudeas magis quàm ſuperare furore.
Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
Cuncta domat: rabidæ tigres, tumidíque leones
Manſueſcũt arte, arte rates vaſta æquora tranãt,
Arte gerit turrim barrus, iuga taurus, & arte
Aſper equus tolerare equitem, frænóſq; iubetur.
Viribus ingenium moderatur cuncta miniſtris.
Infirmi & timidi eſt nimirum, multa minari.
Verbáque fœmineæ vires ſunt, facta virorum,
Diſſimulat prudens, fortis tacet. aſt vbi venit
Opportuna dies, facienda viriliter audet.
Ergo prius caueas ne quis tibi iure moleſtus
Eſſe queat: quod ſi iniuſtè læderis ab vllo,
Ipſum quando potes tu contrà vlciſcere iuſtè.
Sin tibi non licet hoc, incluſum corde dolorem
Diſſimula atq; tace, ne deteriora ſubinde
Damna feras: ſtultũ eſt hoſtem irritare potẽtem,
Atq; malum maius tumidis ſibi quærere verbis.
Expectat tempus ſapiens, irámque coërcet:
Sæpe etiam vtiliter cedit, placidíſque furentem

Demulcet dictis, & dulcibus allicit hoſtem
Blanditijs, donec deceptum in retia mittat.
Callidus indomitum pullum ſic vincit equiſo,
Sic inſueta boui ſenſim iuga ponit arator,
Sic trahitis Cybeles torui ſerraca leones,
Sicq́; feræ tigres Bacchi paretis habenis,
Nimirum magna eſt prudentia, vincere blandè,
Atque animi ad tempus preſſum celare dolorem.
Hoc aliud quoq; ſeruandū eſt quocúnq; manebis:
In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis:
Sed quum opus eſt, parco, moderatoq́; vtere riſu.
Nempe eſt inualidæ mentis, capitisq́; minuti
Indicium ridere nimis: contra eſſe ſeuerum
Semper inhumani eſt animi. fuge cautus vtrūq́;,
Atq; tene medium: medio ſedet inclyta virtus.
Non volo te ſcurram: ſed, ſi potes, eſto facetus.
Iam videor dixiſſe ſatis, iam iuſſa peregi,
Propter quæ imperio matris deſcendimus ad te.
Nunc tēpus remeare monet, locaq́; infima mū
Deſerere, & ſuperas volitando reuiſere ſedes:
Vnde ego tellurem ſoleo ſpectare frequenter,
Admirans adeò paruam minimamq; videri,
Exiguiq; inſtar pomi pendere rotundam
Aëris in medio, fultam molimine nullo.
Atq́; ſuo tantùm libratam pondere. cerno
Inde etiam Oceanum totas circundare terras:
Perq; ipſas flexo, velut anguis, ſerpere curſu
Nerea cæruleum, modico ſub imagine riui,

Inde

Inde Padus, Tanais, Ganges, Hiſterq́; videntur
Agrorum foſſæ, quoties implentur ab imbri.
Quumq́; tua aſpicio, quamuis ingentia, Nile,
Oſtia, tam longè, ſeptem reor eſſe canales.
Sæpe etiam video telis pugnare coruſcis
Agmina, purpureoq́; vndantes ſanguine campos:
Et ſtolidos reges bona dum fugitiua ſequuntur,
Seq́; putant non poſſe mori, diuerſa mouere
Prælia, & inſontes populos opponere morti,
Tradereq́; inuitis ſpectacula triſtia diuis.
Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes,
Aſpicio: fieri valles ex montibus altis,
Inq́; altos montes imas conſurgere valles.
Temporis anfractu longo, & nemora alta ſecari
Vomeribus, cultisq́; prius ſuccreſcere ſyluas,
Oppida transferri huc illuc, & cuncta nouari.
Felix, cui talem ſpeculam contingit habere,
Vnde Aſiam mollem videat, Libyenq́; ferocem,
Europamq́; armis & fertilitate ſuperbam:
Inq́; ipſis varias gentes, quos Carcinus vrit
Aethiopas, primoq́; Indos ſub ſole iacentes:
Gætulos, Nomadasq́; agiles, Cilicasq́; rapaces,
Sauromatas, Parthosq́; arcu pugnrre peritos,
Thuriferos, Arabas, Thraces, validosq́; Arimaſpas,
Hiſpanos, Italos, Gallos, rigidosq́; Britãnos:
Totq́; alios populos, quos ſuprà quum redijt ſol,
Aut quum deceſſit, radijs illuminat infrà.
Nónne illuc velles conſcendere poſſe, liceret

Hoc

Hoc ſi mortali cuiquam: niſi membra grauarent
Te tua? ſed nobis tantùm conceditur iſtud
Cælicolis, quibus eſt concretum æthere puro,
Non elementorum primorum pondere corpus:
Vnde feras, donec tandem ſit morte ſolutus
Spiritus: interea valeas, iam ſeparor abs te.
Protinus his dictis, me reſpondere parantem
Deſeruit: nec non ventis velocior ipſis,
Digrediens iterum cæleſtia templa petiuit.

LIBER V.

LEO.

NON ego diuitias Arabum, rubróve lapillo.
Aequoris inſignes cupio, nec quicquid Iberus
Amne Tagus rutilante vehit, populósve ſuperbos
Sceptrigera domitare manu: non fata dedere
Talia, nec doleo nobis non fata dediſſe.
Nam bonus atque malus, nullo diſcrimine diues
Eſſe poteſt, auroq́; potens plerumque videmus
Expertes animi indignos diademate crines
Cingere, ſarranoq́; amplè veſtirier oſtro.
Illa mihi vellem mundi concederet auctor
Quæ nec habere valent praui, neq́; mentis egêtes,
Quæ verum efficiunt hominem diuisq́; propinquũ.
Iuppiter omnipotens, ab te ſapientia quære

Aut nulli, aut adeò paucis donatur? vbique
Formoſos reperire licet, robuſtus vbique
Naſcitur, & diues: contrà rariſsima tellus,
Qui ſapiat, quenquam tam vaſto gignit in orbe.
Num melius fortaſſe putas & dignius, eſſe
Stultorum regem ac dominum? nempe illa poteſtas
Nobilior, ſub qua poſiti ſunt nobiliores.
Dignius eſt certè caſtris aut vrbibus amplis,
Quàm ſtabulis aut armentis, gregibúſve præeſſe.
Forſitan hoc facis, vt tibi ſint mortalia ludo
Facta, & habes hominem pro ſcurra. nēpe videtur
Vita hominū nihil eſſe aliud quàm fabula quædā.
Vtq́; mouet nobis imitatrix ſimia riſum,
Sic nos cælicolis, quoties ceruice ſuperba
Ventoſi gradimur, quoties titubante cerebro
Diuitias nimium nimiumq; affectamus honores,
Spiramuſq́; acres piperoſis naribus auras,
Grandia iactantes, & grandia multa minantes.
Qui minus, quæ ſcena datur, quū ſceptra tenentē
Atq; coronatum bubonem, aſinumq́; verendum
Aſpiciunt alto in ſolio ſublime ſedentem,
Spernentemq́; alios omnes, ſit cætera tanquam
Turba hominū ſine mēte pecus: dominūq́; volentē
Dici & adorari, & pedibus ſibi baſia figi?
Nec videt inſanus quid ſit, quàm friuolus, & quā
Turgenti bullæ ſimilis, pappoq́; volanti.
Non ego ſum talis, nec prorſus talia curo.
At vos ætherei ciues, quibus eſſe beatis

Contingit ſolis,quibus eſt æterna voluptas:
Humanas ſi fortè preces attenditis,& ſi
Non penitus miſeros homines auertitis,oro
Egregiam puramq́; mihi concedite mentem,
A falſo verum diſcernere quæ ſciat aptè.
Quæ bona cognoſcat vera & contraria veris:
Ne ſtultus fugienda ſequar,fugiámve ſequenda.
Nam ſi mortali cuiquam licet eſſe beato,
Arbitror hoc pacto fieri me poſſe beatum.
Sed fallor,mecumq́; omnes qui talia credunt.
Nemo etenim felix eſt,aut fuit, aut erit vnquam:
Non ſi poſſideat totum ditiſsimus orbem,
Non ſi plus ſapiat quàm quiuis natus in orbe.
Sed dubitat fortaſſe aliquis,niſi pagina præſens
Id firma ratione probet:quare aſpice libri
Huius materiam,quicunque hoc diſcere quæris,
Qua melius poterunt te carmina noſtra docebunt.
Pandite Pierides veſtro ſacra oſtia vati,
Et ſatiate auidum ſcatebris Parnaſsidos vndæ.
Secretos reſerate aditus,oſtendite verum:
Vos etenim noſtis quicquid fuit,aut erit,aut eſt.
Principio expediam,quis felix atque beatus
Debeat à nobis haud falſo nomine dici:
Poſt hoc progrediar,quò me deducet Apollo.
Dico igitur,ſolus felix eſt iure vocandus
Is quicunque bonum ſummum iam poſſidet, at nō
Omnes hoc norunt verè,cùm cuilibet illud
Quod ſibi plus placeat,melius putet:hordea mulus

Aut àſinus, pluris quàm lauti obſonia rhombi,
Quàm leporis clunes, quàm turdos æſtimat aſſos:
Sic & auarus opes, ſic ambitioſus honores,
Sic Venerem mollis ſuper omnia laudat & optat.
Heu mihi quàm pauci poſſunt dignoſcere verum!
Quàm denſa errorum caligine noſtra premuntur
Iudicia! id propter, quòd paucis integra mens eſt.
Quiſq; vt habet mores, ita iudicat, atq; ita fatur.
Sed bona ſunt quædam per ſe, quæ tempore nullo
Eſſe mala, & nullo quæ tempore lædere poſſunt.
Sunt etiam quædam non per ſe, quæ modò proſunt,
Nonnumquã officiũt: hæc ſunt bona corporis, atq;
Externa. vſus enim cauſa eſt vt ſint bona, vel non.
Vt ſi quis patriam natiuo robore ſeruet,
Eſſe bonum robur dicetur: ſed noceat ſi
Indignis, ciueſq; ſuos hoc robore perdat:
Eſſe malum rurſus robur cenſebitur ipſum.
Sic de diuitijs & honoribus, imperijſq;,
Et cunctis alijs dico, quin talia propter
Sæpe perit, quamquam vtatur poſſeſſor honeſtè.
Sic obſunt ſua mella apibus, ſic inguina fibro.
Hæc eadem fugiunt rapidi ceu fluminis vnda,
Nec ſtant certa diu, dubioq; errore vagantur.
Summa bona idcirco nõ ſunt: nec quiſquis abũdat
Talibus, eſſe poteſt verè, diciue beatus.
Imò etiam ſi quis plene vult vera fateri,
Non bona ſunt, quæcunq; valẽt prodeſſe & obeſſe.
Nam ſic eſſe bonum poteris cenſere venenum,

Cùm

Cùm ſæpe ex ipſo fiat medicina ſalubris:
Et nil eſſe malum toto inuenietur in orbe,
Cùm res nulla adeò ſit praua & noxia, quæ non
Poſſit prodeſſe interdum, atque offerre ſalutem,
Illa autẽ bona quæ ſunt per ſe & ſemper habentẽ
Felicem efficiunt: ſed quæ ſint talia, non eſt
Omnibus explicitum. quare hic quærenda ſagaci
Sedulitate mihi ſunt, aſpirante Minerua,
Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua ſcitu eſt:
Nam cùm fortunæ non ſint & corporis, ergo
Sunt animi bona, quæ nos reddunt ſola beatos.
Dictum hoc eſt aliquid, ſed nondum miſſa ſagitta
Perfectè potuit ſignum tetigiſſe petitum:
Vnde prius quædam communia dicere oportet,
Quæ monſtrent iter, obſcura vt funalia nocte.
Omne quod eſt, opus eſt, aut operatio quædam,
Aut operans: ſed opus quendã finem eſſe fatemur.
Principium eſt operãs, mediũ eſt operatio: quod ſit
Horum nobilius, meliúſve, requirere refert.
Omne mouens moto, quantum ſunt talia, ſemper
Dignius eſt: patet hoc. mouet autem finis agentem:
Nam quis agit, niſi finem animo conceperit ante?
Ergo eſt nobilior: nec non operatio fine
Vilior, hac eadem poterit ratione probari.
Proinde bonũ ſummũ finẽ quendã eſſe putãdũ eſt.
Optimus eſt autem non omnis finis: at ille
Duntaxat, quiſquis cunctorũ eſt vltimus, ad quẽ
Omnes procedunt alij recto ordine fines,

Omnia concurrunt in vaſtum flumina pontum.
Quippe ad perfectum imperfectum tendere par eſt
Et fieri propter melius quod deterius ſit:
Non aliter bonus ac rectus ſeruabitur ordo.
Ergo id quod rerum cunctarum eſt vltima finis,
Eximiũ eſſe bonũ,& ſummũ,primũq́; neceſſe eſt
Præterea rerum quas ingens continet orbis
Abſque anima quædam ſunt,& viuẽtia quædã.
Aſt ea quæ viuunt,alijs ſunt nobiliora. (rũ eſt.
Viuere proinde opꝰ eſt, quicquid laus prima bono-
Illorum quoque quæ viuunt,quædam ratione
Prorſus egent, iiſdemq́; vti ſermone negatum eſt.
Aſt alijs ſermone vti ac ratione tributum eſt.
Nobiliora ideo ſunt hæc,ſunt & meliora.
Ergo bonum ſummum perfecto more loquetur,
Perfectæ rationis erit.compluribus autem
Ex his quæ poſſunt vti ratione,loquiq́;
Plena voluptatis vita eſt,ſed plena laboris
Eſt alijs etiam compluribus,at meliora
Sunt quæcunque hilari vita dulciq́; fruuntur.
Ergo boni ſummi lætiſsima vita putanda eſt.
Illorum verò quæ viuunt dulciter,annos
Poſt paucos pereunt quædam , ſed longa quibuſdã
Fila trahunt Parcæ:quibus eſt diuturnior ætas,
Pluris erunt quare longiſſima ſæcula viuit
Illud,quodcunque eſt cunctorum ſumma bonorum
Hoc autem vocitare Deum , vocitare Tonantem,
Atque Iouem, mortale genus ſolet ille tremendo

Cum

Cum ſtrepitu vibrat fractis de nubibus ignem:
Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
Flamina, quæ vaſtis cum fluctibus Amphitriten
Funditus euerſam clamoſa ad littora pellant,
Ac terram quatiant imis incluſa cauernis,
Vnde arces quandoque ruunt, atque oppida tota.
Sed fortaſſe aliquis dubitat, ſi Iuppiter iſte
(Quem ſummũ eſſe bonũ iam dixi) eſt finis: eũdem
Quoddam opus eſſe patet, veluti diuiſimus antè:
Nec non principiũ, mediũq; habuiſſe fatendũ eſt.
Id verò nemo ſapiens exiſtimat: imò
Semper erit, ſemperq; fuit, nec terminus illi
Eſſe poteſt: hic cuncta facit, nec factus ab vllo eſt:
Nil fuit ante ipſum, poſt ipſum prorſus erit nil.
At nos huic dubio ſic reſpondemus: agentem
Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
Dicimus eſſe Deum: finemq; putamus eundem
Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
Non tamen idcirco eſſe opus ipſum credere fas eſt.
Quandoquidem non eſt opus omnis finis, agensq;
Non hoc præcipuè quærit: ſed cogitat vltra
Quiddam aliud melius. veluti qui fabricat arcã,
Non hanc præcipuè vt faciat fabricando laborat:
Aſt vt eam vendat, vel quicquam ſeruet in ipſa.
Quanto eſt poſterior, tanto eſt præſtantior omnis
Finis, & ad melius quæ ſunt peiora feruntur.
Sic Deus eſt finis poſtremus & vltimus, in quem
Omnia contendant, propter quẽ mundus, & omnis

Res mũdi eſt: ſiquidem propter ſe ipſe omnia fecit,
Non propter nos, vt ſoliti ſunt dicere quidam,
Clamando in templis doctores ſtultitiarum,
Et deceptores, vulgi, errorumq́; magiſtri,
Inſanos homines ex ſtultis efficientes.
Nam quæ nobilitas, aut quæ ſapientia noſtra eſt,
Quæ noſtra eſt probitas, propter quã cõdere mũdũ
Debuerit tantus princeps? nos vndique pleni
Criminibus, ſtultiq́; ſumus: vix vnus in orbe eſt,
Quem vel auaritiæ peſtis, vel fœda libido
Non premat, aut quẽ non ventoſa ſuperbia vexet,
Quẽ nõ præcipitem trahat ira, aut cæca voluptas.
Ergo quibus meritis noſtris motum eſſe putamus
Tã magnũ artificem, vt pro nobis cuncta crearit,
Frugiferas terras, fluidum mare, ſtelliferumq́;
Aethera? ſed forſan dices, nos ipſe benignus
Diligit immeritos: ſtultum eſt hoc credere. nã quis
Diligit immeritos, niſi demens? præterea, quæ
Sunt tam diſsimilis naturæ, quomodo poſſunt
Seſe diligere? eſt etenim Deus omnia vincens
Sæcula, cui nullus finis, nulla extat origo:
Cunctarum tamen eſt rerum finiſq́; & origo,
Optimus, omnipotens, immenſus: quo melius nil,
Et quo nil maius, nil excellentius vſquam
Eſſe poteſt: qui re nulla indiget, & tamen ipſo
Omnia egent: qui cuncta videt, nec cernitur vlli:
Omne bonum in ſeſe retinens, experſq́; malorum.
Contrà nos miſeri fœdo de ſemine nati
Ad planctũ & lacrymas, ad mille pericula ſemper

Aut

Aut his aut illis morbis affligimur: æuum
Degentes breue & incertum, plenumq́; laboris:
Heu quibus errorum tenebris verſamur: & omnes
Quàm ſumus exiguæ mentis, quàm ſæpe malignis
Caſibus impliciti, nunc hæc nunc illa dolemus,
Innumeris tantùm vitijs & fraude potentes.
Qui poſtquam paſſi ſumus mala plurima, tandem
Anguſtam & miſerã & ſceleratã linquere vitam
Cogimur, & putri deponere membra ſepulchro,
Mox carne abſumpta fieri ſine nomine puluis.
Ergo inter nos atque Deum diſtantia maior,
Quàm ſi collatus fuerit pulex elephanto.
Quis tam diſtantes nodus coniunget amoris?
Nunquid amore poteſt elephas cum pulice iungi?
Nempe inter ſimiles amor & concordia, contrà
Inter diſsimiles odium & diſcordia regnãt,
Vel ſaltem nec magna fides, nec gratia magna eſt.
Hinc aliqui, quos eſſe iubet lex noſtra prophanos,
Hæreticosq́; vocant collegia tecta cucullis,
Nos eſſe inſanos aiunt, craſsiq́; cerebri,
Speramus quoniam cælum & conſortia diuûm,
Aeternumq́; æuum felici ducere curſu,
Innumerasq́; alias nugas, quas ſtultus hebesq́;
Promittit nobis animus, & garrula lingua:
Quæ facit vt cedant animalia cætera nobis.
Nam ſi ſermo homini non eſſet munere diuûm
Conceſſus, geminæq́; manus, quibus omnia fiunt,
Nullum animal foret in terris miſerũ magis, atq́;

Infelix homine his noſtra eſt natura duobus
Nobilior, meliorq́; hinc tota ſuperbia noſtra eſt:
Hinc artes veniunt nam præſens voce monetur,
Quid faciat cauéatve: abſenti ſcripta loquuntur.
Pandere ſi poſſent animalia cætera fando
Vt nos, arcano clauſos in pectore motus,
Mutuaq́; inter ſe dictare & reddere verba
Ac varios aptis digitis conſcribere libros:
Interdum nobis ſapientior eſſet aſellus,
Plusq́; aliæ interdum pecudes rationis haberent,
Progeniemq́; ſuam auderent præponere cunctis:
Diceret & nobis aſinus ſe nobiliorem.
Lingua manusq́; igitur faciunt ſuccumbere nobis
Omnia, non ratio: hæc niunt illi inſuper addunt,
Si truncis manibus, mutisq́; parentibus orti,
In ſiluis homines degant, agrisq́; remotis,
Sintq́; ipſi pariter manibus linguaq́; carentes,
Vt pecudes aliæ: humanum quid quæſo valebit
Ingenium? quænam ratio apparebit in illis?
Nónne aliæ vt pecudes inculto corpore viuent?
Quid ſapient melius quàm cætera turba ferarũ?
Spiritus in cunctis animalibus vnus & idem eſt:
Dißimilis tamen ac varius proinde eſſe videtur,
Corpora quod non ſunt cunctis animalibus æqua,
Et varijs membris varia eſt conceſſa facultas,
Sic plures fabri licet inueniantur eadem
Prorſus in arte pares, atque æquo examine docti,
Si ferramentis careat pars altera, multum

Dißimi

Diſſimiles,multum inter ſe differre videntur.
Nil etenim poterũt agere hi quibus omnia desũt
Quæ faciunt ad opus:nec ſecum ſaxa ferasq́;
Oeagrius vates ducet,ſi barbitos abſit:
Nec Paris armatus Pelidæ cedet inermi.
Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
Sollicitant:verùm hæc aliàs fortaſſe requiram,
Quũ de anima humana fuerit quãdoq́; loquẽdũ.
Quippe hanc diuinã,immortalemq́; eſſe docebo,
Quæ duo de brutis non eſt concedere tutum.
Nũc ad iter primũ redeo: Deus ipſe ſupremũ eſt,
Eximiumq́; bonum propriè,vereq́; vocandus:
Quem qui habet,is debet felix dici atq; beatus.
Sed quis habere poteſt ipsũ?nã quicquid habetur
Vilius eſt illo quod habet,poſſeſſaq́; res eſt
Poſſeſſore ſuo ſemper minor.ocyus omnem
Oceanum parua poteris concludere concha,
(O mortale lutum,ventisq́; obiecta lucerna)
Quàm tantũ Dominũ pacto complectier vllo.
Omnia ſolus habet Deus ipſe,& ſolus habet ſe:
Ipſe igitur ſolus felix,ſolusq́; beatus. *(bere*
Quoddã aliud tamẽ eſt ſũmũ bonũ, & illud ha-
Omne poteſt animal: ſed non eſt omnibus vnum:
Nam diuerſa ipſis multum natura tributa eſt.
Conuenit hoc illis,alijs aliud magis.ergo
Eſſe poteſt felix genus vnumquodq́; animantum:
Si non ſimpliciter,perfecteq́;,vt Deus ipſe,
Aſt aliquo ſaltem pacto,paucisq́; diebus,

Dum

Dum poſſit quod conueniat ſibi maximè, habere
Semper: & aduerſi nihil vnquam perpetiatur.
Sex miſſis alijs, de homine eſt nunc dicere tempus:
Qui tunc eſt felix quum poſſidet omnia quæ ſunt,
Naturæ ipſius bona conuenientia, quumq́;
Nil damni tota in vita, nil ſentit acerbi.
Hoc etenim eſſe bonū ſummum, concedere fas eſt,
Quod bona cuncta in ſe cōplectitur, & mala pellit
Omnia, cui nil triſte datur, nil dulce negatur.
Nam virtus ſola, aut felicem ſola voluptas,
Non facit, vt quidam ſcribunt de gente Pelaſga.
Quandoquidē bona multa ſimul meliora putātur,
Quàm pauca, vt grano frumenti magnus aceruus.
Non vnum, licet eximium, primumq́; beatos
Reddit: at omne bonū ſimul omni ex parte rotūdū
Sic etiam ſolus princeps non efficit vrbem,
Sic etiam non eſt ex ſolo pollice dextra.
Cùm nobis igitur duo ſint, corpus animusq́;,
Qui verè eſt felix, parte eſt perfectus vtraq́;.
Eſt agilis, pulcher, robuſtus, ſanus, & idem
Eſt ſapiens, fortis, prudens, doctusq́;, bonusq́;,
Perfectosq́; tenet ſenſus, perfectaq́; mentis
Munera, pauperiem neſcit, caſusq́; malignos:
Et ſi non implet longæuæ tempora vitæ:
Non eſt dicendus felix, licet omnia ſint huic
Commoda, nāq́; bonū paruo quod tempore durat,
Eſt propè nil, veluti quidam dixere priores:
Ver non vna dies, non vna reducit hirundo.

At

At poſtquam vitæ iam meta nouiſſima venit,
Mors huic contingit facilis, minimoq; dolore
Soluitur, & ſtygias lætus deſcendit ad vndas,
Nec viuendo illi aut moriendo gloria deſit.
Sed nũquid cũcta hæc habet ex mortalibus vllus?
Credo equidem nullum talem reperirier vſquam,
Aut perquam rarum, cui nil optabile deſit,
Cui nil triſte vnquam toto contingat in æuo,
Qui felix viuat, felici morte recedat.
Hic Phœnix ille eſt, quẽ fingere Græculus audet,
Græculus inſani capitis, qui poſſe putauit
Ex vno ſpeciem fieri, putremq; fauillam
Gignere auem, cuiquam non vllo tempore viſam.
Sed modò mira canat, nil curat dicere verum
Gens hæc, & tota eſt monſtris ac dedita nugis:
Qua duce noſtri etiam delirauere Latini.
Eſt igitur felix, vt Phœnix rarus: at omnes
Heu ſumus haud dubie miſeri, tamẽ hic magis ille
Quandoquidẽ nõ eſt cũctis ſtatus vnus, & æqua
Conditio: quicunq; tenet bona plura, minusq;
Aduerſi patitur, felix cenſetur: at ille
Plurima quẽ verſant incommoda, cui bona pauca
Contingunt, miſeri nomen ſibi vendicat aptè.
Quare cùm nemo ſit felix, dicere oportet,
Quomodo poſſimus ſaltem miſeri minus eſſe
In terris, quæ ſit viuendi forma modusq;
Nobilior meliorq;, & vitæ blandior vſus:
Si non felices, ſaltem minus infelices.

Quo-

Quo fieri pacto liceat nobis.igitur quod
Fermè omnes credunt , verum non arbitror eſſe,
Pontifices ſummos,& mundi ſceptra tenentes,
Viuere quàm reliqui mortales dulcius æuum.
Namq́; in diuitijs veluti in cunctis quoq́; rebus,
Extremũ quodcunq́; malũ eſt,mediumq́; ſalubre:
Omne nocet nimiũ:propter quod qſquis habet plꝰ
Quàm ſatis eſt,nõ eſt melior quã quiſquis eget plꝰ
Quàm ſatis eſt, paribusq́; malis vexatur vterq́;:
Vt pinguis craſſusq́; nimis,qui ſequi pedali
Ventre tumet,non eſt leuior,citiúsve mouetur,
Quàm cui ſicca cutis miſeris tãtùm oſſibus hæret.
Huic deſunt macie atq; exhauſto corpore vires,
Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.
Vtq́; ingens pelagus ſurgit maioribus vndis,
Excelſosq́; æquat montes dum tartara Ditis
Ima aperit fluctus inter,tamen atra ſilenti
Gurgite ſæuit hyems, taciteq́; profundius æquor
Sed magis à dira ventorum peſte mouetur:
Contra cum ſtrepitu magno,multoq́; fragore
Paruus arenoſo verſatur littore Nereus:
Sic qui ſumma tenent rerum faſtigia reges,
Sollicitudinibus maioribus atque tumultu
Iactantur grauiore quidem:ſed vulnera vulgo
Tanta latent,ta citiq́; gemunt, celantq́; dolorem.
Adde aliud quoq; , quod cruciat comes improbus
Aſſiduè,metus atq; timor:ſuſpectaq́; eiſdẽ (ipſos
Omnia ſunt.hinc inſidias,hinc dira venena

Con

Concipiunt, ſoli nec poſſunt ire, nec audent,
Nec ſine fas illis prægustatore comeſſe.
O bona libertas, pretio pretioſior omni!
O ſummum primũq; decus: qua prorſus adempta
Nil gratum, nil dulce viris, & viuere mors eſt!
Aſt pauper nocte atq; die ſecurus vbiq;,
Et quo fert animus graditur, ſiue ire per vrbem,
Et varios luſtrare locos, & cernere ludos,
Aut monumẽta cupit: ſiue extra mœnia mauult,
Per cultos hortos, per florida prata vagari,
Aut deſiderio ruris torquetur amœni,
Nil prohibet, ſolus vadit, non indiget vllo
Seruorum ſtrepitu, & comitantum nube clientũ:
Et quoties ſtimulis agitur famis & ſitis, ore
Haud dubio tutusq; dapes ac pocula ſumit.
Vilibus exiguusq; cibis veſcuntur in altis
Liberæ aues melius ſiluis: & dulcius eſcam
Quæſitam in campis, multoq; labore paratam
Accipiunt, quàm ſi cauea teneantur eburnea,
Aut in gemmato atque aurato carcere clauſæ
Pingueſcant epulis regalibus, vberibusq;.
Sæpe igitur miſer atq; infelix eſt etiam rex,
Nec quenquam, mihi crede, facit diadema beatũ.
Sed ſtulti exterius dulce admirantur: at illud
Quod latet interius non contemplantur amari.
Illum autem vitam meliori ducere curſu
Arbitror, eſt cuicunque magis fortuna modeſta,
Cui non eſt cenſus nimius, nec ſordidus, & cui

Non

Nõ cõducta dom⁹, ſed honeſta habitatur: agérque
Quãtus ſufficiat domino bene cultus abũde, (eſt
Qui det hero ſegetes, & vinum ſufficienter,
Fertilis, atq; alias fruges producat inemptas.
Fœnerat ô quantum tellus bene culta! colonus
Sedulus ac prudens, non multis rebus egebit.
Plurima ſeu ſcrobibus longo ordine figitur arbos,
Diuerſi generis, minimo quæ maxima ſumptu
Emolumenta ferat: varium ſeu forte legumen
Mandatum ſulcis, cumulo maiore refertur:
Seu magis hortorum delectat cura, laborq́;,
Ex quorum reditu conuiuia lauta parantur,
Nec regum menſis cedentia luxurioſis:
Ni ſeruire gulæ quis mauult quàm rationi.
Ergo eſt optandus potius cenſus mediocris,
Quem vel ſors tribuat, vel teſtamenta, vel vxor,
Aut artis labor aſſiduæ: aut induſtria mentis
Sollicitæ, mercando aliquid quod tempore poſſit
Vendi alio, aut alibi pluris: vel multipicando
Per ſobolẽ pecus, & gregibus ſtabula atq; armẽtis
Implendo, aut Paphijs ſublimia tecta columbis,
Melliferiſve apibus præſepia multa parando,
Aut ſtatuendo oleis nigris brumale trapetum,
Aut etiam Cereri ſaxa opportuna terendæ.
His alijsq́; modis multis ſollertia lucrum
Illis oſtendit, qui non torpere veterno
Sunt ſoliti, quos dulce malum, blandumq́; venenũ
Deſidia, atq; animi languor nõ reddit inertes.

Præcipuè tamen hoc fortunæ munus opusq́; eſt
Hæc etenim quos vult facilè euehit, ac locupletat,
Hæc domina eſt rerum, & donatrix diuitiarum.
Inſuper optandum, nulli ſeruire: decet nil
Libertate magis generoſum pectus, at ille
Natura eſt ſeruus, natura ignobilis, imò
Infelix prorſus, prorſus miſer, alterius qui
Eſſe poteſt, vltroq́; aliena faceſſere iuſſa:
Et quicunq́; aliqua lucri ſpe ductus, iniquum
Fert placida ceruice iugum. non iugera tanti
Plurima ſunt, nõ omne aurũ, nõ quicquid arenis
Indus Erythræis cupidus legit; vt patienter
Vel ſtomacho alterius commedas, capiáſve quietẽ
Ad ſomnum alterius, dominoq́; iubente feraris
Nunc huc, nunc illuc, veluti pila miſſus ab illo:
Interdumq́; hominis te longè deterioris,
Indocti, inſani, vinoſi, luxurioſi,
Imperio parere velis. turpiſſima res eſt
Nimirum, poſſis cùm liber viuere paruo,
Quærere ſeruitio maioris præmia cenſus:
Ac libertatem, ſine qua laudabile nil eſt,
Vendere, & imperium domini tolerare ſuperbi.
Degeneres animi, procerum quid quæritis aulas
Dedecus vt vobis, illis tribuatis honorem?
Væ vobis, qui ceu pecudes paſtoris egetis,
Tam viles, vt non valeatis viuere per vos.
Qui ſeruus quocunq́; modo eſt, nulla eſſe beatus
Parte poteſt. aſini eſt, clitellam ferre libenter.

Ingenuis igitur quicunq; parentibus ortus,
Nobilibúsve magis, quantum ſibi ſufficit aptè
Poſſidet, iniuſtè queritur de numine diuum.
Sed forſan multi dubitent an cœlibe vita
Coniugium melius: namq; vxor ſæpe ſuperba eſt,
Litigioſa, ferox, demens, & adultera ſæpe.
Adde quod & grauis eſt natorum ſollicitudo:
Nunc morbo ancipiti languent, nunc lumina vitæ
Intempeſtiuo ſublati funere linquunt:
Filia iam grandis poſcit cum dote maritum:
Vel mœcha eſt, maculatq; domũ: vel filius eſt fur,
Scortator, vacui capitis, rixoſus & effrons.
Ille etiam penitus liber non eſſe videtur
Cuicunq; eſt vxor, mores mutare neceſſe eſt,
Et iuuenilem animum compeſcere, linquere lites,
Stare domi, non ire procul, longinqua videre
Oppida, nec tota per vicos nocte vagare,
Has illas pulſando fores, & ſcorta petendo.
Aſt opus eſt grauius tunc viuere, ſolliciteq;
Rem curare, minor ne fiat, ſed mage creſcat:
Ne premat extremam paupertas dura ſenectam.
Hæc quamuis ita ſint, melius tamen arbitror eſſe
Quærere legitimas tædas, ſanctosq; hymenæos,
Naturamq; ſequi, quæ nobis prouida monſtrat
Exemplo volucrum, pecudum, pariter ferarum,
Quod mas ad prolẽ iungit cũ fœmina habendam,
Atque manere ſimul debet, ſobolemq; creatam
Enutrire ſimul iuſto placidoq; labore.

Ne

Ne genus intereat,ſed cuncta in ſæcula duret.
Quãdoquidẽ ad Venerem cõpellimur exercendam
Nõ modò nos,verũ omne animal,terræq; mariſq́;
Naturæ imperio:facias peiora neceſſe eſt,
Si non fœminei ſorberis arbore barithri.
Præterea tandem ſterilis morieris,& hæres
Parta labore tuo & ſudore alienus habebit:
Cumq́; ſenex fueris,aut morbo oppreſſus iniquo,
Quis tibi ſuccurret? vel quis tua dãna leuabit?
Nunquid cognatus, vel frater? nunquid amicus?
Hi te ſandapila mallent efferre repoſtum,
Resq́; tuas auidi expectant ſibi morte referri:
Te captant viuum,vt poſſint ſpoliare ſepultum:
Nummos quiſq́; tuos,nõ te reueretur,amatq́;.
O ſcelus,ô rabies,& habendi infanda cupido!
O miſeranda lues totum diffuſa per orben!
Vtile nunc omnes ſpreta virtute ſequuntur.
Quis iuſtum curat? quis non contemnit honeſtũ,
Sit modò ſpes lucri? dominatur legibus aurum,
Auri maiores vires quàm ſanguinis,auro
Venalis pudor atq; fides,cultúsque deorum eſt.
Aſt vxor patrem,ac matrem,propriósque penates
Deſerit,vt maneat tecum noctéſq; diéſq;,
Et pariat fœcunda tuo de ſemine prolem,
Conſtituátq; nouam tecum gentémq; domúmq;
Sítq; tibi auxilio,& ſimul obſequioſa laboret:
Ambobus commune bonum eſt,cõmune periclum.
Alterutri quicquid damno eſt,vtriq; nocebit:

Alterutri quicquid lucro eſt, vtriq́; placebit.
Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,
Fatur, & hortatur, ſolatur, & auxiliatur,
Subuenit, aſſiſtit, vigilat, vigilando miniſtrat:
Hoc etiam faciunt nati, charumq́; parentem
Qua poſſūt ratione fouent, communis enim ſunt
Amborum commixta caro, communis imago.
Quūq́; dies venit, poſtquàm tibi nulla dies eſt,
Non totus moreris, viuusq́; videris in illis.
Sed malunt quidam incertos de pellice natos
Sumere, proptereaq́; vxorem ducere nolunt:
Hos ego non laudo, nec ſanæ iudico mentis.
Namq́; vxor te dote iuuat, nil dat tibi pellex:
Vxoris ſunt affines, ſunt pellicis hoſtes:
Illam tutus habes, & honeſtè, hanc turpiter atq;
Sollicitè: fida eſt illa, hæc infida, timensq́;
Diſſidium, rapit occultè, ſibi congregat, vnde
Si fuerit dimiſſa, queat poſt viuere. demum
Si tibi ſit pellex, tibi erit non tuta ſupellex.
Quid quòd legitimos certosq́; ex coniuge natos,
Infames dubiosq́; nothos de pellice gignis?
Ergo vxor ducenda, prius tamen aſpice quæ ſit.
Præcipuè matris mores aduerte, patrisq́;
Nam ſimiles fiunt nati plerunq́; parentum:
Qualis quæq́; arbos, tales ſolet edere fructus.
Conſule vicinas clàm, vel tibi ſi qua fidelis
Eſt mulier, mitte vt videat, ſed diſſimulanter,
An ſit formoſa, an vitiato corpore & ægro,

An

An ſit iners, nec nere ſciat, nec texere telam.
Nec ſuere. hæc etenim mulier quæcunq́; pudica
Exercet, ne ignaua domi, neu languida ceſſet.
Otium enim fomes vitiorum eſt, otia mentem
Ad mala multa trahunt, oti comes ipſa libido eſt.
Otia felices euertunt funditus vrbes.
Quòd niſi lanarum ſtudio Lucretia quondam
Dedita, ſi telæ non Penelopea fuiſſet,
Sed pigræ medijs ſediſſent ædibus ambæ,
Huic de mille procis placuiſſet forſitan vnus,
Illi non tantum laudis mors caſta dediſſet.
At melius ſi fortè potes, tute iſta videbis.
Nãq; alijs non certa fides: ferme omnibus eſt mos
Fallere, mentiri, potius quàm dicere verum,
Cuiq́; placet: raros poteris reperire fideles.
Si non vis falli, ſi vis tibi creſcere cuncta
In melius, ſtudeas res ipſe agnoſcere præſens,
Et curare tuas, tuaq́; impiger omnia cerne.
Ergo iterum atque iterum videas (ſi forte licebit)
Quæ ſit quam tibi vis vinclo ſociare iugali,
Ne fruſtra doleas, ne facti pœniteat te.
Si tamen (vt fieri contingit) coniuge praua
Mœres, deceptus fato, & Iunone ſiniſtra:
Hanc blãdè prius admoneas, placidisq; freqũeter
Caſtiges verbis, interdum munere placa
Iratam, illecebrisq́; doma: nunc brachia collo
Iniјce: nunc etiam inuitæ blanda oſcula fige.
Quoq́; potes conare modo ſedare furorem

Dulciter: hoc ſi non prodeſt, tunc vtere amaro.
Succenſe, inclama, & vultu conuicia toruo
Adde, minisq́; ſimul terre: quòd ſi minus iſta
Sufficiunt, nec verba timet, tu verbera miſce,
Tergaq́; tunc duro reſonent pulſata bacillo.
Si tibi ſuſpecta eſt vxor, dubijq́; pudoris,
Non habeas pulchros famulos, pulchrósve ſodales,
Cùm quibus illa domi verſetur. deciperis
Si quenquam fidum credes. eſt nemo fidelis
In Venere: illa dolis incautos fallere gaudet.
Fraude paratur amor, Veneri gratiſſima fraus eſt
Sed tua præcipuè non intret limina quiſquam
Frater, vel monachus, vel quauis lege ſacerdos:
Hos fuge: peſtis enim nulla hac immanior. hi ſunt
Fax hominum, fons ſtultitiæ, ſentina malorum,
Agnorum ſub pelle lupi, mercede colentes
Non pietate deum. falſa ſub imagine recti
Decipiunt ſtolidos, ac relligionis in vmbra
Mille actus vetitos, & mille piacula condunt.
Raptores, mœchi, puerorum corruptores,
Luxuriæ atq́; gulæ famuli: cæleſtia vendunt.
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Vt vulgus fallant, optataq́; præmia carpant?
Inde ſuperſtitio, & ludibria plurima manant:
Quæ dij, ſi ſapiunt, rident, renuuntq́; videre.
Non pretio, ſed amore, Deum vir iuſtus adorat.
Deme autem lucrum, ſuperos & ſacra negabunt.
Ergo ſibi, non cælicolis, hæc turba miniſtrat:

Vtilitas

Vtilitas facit eſſe deos: qua nempe remota,
Templa ruent, nec erunt aræ, nec Iuppiter vllus
Hos impoſtores igitur, vulpeſq́; doloſas,
Pelle procul: quantumq́; licet tua ianua vitet.
Pelle procul, ne te probitas ſimulata maritum
Caprarum efficiat nec ſi tibi compater vllus
Contingit, nimium confidas: namque ſub iſto
Nomine peccandi procliuior eſt via multis.
Hoc etiam ſerua, ne ſæpius egrediatur
Sola domum, neu tecta adeat vicina: frequentes
Vicini latitare domo conſueuit adulter.
Illi da comites caſtas, vitæq́; probatæ:
Infames vetulas, & lenas cautus auaras
Secum ſtare veta, longéque arcebis ab illa.
Nec tu aliã Venerẽ atque aliena cubilia quæras,
Nec te concubitus delectet pellicis. eſt nil
Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur,
Quod magis vlciſci cupiat, quàm fœdera lecti
Inſtabili temerata fide: tunc ardet & odit.
Fallere tunc vellet ſimili ratione maritum:
Siq́; poteſt fallit. bilis tunc maxima feruet:
Tunc furit, vt Thyias nimio ſtimulata Lyæo.
Crede mihi: rara eſt quæ non ſit adultera, quãdo
Legitimo fraudata thoro ſua gaudia perdit:
Saltem animo, ſi nõ conceſſum eſt corpore, peccat.
Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
Si deprehenſa tamen fuerit, tunc legibus vti
Ne pudeat, legum tibi ſit reuerentia ſemper

Præcipua eſt etenim noſtræ lex regula vitæ.
Ne temere iratus maiorem crimine pœnam
Infligas, lædasq; Deum, vulgiq; ſequaris
Ingenium & mores: qui non ratione mouetur,
Sed veluti pecudes furijs atq; impete fertur.
Nec ducta vxore idcirco non liber haberis,
Quòd tibi non licet eſſe malo, neq; nocte vagari,
Nec multis alijs rationibus inſanire,
Non hæc libertas, ſed praua licentia dici
Debet: qui ſic eſt liber, ſeruire videtur.
Talis libertas non eſt cupienda frequenter
In mala præcipitē quam plurima mittit habentē.
Eſt melius, non poſſe malum committere, quàm ſi
Vndiq; peccandi pateat via. quot perierunt
Ob talem libertatem? quot ſæpe fuerunt
Incolumes, quoniam frænos habuere tenaces?
Si vero nati morbo vexantur ab vllo,
Quid facias? cur te crucies? ſuccurre medelis.
Quæ ſi nil proſunt, & mors tibi ſurripit illos,
Aequo animo ſufferre velis: non ſolus in iſto
Gurgite iactaris, comitū tibi maxima turba eſt.
Quæ mala cum multis patimur, leuiora vidētur.
Naſcimur hac omnes lege vt moriamur: ab ortu
Exitus ipſe fluit: cunctis menſura dierum
Certa datur, ſtygias citus vel ſerius vndas
Quiſq; petet. quāquā mors vltima meta malorū (eſt,
Nec forti metuenda viro. quid munere vitæ
Defunctos tantis opus eſt deflere querelis?

Eſt ne

Eſt ne adeò miſerum moriendo relinquere mundi
Stultitiam, & ſeſe innumeris auferre periclis,
Proq́; tot ærumnis, tranquillam acquirere pacē?
Aut mors eſt æterna quies, aut ianua vitæ:
Eſto enim doleas quantumuis, tempore tandem
Ceſſabunt lacrymæ & gemitus. quēcunq́; dolorē
Finit longa dies, diſſoluunt tempora curas.
Si tibi laſciui, aut alia ratione pudendi
Contingunt nati, tu tu culpandus, & huius
Cauſa mali es demēs pater, & quatiēde flagellis,
Qui pueros neglexiſtis, nec moribus, ætas
Dum mollis poterat flecti, faciliq́; labore
Inſtitui, nondum vitiorum adſtricta catenis,
Curaſti imbuere, & virtutibus exornare:
Neglectis animis, aluiſti corpora tantùm,
Vt pecudes faciunt. hinc eſt vrtica, filixq́;,
Et caprificus iners, quibus vrbs nūc omnis abūdat
Quiſq́; illos mores, quos primis hauſit ab annis
Cùm ſenuit retinere ſolet: peccabit adultus,
Si puer hoc fecit. tenera eſt dum virga recensq́;,
Flectitur huc illuc, vt vis: quæ pòſt vbi creuit
Iam robuſta arbor, flectenti cedere neſcit,
Et quem parua locum tenuit, non deſerit vltra.
Sic puer ad vitæ partem eſt quamcunq́; paratus
Dum tener eſt animus qui poſtquam duruit æuo,
Quam prius ire viam aſſueuit, mutare recuſat.
Nimirum quicquid primis inoleuit ab annis,
Non facilè aufertur, naturam parturit vſus.

Ipſaq́ non multo eſt natura potentior vſu.
Optandum tamen vt tribuant bona ſemina diui
Incluſis vtero: nam qualis quilibet illic
Concipitur, talis viuendo eſt: qui malus inde
Exierit rarò poterit iuſtusq́ bonusq́
Eſſe. licet doceat ſanctos academia mores,
Et licet hinc atq; hinc habeantur mille magiſtri.
Naturam frænare potes, ſed vincere nunquam.
Cultura eſt etenim natura potentior omni.
Nonnihil ipſa tamen longo mollitur ab vſu.
Sic cultu aſſiduo ſteriles compeſcimus agros,
Sicq́ feri diſcunt homini parere leones.
Omnis ab aſſiduo nimirum ars naſcitur vſu.
Ergo dum mollis, dumq́ eſt tractabilis ætas,
Inſtrue filiolos virtutibus, & doce honeſtas
Maturare vias, nec eos permitte vagari
Huc illuc, quocunque volunt. res pernicioſa eſt
Libertas pueris: tu ſi ſapis, admoue frænos
Et cohibe: namque in vitium mortalia quæque
Naturæ inſtinctu, niſi ſint adiuta labore
Sponte ruunt: nihil perfectum natura ſine arte
Ferre ſolet. quoniam non vult Deus ipſe veterno
Nos torpere graui, ſed curis atque labore
Excitat, & ſegnes tanquam calcaribus vrget.
Eſt locus ætherei prærupto in vertice montis,
Delicijs plenus, quo non felicior alter
Creditur eſſe vſquam, cui cedunt Theſſala Tempe.
Elyſijsq́ lares, & fortunata vireta:

Hic

Hic habitat vicina polo, conterminaq́; aſtris,
Innumerisq́; bonis fruitur ſanctiſſima virtus:
Sed ſalebroſa via eſt, anguſta, atq; ardua, denſis
Setibus hinc atq́; hinc horrens, quò tẽdere viles
Ignauiq́; animi, & terrena fæce grauati
Haud poſſunt, ſurſumq́; vehit mens ignea paucos,
Quos Deus ad cæli ſedes elegit habendas.
Difficiles aditus virtus habet: at vitiorum
Prona via eſt, illic vltro deſcendimus omnes.
Quocirca quicunq́; bonam, nulleq́; pigendam
Parte cupit prolem, multum inſtituendo laboret.
Non etenim fieri egregiũ ac memorabile quicquã
Abſq́; labore poteſt. vis eſt immenſa laboris
Aſſidui, longusq́; labor dura omnia vincit,
Curandum inprimis, vobis dico patribus, ne
Filioli veſtri cum prauis conuerſentur.
Conſuetudo poteſt quoſcunq́; inducere mores,
Corrumpunt etiam ſanctos commercia praua:
Vitent præcipuè iuuenes. nam prona iuuentus
In quodcũq́; malũ eſt: ſemperq́; obſcæna loquũtur
Inter ſe iuuenes: & ſemper turpia verſant.
Luxuriæ toto eſt hæc ætas dedita: quare
Ne iuuenum celebrent cætus, omnino caueto,
Tu, cuicunq́; bonam mens eſt educere prolem:
Corripe nunc verbis duris, nunc vtere virga,
Si ſit opus, monſtraq́; viam, qua incedere oportet:
Nec faueas illis, patriumq́; iratus amorem
Diſſimula ſemper: nil pernicioſius eſt quàm

Blan

Blandire pueris: animos ad crimina ſumunt:
Tunc nil non audent quum tu quæcunq; loquũtur
Verà putas: aſinuſq; bipes oracula credis,
Ac nimis indulges, veſano captus amore.
Damnoſus fauor eſt pueris, ſoloq; timore,
Non ratione ſcelus fugiunt: peccantq; libenter
Ac promptè, ſi non duris cohibentur habenis.
Vt ſæpe in vitium nullo impellente labaſcunt:
Sic rarò à vitijs nullo reuocante recedunt:
Quales quiſq; ſibi natos eduxit, habebit.
Vltra hæc nitendum, vt viuamus corpore ſano:
Quippe valetudo eſt cenſu præſtantior omni.
Robuſtus foſſor rege eſt felicior ægro.
Scire igitur cauſas debes prius vnde fluant tot
Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
Perceptis etenim cauſis, vitare malignos
Effectus poteris melius: cauſiſq; remotis
Effectus pereunt, quicunq; ſequuntur ab illis.
Ergo morborum quorundam cauſa & origo
Natura eſt, quoties ſub iniquo ſidere quiſquam
Naſcitur, atq; in ſe cæli tormenta recepit:
Vel quum corrupto de ſemine gignitur: ipſi
Sunt cauſa ægrorum natorum ſæpe parentes,
Quum malè diſpoſiti coëunt, nec ſanguine puro.
Sunt aliæ plures cauſæ, requieſq;, laborq;,
Et calor, & frigus, ſomnus, cibus, ac Venus: horũ
Singula debilitant vires, atque artubus obſunt,
Vtimur his quoties nimium, nimiúmve caremus.
Vtrumq;

Vtrumq; extremum damno eſt, vſus mediocris
Non nocet, imo etiam prodeſt, vitamq́; tuetur.
Immodici affectus animi quoq; gignere morbos
Conſuerunt, nimiusq́; timor, mœrorq́; dolorq́;,
Lætitia interdum nimia officit, interimitq́;,
Si ſit habenda fides ſcripturis hiſtoricorum.
Noxius eſt aër: eſt noxius humor aquai
Corporibus, quando vitium contraxit vterq́;.
Hinc peſtes ſubeunt, hinc viſcera diſcruciantur,
Communisq́; lues dat plurima corpora morti,
Affert nonnullos etiam contagio morbos,
Et rixæ, & caſus, & mille pericula vitæ.
Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum,
Si ſanus vis eſſe, omni ratione caueto.
Si tamen ægrotas, quoniam ægrotare neceſſe eſt
Nonnunquã, quid ages? nõ tu medicamina differ,
Sed cito curã adhibe, tenuis dũ morbus adhuc nõ
Aſſumpſit vires, nec ineſt penetralibus hoſtis.
Ignis ab exigua naſcens extinguitur vnda:
Sed poſtquã creuit, volitántque ad ſidera flãmæ
Vix putei, fontes, fluuij ſuccurrere poſſunt.
Ergo feſtina morbi cognoſcere cauſam:
Vtq; illi facilè occurras, contraria ſume.
Oppoſita oppoſitis curantur: frigora ſi te
Læſerunt, calida opponas: ſi cura, labórque,
Siue cibus nimius nocuit, contraria ſemper
Exerce, hæc ſeſe expellunt perimúntque viciſſim.
Conſule item, ſi opus eſt, medicũ, vel clinicus ille,

Vt

Vel ſit chirurgus, chirurgi certior eſt ars:
Nam quid agat certũ eſt, & aperta luce videtur:
Clinicus ipſe autẽ, qui nũc phyſicus quoq; fertur
Dum lotium infelix ſpectans, inde omnia captat,
Dum tentat pulſum venæ, dum ſtercora verſat,
Fallitur & fallit: ſed non diſcriminis æqua
Conditio: ille miſer moritur, cauſámque canendi
Linigeris caluis præbet, caluiſque cucullis:
Hic alius contrà ſceleris mercede recepta,
Cauſatur ſuperos, ac fatis imputat ipſis
Si quis obit, lætúſq; implet multo ære crumenam.
Heu mihi, penè omnes caſu, non arte medentur:
Quippe aliquã quicunq; artem benè nouit, agẽdo
Aut nunquam, aut ſaltem rarò peccabit: at iſti,
De quibus eſt ſermo, de centum vix erit vnus
Quẽ ſanare queant, quem non fortaſſe trucidẽt.
Vnde iſtud? niſi quòd pars horum maxima neſcit
Quid faciat, quid ſit prorſus medicina, ſed ipſi
Dum tãtùm incũbũt ſophiæ, & dialectica diſcũt
Vincla, quibus valeant indoctum nectere vulgus,
Vix elementa artis medicæ & primordia libant.
Sic labyrinthæis ambagibus ad ſua tecta
Inſtructi redeunt: atq; enthymemata vibrant:
Hinc tumidi incedũt, hinc publica præmia poſcũt:
Id ſatis eſſe putant (nec decipiuntur) ad hoc, vt
Carnifices hominum ſub honeſto nomine fiant.
O miſeræ leges, quæ talia crimina fertis!
O cæci reges qui rem non cernitis iſtam!
Vos

Vos quibus imperium eſt, qui mundi fræna tenetis,
Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite peſtem,
Conſulite humano generi. quot nocte dieq́;
Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
Vel perfecti artem diſcant, vel non medeantur.
Nam ſi aliæ peccant artes, tolerabile certè eſt:
Hæc verò niſi ſit perfecta, eſt plena pericli,
Et ſæuit, tanquam occulta atque domeſtica peſtis.
Non multum eſt igitur tutum his committeſeſe
Quorum doctrina eſt, pretioſa in veſte videri,
Gemmatóq; auro digitos ornare cynædos.
Aſt hoc quod dicam, vt valeas, ſeruare memento:
Sit victus tibi cura tui, ne noxia ſumas,
Néve nimis comedas: ſolet hoc mortalibus eſſe
Maxima pernicies, hinc plurimus ingemit æger.
Præſertim hoc caueas, tanquam lethale venenũ,
Ne nouus in ſtomachũ cibus intret, ſi bene nondũ
Conſumptus fuerit prior, & digeſtus ad vnguem.
Nec non quáq; die, iuſto exerceto labore
Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo,
Quo moti caleant artus: nam cauſa caloris
Eſt motus, ſtomachumq́; iuuat, roburq́; reducit,
Humoresq́; ſuperuacuos, putresq́; reſoluit.
Noli etiam iuſta vitam fraudare quiete,
Corporis inſtaurat ſomnus vires animiq́;:
At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens
Præterea procul eſt mæror pellendus, & omnem
Triſtitiam de corde fuga: nam macerat artus,

Defor-

Deformatq́; ipſum corpus,canosq́; capillos
Ante diem reddit:contra præcordia læta
Aetatem efficiunt viridem,robuſtaq́; membra.
Cætera tu videas quæ paulo diximus antè.
Poſtremò eſt aliud quiddam pretioſius,atque
Nobilius,per quod felices efficiuntur
Mortales,ſimilesq́; Deûm,cæloq́; fruuntur
In terris poſiti:quamuis ea gratia paucis
Tradita ſit:pauci tanto dignentur honore.
Si quæris quid ſit,dicam,ſapientia nempe eſt.
Nempe bonum quodcunq́; aliud ſapientia vincit.
Hoc homini nequeunt diui dare munere maius.
Huic credit,quicquid rubra reperitur arena:
Huic cedit quicquid Tagus,& Pactolus,& Hermꝰ
Aurifero gignunt (ſi verum dicitur) alueo.
Huic par eſſe poteſt nullius gloria regni.
Hæc eſt ſemideûm genitrix,& maxima virtus.
Felix,ô vere felix,vereq́; beatus,
Humano quantum generi concedetur,is quem
Maximus ille pater donauit munere tanto.
Sed fortaſſe aliquis quærit,ſapientia quid ſit.
Nil aliud certè eſt,niſi prima ſcientia,per quam
Mens pura,& nullo mortali pondere preſſa,
Libera terrenis affectibus,atria cæli
Scandit,& ætherea cum dijs verſatur in aula,
Omnia deſpiciens prorſus mortalia,tanquam
Friuola,& aſſiduè tendens velut ignis in altum,
Inferiora parum curans,ſublimia ſemper

Cog

Cogitat,& verè quæ ſint bona,quæ mala nouit,
Ac verum à falſo rectè diſtinguit:& illa
Quæ cæci & miſeri mortales maxima rentur,
Regna,voluptates,& opes,tumidoſq́ꝫ triumphos:
Pro quibus vſq́ꝫ adeò nocte q́ꝫ diéſq́ꝫ laborant,
Pro nihilo pendens,curas miſeratur inanes,
Oſtendens rectè viuendi iter ac moriendi.
Præfulget ſapiens alijs,ceu ſideribus ſol;
Fortunæ imperium tutus contemnit,& omnes
Calcat ſub pedibus conſtanti pectore caſus.
Quinetiam nullo mortis terrore mouetur,
Nec timet infernas pœnas ſibi conſcius:imò
Lætus obit,ridens pauidi fantaſmata vulgi:
Non dubitãs miſerũ hoc, plenumq́ꝫ laboribus annũ
Linquere,& æternam moriendo acquirere pacẽ.
Demum vno minor eſt ſapiens Ioue.quattuor autẽ
Ipſi conueniunt:quoniam benè conſulit,atq́ꝫ
Iudicat,errorẽ amoto,rectèq́ꝫ gubernat,
Et contemplari diuina humanaq́ꝫ ad ipſum
Pertinet: extremũ hoc quod dixi,maxima res eſt,
Vltra quam nihil eſt melius quod poſſit haberi.
Nemo tamen ſapiens fiet prius,expulerit quàm
A ſeſe omne nefas,purgatus crimine ab omni.
Quippe habitare negat fœdum ſapientia pectus,
Impuraſq́ꝫ odit,cùm ſit puriſſima,mentes.
Nemo etiam ſiet ſapiens,niſi ſit prius idem
Prudens,multarumq́ꝫ peritus doctrinarum.
Hos ſcito eſſe gradus, per quos ſapientia habetur:

De qua plura quidē loquerer: ſed claudere oportet
Iam librum, ſat cauda meo prolixa Leoni eſt:
Quapropter nūc muſa tace, & requieſce parūper.

LIBER VI.

VIRGO.

CREDO *aliquos tetricæ mentis, naſiq; ſeueri,*
Qui ſolos ſe ſcire putent & noſcere verum,
Atque ſibi ſolis diuûm bonitate tributum
Omnia iudicio perplexa expendere recto,
Dictaros, nunquam me deguſtaſſe beatos
Aoniæ fontes, & ſacras Phocidos vndas,
Nec prorſus lauro dignum, titulóve poëtæ,
Quòd non inflatas nugas, mirandaq; monſtra
Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures.
Nam ſolas tribuunt fabellas vatibus: ac ſi
Vera loqui, fœdumq; foret, vetitumq; poëtis.
Horum ego iudicium falſum & damnabile duco:
Nilq; mihi melius, nil dulcius eſſe videtur,
Quàm verum amplecti: vetulis puerisq; relinquo
Has nugas. alij eructent fera bella Gigantum,
Harpyiasq; truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
Et captos blando Sirenum carmine nautas,
Adde his mōſtriferā Circen, triplicēq; Chimærā,
Stelliferumq; humero cælum qui fulcit Atlanta,

Mutat

Mutatum ſaxo, & ſulcantem Perſea nubes,
Tantalum & Tityon, miſeriq; Promethea furti,
Belidas, & quicquid delirans Græcia noſtros
Tempore iam longo docuit garrire Latinos.
Non mihi ſit tanti potaſſe Aganippidas vndas,
Bellerophontæi quas protulit vngula monſtri,
Nec mihi ſit tanti Phœbeæ gloria lauri,
Atq; corymbiferis hederis ornare capillos,
Vt ſic delirem. pudet ah, pudet eſſe poëtam,
Si nugis opus eſt puerilibus inſeruire,
Et iucunda ſequi ſpreto mendacia vero.
Tradita (crede mihi) eſt multis facundia, paucis
Conſilium: multi ſublimia carmina condunt,
Sunt & Romano & Græco ſermone diſerti, (nil.
Et cùm multa ſciãt, ſapiũt tamen aut modicè, aut
Verba nitent phaleris: at nullas verba medullas
Intus habent, ſola exterius ſpectatur imago.
Et pictura leuis: verùm quis ſuccus in illa eſt?
Quam mens inde capit frugem? qui talia legit,
Quid didicit tandem? quid ſcit niſi ſomnia, nugas?
Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil vtile ponunt.
Quæ ſcire & neſcire, pari diſcrimine refert.
Ergo ſeu vulgus me iudicet eſſe poëtam,
Seu neget, haud ideo mendacia vana ſequemur,
Sed verum: quoniam verum eſt perfectio mentis.
Quod quicũque magis nouit, magis eſt ſimilis dijs,
Atque magis felix: licet hunc inſcitia vulgi
Non merito extollat plauſu, meritoq; fauore:

Excipiat, licet huic non grandia nōmina donet,
Quare iam Muſæ adſunto, Criticiq́; valento.
Ecce viam ingredior, qua plurima taxus vtrinq́;,
Atque cupreſſus iter funeſta protegit vmbra.
Iam video triſtes campos, pallentia regna
Perſephones, quos obſcuris perlabitur vndis
Lethæusq́; ambit torrens: latè arua papauer
Lurida ſomniferum veſtit, ripasq́; ſilentes.
Quò me Calliope ducis? quæ monſtra videre,
Quas voces audire iubes? bubonibus omnis
Cercùm ſilua tonat, mæſtos dat noctua cantus,
Non deſunt vlulis miſeræ ſtrigibusq́; querelæ.
Quò me Muſa rapis? lacrymoſo en murmure colles
Et valles reſonant, reſpondet plantibus Echo.
Quis dolor hîc tantus? quæ tanti eſt cauſa doloris?
Heu quæ gens illa eſt, ater quam veſtit amictus,
Syrmata pulla trahens? quæ ſic velamine nigro
Flens adoperta caput, clamoribus æthera complet?
Heu mihi, quas cædes, quā multa cadauerat cerno
Paſſim ſtrata ſolo? quis funera tanta peregit?
Quis dedit hāc latè ſtragem? quot corpora regum,
Pontificumq́; iacent? agnoſco inſignia. nunquid
Mors eſt illa procul? quæ viſu & falce cruenta
Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
Agmina morborum, pariterq́; pericula mille
Aſpicio, ô nimium ſæuis armata miniſtris!
Neſcio quid magno veniens clamore profatur.
Audio quid dicat, referamq́; audita libenter.

Mors

Mors ego ſum, quæ fœni inſtar viuentia quæque
In terris hac falce meto: mihi Iuppiter orbis
Iura dedit, iuſſitq́; ſimul me parcere nulli,
Sed magnos humilesq́; pari proſternere lege:
Vnde manus, vireſq́; meas euadere nemo,
Et nemo vitare poteſt: ego grandia regum
Colla premo, ſternoq́; animos faſtusq́; ſuperbos
Pontificum: nobis nulla eſt non debita ceruix,
Siue quis arctoas fugiens penetrauerit oras,
Riphæaſq́; vltra rupes conceſſerit, iram
Sentiet hic noſtram, noſtros hic ſentiet ictus:
Siue quis ad manes imos deſcenderit, auſtri
Qua plaga preſſa iacet, quà ſunt incognita nobis
Sidera, me inueniet tamen, inuentaq́; peribit.
Falx hæc occaſum, falx hæc populatur & ortum.
Non ego diuitias vereor, nec ſtemmata priſcis
Credita imaginibus. ſolio detraxit ab alto
Quot mea dextra viros, & nigra in tartara miſit
Præcipites? Priamũ memini, quum cæſus ad aras
Victima noſtra fuit: Macetûm dux ille ſuperbus.
Qui tot regna ſuis pugnando euerterat armis,
Par animo cuius totus non extitit orbis,
In Babylone cadit telo confoſſus ab iſto.
Quid memorem heroas Latios, Matrisq́; nepotes,
Terrarum dominos, quorum clariſſima virtus
Imperium Oceano, famam coniunxerat aſtris?
Nonne omnes potui cæſos demittere ad orcum?
Priuauiq́; manus ſceptris, diademate crines,

Os verbis, & luce oculos, membra omnia motu,
Corporaq́; obſcuro clauſi exanimáta ſepulchro.
Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scytha: denique
Europăq́;, Aſiăq́; colit, Libycosq́; calores. quiſquis
Nullum ego diſcrimen facio generisq́; lociq́;,
Tempora nec ſeruo, nec mores curo, nec annos:
Improbus, atq; probus, ſapiens, ſtultusq́; peribit.
Infantes, iuuenes, longaq́; ætate grauatos,
Formoſos, turpes, æqua ratione trucido.
Hũc quoq́; quẽ video ꝓcul hinc mea regna petẽtẽ,
Quum ſua fata ſinent, mittam pallẽtibus vmbris.
Edidit hæc Stygio diua implacabilis ore.
Tũc me concuſsit timor ingens, membraq́; ſanguis,
Vndique dilapſus venis, extrema reliquit,
Inq́; imum pectus coijt ſuccurrere cordi.
Præcipuè, quum tartareos dea ſæua miniſtros
Præſentem in turbam, quæ latos plurima circum
Errabat campos, tantæ ſecura ruinæ,
Mitteret: irrumpunt illi, prenduntq́;, tenentq́;
Quiſq́; ſuum: ſternuntur humi languentia paſſim
Corpora, multipliciq́; gemunt vexata dolore.
Mox ipſa adueniẽs, nonnullos falce necabat:
Nonnullos etiam, quorum ſubtemina nondum
Finierat Lacheſis, iuſto illis debita fato,
Præteriens, cædi ſeruabat diua futuræ.
Tunc ego ſic mecum, attonitus, totusq́; tremiſcens,
O curas, ô vota hominum, vanosq́; labores!
O ſpem fallacem, ô cæcæ ſolatia mentis!

O flux

O fluxum decus humanum, ô variabile tempus!
Quàm breuis, incerta, & multorũ plena malorum,
Et quantis noſtra eſt obnoxia vita periclis!
Quæ iucunda quidem facie, dulcisq; videtur,
Sed quãtum intus habet fellis, quantumq; veneni!
Quid ſumus, ô miſeri: niſi puluis motus ab aura?
Et fragili vitro ſimiles, vmbraq; fugaci?
Atq; roſis, quæ mane nitẽt, mox veſpere lãguent?
Nunc viui atq; hilares, paulo poſt vermibus eſca:
Nũc pulchri & validi, paulo poſt turpe cadauer.
Heu mihi quid prodeſt congeſta pecunia nobis?
Quid gemmæ, argentũ, atq; aurũ, pretioſaq; veſtis.
Quid populos, magnasq; vrbes ditione tenere?
Marmoreoſq; habitare lares, vultúque ſuperbo
Omnes deſpicere, atq; parem ſe credere diuis?
Si mors cuncta rapit, ſi tãquam puluis & vmbra
Deficimus miſeri, ſi tam cito faſtus & omnis
Gloria noſtra perit, nullum reditura per æuum?
Hæc ego cum loquerer ſummiſſo murmure mecũ,
Pallentem vultu aſpiciens, gelidumq; timore
Incertóque gradu titubantem Oraphei mater,
Quid te (inquit) tãta obſeſſum formidine cerno?
Eſto audax: animi vilis timor argumentum eſt:
Nec decet ille viros. cedò, quæ te cauſa timere
Mortem adeò cogit? tunc ſic ego: Viua, neceſſe eſt:
Naturæ impulſu quippe hanc animalia quæ non
Horreſcunt, fugiunt? hæc vitam tollit, & omnes
Diuitias ac delicias, corpúsque reſoluit:

In nihilum, remanetq́ nihil niſi puluis & oſſa,
Quæ pariter puluis longo poſt tempore fiunt.
Deniq́ cūcta bona hæc adimit, sūmūq́ malorum
Ergo tā dirum & tam formidabile monſtrū (eſt.
Quem non terrebit, niſi cui ſit ferrea fibra?
Tunc Ioue nata, mihi ſubridens, ſic ait, Erras,
Nimirum veri ſpecie deceptus & vmbra,
Non cuiuis facile eſt ipſum cognoſcere verum.
Hic ille eſt ramus, medium quem maxima ſilua
Arboribus denſis cinctum, atq; erroribus atris
Obductum celat: nec multis aurea virga
Conſpicitur, niſi cui pura oſtendere columbæ.
At mihi quæ ſata ſum felici ſemine cæli,
Verum noſſe licet: verum tibi dicere poſſum,
Si me audire voles. ego tunc, Dea, nil magis opto.
Reſpondi. illa autem, Nos hinc diuertere oportet
Pauliſper, ſequere: & ſecum me duxit in altum
Non adeò procul inde locum, quo lumina ſolis
Cernere erat, radijs ferientibus ardua montis,
Iucundumq́ iubar tenebras diſiecerat atras.
Sedimus ad fontem quendam, lauriq́ ſub vmbra.
Tunc mea dux tandem pulchro ſic incipit ore,
Simia cælicolùm, riſusq́ iocusq́ deorum eſt
Tunc homo, quum temere ingenio cōfidit, & audet
Abdita naturæ ſcrutari, arcanaq́ diuûm,
Cùm re vera eius craſſa imbecillaq́ ſit mens.
Si poſita ante pedes neſcit, quo iure videbit
Quæ Deus & natura ſinu occuluere profundo?

Omnia ſe tamen arbitratur noſcere ad vnguem,
Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
Vſque adeò ſibi palpatur, ſeſeq́ꝫ licetur.
Stultitiæ fons eſt, & origo philautia veſtra,
Caligoq́ꝫ ingens, quæ vos cognoſcere verum
Poſſe vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
Et quæ nunc bona prima putas, fortaſſe negabis
Eſſe bona: & quæ nũc credis mala maxima, forsã
Non mala ſunt dices, pulſis à corde tenebris.
Ergo ſcias, mortale genus nihil eſſe, niſi vtrem
Aeolijs plenum ventis: quem iugiter vrget
Huc illuc, lapidi inſiſtens fortuna rotundo.
Cui, ſi quid ſaperet, vita mors gratior eſſet:
Cùm viuendo, malis homines ſine fine premantur:
Exiguisq́ꝫ bonis, ſed nec ſine felle, fruantur.
Quod verum credes, puto, ſi bona, ſi mala vitæ
Mortalis referam, quanta breuitate licebit:
Collatisq́ꝫ ipſis, tunc vita humana patebit
Quæ ſit, & an tantùm mors debeat ipſa timeri.
Principiò de diuitijs, quas omnis vbique
Gens ſequitur, laudat, quærit, miratur, & optat,
Dicere conſtitui, & quid ſint oſtendere nitar.
Tunc ego, Diua (inquam) ſi vis huic parce labori:
Quandoquidẽ prius hoc olim referente Minerua
Edidici, nunc perge aliò, nec nota recenſe.
Deq́ꝫ voluptate vbertim quoque rettulit olim
Nobis diua Arete, miſſusq́ꝫ à matre Timalphes.
Quare id trãſi etiã quæſo, & quodcunq́ꝫ aliud vis

Expedias. tunc Diua inquit, De nobilitate
Dicã igitur, quoniã bona prima hæc inter habe-
Quilibet hãc hodie ſibi vult, ſibi dicit ineſſe, (tur.
Plus licet inde abſit, quàm diſtet Iberus ab Indo.
Sed quid nobilitas, aut quanti, eſt? vera fateri
Conabor: quanquam quid prodeſt vera fateri,
Credere ſi renuunt? fugiunt animalia quædam,
Oderuntq́; diem, tenebris ac nocte vagantur:
Sic homines multi, lumen cognoſcere veri
Nec poſſunt, nec amant: adeò natura, Deusq́;
Diſtinxit mortale genus, recteq́; videnti
Vna hominum ſpecies animalia cætera monſtrat:
Vſque adeò mores varij mortalibus, & mens
Diſſimilis: multi tenebras vmbrasq́; ſequuntur,
Nec verum ſpectare queunt, ſolemq́; nitentem,
Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
Aſpiciunt, quibus eſt animus diuinior. ergo
Nobilitas, veluti vulgus putat inſcius, aut eſt
Copia nummorum, & collectio diuitiarum:
Aut ſanguis, quoties generoſo è ſtemmate quiſquã
Natus, auos, atauósq́; ſuos, gentiliaq́; arma
Iactat, & eximios laudat virtute parentes:
Iudicium tamen hoc vulgi mendaciter errat,
Vt plerumque ſolet. communis opinio multis,
Paucorum ratio eſt. ſi nobilis ille putari
Debet, quicunque eſt diues: ſic nobilis eſſe
Credo poteſt lanius: tonſor, piſcator, equiſo,
Paſtorq́;, & piſtor, coriarius, atque bubulcus,

Et

Et leno,& latro,& quiuis de plebe lutoſa.
Namq́; ex his multi rebus nummisq́; potentes
Et ſunt,& poſſunt fieri.fortuna frequenter
Extollit miſeros:eadem detrudit ad imum
Sæpe illos,quos antè rotæ commiſerat altæ.
Nobilis ergo fuit tantùm quum mœnia victor
Aeneadum intrauit Marius plaudente ſenatu
Ac populo,inſignis lauro,niueisq́; quadrigis:
Sed poſtquam eiectus Syllanis viribus,exul
Minturnis latuit,latuit quoque carcere fœdo:
Vel quum mendicus panem per Punica rura
(Pro ſuperùm leges,& non benè nota poteſtas)
Quærebat panem duris foſſoribus aptum,
Non erat infelix tunc nobilis:abſtiterat tunc
Nobilitas fugiens longe:mox ipſa reuertit,
Quùm Marius rediit,mutato ſidere,Romam.
Nimirum ſtulta hæc ſententia,ſi ſita ab auro
Nobilitas,certè de terra naſcitur aurum,
De fraude,& furto,de fœnore:naſcitur ergo
De fraude,& furto,de fœnore nobilitas.ô
Iudicium vulgi inſanum!ô ſine pectore turba!
Nobilitare hominem non vlla pecunia,nullæ
Diuitiæ poſſunt:pretio nam dignior omni eſt
Nobilitas:hæc non emitur,nec venditur auro.
At genus ille ſuum iactat,laudesq́; ſuorum
Inculcat,cùm ſit turpiſſimus:atq; recenſet
Geſta patris,monumēta ataui,patruiq́; trophæa,
Et quanquā innumeris,demens,ignauus,abūdet

Criminis

Criminibus, virtutis inops, tamen eſſe putatur
Nobilis, eſt alto quoniam de ſanguine natus.
Cur aliena tibi tribuis? laudemq́; tuorum
Eſſe tuam cenſes? cùm tu ſis dedecus illis,
Degener, infamis? mentito nomine cygnum
Gracculus appellat ſeſe: cornicula plumas
Pauonis furata, cupit pauo ipſa videri:
Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo eſt.
Hinc animi viles, hinc & cæleſtia corda
Proueniunt: hæc largitur ſua ſemina cunctis.
Nempe animũ propter, nõ propter corpus haberi
Nobilis, & dici debes: nam corpora multa
Seruorũ pulchra, & magna, & robuſta vidẽtur:
Nobilitas quidam eſt animi proprius decor, atq́;
Vis quædam natiua, cupit qua grandia ſemper,
Vilia contemnit, qua ſurſum tendere vt ignis
Nititur, & ſummas penetrat velut ardea nubes,
Infima deſpiciens. hanc vim qui munere cæli
Accipit, ille bonus fiet, patiensq́; laborum,
Conſilioq́; potens, curis vigilantibus, vt quid
Dignum laude gerat, vt ſit laudabilis ipſe.
Sed tantum natura bonum non omnibus, imò
Perpaucis donat, quorum fama inclyta longo
Tempore, poſt cineres populorum in pectore viuit.
Attamen (ô mores, ô mira inſania) quis non
Vult dici & credi nunc nobilis? ô nebulonum
Turba audax, ô vile pecus: te nomina clara
Delectant, tibi fama placet, tibi gloria: cur non
Et

Et labor & virtus etiam placet, vt meritò ſis
Nobilis? an mauis ſapiens iuſtusq́ vocari,
Nomine mentito, quàm vero? cur tibi nummus
Falſus, cur panis falſus, cur cætera falſa
Non ſunt grata, velut mendax ac futile nomen
Nobilitatis amas? ô larua, ô ſimia diſce,
Diſce prius frænare animum, compeſcere cæcos
Affectus, ratione vti, vitare nefanda,
Iuſta ſequi: te noſce prius, durosq́ labores
Amplecti ne te pigeat, vilemq́ fugato
Deſidiam, vt poſſis culmen virtutis adire.
Tunc iure ac merito diceris nobilis: hæc eſt,
Hæc eſt nobilitas vera: hac ſunt illa deorum
Munera, ab indoctis non intellecta. per iſtam
Inceſſere viam Phrygia de gente Quirites,
Hac duce Romanum imperium ſe ſuſtulit aſtris,
Hac abeunte iterũ, in præceps deſcẽdit ab aſtris.
Nam ſimul ac ſegnes conſurrexere nepotes,
Iam parto imperio, iam proſperioribus annis,
Delicias ludosq́ leues, luxumq́ ſecuti,
Degenerare ſuis cœpere à patribus, vnde
Nobilitas tales homines exoſa receſſit
Protinus ad ſuperos, donec creſcente nepotum
Luxuria & vitio, deleta ſuperbia Romæ eſt.
Non igitur genus eſt, non ſanguis, non ſtatuarum
Mutarum ſeries, non auri copia, quæ te
Nobilitet: Virtus, virtus hac nobilis Hector,
Alcidesq́ fuit: fuit hac quoque nobilis ille

Ilias

Ilias æternum cui præbuit inclyta nomen:
Hac proceres alij, quorum tot fama per annos
Durat adhuc quid te iactas, natalibus ortum
Egregijs? te præcipui genuere parentes:
Quid tum, ſi nihili es? ſi turpis, turpiter omnem
Inceſtas maculasq́ domum? tibi dedecus eſt hoc,
Non honor: ac veluti ſtolidum ſi gignat aſellum
Magnanimus fortisq́ leo, ſi ſimia barro
Naſcatur, monſtrum es, claræq́ iniuria gentis.
Non ſic nobilitas per teſtamenta relinquis,
Aut virtus potis eſt, velut ædes, rura, ſupellex.
Hanc natura tuis tribuit maioribus: at non
Omnibus. antiqua repetas ab origine gentem,
Inuenies fortaſſe tuo de ſanguine multos
Cerdones aut agricolas, vnumq́ videbis
Ex humili natum fortuna, nobilitatis
Principium feciſſe alijs: quæ tempore creuit
Paulatim, ſed poſt quoque tempore victa ſeneſcet.
Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.
Quis nunc Pompeij de ſtirpe, aut Cæſaris eſſe
Noſcitur? aut eius, domitis cognomen ab Aphris
Cui virtus inuicta dedit? quis credere tantam
Progeniem perijſſe poteſt? domus alta deorſum
Sæpe cadit, penitusq́ ruit: ſurſumq́ leuatur
Sæpe humilis: nulla eſt hominum fortuna perennis.
Sic cælum variare ſolet mortalia quæque.
At dices, quale & ſemen, talis quoque fructus
Inde venire ſolet: ſi ſum de ſemine claro,

Cla

Clarus ero.non ſic:proceri ſæpe parentes
Exiguum genuere hominem,turpemq́; decori,
Robuſti infirmum,ſapientes inſipientem:
Nec mens,vt corpus,patrio de ſemine manat.
Non patris eſt animum pueris præbere,ſed ipſum
Largiri natura ſolet.quid nobile ſemen
Egregiumq́;feret,faueat niſi debita cæli
Temperies?verum eſt vulgò quod dicitur,annus
Producit ſegetes,non cultus:ſemina quamuis
Optima,ſi terræ fuerint mandata ſiniſtris
Sideribus,parient lolium,vel iacta peribunt.
Ergo ſufficiens non eſt pater ipſe creandis
Nobilibus natis,adſit niſi gratia cæli.
Hinc eſt quòd multos humili de plebe videmus
Illuſtres naſci:qui magnum nomen adepti
Virtute ac meritis ſe poſt modo nobilitarunt.
Quis fuit ille Maro?quis Tullius ille,quis ille
Tã ſapiens ſanctusq́; Cato?quis Horatius?omnes
De medio plebis geniti.quis doctus Homerus?
Cuius nec patriam certam,certosq́; parentes
Scimus adhuc dic quæſo patrẽ Demoſthenis,atq;
Euripidis matrem.dic Socratis,illius inquam
Socratis, in cuius gremio Plãto maximus hauſit
Diuinos latices,qui ſolus Apolline teſte
Eſt viſus ſapere:hunc genuit,qui marmora fodit:
Naſcentes pueros mater capiebat ab aluo.
Nonnullos etiam reges,de plebe creatos
Nouimus:haud rarus quoq; cõſul & induperator

De

De populi fæce ad ſummum peruenit honorem.
Quid quòd equi, paritérq; canes, ac cætera bruta
Degenerare ſuo perſæpe videntur ab ortu?
Nempe diu res nulla manet, nempe omnia ſemper
Deteriora ſolent fieri, in peiúſq; referri,
Naturæ imperio, & fatorum lege perenni:
Deinde iterum ex alio fætu inſtaurata renaſci.
Hoc variare decus mundi eſt: hæc gloria ſummi
Artificis, facere ex minimis ingentia, nec non
Ex ſummis minima, & rerum mutare tenorem
Iugiter ac faciem ſapienter cuncta nouando.
Non tamen inficior, claros habuiſſe parentes
Eſſe bonum, & claro naſci de ſanguine: namq;
Hoc verè pulchrũ atq; bonũ eſt, proſuntq; parẽtes
Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiuntq;
Sæpe ſui ſimiles natos, niſi fata repugnent.
Et natura potens nimium: quam vincere ſi quis
Nititur, ille etiam congeſtis montibus, altum
Aethera conſcendet, pulſo Ioue: qualiter olim
Fama Gigantæos quũ ſenſit Phlegra tumultus,
Enceladũ memorat, ſummi iuga maxima Olympi
Impoſuiſſe Oſſæ, premeret cùm Pelion Oſſa.
Sed tamen hoc non eſſe ſatis concludimus. ergo
Quamuis à populo dicaris nobilis omni,
Sisq; licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
Egregijs veſcare cibis, ac veſte ſuperbus
Conſpicua incedas, referas gentemq; domumq;
Nobilis haud ideo es, ſed fortunatus, & vtri

Aur.

Aurato ſimilis, ſimilisq́; ex marmore ſigno.
Quis tamen hoc curat? ſatis eſt de nobilitate
Ac virtute, ipſum nomen: maluntq́; videri,
Quàm ſic eſſe homines. prò dij, nũc nomina tãtùm
Magnifica, & claros titulos ſibi quilibet optat,
Arrogat, affectat, ſequitur, rapit: vt merito iam
Et ſe aſinus pardum vocet, & formica leonem.
Quis non vult ſapiens, generoſus, iuſtus haberi,
Et probus & doctus? contentus cortice ſolo
Atq́; vmbris rerum: vt tali velamine mores
Occulat infandos? lis eſt de nomine, non re.
Hoc habeas igitur nomen, ſic nobilis eſto,
Vt Romæ Paſquillus homo eſt: vt ſæpe vocatur
Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile mar-
Eſto tamẽ quòd ſis & nomine nobilis, & re: (mor.
Quid tum? laudabor, dices, decorabor honore.
Nunquid parua tibi hæc, & nõ cupiẽda vidẽtur
Præmia? quandoquidem virtus ex nobilitate
Naſcitur, ex virtute autem laus ſurgit, honorq́;
Non volo, nec fas eſt virtutem carpere: ſed ſi
Interius videas meliori lumine rerum,
Cognoſces quanto virtus tam digna labore
Afficiat miſeros homines: quàm reddat amaram
(Stoicus id quamuis nolit concedere) vitam.
Moralem primùm videamus: difficilis pars
Nimirum hæc: quam ſi quærit quis ritè tenere,
Heu quantos opus eſt ſubeat toleretq́; labores:
Naturæ bellum indicat, confligat oportet:

Quandoquidem mortale genus natura creauit
Infirmum, pronumq́; malo, aduerſabile recto.
Prò ſuperi, in vitium facilis decurrere lapſu
Quiſq́; ſolet. cur hæc homini mala ſemina quõdã
Indita ſũt? nũqd fuit hæc tua culpa Prometheu?
An malus hos dæmon humana in pectora morbos
Intulit (vt fama eſt,) ſcelerisq́; iniecit amorem?
Heu quàm difficilis, ſalebroſa, & plena laboris
Semita, quæ ad mores ducit, vitamq́; Deorum!
Quis bonus eſt? non ſpõte vllus. quis nõ malus? ille
Qui legis, regis ve metu, peccare recuſat:
Vel qui fortè nequit, quod vult, cõmittere crimẽ.
Nimirum haud facile eſt naturæ obſiſtere, ſeq́;
Vincere, & inſanos compeſcere pectoris æſtus.
Quapropter pugna aſſidua, iugiq́; labore
Eſt opus à puero, vt vitijs ponantur habenæ.
Aſſuetudo etenim naturæ frangere vires
Sæpe ſolet, ſi ſit multos firmata per annos.
Ergo militia eſt hominum vita: hoſtibus omnis
Plenus ager, multi latitant vbicunq́; latrones.
Quis tot vitabit laqueos? tot retia cautus
Effugiet? nam cùm fortuna eſt proſpera cuiquam,
Actutum ſubit & ſtimulat veſana libido,
Tum ſua caſtra mouet ventoſa ſuperbia, tunc &
Deſidia atq; gula, & petulans audacia ſurgit:
Contrà illum dolor atq; metus, dirumq́; venenũ
Occupat inuidiæ atq; iræ, quum forte ſiniſtra
Viuit, & indignam quærit propellere quouis

Paup

Pauperiem pacto tunc fraudibus atq; rapinis
Et furtis ſtudet, vt ſua damna rependere poſſit.
Eheu, mortales inter Scyllam atq́; Charybdim
Iactantur miſeri, & vitijs læduntur vtrinq́;.
Dumq́; mala hæc vitare volunt, labuntur in illa.
Si cupiunt fortes fieri, diſcrimina oportet
Multa pati, & multos coguntur ferre labores.
Si virtutem illam, quæ humanos temperat actus,
Affectant, opus eſt expellere gaudia, triſti
Conſilio, gratamq́; parum deducere vitam.
Si iuſtus vult eſſe aliquis, non vtile quærat.
Iuſtitia eſt multis laudata, domeſtica paucis.
Quòd ſi fortè placet cuiquam prudentia, ſemper
Vt caueat, nulli credat, fidatq́; neceſſe eſt:
Quãdoquidem ſunt cũcta dolis & plena periclis.
Deniq́; qui bonus eſt, & mitis, ſæpius ille
Læditur: ille minus tutus, plus inſidiarum
Suſtinet: hic ſiquidẽ mũdus domus ampla malorũ,
Ac ſcelerum patria eſt: probitas hic exulat. vnde
Imbelles lepores, damæ mites, capreæq́;
Idq́; genus ſine felle animalia quæq́; petuntur
Sæpius, & pereunt: rarus venator ad vrſos
Accedit, tutos conſeruat ſilua leones.
I nunc, & mitis, ſimplex, innoxius eſto,
Vt citius fias auidorum præda luporum.
Heu mundus totus quædam eſt natiua tyrannis,
Debilibus robuſta nocent, & grandia paruis,
Ales fulminiger timidos infeſtat olores,

Accipiter laniat turdos,molleſq; columbas:
Verſicolor coluberranas,miſeraſq; lacertas
Deuorat:in ſiluis fera fortior,ore minorem (reu,
Dilacerat : tua mõſtra tenes quoq; maxime Ne-
Quæ rapido infirmos abſumũt gutture piſces.
Non mare,non tellus,non aër tutus,vbiq;
Hoſtis adeſt,prodeſtq; parum non eſſe nocentem:
Ergo vide quàm ſit pars hæc virtutis amanda,
Quæ facit eſſe bonos:nam tanto parta labore
Hoſtibus in medijs tandem vos reddit inermes.
At dices,probitas defendi legibus,atq;
Principibus ſolet:ô vtinam fieret,ſed vbiq;
Vincuntur nummis leges,magnoq; fauore:
Placantur donis Reges,& voce precantum:
Dãnãt iura illos quibus aut exhauſta crumena,
Aut nullus fauor eſt,alij quocunq; premantur
Iudicio,inſontes abeunt,vt paruula muſca
In tenui tela,quam pendens texit arachne,
Voluitur ac remanet:ſi grandior horridiorq;
Impulerit frangit caſſes & tuta recedit:
Sic leges(veluti Scythica de gente canebat
Barbarus ille ſophus)miſeros nectuntq; tenentq;
Tranſmittunt laxis foribus, renuuntq; potentes.
Altera virtutis pars,quæ ſtudioſa requirit
Naturæ cauſas & vix penetrabile verum,
Quàm ſit difficilis,quàm magni plena laboris,
Experti norunt.primo coguntur ab æuo
Sub præceptoris ferula,formidine multa,

Verba

Verberibus cædi, & lacrymis dictata referre:
Incluſi tanquam in cauea cohibentur, vt ire
Non liceat quoquam, niſi permittente tyranno,
Quanquam ventris onus iubeat, veſicáve turgẽs,
Et pueris cognata fames, & ludere gratum.
Tempora ſed calidæ poſtquam acceſſere iuuentæ,
Maior ſtudio eſt opus. hic Antenoris vrbem,
Adriaci tentans rabioſam gurgitis iram,
Parthenopémve petit, Tyrrhena per æquora cur-
At Peruſina aliꝰ, Romanáve mœnia quærit: (rẽs:
Vt procul à patria tellure, incommoda multa,
Et mala multa ferat, Veneris, ſomniq́; cibiq́;
Parcus, & aſſiduus ſtudio, librisq́; legendis.
Haud aliter quiſquam fiet, niſi nomine, doctus.
Sunt etenim docti re pauci, nomine multi.
Gaudia nempe nocent, nocet illecebroſa voluptas
Apprimè his cupiũt qui diſcere plurima, & altũ
Doctrinæ culmẽ conſcendere. nanque reflectũt
Ac remouent animos à duro tramite, per quem
Itur ad auricomæ ſacraria celſa Mineruæ.
Nempe labore opus eſt longo, aſſiduoq́; volenti
Nobile per populos vrbesq́; acquirere nomen.
Hinc verò multos cruciat dyſpepſia, multos,
Dum nimiũ nimiumq́; legũt, ophthalmia vexat
Præ ſtudio ſtomachus crudeſcit, viſus hebeſcit,
Et pallor venit, & macies, & acerba ſenectus.
Nec mirum, quoniam ſcire & cognoſcere verum,
Eſt præter naturam hominis, propriumq́; deorũ.

Ac veluti infirmo radiantem lumine ſolem
Noctua ferre nequit: ſic mens humana deorſum
Imbecilla ruit, quoties contendit in altum
Surgere, & audaci cælum penetrare volatu.
Quod propriū eſt ſuperū, mortales turpiter audēt,
Deſipiuntq́; magis, quanto magis illa requirunt,
Quorum cognitio nil prorſus ſpectat ad ipſos,
Ni fortè auxilium ac lumen deſcendit ab alto.
At dij felices: mundum, quis, quantus, & vnde,
Atq́; ipſum mundi dominum, ſpeciesq́; animantū
Et rerum inumeras norunt, cauſasq́; latentes,
Semina, & occultas vires, quibus omnia conſtāt.
Hæc vita eſt, hæc eſt ipſorum tota voluptas:
Nō cibus, aut ſomnus, non morbus, cura, labórve,
Non lucri ſpes, non damni metus impedit illos,
Quin ſemper valeant optatum inquirere verum.
Ergo cælicolùm ſapere eſt: prudentia tantùm
Conuenit & confert mortalibus, vt ſibi poſſint
Conſulere, & vitare ſciant incommoda, nec non
Commoda cōgerere, & tranquillā ducere vitam.
Quid faciat, quid nō, homini prudentia mōſtrat.
Huic ſtudeat quicūq; cupit bene viuere, & inter
Tot ſpinas rerum gradiens non lædere plantas.
Quis non eſſe putet ſtultum, qui rebus omiſſis
Vtlibus proprijsq́;, aliena & inania quærit?
Dumq́; ſuas neſcit vires, maioraq́; tentat,
Dū nimis alta petit, præceps, velut Icarus, vndis
Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
Rana

Rana bouem,rupta nunquam bibit amplius aluo.
Dum ſtudet inſanus Phaëthon cæleſtia fræna
Mortali tractare manu,nónne infima preſſit
Stagna Padi,currumq́; cadens vitamq́; reliquit?
Seſe metitur prudens & continet intra
Naturæ fines:nec plus quàm debeat,audet,
Excepto,ſi illum Deus impellitq́; iuuatq́;.
Curent mortales quæ ſunt mortalia:omittant.
Quæ ſuperûm:ne ſi contendant altius æquo
Scadere,præcipitent potius,moueantq́; cachinnũ?
Vt ſi fortè velit ſumma de rupe volare
Bos grauis, aut aſinus citharam pulſare canorũ.
Eſto autem quiſquam doctrina præditus omni.
Vſque adeò vt multos norit componere libros:
Quid quæſo inde boni accipiet?tantumq́; laborẽ
Præmia quanta manent?dices,laus,gloria , fama,
Inq́; animis hominum diuturna in ſæcula viuet.
Atqui ego quid ſit honor,quid laus,quid fama ve
Clarius & melius perpẽdere.plurima nãq́;(lim te
Apparent aliter quàm ſint,oculosq́; tuentum
Atq́; animos fallunt ſpecie,velamine & vmbra.
Hinc bona,quæ mala sũt:& quæ ſunt turpia,pul-
Cẽſentur:ſcatet hinc fons omnis ſtultitiai. (chra
Sæpe ſub argento latet æs,ferrumq́; ſub auro,
Et ſub ſincero clauduntur cortice putres
Caſtaneæ,multosq́; lupos ſub pelle videbis
Agnorum.nónne aulæis carioſa teguntur
Ligna,vel antiquus paries,rimisq́; pudendus?

Eſt acies mentis potior, quæ perſpicit intus
Quicquid in abſtruſo eſt. quicũq; hac vtitur, ille
Verus erit rerum iudex, & mira videbit. (laus
Quæro igitur, quid fama iuuat? quid gloria? quid
Oppreſſos ſomno, aut viuendi munere caſſos?
Nil plusquàm ſurdũ citharæ, aut ſpectacula cæcũ.
At reſpondebis, viuentes & vigilantes
His gaudent, nec, non pro talibus omne periclum
Vltro adeũt, vltróq; animas cũ ſanguine fundũt.
Nimirum ambitio multos ad fortia, tanquam
Calcar agit, multóſque trahit virtutis ad arcem,
Torpentes vrgens ſtimulis compellit, vt armis
Grande aliquid faciant: vel ſi non viribus audent
Ingenio ſaltem exhibeant memorabile quicquam
Ipſa tamen vitium eſt: vnde ambitioſus haberi
Nemo velit. quicunq; etenim ambitione tenetur,
Creditur eſſe leuis, ventoſus, turpis: vt olim
Romulidæ orabant, iacto poſt terga pudore,
Plebeios, quoties ſuffragia venabantur,
Cerdonúmque animos precibus ſeruilibus atque
Turpibus obſequijs captabant, muneribúſque,
Vt proprijs rebus curarent publica omiſſis,
Pérque forum medium multis comitãtibus irent,
Inflati vt vento folles, ac fronte ſuperba.
Propter ſe virtus petitur, non propter honorem:
Ipſa licet propriè ac verè mereatur honorem.
Quid? quod vulgus iners neſcit virtute moueri?
Hanc potius ridet: faueat fortuna neceſſe eſt,

Diuitiaque adſint: tũc laus, honor, & decus omne
Adueniet. virtus ſine cenſu languet vbique:
Quanquam nil refert, ſi gallo ſordet iaſpis:
Nec minus idcirco eſt pretioſa & nobilis: vnde
Vir bonus, & veræ compos virtutis, abundè
Contentus, vulgi laudes contemnit & odit.
Nec fumum quærit, nec inani paſcitur aura.
Inſignis facies fucis non indiget. aurum
Quod per ſe pulchrũ eſt, nudũ monſtratur: at ille
Qui non eſt, aliqua ſaltem cupit arte videri,
Perſonámque ſibi inducit velut hiſtrio. quare
Si rectè aſpicias, vita hæc eſt fabula quædam.
Scena autem mundus verſatilis: hiſtrio & actor
Quilibet eſt hominum. mortales nam propè cũcti
Sunt perſonati, & falſa ſub imagine, vulgi
Præſtringunt oculos: ita dijs riſúmque iocúmque
Stultitijs nugiſque ſuis per ſæcula præbent:
Ergo honor & fama, & mortalis gloria, laúſque
Somnia ſunt, prorſus nil conducentia: quando
Sorte magis quàm virtute acquiruntur. at eſto
Quod tãtùm dignis tribuãtur: dic mihi nũquid
Corporibus proſunt? certe nil. dic, animiſne?
Tãtundem: hos inflant potius, tumidóſq; leuéſq;
Necnon ſollicitos reddunt. ſe ſubdere multis,
Et ſeruire ſolet multis, ambire, precari,
Munera largiri, quiſquis ſectatur honores.
Vita igitur talis miſera eſt, & plena tumultus,
Subiacet inuidiæ, & magnis quandoq; periclis,

Virtutem veram qui poſſidet, ille quietus,
Ille ſatis felix: permittat cætera diuis,
Sufficiēs honor eſt homini, quū dignus honore eſt:
Qui datur indigno, non eſt honor: eſt onus, imò
Ludibrium, veluti in ſcena quum ludius eſt rex.
Iā mala quæ humanū patitur gen⁹, adnumerabo.
Principio poſtquā è latebris malè olentibus alui
Eductus tandem eſt: materno ſanguine fœdus
Vagit, & auſpicio lacrymarum naſcitur infans:
Vt puto, quā mala ſit vita hæc, quā plena periclis
Natura monſtrante videt. ſic per mare longum
Mercator facturus iter, terretur, & alto
Pectore dat gemitus, metuēs ſcopulos, freta, vētos,
Naufragium, occurſus piratarum, omnia demum
Terribilis quæcunq; tenet diſcrimina pontus.
Vix natus iam vincla ſubit, teneroſq; coërcet
Faſcia longa artus: præſagia dira futuri
Seruitij. quis enim liber? ſunt legibus omnes
Subiecti: necnon & regibus, & vitijs, &
Iudicijs hominum: ſeruit quoq; quilibet vltro
Spe pretij faciendo aliquid, vel forte coactus.
Omne aīal poſtquā natū eſt, ſubitò ambulat, &
Cūq; libet graditur: nō ſic homo, tēpore lōgo (quò
Non pedibus, non ore valet, non mente: ſed inſtar
Vocalis ſtatuæ, ſolis vagitibus omnem
Nocte diéque domum vexat, turbátque quietem.
Poſt vbi iam valido ſe poplite ſuſtinet, & iam
Ritè loqui didicit, tunc ſeruire incipit, atq;
Iuſſa

Iuſſa pati, ſentitq́; minas ictusq́; magiſtri:
Sæpe patris matrisq́; manu, fratrisq́; frequenter
Pulſatur: facient quid vitricus atque nouerca?
Fit iuuenis, creſcunt vires: iam ſpernit habenas,
Occluditq́; aures monitis: ſurere incipit, ardens
Luxuria atque ira: & temerarius omnia nullo
Conſilio aggreditur, dictis melioribus obſtat,
Deteriora fouens: non vlla pericula curat,
Dummodo id efficiat ſuadet quod cæca libido:
Rixatur, nec iura timet, cerebroſus & exlex.
Nempe agitur furijs iuuenũ pars maxima: pauci
Quos frænat metus, aut pudor, aut prudẽtia, recto
Tramite ſinceram ducunt ſine labe iuuentam.
Succedit grauior, melior, prudentior ætas,
Cumq́; ipſa curæ adueniunt, duriq́; labores:
Tunc homo mille modis, ſtudioq́; enititur omni
Rẽ facere, & nunquã ſibi multa negotia deſunt
Nũc peregre it, nunc ille domi, nunc rure laborat,
Vt ſeſe, vxorem, natos, famulosq́; gubernet,
Ac ſeruet, ſolus pro cunctis ſollicitus, nec
Iucundis fruitur dapibus, nec nocte quieta,
Ambitio hunc etiam impellens, ad publica mittit
Munia: dumq́; inhiat vano malè ſanus honori,
Inuidiæ atq́; odij patitur mala plurima, deinceps
Obrepit canis rugoſa ſenecta capillis,
Secum multa trahens incommoda corporis, atq́;
Mentis: nam vires abeunt, ſpeciesq́; colorq́;:
Nec non deficiunt ſenſus: audire, videre

Langueſcũt, guſtúsque minor fit: denique ſemper
Aut hoc, aut illo morbo vexantur. inermi
Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
Suſtẽtata meant: animus quoque vulnera ſentit,
Deſipit, & longo torpet confectus ab æuo.
Ergo ſuis ſubiecta malis eſt qualibet ætas.
Plurima ſunt etiam mala, quæ cõmuniter omnis
Aetas ferre ſolet: nunc frigus lædit acutum,
Hybernæq́; niues, nec non furibundus ab arcto
Riphæiſque iugis Boreas, quum ſtiria pendet
Horrida culminibus, glacie cùm flumina torpẽt.
Nunc æſtas nimijs inſana caloribus vrit,
Quum tenet ardentẽ Nemees Hyperiona mõſtrũ,
Aruáque flaueſcunt, & tellus arida aperto
Ore vocat pluuias: nullus morientibus herbis
Humor adeſt, lamæ ſiccæ, ſiccæq́; paludes
Torrentur, candet cæleſtibus ignibus aër.
Nunc ſitis atq; fames, nunc & penuria rerum
Vtilium cruciat. quis poſſit carmine morbos
Innumeros, quibus eſt obnoxia vita, referre?
Quot febres, quot languores, quot vbique dolores
A capite ad plantas? humanum corpus vt extra,
Sic intus patitur per ſingula membra venenum
Infudit natura homini caput, & manus, & pes,
Et latus, & ſtomachus, grauiter torquẽtur, & au-
Atq; oculi, & fauces, renes: quid cætera dicã? (res
Quid cupio numerare grues quot Strymonis vnda
Excipiat? vel quot Phrygius Mæander olores?
Mens

Mens etiam plerumq; ſua de ſede recedit,
Vel philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
Vel quum cerritus cacodæmona pectore quiſquam
Baiulat inſano, vel quum furit improbus Euan:
Quãquã & auaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
Nõ minus ac vinum humanos confundere ſenſus,
Atque animis tenebras ſoleant inducere: quare
(Dicere ſi verum volumus) pars maxima viuit
Ebria væſanis affectibus, inueniuntur,
Heu pauci qui non titubent, qui lumine ſano
Aſpiciant quid agant, ac ſe ratione gubernent.
Hinc non inſcitè. quidam, numerum infinitum
Stultorum dixit: nam quis non indiget albo
Helleboro, & tota Anticyra? vix Gratia ſeptem
Inter ſtultorum tot millia connumerat, qui
Credantur vero ſapientis nomine digni.
Humani generis mater nutrixque profecto
Stultitia eſt, ſine qua mortalia cuncta perirent,
Nilque agerent homines in terris, hac duce fiunt
Bella, & quæ bellis ſunt cpportuna tot arma,
Tot clypei, tot ſigna ſuis diſtincta figuris:
Hac rurſus monſtrante, ioci, thyáſique, chorique
Inuenti, tot deliciæ, tot ludicra, tótque
Ornatus: nonne hinc etiam vis tanta librorum,
Tantus nugarum torrens fluit? omnia ſaltem
Plurima facta, hominum veniunt ab origine tali.
Iam vero triſtes caſus, & triſtia fata,
Sunt. quibus expoſiti mortales, dicere ad vnguem

Nemo

Nemo quidem poſſet,quamuis facundus.in vndis
Mergitur hic,auidiſq; miſer fit piſcibus eſca:
Ille cadit, præcepſq; ruens perit,aut malè lãguet
Perfractis mẽbris:alius niue,grandine, & imbri
Obruitur:multos inopino fulminis ictu
Interijſſe liquet:quoſdam delapſa ruina
Contriuit:nónne abſumunt incendia multos?
Nõne aliquos aut herba nocẽs,fũgúſve malignus
Incautos perimunt?nonnullos gutture fixus
In medio cibus eliſit.quot bellua morſu
Exanimat?mulúſve malus,vel non equus æquus,
Dum furit atq; ferit ferratis calcibus?aut bos
Indomitus,quoties cornu bacchatur acuto?
Quid referã,quot damna homini perſæpe venire
Culpa hominũ ſoleãt?adeò vt fera nulla magis ſit
Formidanda illi,quàm ſemine natus eodem.
Hinc tot prædones,tot fures,ſacrilegi tot,
Tot delatores,tot falſo in crimine teſtes,
Tot mœchi,tot carnifices,mortalia turbant
Otia,ceu latos turbat lea viſa iuuencos.
Ille nocet lingua,hic ferro pars maxima fraude:
Ille palàm rapit,hic clàm:ſunt & qui ſimulato
Nomine amicitiæ,vel nomine religionis
Imponant multis,quos credulitate fidéque
Inſulſa faciles falli nouere.ferè omnes
(Pro genus infandum) damnis gaudent alienis
Non frater fratri,nec amicus fidus amico,
Nec patri natus.verè hic ſunt tartara,ſunt hic
Cerberus.

Cerberus,& furiæ,& chaos,& ſtyx: deniq; quic-
Horribile,& fœdũ nigri tenet aula tyrãni. (quid
Sola quies ſomni pacem mortalibus affert:
Dum viuũt: nihil hac (niſi tetra inſomnia turbẽt)
Dulcius eſſe poteſt: nam curas atque labores
Eximit,& blandis miſeros amplectitur alis.
Hanc homini tamen inuidit natura quietem.
Iuſſit enim vt dirus pulex, cimexque, culéxque,
Morſibus inficerent huius tam dulcia pacis
Gaudia, ne deſint vnquam mala nocte dieq;.
Lõgè igitur melior mors eſt quàm mortis imago.
Nam quicunq; fretum vitæ gaudente carina
Tranauit ſemel,& tutum tenet anchora portum,
Ille hilaris ventos ridet tumidasq; procellas,
Leucotheamq; caput ſertis redimitus adorat,
Atq; Athamanteum donis onerat Melicertam,
Securus celebrans varios in littore ludos.
Mors omnes finit pœnas: mors omnia ſoluit
Vincula, morte fugit metus omnis & omne periclũ.
Vtq; dolor nullus, te nulla vrgebat egeſtas,
Quum patrios nõdum lumbos ingreſſus, eras nil:
Sic poſtquàm extrema fueris iam morte ſolutus,
Te nullus dolor,& te nulla vrgebit egeſtas.
Quis damnoſa ſibi, quis pernicioſa fuiſſe
Tempora crediderit, quæ tunc fluxere, fuit quum
Ipſe nihil, nondum materna conditus aluo?
Quis queritur nocuiſſe ſibi menſésve diésve,
Quos nũquã vidit, vel quos nũquã ipſe videbit?

Vel

Vel qui noctē illā vt peruā,miſeramq́ꝫ grauemq́ꝫ
Vituperet,qua nil ſenſit?ſomnoq́ꝫ profundo
Obrutus,vt lignum iacuit,gelidumq́ꝫ cadauer?
Quid mors? æternus sõnus.ſomnus? breuis eſt mors.
Sed multis placet immortales eſſe animas,&
Viuere defunctos perhibent,membriſq́ꝫ relictis
Nudatos,veluti proprio de cortice tracta
Cochlea nudari ſolet,ad Plutonia regna
Tendere præcipites,ac tartara nigra ſubire:
Myrtiferumq́ꝫ nemus fingũt, vbi vulgus amãtũ
Ingemit,atq́ꝫ addunt feruentes ignibus amnes,
Monſtraq́ꝫ vipereum manantia gutture virus,
Diſtinctaſq́ꝫ locis ſedes,vbi vagiat infans,
Atque vbi verberibus ſæuis facibuſq́ꝫ cruentis
Eumenides agitent ſontes:vbi rura beatis
Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
Aſt aliter dicunt alij,& poſt funera credunt
Eſſe quidem manes,ſed qui vixere decenter
Ac rectè,in cælum ſublatos iungier aſtris:
Contrà qui pecudum ritu terrena ſecuti
Neglexere deos,pecudum quoq; corpora iuſto
Iudicio induere,& mutato carcere pœnas.
Soluere tantiſper ſcelerum,dum prorſus ab omni
Crimine purgati æthereas referantur ad oras.
Quæ ſi vera forent,etiam metuenda foret mors.
Aut ſaltem bene viuendum,vitijſque carẽdum:
Namq; pijs iuſtiſque dare bona præmia,contrà.
Iniuſtis meritas pœnas meritúmque dolorem.

Atque

Atque morte obita ſuperéntne, an ſint potius nil,
Et quũ corporibus pereãt animæ quoq; (tanquam
Sole niues verno) aut nubes Aquilone ſolutæ,
Dicere non noſtrum eſt: videor ſatis eſſe loquuta:
Germanam ſcitare meam, quam nomine Graij
Appellant Sophiam: (namq; hæc doctiſſima tales
Aſſiduè verſat curas ſemperq; requirit
Occultas rerum cauſas, & amabile verum.)
Hac igitur monſtrãte potes naturam animarum
Noſcere, ni fallor, ſi te tenet iſta cupido.
Mi ſatis id fuerit tibi dicere, quòd metuenda
Mors non eſt, ſaltem iuſtis, qui pectore puro
Vixerunt: quoniam vel dulci pace fruentur,
Aeterno addicti ſomno, vel præmia habebunt
Debita virtuti, & felices efficientur.
Quare agedũ ſanctos mores amplectere, & omnẽ
Pelle animo noxam pro viribus: hoc tibi pacto
Mors leuis ac facilis fiet, nulloq; timore
Depoſitum reddes naturæ, & lætus obibis.
Quin hæc tecum animo verſa, ſic cogita, & inque
Quid mihi mors oberit? quo me lux vltima dãno
Afficiet? nullo nimirum. quid mihi demet?
Diuitias. ſed diuitijs tunc neutiquam egebo,
Nec re vlla prorſus. cur non ditiſsimus ergo
Cenſeri potero? nempe eſt locupletior ille,
Non qui plura tenet, ſed qui minus indiget. aurum
Argentum, gemmas, palatia, prædia, veſtes,
Atq; alia id genus, omnino aſpernabor, vti nil.

Apta mihi: nec me torquebit adempta voluptas,
Vt neque torquentur pecudes, quòd mollia vina
Non habeant, vel mellitas croceasq́; placentas.
Quæ non optãtur, quid tum ſi non habeantur?
Sed dulces natos, & dulces linquere amicos
Cur adeò miſerum eſt? nónne eſſet deterius ſi
Me ſuperante illi morerentur? perpetuóq́;
In mœrore manerem? vt ſcribunt, Neſtora acerbo
Antilochi fato, aut Euandrum funere nati,
Quẽ Rutulus ferro ſtrauit, Phrygia arma iuuãtẽ,
Aeterno in luctu vitam duxiſſe moleſtam.
Præcedam? at paruo pòſt tempore noſtra ſequẽtur,
Quum volet ipſe Deus, veſtigia, meq́; riuiſent:
Si modò ſunt aliquid manes, vt credere par eſt,
Vt Chriſti præcepta docent, multiq́; ſophorum.
Quicquid erit, non propterea mihi dura videri
Mors debet, quòd diuitias & dulcia vitæ
Gaudia ſurripiat. namque hæc ſunt tradita nobis
Mutuò, & vſuram rerum natura benigna,
Non res conceſsit miſeris mortalibus: ergo
Quum nil ſit noſtrum, moriendo aliena relinquã,
Nilq́; meum amittam quid tũ ſi aliena relinquo?
Quid doleam, ſi quæ ſua ſunt natura repoſcit?
Nudus ego huc veni, ſimul hinc ego nudus abibo.
Mũdꝰ enim quoddã hoſpiciũ eſt, vbi turba animã-
Diuerſorũ ingens habitat: quæ tẽpore certo (tum
His fruitur dapibus, quas conuiuator habendas
Vbertim, & gratis permittit: ſumite, dicens,

Sumi

Sumite: non meritis veſtris, ſed munere noſtro,
Hæc bona tradidimus vobis obſonia, donec,
Mi fuerit viſum vos hinc dimittere, donec
Eia agedum, dicam, noſtris decedite menſis.
Veſcimini, & genio læti indulgete. ſed hora
Vltima quum veniet qua vos hinc ire iubebo,
Parete æquo animo, & venturæ cedite turbæ,
Conuiuasq́; alios iiſdem gaudere ſinatis.
Ergo quis, niſi ſit demens, ingratus, iniquus,
Talibus auditis alieno excedere tecto,
Nolit, & inuito domino reſidebit? at ille,
Peſſime vade foras, clamabit, & eiiciet vi,
Tūc malè confuſus, lacrymās, queruluſq́; recedet.
Cur ego ſortiferæ ſi me vocet arbiter vrnæ,
Mordicus inuitam vitam retinebo? vel ægrè
Migrabo vt multi? neque enim fas: imò libenter
Deſtituā mundū hunc fœdū, inumeriſq́; refertum
Fraudibus atq; dolis, inceſtibus atque rapinis,
Eſt vbi nulla fides, pietas vbi nulla, nec vlla
Iuſtitia & pax & requies, vbi crimina regnant
Omnia, vbi frater fratri inſidiatur, vbi optat
Interitum patris natus, mulierq́; mariti,
Atque vir vxoris: nemo eſt, vel rarus vbique,
Qui non furetur (modò poſſit) non rapiatq́;,
Qui non ſit fallax, qui non ficto ore loquatur:
Vt meritò poßit mundus ſpelunca latronum
Dicier. en reges ſub honeſto nomine, nec non
Pontifices, ſpoliant populos. en depeculantur

Certatim ciues, laniantes viſcera matrum.
Quid tot ſtupra loquar? ſunt cũcta libidine plena,
Et paſſim proſtant, & clàm fodiuntur ephebi.
Quis non mœchatur? myſtæ, vafriq́; cuculli,
Quos caſtos decet eſſe, palàm cum pellicibus, vel
Furtim cum pueris, matronis, virginibusq́;
Nocte dieq́; ſubant: ſunt qui conſanguinearum
Inguinibus gaudent, ineunt pecudes quoq; multi,
Et rura, & ſiluæ infames, vrbs quæque lupanar.
Adde tot inſtantes caſus, tam multa pericla,
Quæ impendent ſemper mortalibus. adde labores
Aſſiduos, & tot ridenda ſuperſtionum.
Agmina, quis opus eſt ceruicem ſubdere: quando
(Proh pudor) ignari ſophiæ, craſſiq́; cerebri,
Doctrinæ oſores (quibus eſt ſola alea curæ,
Aut nutrire canes & equos, volucresq́; rapaces,
Continuisq́; iocis puerilem ducere vitam)
Sceptra tenent, præſunt populis, vrbesq́; gubernãt.
Hinc tanta errorum ſcabies, tot ſtultitiarum
Colluuies, hinc & tot millia flagitiorum.
Talia ſi tecum reputas, animoq́; reuoluis,
Non metues mundũ hũc tã ſtultũ, tamq́; malignũ,
Linquere: ſed potius rectè feciſſe Calanum,
Atque alios dices, qui ſeſe ſponte necarunt,
Et ſponte hanc ſcelerũ caueã, ſtabulumq́; ferarum
Deſeruere, manu ceſſantia fata vocantes,
Nec voluere vltra moribundum paſcere corpus,
Et miſeræ carni tanto ſeruire labore.

Quod

Quod niſi relligio obſtaret,legesq́; Platonis,
Et Deus,hortater te vltro dimittere vitam,
Et ſortem inſanam & ſceleratas linquere terras.
Non vinũ,vt vinum appetitur,ſed tale,bonumq́;.
Sic vita,vt vita,eſt nihil,niſi ſit bona:quod ſi
Eſt miſera,vt vinum corruptum deſpiciatur.
Eſſe quidẽ, per ſe nec amandum, nec fugiendũ eſt:
Quippe habet hoc quãuis viliſsima recula vermis,
Muſca,lapis,cortex:nihil eſt optabile,dempta
Conditione boni.niſi ſit tale,eſſe,bonumq́;,
Non video cur optari,cur poſsit amari.
Quare qui mortem metuit,valde inſipiens eſt,
Quum mala tot tantosq́; pati ſine fine labores
Corporis atque animi malit,quam vel cruciatum
Omnem cum carne exuere,& requieſcere ſemper.
Aeternaq́; frui ac tranquilla pace,vel ipſis
Depoſitis membris,nulla re prorſus egentem
Viuere,nec ſentire aliquem iam poſſe dolorem,
Atque vnà cum dijs totum percurrere mumdum,
Singula ſpectando,& ventos ſuperare volando,
Ni fuerit pingui vitiorúm face grauatus,
Cogaturq́; imas terrarum habitare latebras.
Poſtquam ſic fata eſt Muſarum maxima,ſurgit,
Et me Phœbea renuentem fronde coronat:
Deinde abiẽs per inane amplũ,ſeſe abdidit aſtris.

LIBER VII.

LIBRA.

MVSA agedum ſurge, & melioribus vtere pennis:
Alta pete, atque humiles iandudum deſpice curas:
Rebus in excelſis decus eſt & gloria maior
Contemplare deos, totumq́; per æthera curre,
Eſt vbi ver æternum, vbi pax æterna, vbi ſemper
Lucidus apparet Titan, nulliſq́; tenebris
Læditur alma dies. non illic nubifer Auſter,
Væſanúsve Aquilo: Zephyri ſed blandior aura
Spirat, & ambroſiæ lætiſſima gramina mulcet.
Hac ſpatiare igitur: tamen inde relapſa viciſſim
A centro ad centrum vario diſcurre volatu.
Ac veluti ſpeculam quærit, quicunque videre
Optat multa procul, ſic te ſuper aſtra neceſſe eſt
Scandere, ad vſq; Iouis ſoliũ: hac ſublimis ab arce
Subiectum claro ſpectabis lumine mundum.
Principiũ primũ, immẽſum, admirabile, ſummum,
Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni.
Vnum eſt duntaxat, nec rectè plura putantur:
Nam ſi plura forent rerum primodia, vel nil
Inter ſe prorſus differrent, ſic erit vnum:
Vel mage differrent, & ſic fateamur oportet
Eſſe aliquod maius, melius, præſtantius, inter
Cætera principia, vnde aliјs tribuatur origo,

Arbitrio

Arbitrio cuius moueantur cætera.nam ſi
Plura mouent pariter,ſi vires omnibus æquæ,
Si par imperium eſt,non eſt tamen æqua voluntas,
Parq́; illis animus,crudelia prælia fient
Iugiter,adque omnem impediet diſcordia motum
Vt ſi fortè ratem parili conamine plures
Impellant venti,nunc huc,nunc flatibus illuc
Ambiguis agitata hæret,cui pareat,aut quem
Audiat:vnde loco ſemper verſatur eodem.
At ſi animus cunctis idem eſt,eademq́; voluntas
Principijs,fruſtra ponentur plura,ſed vnum
Sufficiet.nam ſi non ſufficit atque aliorum
Indiget auxilio,ſi non niſi iuncta mouere
Poſſunt,haud dubiè imperfectum erit vnũquodq́;
Nec poterunt verè primordia prima vocari.
Nam perfectum imperfecto prius eſſe neceſſe eſt,
Nec non compoſito ſimplex,& pluribus vnum,
Et mixto purum:quod prudens nemo negabit.
Eſt operæpretium tamen hoc ratione probare.
Cauſa ſuo effectu prior eſt,auctorq́; opere ipſo.
Perfectum verò,quia partes continet omnes,
Nilq́; illi deſit,longè eſt robuſtius,atque
Fortius,ergo facit,mouet,imperat,vnde putatur
Iure quidem cauſa atque autor:ſed debile contrà
Eſt imperfectum.quia partes non habet omnes,
Huicq́; aliquid deſit:proin vincitur,atq; mouetur
Perfecti iuſſu.paret,non imperat:ergo
Iure quidem effectus dici,atque opus eſſe meretur,

Poſterіusq; ipſo perfecto debet haberi.
Quòd ſi principium primum, quo cuncta creantur
Imperfectum eſſet: miſerum foret vſque, & ab illo
Nil poſſet fieri perfectum: ſicut ab arte
Quæ non perfecta eſt, perfectum non opus exit.
Quare non poſſunt plura eſſe exordia rerum,
Aſt vnum: quia perfectum non amplius vno eſt.
A quo ſic rerum æternus deducitur ordo,
Vt monade à prima innumeri numeri generantur.
Eſt etiam purum ac ſimplex: nam poſteriora
His ſunt cõpoſita & miſta. an componere quiſquã
Aut miſcere poteſt, ſi non prius inueniantur
Ex quibus id fiat? prius hæc extare neceſſe eſt
Singula per ſe, deinde ſimul coniuncta manere.
Ergo principium primum (ceu diximus) vnum eſt,
Ac ſimplex, nec non purum: quod viuere ſi non
Credimus, erramus quoniam niſi viueret, vnde
Eſſet vita aliјs, cùm viuant cuncta per ipſum?
Viuit nimirum, atq; ſapit: quia condere nunquam
Tot bona, tã varia & pulchra, & tãto ordine poſ-
Ni ſapiẽs foret, & cognoſceret oĩa ad vnguẽ. (ſet.
Nec dubitandũ etiam, ſed corde atq; ore fatendũ,
Hoc ipſum eſſe bonum nunquid bonitate carebit
Illud cunctorum quod origo & cauſa honorũ eſt?
Num fonte ex dulci riui effunduntur amari?
Num dulces riui ex fonte effunduntur amaro?
Aut opus eſt nihil eſſe bonũ, aut bonus ille putãdus
Qui rerum fons eſt, & mundi maximus auctor.

Hunc

Hunc homines variè appellant: nos ore Latino
Qui loquimur, plerumq́; Deúq;, Iouemq́; vocamus
Qui quum ſit primum ens, & ab ipſo cætera fiant,
Idcirco eſt per ſe viuens, ſapiénq;, bonuſq́;,
A nullo accipiẽs quod habet, verùm omnia ab illo
Accipiunt. igitur quod habent, amittere poſſunt,
Si modò nil conferre velit dator ille ſupremus.
Vt riui poſſunt areſcere, ſi neget vndas
Fons ſolitas: tamen haud ideo fons deficit ipſe.
Nam per ſe producit aquas, neque pendet ab vllo:
Sic Deus eſt per ſe, idcirco non deficit vnquam:
Nec ſi cuncta ſimul pereant, ideo ipſe peribit.
Quicquid enim per ſe eſt, ſemper durare neceſſe eſt
Quum nullo indigeat, quum ſolo pendeat à ſe:
Quum vi non poßit, quum nolit ſponte perire.
Demum ipſe eſt totum, ſunt autem cætera partes.
Tale tamen totum non eſt, quod conſtituatur
Partibus ex ipſis, quum ſit ſuper omnia ſimplex.
Sed virtute (inquam) totũ eſt, quia condidit orbem
Tam vaſtũ, & quicquid tam vaſtus cõtinet orbis.
Omnia quæ viuunt, & quæ viuentia non ſunt,
Omnia quæ apparent, & quæ apparentia nõ ſunt.
Ipſe facit ſolus, ſolus quoque facta tuetur.
Hac ratione igitur totum eſt, totumq́; vocatur.
Vt ſemen tota eſt arbos: quia viribus eius
Quãquã ſit minimũ, tamen ingẽs naſcitur arbos,
Quæ validis ramis ſpatioſas explicat vmbras.
Multi autem dubitant an corpus corporeúſve

*Sit Deus.eſſe etenim nil præter corpora credunt,
Atque ea corporeo quæ ſenſu percipiuntur.
Quare nos vtrum hoc ſit verum diſpiciamus.
Omne quod eſt corpꝰ, q̃tū & quale eſſe neceſſe eſt,
Atque duo hæc propter nimirum ſenſible corpus
Redditur:his demptis,quid ſenſu percipietur?
Quod verò quantū & quale eſt,cōponitur:atqui
Simplex eſt Deus ipſe,velut iam diximus.ergo
Neutique corpus habet.prædictīs adde quòd omne
Corpus materia ſaltem,formaq́ꝫ coactum eſt.
Præterea non finitæ virtutis oportet
Eſſe Deum,æternus quum ſit,ne deſinat orbis,
nullum infinitam virtutem corpus habebit,
Quodlibet eſt etenim finitum. nempe rotundum,
Corporibus cunctis maius,meliusq́ꝫ ſuis eſt
Limitibus cinctū:ſic quod quater angulus,aut ter
Format,ſic alias quod habet quaſcunque figuras
Ergo infinitæ non eſt virtutis.& iſtud
Monſtro ſic : partes hoc diuide corpus in æquas.
Sicq́ꝫ A,dimidium,ſit B,pars altera:quæro
An poſſit tantum A,quantū B,& vtriq́ꝫ poteſtas
Infinita ſit?hoc pacto pars altera fruſtra eſt,
Altera ſufficiet.quòd ſi pars vtraque vires
Finitas habet,& totum tale eſſe neceſſe eſt.
Finitis etenim conſtare ex partibus ipſum
Infinitum,audet qui dicere,deſipit:ergo
Corporis eſt expers,qui corpora cuncta creauit.
Fortè aliquis reſpondebit,Deus infinitum*

Eſt

Eſt corpus,nos verò iſtud poſſe eſſe negamus.
Omne etenim ſpatium compleret. nec locus vllus
Reſtaret vacuus qui claudere cætera poſſet:
Sic nec mundus erit,nec nos, nec deniq́; quicquã.
Præterea corpus viuens quum nobilius ſit
Ac melius quàm quod vita caret,haud dubitãdũ
Nobiliorem eſſe ac meliorem corpore vitam,
Propter quam corpus melius ſit nobiliusq́;.
Quæro igitur nũquid vita eſt ſubſtantia?vel quid
Accidit?hoc ſi ſit,ſubſtantia vilior eſſet,
Nec non deterior quàm quod ſubſtantia non eſt:
Quod certè abſurdum clamabit turba ſophorum.
At ſi vita ipſa eſt ſubſtantia,corpore nullo
Indiget adiuncto ſibi:ſolaq́; purius atque
Commodius per ſe quàm corpore iuncta manebit.
Nam quare adſciſcat corpus ſibi,viuere liber
Quum valeat mundi ſator,& ſine corporis vſu?
Nempe ſuperuacua eſt moles,& carceris inſtar
Continet incluſas vires,animamq́; coërcet,
Impediens,ne quò vult pergere libera poſſit.
Ille igitur ſummus princeps,bonus,omnipotensq́;:
Aeternus,ſapiens,prorſus ſine corpore viuit.
Sed quare hoc multi nolunt concedere?dicam,
Nempe quia in craſſo demerſi corpore,craſſo
Obducti ſenſu,nil præter corpora norunt.
Vt ſi fortè oculis vitrum quocunq́; colore
Infectum obijcias,quicquid ſpectabis,eundem
Qui vitro,credas deceptus habere colorem.

Scire

Scire tamen debemus, & omni errore fugato
Credere, nec dubiè, eſſe alia & quãplurima verè
Entia, vel nullo viuentia corpore: vel quæ
Corpus habent tenue in primis: vt cernere noſtri
Haud poſſint oculi, nec noſter tangere ſenſus,
Atq; ideo nobis meliora & nobiliora.
Quod forſan tali poterit ratione patere.
Omne graue & craſſum quanto plus cõtinet in ſe
Terrenæ fæcis, tanto fit vilius illo
Quod tenue atque leue & ſubtilis materiai,
Maſſa eſt cõpoſitum: docet hoc quodcũq; metallũ:
Nam ſimul ac validis Vulcani viribus arſit,
Liquitur, & partes illius deteriores,
In quibus eſt terræ plus & grauitatis, habentur
Pro nihilo, in ſcoriamq; abeunt: leuiora, magiſq;
Pura, nitent, meliore ſono, meliore figura.
Sic panis melior, qui purior & leuior fit
Ex ſimila: hunc domini comedunt: ſed craſſior eſcã
Dat famulis: rurſus grauiori & deteriori
Cuſtodes pecoris paſcuntur rure moloſſi.
Sic aqua, ſic vinũ, atq; oleũ, & liquor omnis ha-
Nobilior tanto, quanto eſt ſubtilior atq; (betur
Lucidior leuiorq; cibus quoq; craſſior, & cui
Plus grauitatis ineſt, in ſordes verſus ab aluo
Pellitur: aſt alius terreni ponderis expers,
Fit caro, fit ſanguis, fitq; vtile nutrimentum.
Cur lapides viles, craſſoq;, grauiq; & opaco
Corpore ſunt, gemmæ pretioſaq; marmora lucẽt?
Nempe

Nempe quia his minus eſt terrenæ fæcis: at illis
Materies concreta magis, denſataq́; tellus
Dat pondus, lucemq́; adimit, pretiumq́; decoris.
Sunt ſpecioſa igitur minus, & pretioſa, tenēt quæ
Plus terræ: vnde etiam poſſunt minus entia dici:
Vt minus eſt aurū ſcoria, & quod vilius aurū eſt.
Namq́; elementorum certè eſt viliſſima tellus,
Et quaſi fæx quædam: idcirco faber optimus illā
Inferiore loco fixit, multumq́; remoto:
Vt quantum poſſet, diſtaret ab æthere puro:
Denſauitq́; globū, vt minor & contractior eſſet,
Cælicolumq́; minus turbaret lumina, quando
Immenſi ſpectare velint penetralia mundi:
Ergo vbi tā pulchrū abſoluit Deus amphitheatrū
Ornauitq́; ipſum ſtellantibus vndiq́; gemmis,
Quicquid vbiq́; fuit ſcobis, immundaq́; relictū
Paſſim materiæ, ventos abſtergere iuſſit.
Illi confeſtim domini mādata faceſſunt (patentes
Hinc Aquilo, inde Notus, Zephyruſq́;, Euruſq́;
Certatim verrunt campos, glomerantq́; redactas
In medium ſordes, varijſq́; afflatibus vrgent:
Sic facta eſt tellus, quæ prorſus ab æthere toto
Expulſa, ad centrum ſeſe miſeranda recepit.
Non locus alter erat diſtantior, inferiorq́;,
Ad quem confugiens tandem requieſcere poſſet.
Nónne etiam reliquis infirmior eſt elementis,
Debiliorq́;? etenim ſi diſcindatur ab æſtu,
Aut ferro, aut alia quauis ratione, redire

In ſeſe nequit,ac diductas iungere partes.
Aſt aqua ſi fuerit diuiſa,recurret in vnum
Extemplò,& rurſus veluti prius integra fiet:
Sic aër,ſic ipſe ignis quum dilaniantur,
Quãprimum coeunt,diſſectaq; membra reducũt,
Et remanet facto de vulnere nulla cicatrix.
Vnde hoc? nimirum quia ſunt meliora,magisq;
Perfecta,& propria poſſunt virtute moueri:
Terra autem per ſe ſtabili grauitate quieſcit,
Immo alijs cauſa eſt vt ſint immota,locumq;
Ne mutare queant.ſiquidem plus eſt vbi terræ,
Plus grauitatis ineſt,minus illic mobilitatis,
At quæ ſunt leuiora,eadem ſunt mobiliora,
Et vitæ propiora quidem:nam cauſa mouendi
Corporibꝰ vita eſt:patet hinc,quòd mortua motu
Cuncta carent,ſed quum viuentia ſint meliora
(Quandoquidem nihil eſt vita pretioſius ipſa)
Haud dubiè,leuius quodcunq; eſt,mobiliusq;,
Illud idem melius dicendum mobiliusq;.
Ergo errant prorſus qui credunt entia tantùm,
Quæ apparent oculis vel tactu percipiuntur,
Et quæ craſſa magis.quid enim ſubtilius ipſo
Aëre?quídve poteſt tangi minus atq; videri?
Vnde ipſum multi vacuum,& nihil eſſe putarũt.
Apprime eſt tenuis:quid ni? veruntamen eſt ens,
Et verum corpus,primis de quatuor vnum,
Nobilius terra,& terram humectantibus vndis.
Tradita proinde fuit ſedes ſublimior illi.

Nam

Nam quæ ſunt cœlo & ſtellis propiora beatis,
Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
Nónne omnes venti tenues, vt lumina fallant?
Quis tamen eſſe neget ventos? qui ferrea poſtquã
Carceris Aeolij fregêre repagula, montes
Ingentes quatiunt: validoq́; à ſtirpe reuulſas
Deijciunt ornos, pontumq́; à ſedibus imis
Euertunt, cogunt nubes, ſoluuntq́; coactas,
Terribilesq́; cient tonitrus: & fulmina trudunt:
Quum tantas habeant vires, non entia dices,
Cernere quòd nequeas, vel prẽſos ſtrĩgere palmis?
Nimirum ſtultum eſt committere ſenſibus omne
Iudicium, fallunt oculi perſæpe videntem,
Proq́; alio monſtrant aliud. demergito in vndas
Perſpicuas baculum rectum, apparebit in illis
Incuruũs: currat propè littus adacta phaſelus,
Currere tunc littus credas, ceſſare phaſelum.
Fallaces igitur ſenſus, ætate frequenter,
Aut morbo, aut alijs cauſis mutantur & errant:
Nec ſunt cuiq́; pares, quod pulchrum iudicat ille,
Cõtrà hic turpe putat, dulce ille, hic ducit amarũ:
Ille alget, calet hic. variantur corpore ſenſus,
Inq́; alia ſunt carne alij, parteſq́; ſequuntur
Interdum per quas operantur: vt ebrius vnam
Eſſe duas credit flammas, & fixa moueri:
Quippè mero turbati oculi, turbant quoq; viſum
Aër præterea ſolet ipſos vertere ſenſus: (nunc,
Nãq́; modò eſt clarus, modò turbidus, humidus eſt

Nunc

Nunc ſiccus, nunc eſt denſus, nunc rarus: ita ipſos
Illudit variè ſenſus: hinc ſanguineus ſol
Apparet, minor hinc vel maior luna videtur:
Hinc clamante aliquo ſinuoſa reſultat imago,
Decipiens ſtolidas iteratis vocibus aures.
His aliiſq; modis poſſunt errare: ſed ipſa
Certior eſt ratio, duce qua mens inuenit inter
Mille latens nugas & inania ſomnia verùm.
Hãc amat, hãc ſequitur, totis huic viribus hæret.
Qui ſapit, ingenioq; valet, cui viuida mens eſt,
Aethereuſq; animus: ſed craſſa obtuſaq; turba
Non videt hanc lippis oculis: hinc plurimus error,
Vanaq; crudelitas, & opinio cæca tenaxq;
Prudentum rectrix ratio eſt, at opinio vulgi.
Nos igitur rationis iter, quà poſſumus, omni
Conatu ac ſtudio quæramus & ingrediamur.
Ipſa etenim ratio ſol eſt, qui tramite certo
It ſemper, per quam à brutis diſtare putamur:
Obſcuram, incertamq; imitatur opinio lunam.
Quid demum ratio dictat? viuentia multa
Eſſe quidem, noſtros fugiant quæ tenuia ſenſus.
Nam niſi feciſſet meliora & nobiliora,
Quàm mortale genus, fabricator maximus ille,
Nempe videretur non magno dignus honore,
Nẽpe imperfectũ imperiũ atq; ignobile haberet.
Infra etenim naturam hominis, pecudeſq; feræq;
Exiſtunt, viles omnes ac mente carentes,
Et miſeræ, & ventri tantùm ſomnoq; vacantes:

Quòd

Quod ſi nullum animal melius natura creaſſet,
Quidnã aliud foret hic mũdus quàm turpe ferarũ
Ac pecudẽ ſtabulum, ſpinisque fimóque refertũ?
Quidnã aliud foret ipſe Deus quã paſtor herúſq;
Multorumque gregum, multorúmque armentorũ?
Atqui hominem fecit: nimirũ maxima laus hæc,
Nimirum ſatis hoc: ohe, fieri melius nil
Debuit aut potuit? iamiam perfectior orbis
Eſſe nequit: fuit hæc Iouis infinita poteſtas?
Sed videamus vtrum ſit fas hoc credere. non eſt,
Non eſt hoc (inquam) fas credere, nec ratio vult.
Nã quid homo eſt? animal certè ſtultũ atq; mali-
Præq; alijs miſerũ, ſi ſe cognoſcat ad vnguẽ. (gnũ,
Quis non ſpõte malus? vitiorũ lubrica & ampla
Eſt via, qua properant omnes, vltróq; feruntur,
Nec prohibere valẽt monitor, lex, pœna, metúsve.
Contrà virtutis ſalebroſa, anguſta, nimisq;
Ardua, quà pauci tendunt, ijdemq; coacti.
Quis ſapit? an mulier? nũquid puer? aut cerdonũ
Tota cohors? eheu ſtultorum maxima turba eſt.
Cæcis verſamur tenebris, & ducimur omnes
Affectu: aut nulli, aut pauci, quos rector Olympi
Præcipuè ſibi delegit, ratione reguntur.
Quis contemplari valet: aut vnde otia nobis
Sunt, vt poſſimus latitans inquirere verum?
Diſtrahimur varijs curis: pars plurima vitæ
Conteritur ſomno, reliquum morbi atq; labores
Aſſidui impediunt, paupertáſve improba turbat,

Deſidia interdum, interdum furioſa voluptas.
Hinc ſtulti ſumus, hinc nobis ſapientia deſit.
Namq́; ea continuo ſtudio longoq́; paratur,
Pacatumq́; animum poſcit, mentemq́; quietam.
Quàm verò genus humanum miſerum ſit, abũdè
(Ni fallor) ſexto libro monſtrauimus ante.
Eheu pœnarum ſcelerumq́; & ſtultitiarum
Hic locus eſt: hæc eſt tenebroſi regia Ditis,
In qua nemo quidem nõ multa incõmoda ſuffert.
Turba tamẽ ſtupida & craſſa hoc nõ cogitat, imo
Inter continuos, deteſtandosq́; labores,
Sæpe canit demens, & ridet, nec miſeram ſe
Agnoſcit, patitur pœnas, obiterq́; iocatur,
Et ſubitò obliuiſcitur omnia, dummodo parua
Dulcedo ſubeat: lethen hæc mentibus infert.
Prouida ſed tales voluit nos eſſe, ſagaxq́;
Natura: vtiliter certè. nam ſi ſaperemus,
Quis ferret miſeræ tot tantaq́; tædia vitæ?
Triſtitiam, curasq́; graues ſapientia gignit.
Ipſa etiam natura hominem ſpe lactat inani,
Qua ſine quiſq; ſibi mortem conſciſceret vltro.
Ergo ſtultitia & ſpes, ſunt duo pharmaca nobis
Tradita prudentis naturæ conſilio, ne
Tot tantiſq; malis affecti deficiamus (ipſo,
Quòd ſi hodie haud vllũ eſt animal præſtantius
Mũdi auctor quid erit? ſtultorumq́; & miſerorũ
Et ſceleratorum dominus, princeps, pater, & rex.
O bellum imperiũ, ô ſummũ ac mirabile regnũ!

O bellos

O bellos comites! quid quæris Iuppiter vltra?
Iam non es ſolus: tam pulchrum condere mundũ,
Scilicet hos propter decuit te. ſeruiat iſtis
Cælum, ſol, luna, aſtra, aër, tellus, mare. quid ni?
Sed mox in nihilum redeant, pereantq́; velut nix
Adueniente æſtu, aut hyberno tempore frondes.
Quanti ſunt quæ tam imbecillo corpore conſtant?
Quanti ſunt quæ tam imperfecto tempore durãt?
Nunquid credibile eſt terram põtumq́; habitari
Duntaxat: quæ ſunt cælo collata fere nil.
Quid tellus pontusq́; ſimul? punctum prope dicas,
Si mundi ſpatium immenſum ac mirabile acuto
Perpendas animo: quin ipſis quolibet aſtrum
Eſt maius, veluti perhibent qui talia norunt.
Ergo tam exiguus locus, & tam vilis habebit
Tot piſces, homines pecudes, volucresq́, ferasq́;
Cætera erunt vacua, & proprio cultore carebũt?
Acq; aër deſertus erit, deſertus olympus?
Delirat quiſquis putat hoc, hebetisq́; cerebri eſt:
Immo illic longè plura & longè meliora
Viuere credendum eſt, longeq́; beatius atq; hîc.
Deniq; ſi verũm volumus, ſine fraude fateri,
Eſt hominum ſedes, brutorumq́; infima tellus:
Aſt aër vltra nubes, cælumq́; beatum,
Pax vbi perpetua & nitidi lux clara diei
Aſſiduè regnant, domus eſt & regia diuûm.
Quos licet haud poſſit mortalis cernere viſus
(Eſt etenim tenuis nimium natura deorum)

Sunt tamen innumeri, bibulæ quot corpora arenæ
Littoribus cunctis, cunctis quot gramina campis.
Qui credit cælum tam immenſum, tamq́; decorum
Deſertum omnino ac ſolum, vacuumq́; colonis,
Quum teneat vilis tam multa animalia tellus:
Delirat, craſſa mentis caligine preſſus,
Nec minus ac pecudes terrena in fæce ſepultus.
Nec mirum puto ſi fortunatæ inueniuntur
Inſulæ in Oceano, loca cunctis plena bonis &
Delicijs, veluti quidam ſcripsere, vbi vitam
Nunquam vllus dolor, aut caſus cõtaminat vllus,
Sed cælum, Oceani nomen, quia concolor illi eſt
Et velox apprimè, ideò fortaſſe recepit:
Omnis ſtella autem cenſebitur inſula: quid ni?
Nónne domos etiam multas ita ſæpe vocamus,
Quòd ſolæ à reliquis ſint omni ex parte remotæ?
At ſi aliter dicunt quàm nos exponimus, errant:
Non etenim in noſtro Oceano ſunt talia: Reges
Hæc loca non ſinerent armis intacta, ſuóque
Imperio vellent adiungere, ſi quis ad illa
Acceſſus foret, & cuperent conſiſtere in illis.
Sed quid non fingit nugarum Græcia mater?
Nempe ſuos aër cælúmq; ac ſidera ciues
Indigenásq; tenent: quod qui negat, ille beatis
Inuidet, atque Dei maieſtatem inſipienter
Blaſphemat. nunquid non eſt blaſphemia, cælum
Dicere deſertum, & nullis gaudere colonis?
Atq; Deum nobis tantùm brutisque præeſſe,

Tam

Tam paucis, & tam miſeris animalibus, & tam
Ridiculis? certè ſciuit, potuit, voluitq;
Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
Quæ viuant meliore loco: vt ſua gloria maior,
Maius & imperium foret, & perfectior orbis.
Nam quo plura facit, quo nobiliora, relucet
Hoc magis & mundi decus, & diuina poteſtas.
Sed dubiũ eſt an ſint puræ & ſine corpore formæ:
An variæ, vt nos, membrorũ compagine conſtent.
Nimirum dictat ratio, quòd in aëre & igni
Corpus habent quæcunq; manent animalia: nã ſi
Non ſunt corporea, ergo aër deſertus & ignis
Prorſus erit, vacuusq; locus dicetur vterq;.
Quippe locum præter corpus, nihil occupat: illi
Cui non eſt corpus, non eſt locus, idq; loco nil
Indiget: vt ſatis oſtendunt præcepta ſophorum.
Sed nunquid morti debentur? credere par eſt,
Viuere longa quidem & felicia ſæcula, tandem,
Deſinere, atq; mori. nam ſi corrumpitur aër
Atq; ignis, cur non pereant viuentia in illis?
Nempe loci naturam haurit ſequiturq; locatum.
Fortè aliquis, quali ſpecie, quali ve figura
Sint hæc ſcire velit: par eſt quoq; credere talem
Eſſe illis faciem, qualem nec terra nec vnda
Ferre ſolet, noſtra meliorem ac nobiliorem:
Qualem nec fas eſt, nec cernere poſſumus ipſi.
At quibus in ſtellis vita eſt, & in æthere puro
Cælicolæ n inquam pereunt: quia nulla ſenectus

Aſtra terit, nulla vnquã ætas labefactat olympũ.
Credendumq́; ipſis maiora & lucidiora,
Et formoſa magis, magis, & valida & læuia eſſe
Corpora quã reliquis quæcũq; ſub æthere viuũt,
Atq; elementa colunt, & tempore menſurantur.
Sed quid agũt? gaudent ſenſu ac ratione viciſſim,
Nunc hoc, nunc illa vtentes: miriſq́; fruuntur
Delicijs, quas humanum nec fingere poſſet
Ingenium, nec mortalis percurrere lingua.
Illic eſt verus mundus, vera entia, veræ
Diuitiæ, veri mores: & gaudia vera:
Aſt hic ſunt vmbræ tantùm, ſimulacraq; rerum
Friuola, quæ paruo momento vt cera liqueſcunt.
Illius mundi quædam eſt hic noſter imago:
Quãtũ pictus ab hoc, tãtũ hic quoq́; diſtat ab illo.
Extra ipſum verò cælũ & ſupra omnia corpora,
Eſſe alium mundum meliorem incorporeúmq;,
Qui non percipitur ſenſu, ſed mente videtur,
Nonnulli credunt: nec res eſt diſſona vero.
Nam, ſi nobilior ſenſu, & præſtantior eſt mens,
Cur habeat propriũ mũdum, propria entia ſẽſus,
Quæ verè exiſtant, quæ percipiantur ab ipſo:
At mens ſola manens, proprio non gaudeat orbe,
Nilq́; habeat per ſe exiſtens? ſed ſomnia tantùm
Apprendat, tenuesq́; vmbras, & inania ſpectra?
Quæ non exiſtunt per ſe, vera entia non ſunt.
Aut igitur mens eſt nihil, aut natura creauit
Menti conſimilem mundum, qui continet in ſe

Res

Res veras,ſtabiles,puras,immateriales,
Quæ per ſe exiſtunt melius quàm ſenſibiles res.
Hic ille archetypus mundus,perfectior iſto
Senſibili, quanto ſenſu perfectior eſt mens:
In quo ſol deus eſt ſummus,dijsque aſtra minores.
Ergo plura etiam quàm ſit perfectior in ſe
Continet,ac diuerſa magis quàm materialis
Corporeúſque orbis:ſed nil corrumpitur illi,
Nil motum,nil tempus habet:ſunt omnia fixa,
Aeterna,abſque loco,& nullis obnoxia damnis,
Illic ſunt cauſæ,& cunctarum ſemina rerum.
Senſibilis mundus mundo defluxit ab illo
Mentali archetypo,& quædam eſt illius imago.
Omnia ſed perfecta illic,atque vndique tota:
Hìc ſunt particulæ rerum,quæ multiplicantur
Materiæ vitio:ſic plures efficiuntur
Cerui:namque illic virtus eſt vna creatrix
Ceruorum:vulpes facit hæc,facit illa leones.
Sic de alijs dico,quæ noſter continet orbis:
Quæ numero plura, at ſpecie clauduntur in vna.
Omnia proueniunt,ſúntque à virtutibus illis.
Haud aliter fabri magna exercentur in vrbe,
Quiſque ſuo incumbens operi diuerſa laborat.
Quare ex particulis hic mundus conſtat.at ille
Ex totis,viuis per ſe,diſtantibus à ſe.
Singula nonnulli credunt quoque ſidera poſſe
Dici orbes,terrámque appellant ſidus opacum,
Cui minimus diuûm præſit:quia nubibus infrà

Imperium teneat,producatq́; omnia ſolus
Corpora quæ æquor habet,tellusq́; atq́; infimus
Vmbrarũ dñs.ſimulacraq́; viua gubernãs, (aër:
Cui data ſit rerum curæ & moderamen earum:
Quæ quia non durant,ſed tempore corrumpuntur
Exiguo,propè nil poſſunt,vmbraq́; vocari.
Hic reor eſt Pluton,à quo tenebroſa teneri
Regna canunt vates:namq; infrà nubila nox eſt,
Suprà autem lux clara nitet,ſplendorq́; perennis:
Huic igitur,tanquam minimo, Deus ille deorum
Rex genitorq́; dedit viliſſima regna, aliosq́;
Vt quiſque eſt melior,melioribus addidit aſtris,
Imperiumq́;ſuum natis diuiſit habendum.
Sed tamẽ hæc hominum nulli certa eſſe putamus,
Nam ſecreta Dei quis nouit?quis fuit vnquam
In cælo,redĳtq́; iterum,potuitque referre?
Non tãti eſt mortale genus, mens noſtra labaſcit
In rebus ſummis,nec ſpectat noctua ſolem.
Quiſque ſuo ingenio fretus,noua fingere gaudet:
Præſertim vates,quibus eſt fiducia maior.
Traditur his:quæcunq; velint,impunè vagari:
Nam furĳs agitãtur Iacchi & Appollinis œſtro:
Quanquam nil prohibet furioſos dicere verum:
Et verum dixit quondam furioſa Sibylla.
Sic ſatis hoc,(veluti promiſimus)oſtendiſſe
Multa eſſe,& nobis longè meliora videri
Quæ nequeunt,viuũt tamẽ,& ratione fruũtur.
Imo aliqui in primis docti,ſcripſere ſophorum,

Tales

Tales eſſe animas quoq; noſtras, corporibuſq;
Exutas non poſſe mori, æternaſq; fatentur.
Sic Plato, ſic Samius voluit, ſic ſenſit & ille
Diuinus verè Plotinus, ſicq; poëtæ
Non pauci cecinere. igitur par eſſe videtur,
Atque operæ pretium (quoniam digniſſima ſcitu
Res eſt) hanc etiam meditando euoluere partem.
Quid melius quã ſe cognoſcere? corpora quid ſint
Norunt vel pueri: puluis de puluere: verùm
Difficile eſt naturã animi cognoſcere ad vnguem,
Quare hanc, Pierio confiſus numine, totis
Viribus ingenij & ſolerti indagine, poſthac
Quærere conabor, faciliq; oſtendere verſu.
Quo facto, Libram egreſſus, tua Scorpio adibo
Signa, vbi fatorum vires ac iura requiram,
Se modò non obſtant ſcribendi fata poëtæ.
Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
Progreſſus bonus eſt ac debitus ordo, vt ab illis
Quæ manifeſta magis & magis certa, incipiamus
Hoc nos facturi ſumus hac in parte. etenim ſi
Principia obſcuris fuerint abſtruſa tenebris,
Quæcunque ex illis veniunt, incerta ſequentur.
Friuola ſi fuerint fundamina, tempore paruo
Deficiet quicquid ſuper his fabricare volemus.
Effectus vero certi magis ac manifeſti
Sunt nobis quàm cauſæ: igitur ſumamus ab illis
Principium, & foribus rem perſpiciamus apertis.
Iamq; ideo à motu (quia per ſe ſponte moueri

Poſſunt quæ vitam retinent: quia denique motus
Præcipuum vitæ indicium eſt) prius incipiemus.
Nempe ipſum corpus, nec nō mēbra ipſa quieſcūt
Per ſe, & putreſcūt: calor eſt fortaſſe mouendi
Cauſa, aut calfactus ſanguis. ſed viua frequēter
Stant immota, inſit licet his ſanguiſq; calórque,
Quādocunq; volunt requieſcere. proinde volūtas
Ipſius motus fons & cauſa eſſe videtur.
Sæpe volunt tamē, & nequeunt animata moueri:
Ergo vtrumq; ſimul motum creat: imperat vnū,
Exequitur reliquum: iubet hoc, iuſſa efficit illud.
Velle quidem nihil eſt, ſi deſit poſſe. ſed vnde
Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
Mēte bonū monſtrāte videt, deinde ipſa mouetur
Virtute obiecti, & trahitur, velut ignis ab eſca,
Vt lapidi Idæo ferrum, paléæque minutæ
Heliadum lacrymis. miro ſic ordine mundum
Inſtituit pater omnipotens, vt plurima nexu
Iungantur facili, & coëant: ſed plurima contrà
Diſcordent inter ſeſe, pugnentq; viciſſim.
Vnde aliqui meritò eſſe aiunt primordia rerum,
Litē & amicitiā, pérque hæc fieri omnia credūt.
Ergo bonum mouet, a quo deinceps mota volūtas
Mēbra agitat, corpúsq; vrgēs huc mittit & illuc.
Non tamen eſſe bonum cunctis animātibus vnum
Credamus: neq; enim cunctis eſt vna cupido.
Diuerſis diuerſa placent, ſua gaudia cuique
Diſtribuit natura; aliud puer optat amátque

Quàm

Quàm matura ætas. nam qualia corpora, tales
Sunt plerunque animi, & talis plerunq; volũtas.
Propterea nũc hoc volumus, nunc illud amamus:
Et quæ grata prius fuerant, mox deſpiciuntur:
Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos
Nunc illos habitus diuerſo tempore ſumit,
Naturamq; animi ſecũ trahit. hinc ſitis, hinc &
Macra fames, Venerisq; oritur genitiua cupido.
Atqui ipſum corpus mutant complura, vel ætas,
Vel tempus, vel caſus; item potus, cibus, aër,
Sideráque interdum, vt quidam ſcripſere periti.
Non igitur ſolum obiectum, ſed corporis ipſa
Conditio, nos velle facit diuerſa, mouétque,
Sed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
Procedũt monſtrante viam, & virtute trahũtur:
Qui perquam rari exiſtunt. nam lumina mentis
Haud ſecus obducunt affectus corporei, quàm
Phæbeum iubar inſpiſſantes aëra fumi.
His demum cauſis corpus mortale mouetur.
Vis autem motiua animæ, cui mota voluntas
Imperat, imperium exequitur, membrisq; quietis
(Indupedita modò hæc nõ ſint) infunditur, horsũ
Illorſum impellens. ſed cur laſſata labore
Langueſcunt? ſic crura dolent ſic brachia torpẽt.
Hinc credo, quoniam ſanguis feruore ſolutus
(Feruet enim motu nimio) ſubducitur, atq;
Deficit exhalans paulatim, non aliter quàm
Aegrorũ extenuãt quum pallida corpora febres.

Sang

Sãguis enim, aut aliꝰ vice sãguinis humor in ipſis
Diffuſus membris, animam vehit, atq; alit ipſum
Corpus: quo vegetante, mouens vis concitat artus.
Spiritus eſt etiam quidam tenuiſq; leuiſq;,
Quem generat calor, ac ſanguis reſolutus ab ipſo
Ceu ſolet à radijs ſolis reſoluta creare
Vnda leues agileſq; auras. hic ſpiritus intra
Viſcera concluſus paſſim fluitanſq; cauernis
Corporeis animæ preſtò eſt animæq; miniſtrat,
Quum vult ipſa aliquid fieri, corpuſq; moueri.
Verùm hi qui ſomno oppreſſi ſunt, quomodo motũ
Exercent? nam ſæpe aliquis per ſomnia ſurgens
Arma capit, vel ſternit equũ, vel ſcribit, vt aiũt:
Vel citharam digitis pulſat ſopitus inertem.
Scire opus eſt, rerum in nobis ſimulacra manere,
Quas viſu aut alio ſenſu percepimus: hinc eſt
Quòd quaſi præſentẽ, abſentẽ ſpectare videmur,
Quòd iam præteritas voces audire putamus.
Has igitur ſpecies, cerebri penetralibus altis
Incluſas: turbat ſtomacho qui ſurgit ab imo
Euolitatq; vapor: tunc mens deluſa, mouetur
Atque mouet corpus, fuerit ſi fortis imago.
Sed caudam colubri abſciſſam, caudamq; lacertæ
Motantem ſeſe, nunquid mouet ipſa voluntas?
An potius vis illa animæ, quam nomine Graij
Phantaſiam dicunt? ceu quos vel dira phrenitis,
Vel Bacchi liquor immodicus, vel ſomnia vexãt?
An ratione alia id contingit? forſitan intra

Nodo

Nodoſas caudæ partes vegetabilis ille
Spiritus incluſus, toto conamine quærit (quet,
Qua data porta fugam, & ſinuoſa volumina tor
Perq; vias tenues ſenſim eluctatur in auras:
Vel pars illa animæ, quæ corpus ſentit, in illo
Stat diuiſa loco: & motum ciet. arbitror autem
Iudicio quæcunque carent, non poſſe dolorem
Aut aliquid ſentire. etenim vis maxima ſenſus
Cognitione fluit: qui plus cognoſcit, habétque
Iudicium maius, patitur magis, & magis idem
Gaudet: ſed ſtupidi atq; hebetes min⁹ omnia curãt,
Lædũtur minus, & metuũt minus, & minus algẽt
Atque calent, vix dignoſcunt aduerſa ſecundis.
Non igitur quoniam doleat cauda illa mouetur:
Nil etenim ſentit quia vis quæ iudicat, illic
Non eſt, ſed capitis parte in meliore remanſit.
Vnde prior mihi cauſa magis vera eſſe videtur.
Sic igitur motus fit, quo viuentia ſeſe
Proripiunt. tamen hoc prædictis addimus vnum,
Quod quandóque bonũ præſens, quũ poſſit haberi,
Nõ mouet aut petitur, quia non cognoſcitur. ergo
Cognitio, motus etiam cauſa eſſe videtur:
Imo præcipua eſt: quis enim cupit illa petitve
Quæ prorſus neſcit? cæca eſt per ſe ipſa voluntas.
Nec quicquam ſibi velle poteſt ſine lumine mẽtis:
A quo ſi fuerit minus illuſtrata, ſiniſtrum
Carpit iter, ſpeciéque boni decepta labaſcit.
Verùm hæc de motu ſatis. hinc videamus, vt ipſũ

Viuen

Viuentis corpus grandeſcat; quomodo fiat
Crementum, & certo cur tandem limite ſiſtat.
Aethereus quidam eſt ignis, qui animãtia quæq;
Viuificat clauſus membris ac pectore cæco,
Hunc humor genitiuus alit, ceu flamma lucernæ,
Occaſo iam ſole, leui nutritur oliuo.
Hic ſtomacho immiſſas epulas coquit, inde per ar-
Sparguntur partes ſubtiles, vnde medullæ, (*tus*
Oſſa, caro, nerui, ſanguis gignuntur, & omne
Paulatim augeſcit corpus: velut imbribus herbæ
Ac plantæ creſcunt, ſolis virtute iuuante.
Si multus fuerit validúſque hic ignis, & humor
Conueniens adſit, quantum calor ipſe requirit:
Fit magnum augmentum: tandẽ finitur, & vltrà
Non tendit, quum ſit virtus finita caloris:
Quo demum languente, ſolet decreſcere corpus.
Hoc patet in ſenibus: fiunt hi namq; minores
Incuruíque, cauo ſpectantes lumine matrem.
Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis:
Deficit humor item natiuus, quo ſine vita
Stare nequit: veluti non lucet flamma lucernæ,
Si deſint alimenta illi, redeúntque tenebræ.
Iam verò motus animi dicamus, & vnde
Proueniant: res abſtruſa eſt, tamen excutiemus,
Qua mens noſtra tenus poterit pertingere verũ:
Ac de ira primùm audaces facit ira, pericli
Contemptrix, auget robur, viréſque miniſtrat:
Qua ſuadente, hoſtẽ impauidi, Martẽq; cruentum

Aggre

Aggredimur,raptuſq; in prælia currimus armis.
Cauſa eſt nimirum ſanguis qui accenditur,& cor
Flammiuomum felliſq; liquor diffuſus amari.
Ira etenim ſedes fel creditur,ipſaq; bilis
Materiam præbet ſtimulis,cæcoq; furori.
Hinc,quæ felle carent animalia, neutique poſſunt
Iraſci,pacemq; colunt,ac bella recuſant.
Hinc quibus eſt ſanguis feruentior , atque caloris
Vis maior,tumidam citiùs labuntur in iram.
Sic iuuenes,ſic & quorum merà vina replerunt
Plus æquo fibras,facilè excandeſcere notum eſt.
Ergo anima indignans,bilē quū ſanguine miſcet.
Deinde manus ad bella armat,mox vulnera fiūt.
Nam prius ipſam animam lædēs iniuria turbat:
Quæ turbata,dehinc corpus mouet:vnde vidētur
Errare hi,quicunq; animam non poſſe moueri
Contendunt:nam ſi nunquam moueatur, oportet
Stare loco, atq; gradu corpus quoq; ſemper eodē.
Motus enim varius varium ſimul indicat eſſe
Motorem.ſol mutatur,mutantur & vmbræ.
Cur nunc has reddunt,nunc illas organa voces?
Nempe quia huc illuc volitat manus,& diuerſos
Dum tactus agitat,varium dat fiſtula cantum:
Sic animæ affectus prius accipit ipſa latenter:
Quos vbi vult fieri notos,tunc vtitur huius
Aut huius membri officio,impertitur & illi
Id quod habet latitās in ſe,vt videatur & extet.
Haud aliter quàm quum fido rex dicit amico,
Atq;

Atq; aperit ſecreta animi, quæ poſtmodo cunctis
Diuulget populis, & diuulgata pateſcant.
Sic etiã fit amor: nam quũ mens dulce quid optat,
Vſa miniſterio cordis, tunc pandit amorem.
Corde amor, ira, timor, votũ, ſpes, cura, voluptas,
Tãquã arce in quadã, cũ anima verſatur, & inde
Membrorum officio excurrunt per corporis vrbẽ.
At de iſtis alias forſan dicemus abundè,
Si deus annuerit nobis facileſq́; camœnæ.
Sufficiat nunc, affectus fieri prius omnes
In natura animi, cauſis venientibus extrà:
Deinde hos vel mẽbri vel ſanguinis aut humoris
Cuiuſcunque opera effundi, in lucémque propelli.
Iũcta etenĩ cũ ſint corpúsq; animúsq;, neceſſe eſt
Communes motus, communia vulnera vtriſque
Accidere, inque vicem ſeſe mutare. quod vni
Infertur, quãprimũ aliud quoq; ſentit, habẽtque
Sympathiam, tanto ſe fœdere complectuntur.
Poſt hæc de ſenſu, quoniam properamus ad ipſum
Chelarum finem, breuiter mea Muſa loquatur
Quinque dedit ſenſus natura animantibus illis
Quæ ſunt perfecta: aſt alijs non tradidit omnes,
Atque ideo poſſunt meritò imperfecta vocari,
Quales lumbrici, & talpæ, conchæq́; marinæ:
Cocleæq́; & ſpinis circumuallatus echinus.
Hos inter ſenſus præſtantior eſſe putatur
Viſus: quandoquidem menti certiſſimus hic eſt
Nuntius, oſtendens illi quæ plurima terris

Natu

Naturæ ingenio ac mira virtute creantur,
Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
Tam multas lapidum ſpecies, tam multa metalla:
Oſtendens etiam quos paſcit in æquore Proteus
Squammiferos populos, & mõſtra natãtia ponto:
Quódq; his eſt maius, cæleſtia templa deorum,
Stellarúmq; globos, & ſancti lumina ſolis:
Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingua referre
Nulla poteſt: ergo hic ſenſus pulcherrimus atque
Optimus eſt, in quo ſedes bene creditur eſſe,
Præcipuúmq; animi hoſpitium: quotiesq; videre
Aut affari aliquem volumus, tunc lumina noſtra
Eius in aduerſos oculos intendimus, ac ſi
Totus homo atque animus totus conſiſteret illic,
Nempe oculos, animi ſpeculum quicunque vocarit
Verus erit: nam blandus amor luceſcit in illis,
Apparentq; odium, feritas, clementia mæror,
Lætitia, improbitas, pietas, prudentia, necnon
Stultitia, ambitio, timor, ira audacia, culpa.
Sed viſus, quo fit pacto? diuerſa ſophorum
Iudicia exquirant alij, nos prodere paucis
Conemur quicquid vero quadrare putamus.
Scire opus eſt vnã eſſe animã, minimamq; videri
Vt nequeat: tamẽ innumeris prope viribus aptã,
Quas illi natura dedit, ſummusq; creator.
Hæc auget, nutrit, generat, mouet, afficit, audit,
Guſtat, odoratur, tangit, videt, & cognoſcit:
Quæ vis præcipua eſt maxima, cælitibusq;

Cognata ac propria; has igitur per corporis artus
Diffundit vires, quæ certis partibus hærent,
Perq́ oculos lucem admittit, variosq́ colores
Percipit, atque omnes diiudicat ipſa figuras
Pupillæ officio, & totum conſiderat orbem,
Sic quoque per nares diuerſos prendit odores,
Perq́ aures haurit voces, ſtrepitúsq́ ſonusq́:
Per guſtum hæc eadem ſentit genus omne ſaporis:
Per tactum à calidis diſcernit frigida, duráq;
A minimè duris, à læuibus aſpera, demum
Sunt quinque ipſius comites, fidiq́ miniſtri,
Per quos cognoſcit res omnes: queis ſine prorſus
Inſcia, lethæo torpebit preſſa ſopore.
Ergo oculi quum ſint vitrei, denſoq́ nitore
Perſpicui, apprehendūt rerum ſimulacra, tenentq́
Non ſecus ac ſpeculum ſoleat præſentia quando
Luminis interſit: cuius virtute creantur
Senſificæ ſpecies, fuerit niſi pupula læſa.
Has ſpecies menti (capitis namque arca ſuprema
Mens habitat, ſolioq́ ſedet regaliter alto)
Oſtendunt oculi: tunc prudens illa, ſagaxq́
Cognoſcit rem, cuius adeſt formalis imago.
Hæc eadem, vocum diſcrimina mille, ſonosq́
Innumeros, mira vi percipit, ingreditur quum
Incolumes aures aër eliſus ab ipſis
Corporibus. namque eſt aër tenuiſſimus, atque
Mobilis inprimis: qui quum ſe corpora pulſant.
Deprenſus medio actu, tum diſſultat ab ictu,

Irrumpitq́; cauas penetrans violenter in aures,
Ianua clauſa licet fuerit, clauſæq́; feneſtræ:
Vſque adeò tenuis eſt, penetrabilis aër.
Quinetiam piſces, piſcantum gurgite ab alto
Horreſcunt ſtrepitus, pauidiq́; in retia currunt:
Quippe aër penetrare poteſt in viſcera Nerei.
Inde tument fluctus, inde importuna, minaxq́;
Sæuit hiẽs, qua vrgẽte vouent pia munera nautæ.
Dura igitur quoties collidunt corpora ſeſe,
Aut quoties aër pulſus vehementer, in illa
Concaua præſertim per ſtricta foramina tranſit,
Diuerſæ ac variæ fiunt voceſq́; ſoniq́;.
Vt varia eſt rerum natura, & forma locorum,
In quibus ipſe aër gignit voceſq́; ſonóſq;.
Sic tuba longè alium reddit quàm tibia cantum:
Sic Peluſiacis diſcordant nablia ſiſtris.
Ac veluti iactu lapidis perculſa mouetur
Vnda in multiplices orbes, ſic percitus aër
Diffundit ſpiras longè lateq́; rotantes:
Atq; ideo multis vos inſonat auribus vna,
Vt multis etiam ſpeculis vna hæret imago.
Aſt odor vt nares intret dicamus: ab ipſis
Rebus pertenues fumi egrediuntur, & auras
Inficiunt latè: veluti quum thura videmus
Panchæa, aut prunis cinyreia dona cremari.
Fit guſtus linguæ officio, curuiq́; palati,
Namque his percipitur rerum guſtabilis humor,
Qui penetrans tangit ſenſũ, ingeneratq́; ſapores.

Tactum autem, ſanguiſq́; & ſpiritus efficiunt, qui
Paſſim per corpus fluitant. animantibus iſte
Senſus ineſt cunctis, cunctis quoque guſtus ineſſe
Creditur: aſt homini meliorq́;, & maior vterq́; eſt:
Hinc etiã eſt homini quàm alijs prudentia maior.
Sunt qui aliter credant fieri prædicta, negantq́;
Acceptas oculis ſpecies cauſam eſſe videndi:
Aere nec medio eſſe opus aiunt, vt videantur
Res, aut audiri poſſint: namque omnipotens rex
Tot vires animæ conceſſit; quot genera ipſe
Effinxit rerum: vt poſſet comprendere cuncta.
Quæq́; ſuũ agnoſcit genus aptè, ac percipit vltro.
At contemplatur mens omnia, & omnia cauto
Iudicio expendit, quæcunque à ſenſibus hauſit,
Et verum atque bonum diuino examine librat.
Mens igitur ſol eſt animæ. ſunt ſidera ſenſus.
Sic perhibent quidam: ſed nos properamus, & iſta
Linquimus excutienda alijs, finemq́; propinquum
Appetimus: quia iam chelarum extrema tenemus.
Colligitur tamen ex dictis, ac perſpicitur, quòd
Eſt anima æthereum quiddam, ſine corpore viuẽs,
Omnia viuificans, cognoſcens omnia, diuûm
Quatenus ille hominumq́; pater permiſit: ab illo
Tradita cuique rei eſt certa & finita poteſtas.
Illi autem ſoli vis eſt ſine fine, poteſtq́;
Omnia quæ fieri poſſunt, à lege ſolutus.
Nam ſi anima & ſentit; & cũcta intelligit, ergo
Non eſt corporea, aut corpus: quia corpora nulla.

Non

Non terra, vnda, aër, ignis, neque condita ab iſtis
Has per ſe vires retinent. non eſt dubitandum
Eſſe animam ſemen quoddam cæleſte, Iouiſq;
Progeniem æternam, qui tantum cognitionis
Ceſſit, vt immenſum valeat comprendere mūdum.
Quid ſi atomi, quas nonnulli finxere ſophorum,
Sunt animæ potius, quàm corpora? corpora namq;
Omnia ſunt quanta, & poſſunt vtcunque ſecari:
Nempe anima eſt indiuidua, atque immaterialis,
Et veluti cētrum quoddā, ad quod plurima tendit
Linea, per ſenſus quia cuncta feruntur ad illam
Vndique, ceu fluuij concurrunt vndique in æquor.
Quare illos miror qui dicunt tempore eodem
Ipſam animā extingui & corpus, paritérq; perire.
Nam licet hoc eſſet, debet tamen vſque taceri:
Non ſunt hæc dicenda palàm, prodendáq; vulgo:
Quippe hominum plerique mali, pleriq; ſceleſti:
Qui ſi animam credant nihil eſſe à funere, nilq;
Poſſe pati, poſtquam ſemel eſt egreſſa, nec vllam
Defunctis pœnam infligi, formidine adempta
In ſcelus omne ruent, confundent fáſq; nefáſq;.
Præterea multi, qui ſperant poſſe beati
Poſt mortem fieri, & verſari cum Ioue ſemper,
Atque ideo ſeſe dedunt virtutibus vltrò,
Ac bene de multis qua poſſunt parte merentur:
Si poſt fata dari ſibi præmia nulla putarint,
Illico torpebunt, & tot benefacta peribunt:
Tot ſpatioſa etiam templa & ſpecioſa, tot aræ

Corporeos fines claudetur? nec magis ipſe
Quàm caro durabit, neque viuet longius æuum?
Præterea corrumpi animus nequit. hac ratione,
Quòd ſimplex, & materia ſecluſus ab omni eſt.
Huc accedit item quòd corpore debilitato
Vis animi creſcit: quare imbecilla ſenectus
Conſilio ſuperat iuuenes, mentisq́ue vigore.
Ingenio plerumque caret qui robore præſtat.
Rarò vtrunque Deus cuiquam largitur, vt idem
Sit ſapiens, & ſit robuſto corpore pollens.
Quare, ſi longo fractis iam viribus æuo,
Fortior eſt animus, non ipſe à corpore pendet,
Sed per ſe eſt aliud quiddam, & poſt funera viuit.
Nónne etiam quum pes dolet, hūc mēs ipſa dolorē
Indicat? haud dubiū eſt. ſed quomodo mētis ad ar-
Peruenit iſte dolor? nū ſurſum tendit ab imo, (cē
Paulatim aſcendens vt fumus? non: quia multæ
Partes, non ſolùm (ſi ſic) pes ipſe doleret,
Nec pedis, at potius partis quæ proxima menti,
Tunc ſentiretur dolor. vnde probatur apertè,
Corpoream non eſſe animam, & ſic morte carere,
Quum medij nullius egens diſtantia tangat. (quā
Adde his quòd quoties reminiſci aut fingere quic-
Egregiè volumus, vel quicquam intelligere aptè:
Tunc animum reuocare opus eſt à ſenſibus, vnde
Nonnulli vt melius meditentùr, lumina claudunt
Aut ſeſe à turba abducunt: loca ſola petentes:
Vel quum nox piceo terras velamine texit,

Et iam lethæo torpent animalia ſomno,
Peruigilant,tacitiq́; toro,extinctáq; lucerna,
In tenebris acuunt contractam à corpore mentem.
Nempe animum turbãt ſenſus : populantur eundẽ
Affectus,reddũtq́; hebetem, inuoluũtq́; tenebris:
Non ſecus ac nitidum prætexunt nubila ſolem.
Ergo ſi proprijs reſidens penetralibus,intra
Ipſe ſuas latebras,fugiens à ſenſibus, atque
Corporeis crucibus,melius ſapit: eſſe profectò
Quum poterit liber,moribunda à carne ſolutus,
Cuncta animus meliòre modo cognoſcet,& ipſi
Hærebit vero magis ac perfectius abſque
Corpore,& æternum viuens durabit in æuum.
Deniq; quũ ſit homo medius bruta inter & ipſos
Cælicolas,commune aliquid retinebit vtriſque.
Corpus brutorum eſt,animi natura deorum.
Altera pars moritur,neſcit pars altera lethum.
Non igitur prorſus delet mors omnia:namque
Lethiferis animus lædi nequit ipſe ſagittis:
Prædictis etiam poſſum connectere,quòd ſi
Nil ſuperat noſtri poſt fata,videbitur eſſe
Iniuſtus Deus,utque malis præbere fauorem.
Quippe hi dum viuunt,lætis plerumque fruuntur,
His neque diuitiæ deſunt,neque grata voluptas:
Hos decorat præclarus honos,& gratia vulgi.
Contrà ſæpe bonos vexat fortuna, malignis
Caſibus inuoluens:nunc paupertate premuntur,
Nunc morbis,aliquo ſemper triſtantur amaro:

Quare animus buſto ſupereſt, ſcelerumq́ ſuorum
Dat pœnas: vel, ſi bonus eſt, bona præmia ſumit.
His aliјsq́ modis multis oſtendere poſſem
Immortalem animi naturam, incorporeamq́.
Sed ſatis eſt: iam me finis vocat. haud equidem ſum
Neſcius, harmoniam dici quoque, nō tamen aptè,
Ipſam animam: ac veluti miſtis ex vocibus exit
Harmonia, & varijs fiunt bona pharmaca rebus
Compoſitis ſimul, vnde oritur vis ipſa medendi:
Sic elementorum certa ratione modoq́
Iunctorum, & cæli pariter virtute creari
Quidam animā rentur: quæ partim corporis intra
Septa manet, partim cauſas ſortitur ab extra.
Vt viſus, virtute oculi, externoq́ creatur
Lumine. nam cælum cauſa eſt, qua hic omnia fiūt:
Quo ſine nec tellus quicquam, nec gigneret æquor.
Nimirum hæc falſa eſt, & peccat opinio. namque
Si ſic, non poſſet corpus conſurgere contra,
Et carni vnde oritur capitale indicere bellum
Ipſa anima, & vario motu in contraria ferri:
Sed ſemper foret vna eademq́, vt qualibet eſt vis,
Quæ ſolet ex miſtis diuino numine naſci:
Vt patet in genere herbarum, gemmisq́ beatis.
Quidam etiam cenſent, animam nihil eſſe ſoluto
Corpore, quòd ſomnus, qui mortis fertur imago,
Et ſenſum & mentem nobis auferre videtur:
Vel quia diuerſis cauſis ægreſcere cernunt,
Ac multis varijsq́ modis, ne munere poſſit

Ipſa ſuo fungi, mentem lædiq́; premiq́;
Aſpiciunt, necnon cum corpore creſcere, & vnà
Deficere: vt patet in pueris, ſenibusq́; viriſq́;.
Ignarus puer eſt, prudens vir, deſipit ætas
Vltima, corrumpit corpusq́; animumq́; ſenectus.
Quinetiam dicunt, Si anima eſt diuina, poteſtq́;
Viuere ſeiuncta à membris mortalibus, vt quid
Se miſeræ carni inſinuat? cuius vitio tot
Perpetitur mala, & admittit tot flagitia? ergo
Stulta eſt, ſi ſponte hoc facit: ac ſi inuita nefandas
Corporis ingreditur latebras, quis cogit? an ipſe
Iuppiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: imò
Carcere quam clauſit tam turpi, odiſſe videtur.
Et quum nec corpus, nec quanta exiſtat, ab ipſo
Corpore non credunt vlla vi poſſe teneri.
Præterea per ſe (niſi diſcat ſollicitè) quum
Nil ſciat, ac ſubeant percrebra obliuia mentem:
Per ſe animum nihil eſſe putãt poſt corporis vſum
Diſcere tunc etenim poterit nil, ſenſibus ipſis
Corruptis morte, vnde omnis doctrina paratur.
Quidã aiunt vnam eſſe animã dũtaxat in orbe,
Quæ vitam tribuat cunctis viuentibus: vt ſol
Vnicus, eſt oculis animantum cauſa videndi.
Aeternamq́; putant illam, licet extinguantur
Corpora: vt extinctis oculis æternus adeſt ſol.
Has non difficile eſt nugas ratione potenti
Vincere: ſed vereor ne ſim prolixior æquo.
Non deerit qui rectè iſtis reſpondeat olim

Quæſitis,nodosq́; omnes diſſoluat ad vnguem.
Vir macte ingenio,viuet tua gloria mecum,
Noſtraq́;(q̃d dubitas)laudabũt ſcripta minores:
Aude opus egregium,& cæleſtia diſſere terris.
Vnum hoc adijciam,quod quiuis noſſe valebit:
Aeternam eſſe animam,& diuino ſemine natam,
Si ſenſus atq; affectus compreſſerit omnes:
Si ſpernens prorſus mortalia gaudia ſeſe
Abdicet à curis terrenis,aſſiduoq́;
Conetur ſtudio ad ſuperos extollere mentem,
Tunc etenim ſapiens fiet,poteritq́; futura
Cernere,vel Vigilans,vel ſomno oppreſſus inerti.
Hoc pacto cecinere olim ventura Prophetæ.
Sobrius ergo animus propior fit ad æthera,quãto
A terris magis,atq; à carnis amore recedit.
At pecudum ritu ſequitur pars maxima ſenſum,
Nec bona cognoſcit niſi quæ ſunt corporis:hinc eſt
Quòd pleriq́; putant animam ſuccumbere morti,
Quandoquidem nequeũt infirmo lumine quicquã
Diuinum ſpectare,atra caligine preſſi.
Sed de anima ſint iſta ſatis:redeamus ad ipſum
Auctorem mundi,quem concludamus ab omni
Corpore ſeiunctum:& ſine corpore millia multa
Eſſe,quot in ſiluis frondes gignuntur opacis:
Vel ſi corpus habent,tenue eſt,nec prorſus ab vllo
Percipitur ſenſu,ſed ſola mente videtur.
Atq; hæc in primis ſunt entia vera,ſuiq́;
Iuris:nulla etenim carnis contage laborant.

Tu

Tu verò hic iam Muſa tace: mox quum volet ille
Qui mea labra mouet, mecum ſcrutabere cauſas
Rerum quas fieri ſub lunari orbe videmus,
Contingant fato, an nulla ratione ferantur.
Interea dum ſol Nemeæi terga leonis
Torret, & inſanæ ſub opaca fronde cicadæ
Ingeminant raucos ſtrepitus, quæramus in vmbra
Aut lauri aut myrti ſuauem ſpirantis odorem,
Propter aquæ crepitantis iter, Pimplæa, quietem.
Ipſa quies animum reficit, reuocatq́; vigorem.
Mox vbi regreſſæ fuerint poſt otia vires,
Rurſus ad altiſonos (adſis modò diua, tuoq́;
Numine me foueas) tentabo accedere cantus:
Et ſi fortè mihi vultu fortuna benigno
Auxilium tulerit, longos miſerata labores,
Pauperiemq́; procul, curasq́; fugarit amaras,
Totus ero tecum, tuaq́; intra limina ſemper
Verſabor, ſola hæc fuerint ſolatia nobis:
Tunc Aganippæis vbertim explebimur vndis,
Inſuetumq́; melos Cirrhæa in rupe canemus.

LIBER VIII.

SCORPIVS.

CVR tam diuerſo mortalia tramite pergant,
Hæc in honore æuũ ducãt feliciter, illa
In tenebris iaceant, multo vexata labore,

Pieri

Pieri pulchra doce. tibi enim fas noſſe deorum
Conſilia, & rerum cauſas aperire latentes.
Sunt qui cuncta putent cæco contingere caſu,
Nec mundum ratione regi, quòd plurima cernunt
Indignis decorata bonis, & plurima contrà
Indignis agitata malis, diſcrimine nullo
Prudentes iuſtosq́ premi, regnare ſceleſtos,
Virtuti vitium præferri, & templa cremari
Fulminibus, prodeſſe etiam ſua crimina multis.
Talia quum fieri videant, pars maxima credunt
Aut non eſſe deos, aut illos ſpernere quicquid
In terris fiat, ſoliq́ incumbere cælo.
Hinc temere incertoq́ aiunt ferri omnia caſu.
Aſt aliqui tibi dant regimen Fortuna, vocantq́
Te dominam rerum mortalia ſceptra tenentem.
Inſtabiliq́ rota verſantem cuncta proteruè,
Erexitq́ aras tibi quondam ignara vetuſtas,
Et cecidit votiua tuis ſæpe hoſtia ſacris:
Non deſunt quoq; qui committant omnia fatis,
Et credant certis fatorum legibus orbem
Diſponi atq; regi, æterno ſtabiliq́ putantes
Ordine, ceu choreas & pompas, cuncta moueri,
Cuiq́ ſuas partes tribui, ac ſi fabula agatur,
Quas implere opus eſt, dum totum tranſigat æuũ.
Vtilis eſt certè, & pulcherrima, difficilisq́
Quæſtio, nec noſtris prætermittenda Camœnis.
Nunc igitur primùm dicamus, quòd ſine cauſa
Eſſe poteſt nihil, aut fieri, ſed cauſa neceſſe eſt

Vt ſuo ab effectu diſtet, diuerſaq́ res ſit:
Quandoquidem nil ſe gignit, nil prouenit à ſe
Nilq́ ſui cauſa eſſe poteſt. ergo infinitus
In cauſis proceſſus erit? minimè: ſed oportet
Nimirū eſſe aliquid primū, à quo maximus ordo
Cauſarum incipiat, qui à ſummo tendit ad imū.
Hanc igitur ſeriem cauſarum diximus eſſe
Fatum: quod Deus ipſe ſemel quaſi fatus, vt iſta
Omnia ſic fierent, decreuit lege perenni.
Sed quo quæq́ magis cauſa eſt cōtermina primæ,
Et vicina, hoc eſt alijs mage digna, potensq́,
Subiectasq́ ſibi mouet, ac dominatur eiſdem.
Ens primum cauſa eſt, & non effectus: at imum
Effectus tantùm debet, non cauſa vocari.
Quæ media exiſtunt, his nomen adhæret vtrūq́.
Quòd ſi cauſarum non eſſet nexus & ordo
Perpetuus, ſi alia ex alia non pendeat, (ac ſi
A ſummo iunctis nodis ducatur Olympo
Longa catena, vſq́ ad nigri regna infima Ditis.
Qđ dictu abſurdū eſt) plura vno prima dabuntur
Principia, & cauſæ primæ multæ inueniētur.
Tunc diſcordabunt inter ſe, ac magna ciebunt
Prælia tot reges, quia regni ſumma poteſtas
Non patitur plures: ſic mundus non erit vnus,
Nec pulcher: namq́ eſt ordo pulcherrima rerum.
Sed dicet fortaſſe aliquis, deſcendere ab vno
Principio rerum ſummo plures ſimul, inter
Seſe diſtinctas cauſas, vt ſolis ab orbe

Plures emanant radij diſcrimine quodam
Diſiuncti, quorum non hic dependet ab illo,
Sed pariter cuncti à fonte egrediuntur eodem:
Sic non eſſe opus vt pugnent, ſeſeq́; viciſſim
Impediant: ſiquidem via non eſt omnibus vna.
Nõ modus hic malus eſt, nõ hæc ſententia multum
Diſplicet. at forſan vera eſt: tamen aſpiciamus
Interius, procul excuſſis à mente tenebris.
Quippe humana nequit mens lucẽ attingere veri
Tam citò, tam facilè, & falli ſolet ipſa frequẽter.
Hinc tam diuerſæ ſectæ, & contraria dicta.
Hic ait, ille negat: propria eſt ita opinio nobis,
Vt diuis ratio: certi mortalibus eſt nil.
Ergo ſi plures cauſæ ſunt immediatè
A prima (vt dictũ eſt) quære an ſit qualibet æquè
Perfecta: haud vllus tũc ordo patebit in illis. (mẽ
Nãq; vbi nil primũ, & nullus gradus, aut diſcri-
Cernitur, ordo illic poterit quoq; nullus haberi.
In quouis genere inuenies primum, mediumq́;,
Necnon poſtremum: genus eſt abſq; ordine nullũ:
At ſi non æquè perfecta eſt qualibet, ergo
Imperfectum aliquid Deus efficit? hoc mihi dictu
Difficile eſt: alijs poſſum concedere cauſis.
Quare vnus primæ cauſæ tribuatur, & idem
Optimus, atq; omni perfectus parte putetur
Effectus: reliquos autem, quo quæq́; recedit
A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
Crediderĩ facere: vt plures quoq; gignere fructus

Arbor

Arbor non bona conſueuit, ſed deteriores.
Semper plura bonis mala ſunt, & triſtia lætis.
Verum inter cauſas quo quæq; potentior, atq;
Altior eſt, hoc & vitæ & rationis habet plus,
Simpliciorq; eadem, magis & ſubſtantia pura eſt.
Inferior contra quæcunq; eſt, debiliorq;,
Poſſidet illa minus vitæ, minus & rationis.
Sed concreta magis, magis à ſubſtãtia abhorrens.
Quod patet in terris: vbi paruo tempore durant
Omnia, vbi ratio apparet vix vlla, vbi purum
Nil eſt, ſed multis ex rebus omnia conſtant.
Miſta & compoſita in terris ſunt cuncta, videri
Vt nuſquam poſſit ſubſtantia: quin nihil ipſa
Penditur hic, ſolis honor obtingentibus illi eſt:
Conditur illa intus, cæſis abſtruſa latebris.
Hinc eſt quòd pluris bona corporis ac fortunæ
Fiunt, quàm virtus animi. ſubſtantia namq; eſt
Fermè hominis virtus: at in hoc ſubſtantia mũdo
Exulat. ille etenim patria & domus, & ſua ſedes
Cælum: vbi habet fidos comites, verũq; bonũq;.
Hoc igitur pacto ex cauſis contexitur orbis,
(Vt dictum eſt) ſeruans æterno fœdere cuncta:
Nec talem, niſi fortè Deus, ſoluiſſe catenam
Vlla poteſt vis, aut ſeries immenſa dierum.
Ex his quicquid erit, vel nunc eſt, vel fuit olim.
Exoritur cauſis, vires quibus omnibus ipſe
Rex ſuperûm, certis metis, & tempore certo
Conſtituit, certiſq; modis procedere iuſſit.

Atqui,

*Atqui non neſcire opus eſt, concurrere plures
Interdum cauſas, vt quicquam fiat ab illis.
Cōtingit tamē haud temere hic concurſus, & iſta
Miſtio cauſarum: ſed fatorum ordine certo
Cuncta meant, certis ſubiecit legibus omnia
Omnipotens ille aſtriferi faber amphitheatri,
Menſuramq́ dedit rebus, quaſcunq́ creauit.
Quare non verum eſt quod nonnulli aſſeruere,
Eſſe nihil certi in rebus, contingere caſu
Omnia, nec curare Deum mortalia quenquam.
Errant nimirum quibus hæc ſententia adhæſit.
Quandoquidem caſus nihil eſt, niſi opinio quædā
Futilis, haud multum diſtans ab imagine ſomni.
Quicquid Ariſtoteles, vel quiuis dicat, eorum
Dicta nihil moror, à vero quum fortè recedunt
Sæpe graues, magnosq́ viros, famaq́ verendos
Errare & labi contingit, plurima ſecum
Ingenia in tenebras conſuerunt nominis alti
Auctores, vbi conniuent, deducere eaſdem:
Tantū exempla valent, adeò eſt imitabilis error:
Nemo putet ſibi me addictū. mihi flectere mentē
Sola ſolet ratio, ratio dux fida ſophorum eſt:
Hanc ſcrutator amet veri, in primisq́ ſequatur.
Quòd verò caſus nil ſit, me credere cogit
Ipſa rata atq́ potens ratio: nam ſi omnia certis
(Vt dictum eſt) cauſis, certo ordine, tempore certo
Supremi iuſſu rectoris progrediuntur,
Quo ſit perfectus mundus, ne noxius error*

Tantum ſoluat opus, quam ſedem caſus habebit,
Ambiguus, varius, Vertūnum & Protea vincēs?
Vt vacuum, ſic & caſum natura recuſat.
Incertum in mundo nihil eſt, ſunt omnia certa:
Ipſe Deus, natura, æther, elementa, & ab illis
Quicquid vel factum eſt, vel fit, vel fiet in æuum.
At ſiquid foret incertum, non omnia certè
Mens ſciret diuina, aliquis cadet error in illam
Quod dictu abſurdū eſt. nā qui facit omnia, nouit
Omnia, nilq́; poteſt ipſum vlla ex parte latere.
Quanquā aliqui dicunt, quòd ſi mortalia noſcet
Aetherei mens illa patris, vileſceret: atqui
Errāt: nāq́; malus nemo eſt, quia non bona nouit,
Nec vilis, quia non pretioſa intelligit: albus
Nō fit proinde aliquis, quòd rē bene percipit albā:
Nec ſol deterior, quoties illuſtrat iniquos:
Nec quia fortè lutum radijs ferit, & ideo ipſe
Fœdus: non ſordet lumen quum ſordida tangit:
Sic non vileſcit quum vilia fortè capit mens:
Imò decet nouiſſe malum, ac feciſſe nefandum eſt.
Ergo Deus nil ignorat, ſcitq́; omnia quæ ſunt,
Quæq́; fuere olim, & quæ mox vētura ſuperſunt
Quæ niſi certa forent, ſcire non poſſe fatendū eſt.
De certis etenim tantùm ipſa ſcientia habetur.
Quinetiam vates, referunt ſiquando futura,
Prædicunt, certosq́; dies, & nomina rerum
Certa canunt: quod non fieret niſi quæq́; futura,
Certa forēt, veluti quæ ſunt, quæ & præterierūt.

Atta

Attamen hic fieri caſu nonnulla videntur:
Vt ſi imbrex deiecta alto de culmine tecti
Vi boreæ quenquam feriat, vel ſiquis opertos
Theſauros reperit, puteum dum defodit altè:
Talia nimirum caſu contingere vulgus
Autumat. aſt eadem non eſt ſententia nobis.
Nam licet eueniant præter ſpem talia multa,
Incertis nobis atq; imprudentibus: ergo
Propterea in rebus debemus ponere caſum?
Noſtrum ſcire quidẽ, aut neſcire, nihil variat res.
Non eſt proinde ignis calidus, nix alba, nitens ſol,
Quòd ſcimus ſic eſſe. imò magis ordine verſo,
Naſcitur ex ipſis humana ſcientia rebus:
Atq; ideo ſcimus ſic eſſe, quòd ipſa ita res eſt,
Et mens noſtra poteſt falli, non res. ego de re
Nũc loquor, & quæro an caſus dominetur in illã.
Nec mihi nunc curæ eſt fieri rem nécne ſciamus.
In nobis igitur tantùm, non rebus in ipſis
Eſt caſus: quoniam fieri caſu illa putamus,
Quorum cauſa latet nos, ipſis cognita diuis.
Omnia certa igitur. nam motu ſemper eodem
Verſatur cælum, atq; eadem naſcuntur eiſdem
Seminibus ſemper, ſemperq́; elementa tenorem
Ipſa ſuum ſeruant: & partes annus eaſdem
Semper habet: ſiquidem poſt ver, feruentior æſtas
Extemplò ſubit, hanc pomis comitatus & vuis
Autumnus ſequitur, poſt quem ſua frigora ſecum
Ducit hyẽs, gelidiſq́; Aquilonibus omnia torpẽt.

Non herbæ mutant vires: animalia ſemper
Ex ijſdem conſtant membris, & moribus ijſdem,
Nec fieri aut errore, aut caſu monſtra putandū,
Quū certas habeant cauſas, vt triſtia monſtrēt:
Vnde illis nomen, quare & portenta vocantur.
Sponte ſua hæc natura facit: quæ ſæpe iocatur
Informes edens partus, ludicra creando:
Vt pictor, qui cauſa animi quandoq; figuras
(Sit licet ipſe opifex bonus, egregiusq; magiſter)
Gibboſas, naſo ingenti, labroq; tumenti,
Pingit, digna ſatis vano ſpectacula vulgo.
Ergo cuncta modo quum fiant ſemper eodem,
Rarus & inſtabilis caſus, nil iuris in orbe
Prorſus habet: quē ſumma Dei ſapiētia torquet:
Vt facilè agnoſcet qui quàm miro ordine, quamq;
Perpetuò, quàm concinnè & bene machina mūdi
Condita ſit, ſecū reputet, quàm membra animātū
Sint proprijs aptiſq; locis diſpoſta, ſuiſq;
Vtilia officij & conuenientia pulchrè:
Quàm nihil incaſſum faciat natura, Deuſq;
Qui ſecum hæc reputat, non caſu, ſed ratione,
Conſilio, iuſſuq; Dei fieri omnia dicet.
Sed nunquid fortuna regit mortalia, ſicut
Non pauci credūt? pulchrū & laudabile ſcitu eſt
Hoc quoq;: quare animi vires huc flectere oportet
Ipſa tamen fortuna prius cognoſcere quid ſit,
Eſt operæ pretium. priſci coluere, putantes
Eſſe deam quandam, terris, cæloq;, potentem:

Atque

Atq; illi ſtruxere aras,& vota tulere.
Aſt ego non reor eſſe deam,nec cælicolarum
Fæmina vel mas eſt quiſquam,nam ſexus ab illis
Prorſus abeſt:nec gignuntur,nec morte terũtur.
Vt quidam cecinere olim:fortaſſe putantes
Eſſe deos noſtri ſimiles.ô pectora cæca!
O capita Anticyræ ſuccis curanda meracis!
Creditis eſſe deos,vt nos?thalamosq; dearum
Ingreſſos,blando compreſſu gignere prolem?
Ergo deum quendam potius dicamus,& imum
Degeneremq; ideo terræ pelagiq; tenentem
Vilia regna,vbi tot ſunt crimina,totq; dolores,
Tot peſtes,vbi nil tutum:namq; inſidiarum
Omnia ſunt plena & fraudum.Deus iſte vocatur
A Chriſto & Paulo princeps mundi huius:eũdẽ
Laurigeri appellant Ditem ac Plutona poëtæ,
Qui ſtultis fauet atque malis inſontibus aſper.
Hæc domus,hæc ſedes,hæc talia digna tyranno
Regia,quem vulgò Fortunam dicimus.atqui
Omne malum eſt infra lunam:nox atra,precellæ
Terribiles,frigus,calor,importuna ſenectus,
Pauperies maleſuada,labor,dolor,improbitas,
Supra autem lunã,lucis ſunt omnia plena, (mors.
Necnon lætitiæ,& pacis : non tempus,& error,
Et mors,& ſenium eſt illic,& inutile quicquam.
Felix,ô nimium felix cui ſedibus illis
Tam pulchris,& tam iucundis,tamq; beatis
Viuere conceſſum eſt ſupremi munere regis.

Cæterùm opinantur quidam,plenum eſſe deorum
Mundum hunc, & multos ipſorum degere vitam
Aëris in campis latè,quos dæmonas Argi
Indigitant,curãq; hominũ gerere atq; animãtum
Quotquot alit tellus,& naufraga Amphitrite:
Arbitrioq; ſuo bona vel mala tradere,honores,
Gaudia,diuitias,atq; his contraria.quare
Grande operæ pretium eſt,illis vtcunque placere:
Quod fieri & ſacris & carmine & arte magorũ
Cenſent nonnulli:ac nobis(modò rite vocentur)
Apparere aiunt,noſtriſq; adſiſtere votis:
Nilq; homini melius contingere poſſe,nihilq;
Dulcius in vita quàm conuerſarier iſtis
Cum dijs,præſentes affari,audire loquentes:
Quod certè paucis mortalibus arbitror eſſe
Conceſſum : iuſtis tamen,& qui deſidioſæ
Illecebras carnis,laſciuaq; gaudia temnunt,
Terrenaſq; abigunt curas,cæleſtia tantùm
Mirantes,tantumq; pium rectumq; colentes.
Quanquã etiã ſunt qui credãt,hos dæmonas inter
Eſſe malos quoſdam,atq; malis parere,coactos
Carminibus magicis,fieriq; hoc plurima pacto
Turpia.nil moror hoc,nec nunc locus:vltima ſolis
Sidera,ſquammoſis radiantia fratribus,iſtud
Forſitan expedient,vbi de dijs plurima dicam,
Si Deus ipſe volet,qui nũc mihi carmina dictat.
Miſſa ergo hæc faciamus ego vix credere poſſum,
Eſſe Deum quenquã prauum.ſapientia nunquam

Pec

Peccatum parit : at contrà eſt inſcitia mater
Erroris, culpæ, & ſceleris: mihi nemo videtur
Spōte malus: vult namq; bonū ſibi quæq; volūtas
Semper, iudicio niſi falſo decipiatur.
At dæmon ſapit, id nomen ſi conuenit illi.
Verùm vtcunq; ſit, aut terras fortuna gubernet,
Dæmones aut ipſi humanas moderētur habenas,
Nil extra fatum eſt, metiturq́; omnia ſummi
Mens regis, cuius ſine numine fit nihil vſquam.
Sed dubium ex dictis oritur, noduſq́; profectò
Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macetūm rex
Solueret: hoc multorū animi turbantur & hærēt.
Nā ſi cuncta iubet fatum, & fieri illa neceſſe eſt,
Libera non nobis, non dijs eſt ipſa voluntas:
Tollitur arbitrium prorſus, nec præmia virtus,
Nec pœnas: vitiū (quod dictu eſt turpe) meretur.
De dijs non locus eſt nunc dicere, ſed ſpeculemur
De nobis quid ſit: deq́; his quæ ſubdita noſtro
Sunt generi, & poſſunt humana luce videri.
Dico igitur quòd in his quæ ſub ditione locantur
Fortunæ, nihil eſt ſine fati numine nobis.
Diuitiæ ſiquidem, ſolatia, gaudia, honores,
Imperia ex alto veniunt: nec noſtra voluntas
Hæc tribuit. quis enim nollet ſibi talia? ſed nil
Velle iuuat, potiuſq́; nocet, ſi fata repugnant.
Quàm multi fatis inuitis tendere ſurſum
Conantur, magis atq; magis, ſed ad ima recurrāt
Semper, & augeſcunt fato aduerſante ruinæ!

Contrà illi quibus aſtra fauent, vllo abſq; labore
Nec ſperata quidem, ſed ſponte oblata frequenter
Commoda percipiunt: quorum Rhamnuſia rete,
Dum ſtertunt, multo diſtentum piſce reducit.
En aliquos claro de patre ac diuite naſci
Cernimus, atq; frui primo cum lacte repertis
Delicijs, & nutriri in faſtigia rerum,
Vt præſint alijs, indigni ſæpe, regantq;
Ipſi oculis capti luſcos, viuantq; licenter.
Aſt aliqui obſcuris miſeriſq; parentibus orti,
In pœnã & lacrymas magnum caſſumq; laborem
Aſſiduè tolerant, nullaq; expellere poſſunt
Sedulitate famem, ſemperq; in ſordibus hærent.
Quis negat hæc fatis contingere damna ſiniſtris?
Sunt formoſi, agiles, robuſti corpore multi:
Multi etiam turpes, ægri, imbellesq; creantur:
Vnde iſtud? nunquid meritis aut crimine noſtro,
Aut noſtro arbitrio fieri dicemus? ab ipſo
Nimirum hæc veniunt mortalibus omnia fato.
Deniq; ius rerũ noſtrarũ, & corporis huius, (tis,
Fatũ habet: eſt penes hoc etenim genꝰ horaq; mor-
Hic laqueo, hic ferro, hic flãmis, hic frigore, hic
Ille fame, ille cibo moritur: multiq; dolore, (vndis
Aut morbo, aut caſu intereunt, ſenióve fatiſcũt.
Certa dies lethi eſt cunctis, diſcrimina nulla
Aetatis: nec fas viuendo excedere metas,
Præſcripſit tetrici quas cuiq; potentia fuſi.
Sic perijt ſcirpo magni laudator Achillis:

Sic

Sic olim,dum Trinacrijs ſpatiatur in oris
Aeſchylus,occubuit valido teſtudinis ictu.
Sic paſſæ,Anacreon,te granum perdidit vuæ.
Heu quot habet mors ſæua vias,arteſq; nocendi!
Quo magis eſſe procul credis,magis imminet.vnde
Certius eſt quàm mors, quam mors incertius eſt
Nonnulli tamen aſtrorum qui noſcere vires,(nil.
Et magni ſecreta poli pertingere poſſunt,
Fatidici vates etiam,qui numine pleni
Neſcio quo,ventura vident,prædicere mortis
Sæpe ſolent genus atque diem, quia certa futuri
Natura eſt veluti præſentis præteritiq;:
Certa(inquam)in cauſa prima,cauſiſq; ſecundis,
Quæ nexu longo à prima extenduntur ad imam.
Aſt animi quæ ſũt bona vel mala,nũquid ab ipſo
Proueniunt fato?ingenium ac doctrina videntur
Hinc manare,etenim poterit quis diſcere,ſi non
Polleat ingenio,ac vires natura miniſtret,
Si fortuna obſtet,vel prauo in corpore languor?
Hic rhetor,ſophus ille,alius myſteria diuûm,
Sidereáſve plagas quærit:ſunt & quibus vnda
Caſtaliæ vili cum paupertate bibatur,
Et placeat cognata fami dulciſſima fama:
Hæc ſtudia vnde fluunt?à rerum præſide fato:
Hinc omnes artes,& munia diffunduntur.
Diuerſis etenim gaudet natura miniſtris,
Vt fieri diuerſa queant,ornantia terras:
Nec patitur cunctos ad eandem currere metam.

Sed varias iubet ire vias, varioſq́; labores
Suſcipere, vt vario cultu ſit pulchrior orbis.
An verò mores fatum, vel noſtra voluntas
In nobis pariat, per magni inquirere refert:
Nec paruus labor eſt hac in re tangere verum.
Arbitrij certè remanet quota portio noſtri?
Actum eſt de nobis, libertas prorſus adempta eſt
Humano generi, ſi fati ſumma poteſtas
Eſſe malos cogat nos, inuitiq́; trahamur
In ſcelus, & nulla liceat ratione reniti.
Quare operæ pretium eſt huc totā intēdere mētē:
Et quantum Deus ipſe ſinit, verum excutiamus.
Principiò arbitrium quid ſit nos dicere oportet.
Arbitriū eſt, hominis data libera & ampla poteſtas
Ab Ioue, qua libeant iuſta aut iniuſta ſequendi:
Non ideo tamen vt peccet virtute relicta:
Sed contrà, vt vitium vitans incumbat honeſto:
Nam malefacta nocent, laudē benefacta merētur.
Quærēdum vlterius, nunquid ſit in omnibus æquè
Arbitrium? nunquid quocunq; in tempore duret?
Non certè in pueris, nec in illis eſſe videtur
Quos animi vehemens nimium vel corporis angit
Morbus, vel quorum ſopor occupat altus ocellos:
Quādoquidem ſomnus mortis perhibetur imago.
Quare ſi verum ſubtili indagine quæras,
Inuenies paucos inter tot millia, qui ſe
Arbitrio moueant, & libertate fruantur.
Aetatis culpam mitto, puerilibus annis

Igno

Ignoſco: & veniā damus his quoq; lumina quorū
Letheus preſſit ſopor, aut quos feruida torret
Febris, vel morbi ſtimulat vis durius æquo.
Magna quidem turba hæc: ſed longè maior eorū
Longè & deterior quorum mens oblita fœdis
Criminibus, morbisq; animi labefacta recedit
A ratione procul, rectoq; à tramite vita.
Nūquid habent iſti arbitriū? aut dicēda voluntas
Libera in his? nēpe ambiguū eſt, multiq; negarūt.
Vnde auertendū, quòd liber ſolus haberi
Debet qui recta regitur ratione, nec vllo
Vincitur affectu, nec ventorum impete vaſto
Fertur in vndifragos ſcopulos. ſed fortiter obſtat,
Intrepidusq; hæret clauo, portumq; capeſſit.
Rectè igitur quidam, liber ſolus ſapiens eſt,
Dixere: hic etenim ſolus ratione magiſtra
Caſtigat motus animi, ſenſumq; rebellem:
Cætera turba nequit facere. hoc cur? an Deus illis
Non dedit arbitrium? ratio eſt vbicunq; profectò
Eſt ibi & arbitriū ſemperq; hæc iuncta cohærēt.
Atq; ideò pecudes, quoniam ratione carere
Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
Aſt hominum cuius ratio data fertur: in ipſis
Omnibus idcirco arbitrium quoque creditur eſſe.
Eſt autem ratio lumen quoddam, atq; animi vis,
Qua curuū à recto ſecernimus, atque ab honeſto
Turpe, oculusq; ſolet mentis quandoq; vocari:
Qualem oculum fortaſſe tibi Polypheme fuiſſe

Signi

Significant vates, quo lactea membra videbas
Dilectæ liquido ludentis in æquore nymphæ.
Sed malus (heu) malus hunc, vrenti ſtipite Vlyſſes
(Quis poterit caviſſe malos? extinxit, & ora,
Ora prius formoſa, ſuo ſpoliauit honore.
Qualē oculū Lynceus habuit quoq;, nubila ſolus
Qui penetrans viſu noctem vincebat opacam.
Hunc igitur cunctis oculum mortalibus æquè
Diſtribuit figuli ſapientia ſumma Promethei:
Sed pauci vtuntur, pauci quos æquus amauit
Iuppiter: hinc tantæ errorum ſcelerūq; ſcatebræ.
Nā ſi omnes rationis iter ſequerentur ad vnguem,
Pax foret in terris æterna, & Martius enſis
Non tantas paſſim clades, tantosq; cieret
(Heu) fletus, ſtarentq; ſuis cū mœnibus vrbes:
Armaq; tartareis primùm conflata caminis,
Et primùm Stygijs inuenta ſororibus agros
Excolerent, rigidi mutata ligonis in vſum:
Tunc & apes, & ruris opes, pecudesq; beatis
Agricolis largè affluerent, ac ſecla redirent
Aurea, & vna domus diuosq; hominesq; teneret,
Seq; oculis noſtris paterentur numina cerni.
Cur autem pauci vtantur ratione ſequentes
Auia, & arbitrium nullum videantur habere,
Viuentes pecudum ritu, pro viribus edam:
Eſt quiddam in nobis diuinum, mensq; vocatur,
Ac ratio: id capite in ſummo natura locauit,
Atque illi voluit famulos aſſiſtere ſenſus,

Quorum

Quorũ opera cælũ,terras,mare,& omnia poſſet
Percipere,immẽſo quæ comprehẽduntur ab orbe.
Eſt aliud quiddam mortale in pectore clauſum,
Cuius ope augemur, vegetamurq́;,igne miniſtro:
(Sic placitũ eſt ſuperis)hoc mẽtẽ hoſtiliter vrget,
Detrahit,infeſtat,turbat:multusq́; ſatelles
Huic etiam parti non deeſt,ignaua voluptas,
Ira,dolor,metus,atq́; timor,ſimul ardor habendi
Improbus,ambitioq́; nocens,caput obſita fumo.
His igitur famulis,hoc milite,prælia menti
Infert:hi ſunt qui ſummo conantur Olympo
Deturbare Iouem, inſignes feritate Gigantes,
Iapetusq́;,Gygésq; ferox,tumidusq́; Typhoeus,
Hortatórq; mali Enceladus, Briareúsq; timẽdus,
Scilicet ingeſtis curarum molibus,angunt
Diuinum in ſummo poſitum,niſi fulminis inſtar
Gratia præſto adſit,cælo delapſa ſupremo,
Nam ſemel amiſſis vbi præceps currus habenis
Effudit ſeſe,ac vehemens trahit impetus illum,
Nequicquam retinere volens auriga laborat:
Principijs obſtare opus eſt:quum parua fauilla
Languet adhuc:poſtquam creuere incendia,iámq;
Flamma furens tecto erumpit,cælóq; propinquat,
Præſertim Boreæ ſi flabra ruentis ab arcto
Immineant(heu)fruſtra vndas vicina clamet.
Quum ſemel ex alta ſaxum rupe exilit ingens,
Quis retinere queat?ſecum trahit omnia ſaltu
Perfringens rapido cognatas montibus ornos.

At

At prius exiguo poterat molimine ſiſti.
Sic motus animi, ſi totis viribus ipſam
Inuadunt mentem, vix (heu) vix tendere contrà
Infelix audet, ratio, clauóq; relicto
Per fluctus agitur, latè bacchantibus Euris,
Datq́; manus plerunq́; hoſti, & captiua tenetur.
Ergo dum noua ſunt vitiorum ſemina, cautus
Opprime quamprimũ, & cauſas auerte priuſquã
Præcipites: tunc arbitrium, tunc libera mens eſt,
Victor Idumæis tunc exornabere palmis.
At ſi iam cœpta eſt pugna, & iam concutit arcem
Hoſtis atrox, valido labefactans ariete muros:
Crede mihi, niſi quis Deus adſit numine dextro,
Succumbit ratio, & tantos non ſuſtinet ictus.
Nónne vides, menti quãtum liquor obſit Iacchi?
Quas ſæpe immittat furias, ſi plus ſatis intret
In ſtomachũ merus? arbitriũ dic eſt vbi poſtquã
Ebrietas caput inuaſit, fumiſque repleuit?
Sobrius arbitrium tenet, ac ieiunus, agitq́;
Id quodcunque iubet ratio: contrà, ebrius illa
Quæ nolet neſcitq; facit, mox pœnitet in ſe
Quum rediit, multoq; dolet ſua facta pudore.
Ebria ſic mens affectu fit, nec minus ac ſi
Aſcendat temeti vapor, inuertatq́; cerebrum,
Turbatur miſera, & nebulis inuoluitur atris.
Quocirca eſt ſolus liber, ſolusq́; profectò
Poſſidet arbitrium, ratio quem ſola gubernat:
Qui affectus omnes ſuperat, fingitq́; premendo.

Hoc

Hoc poterit facere, à primis qui inſueuerit annis.
Virtuti atque bonas iampridem inuaſerit artes.
Vſque adeò valet vſus, & eſt nil fortius vſu.
Cætera turba agitur pecudum ritu: vndę poëtam
Iure puto dixiſſe, Trahit ſua quenque voluptas.
Arbitrium multis opreſſum atq; indupeditum eſt.
Ergo qui verè liber cupit eſſe, reſiſtat,
Quamprimum incipiunt, affectibus. & rationi
Illos ſubijciat, ſemperq́; vtatur habenis.
Namq́; caro aduerſus mentem conſurgit, & illã
Continuo exercet bello. leuis aſtra petit mens:
At grauis aſtra caro refugit, terrenaq́; tantùm
Appetit: eſt etenim terra, in terramq́; redibit.
Sic duo tam diuerſa Deus compegit in vnum.
Eſto autem quòd ſis ſapiens, ſolaq́; regaris,
(Vt dixi) ratione, habeas & liberum ad vnguem
Arbitrium: nunquid vi tunc agitabere fati?
Imò magis fato tunc ſubijcieris, & illi
Parebis ſiquidem fatum eſt diuina voluntas,
Cum qua vir ſapiens concordat ſemper, & eius
Iuſſa facit: contrà inſipiẽs atque improbus horret
Ac refugit præcepta Dei ceruice ſuperba.
At dices. Ergo eſt liber, nec vincula fati
Vlla tenet? non: ſed dominis peioribus atque
Infandis ſeruit, ſceleri ſcelerisq́; ſorori
Stultitiæ. quanquam hoc etiam diuina voluntas,
Sed quæ permittit, nõ quæ iubet (eſt quia duplex)
Efficit. vnde patet, cuncta eſſe obnoxia fato:

Sed

Seu bona ſeu mala ſint. nãq; hæc permittit, at illa
Vult fieri fatum, & fati Deus optimus auctor.
Talibus admoniti quidam rationibus, aiunt,
Viuite mortalos læti, dum ſtamina veſtra
Net Lacheſis, triſteſq; animo depellite curas,
Neu vos ſollicitent præſentia, néve futura:
Lege etenim ſtabili fiunt, certe ordine cuncta
Procedunt: cur vos dolor aut metus vrget inanis?
Sors ſua cuiq; data eſt, ſcriptãq; in pectore geſtat
Quiſq; ſuo, ignorans quæ ſit. verùm explicat illã
Paulatim ipſa dies, atq; experiundo pateſcit.
Quid gemitu aut lacrymis opus eſt? cæleſtia retro
Corpora non remeant, non eſt mutabile quicquid
Inſtituit ſemel ipſe Deus: namq; optimus ordo,
Et series perfecta, ſuum ſi fortè tenorem
Deſerat, aut peior fiet (quod neutiq; fas eſt)
Aut melior. ſed perfecto perfectius eſt nil.
Eſt aliud dubium magnum ac mirabile: nam ſi
Omnia ſunt (veluti modò dixi) obnoxia fato,
Cur deus hæc premit & cruciat? cõtra illa beni-
Proſpectat vultu? cur nõ eſt omnibus æqua (gno
Conditio? cur hæc viuunt felicius illis?
Cur his blanda parens, illis natura nouerca eſt?
Hunc igitur par eſt etiam diſſoluere nodum.
Multi hoc aut culpa, aut meritis cõtingere noſtris
Dixerunt: iuſſuq; Dei mala ſontibus eſſe,
Et bona conferri iuſtis. ego non ita credo:
Nec verũ eſt, nam quid meruere expertia mentis

Bruta?

Bruta? quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
Sors tamen eſt illis multum diuerſa, nec vno
Verſantur caſu pecudes. namque improbus illam
Fur rapit, hanc lanius laniat, pars ore luporum
Interit, aut morbo, aut vndis, aut frigore vitam
Exuit ante diem: quædam periere ſenecta:
Durior his ætas agitur, iucundior illis.
Sors diuerſa etiam arboribus contingit, ab Euro
Frangitur hæc, aut eruitur radicitus: illa
Cæditur in varias artes, aut pabula flammæ:
Quædam fulmineo in præceps detruditur ictus.
Piſcibus atque feris, & rebus denique cunctis,
Arbitrio fati ſors eſt ſua cuique tributa.
Bruta tamen nunquam poſſunt peccare, nec arbos
Præterea plerumque bonis aduerſa videmus
Accidere, & iuſtos agitari ſorte ſiniſtra:
Contrà fortunam plerunque fauere ſceleſtis
Cernimus, ac magnos illis concedere honores.
Non igitur meritis reſpondent munera fati.
Quare aliam potius cauſam indagare neceſſe eſt.
Fortè aliquis dicet, cauſa eſt diuina voluntas
Nilq; vltra quæret. non eſt ſatis iſtud, oportet
Scrutari interius dubij penetralia veri.
Non etenim quũ ſit Deus optimus & ſapiẽs, vult
Quicquã quod careat ratione: ſed optima ſemper
Eligit, atq; iubet fieri diuina voluntas.
Quocirca eſt aliter dicendum, quòd cauſarum
Qualibet à prima quo diſtat longius, hoc ſit

Illi diſſimilis mágis, & magis vndiq; diſcors.
Ergo quum Deus & ſimplex ſit ſemper, & idem
Vltima cauſarum quæ diſtat maximè ab illo,
Et minimè ſimplex erit, & diuerſa, ſuoſq;
Effectus ſemper varios pro viribus edet.
Hæc eſt quæ terras regit, & terrena gubernat.
Idcirco in terris certi nil eſſe videtur:
Quandoquidem variat ſemper fortuna tenorem
Diuerſo gaudens mortalia voluere caſu.
Cur tamẽ hũc potius quàm illũ iubet eſſe beatũ?
Et cur hũ potius quàm illũ peſſundat & vrget?
Cur onera huic, illi gratos largitur honores?
Horum difficile eſt veram cognoſcere cauſam.
Nec minus ac ſi quis cupiat cognoſcere quare
Ignis ſit calidus, nix alba, abſinthia amara:
Quare hæc herba obſit, iuuet illa: et qualibet ar-
Cur tales habeat frondes? animalia cur hæc (bos
Callida ſint, alia obtuſo male prouida ſenſu?
Cur paleas electra trahant, & põdera ferri (quo?
Magnes, cur nequeat facere hoc adamante propin
Talia multa Deus tenebris inuoluit opacis,
Conſtituitq; ſuos fines mortalibus, vltra
Quos fruſtra humanũ ingeniũ ſenſuſq; laborat,
Si figulus maſſam argillæ diſtinxit, & illam
Diſtinctam in partes varias vult fingere, quare
Hanc partẽ potius quàm illã transformat in ollã.
Aut patinã, aut ſcaphũ? cur ex hac fabricat vr-
Ex illa vrceolum? nunquid ratione mouetur? (nã,

Aut

Aut nulla eſt prorſus ratio, ſed ſola voluntas?
Arbitrioq́; ſuo (vt libuit) ſic omnia fecit?
Difficile eſt nimium artificis pernoſcere mentem.
Sic qui ſcire velit, cur hunc fortuna vel illum
Aut premat, aut ſurſū tollat, nimis ardua quærit:
Terrarum ſiquidem eſt illi conceſſa poteſtas
Maxima, & huic illam præfecit Iuppiter orbi,
Vt poſſit quodcunq́; libet facere, ordine fati
Seruato tamen: auſcultant namq; omnia fato.
Cur igitur quæcúnque illi feciſſe libebit,
Non faciet iure? aut quæ lex iure arguet illam?
Num ſerui dèbent dominis imponere leges?
Nos certè huic ſerui ſumus, hic dū viuimus: &
Iſte poteſt quocunq́; velit còmpellere dæmon. (nos
Nō tamen in noſtras animas dominatur, habēt re
Imperium, quando eſt animæ cæleſtis origo.
Hanc ſolam excepit Deus a ditione tyranni.
Cætera permiſit, quæ ſunt terraq́; mariq́;,
Illius arbitrio, & fieri ſinit omnia ab illo,
Qualiacunque libet, iuſta atq; iniuſta licenter:
Forte aliquis dicet, Deus ergo eſt cauſa malorū,
Iniuſtusq́; poteſt dici. nam qui facit, & qui
Nō prohibet fieri peccatum, dummodo poſſit,
Committunt ambo ſcelus æquè, & peccat vterq́;
Supplicioq́; pari dignum lex cenſet vtrunque.
Quare ſi Deus in terris mala tot patitur: ſi
Quum poſſit prohibere, tamen non illa coërcet
Eſſe mali cauſa, & ſceleri aſſentire videtur.

Nam veluti lucis ſpatium determinat vmbra,
Dantq́; ſibi finem contraria cuncta viciſſim,
Sic cauſarum etiam ſeriem numerumq́; bonarũ,
Deſinere in cauſam prauã miſeramq́; neceſſe eſt,
Quæ miſeris præſit regnis, & praua gubernet.
Hinc igitur veniunt diſcordia, iurgia, rixæ,
Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cædes,
Furta, latrocinia, inſidiæ, penuria, peſtis,
Diri terrarum motus, diræq́; procellæ,
Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
Et demum quodcunq́; mali contingit vbiq́;,
A cauſa hac miſera & terrarum principe manat.
Hei mihi quàm verè dixit ter maximus Hermes,
Congeries mundus cunctorum eſt iſte malorum.
Nimirum quoniam dæmon qui præſidet orbi
Terrarum malus eſt, ſæuaq́; tyrannide gaudet.
Ac veluti fons eſt cunctorum prima bonorum
Cauſa, ita cunctorum fons eſt poſtrema malorum.
Quare ſi in terris dominantur Sardanapali:
Si diadema tenent aſini ſub imagine regum:
Si tutela ouium curæ eſt commiſſa luporum:
Si in templis habitant meretrices atq; cinædi:
Si chriſti pia ſacra hodie manus impia tractat:
Si cupidus vẽdit cælum & phlegethonta ſacerdos:
Deniq́; ſi impunè & paſſim tot turpia fiunt,
Non eſt culpa Dei ſummi, ſed dæmonis huius,
Quem nos Fortunã, quem etiã Plutona vocamus.
Sarcotheus poſſet tamen apto nomine dici:

Quippe illi carnis ius arbitriumq́; tributum eſt.
Huic igitur ſeruit, quicunq́; eſt carnis amator
Immodicus, corpusq́; ſuum plus diligit æquo.
Corpora ſũt huius, propter quod corpora ſemper
In vitium tendunt, animusq́; inimica repugnant,
Cæleſtis quoniam vis eſt & origo animorum,
Corpora ſunt autem terrena, aduerſaq́; cælo.
Ergo hic Sarcotheus, mundo qui præſidet imo,
Cæleſtes homines, carnalia deſpicientes
Gaudia, virtuti addictos, animumq́; colentes,
Odit, perſequitur, ſimulat, premit, impedit, angit
Vt ſolet inſanus princeps, ſæuusq́; tyrannus
Infeſtus ſemper ſapientibus eſſe bonisq́;.
Suſpecta eſt etenim prauis odioſaq́; virtus.
Hoſtes quæq́; ſuos odere, timentq́; cauentq́;
Atq; ideo malus hic dæmon incommoda multa
Obijcit his, quorum mens eſt ſublimior, & qui
Cælicolũm ſedes, naturæq́; abdita quærunt.
Nollet enim agnoſci: nam ſi bene cognitus eſſet,
Illum omnes ſcelerum patrem, noſtriq́; cruentum
Carnificem generis deteſtarentur, & omnes
Odiſſent meritò, ac maledictis inſequerentur,
Crudelem, inſanum, deceptoremq́; vocantes.
Proinde latet ritu loliginis, & ſapientes
Exoſus refugit, ne cognoſcatur ab illis:
Non metuit talpas, at lyncea lumina vitat.
Sic fures etiam faciunt, omnesq́; ſceleſti
Oderunt lucem, ac tenebris lætantur opacis,

Vt

Vt ſua non poſſint furta & maleſacta videri.
Inde fit vt quoties aduerſi quid patiuntur
Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
Oppreſſi (namq́; errorum ignorantia ferme eſt
Cunctorum cauſa) irati queruliq́; putantes
A ſummo ſeſe vexari auctore bonorum,
Deuoueant ſanctum illius ac venerabile nomen:
Tunc malus exultat dæmon, furtimq́; cachinnat,
Et gaudet ſe neſciri, & ſua facta latere:
Et nocuiſſe tamen, ſed non nocuiſſe videri.
Summi namq́; Dei eſt inimicus, & æmulus: à quo
Eiectus cælo, preſſus clauſuſq́; tenetur
Lunam inter terraſq́; graues, & regnat ibidem.
Quocirca, ô miſeri mortales, diſcite tandem
Quæ veſtri ſit cauſa mali, tot triſtia vobis
Vnde fluant, & carnificem cognoſcite veſtrum.
Nempe hic Sarcotheus, nempe hic eſt qui cruciat
Dulcia qui veſtris dãnis ſibi gaudia quærit: (vos,
Haud aliter quàm quum proles Mauortia terris
Iam domitis, iucunda ſibi ſpectacula cæde
Quærebat miſerorum hominum, vel cæde ferarũ:
Ipſe ſenator, eques, populus, diuerſa manebant,
Per loca diffuſi, vt lex præcipiebat Othonis.
Ecce theatralem ingreſſus gladiator arenam,
Aut aliis ſua membra feris laniandu daturus,
Vel leo, vel tigris, vel quæuis bellua ludis
Opportuna aderat, delectatura Quirites
Morte ſua, & fuſo per vulnera crebra cruore:

Sæpe alijs dolor alterius ſolet eſſe voluptas.
Quare peſſimè agunt qui verbis turpibus audēt
Irritare Deum ſummum, qui cauſa bonorum
Cunctorum eſt, à quo per ſe propriéque mali nil
Eſſe poteſt vnquam, niſi contingenter: vti ſol
Producit tenebras quoties deſcendit ad imos
Antipodas, frigúſque abſente creatur ab igni:
Non tamen obſcurus ſol eſt, neque frigidus ignis.
Vnde ſatis miror quoſdam doctos alioqui
Aſſerere, offendi atque iraſci, & ſumere pœnas
De nobis, illud ſummum verúmque bonúmque,
Hinc bellum atq; famē & peſtē prodire putātes,
Offendi ſi poſſet enim mortalibus actis,
Quid quæſo in mundo foret infelicius illo?
Quaque die atque hora momento plurima fiunt
Crimina, vbiq: hominū blaſphemia turpis in ore
Sentitur: certè poterit requieſcere nunquam,
Nunquam lætus erit: neq; erit Deus ipſe beatus,
Si quoties peccant homines offenditur, & ſi
Iniuſtis hominum factis dictíſque mouetur.
Nimirum Deus offendi lædive nequit, ſi
Verum perſpicimus nam adeò perfecta potēnſque
Ipſius eſt natura Dei, tantúmque remota
Sordibus à noſtris, vt nos diſtemus ab illo
Longius atque magis quàm à nobis diſtet aſellus,
Quā muſca aut pulex, & quicquid vilius his eſt.
Quomodo tam miſeri & viles offendere tantum
Tāmq: potens numē, vel lædere poſſumus vnquā?

Nonne

Nónne impaſſibilis Deus eſt, penitúſque doloris
Expers, atque ideo æternus, ſempérque beatus?
Num decet iraſci regem, ſi morio verbis
Indignis illum petat: an contemnere præſtat?
Nunquid cum puero decus eſt pugnare Giganti?
Præterea quum ſit ſapiens, videátque futura
Omnia, dic quæſo, num debuit illa creare
Quæ ſibi pôſt nocitura forent, vnde ipſe doleret?
Nónne illum decuit, qui toti conſulit orbi,
Conſuluiſſe ſibi? vel dic, ſi offenditur, an vult
Offendi? ſi vult, iam non offenditur, imo
Gaudet: ſi non vult, cur hoc permittit? an ipſe
Non eſt omnipotens? certè eſt, omnéſq; fatentur.
Deberet prohibere igitur, quod non facit: vnde
Vult ratio vt credam, nihil illum poſſe moleſti
Sentire omnino, & tranquillam ducere vitam.
At dices, ſi non offenſa iraſcitur vlla,
Curramus proni in vitiū, in ſcelus omne ruamus.
Non ſic: ſed noſtris aures nunc arrige dictis,
Recludámque tibi iamiam penetralia veri:
Quando aliquis peccat, tunc ſeſe abducit ab ipſo
Fonte boni, rectum, lucem, pacémque relinquens.
Vnde fit vt peccans vltro in ſua damna feratur.
Quandoquidem talis natura eſt oppoſitorum,
Vt quanto refugis magis atque recedis ab vno,
Ad reliquū tāto accedas magis atq; propinques:
Sic fugiens peccando Deum, ſeſe admouet ipſi
Sarcotheo: cuius poſtquam iuga ſæua recepit,

Afficitur varijs pœnis, iuſſuq; tyranni
Nunc hoc nunc illo torquetur ſæpe dolore.
Non impunè igitur cuiquam peccare licebit.
Quamuis nullorum poſſit Deus eſſe malorum
Cauſa, (vt iã dictũ eſt,) per ſe, proprieq;: ſed vltrò
Qui peccat ruit in pœnam, & ſua dãna requirit,
Carnificiq; miſer cruciandum ſe exhibet vltrò.
At dubia hinc duo conſurgunt ſatis ardua. nam ſi
Peccare eſt nobis noſtrorum cauſa malorum,
Cur ſæpe iniuſtus, ſceleratus & impius, omnem
Lætus agit vitam, & laudato funere finit?
Cõtrà, vir bonus atque pius, mala plurima viuẽs
Suſtinet, & tandem miſeranda morte recedit?
Præterea ſuprà oſtenſum eſt, planeq; probatum
Non culpa aut meritis noſtris contingere nobis
Vel bona vel mala, ſed cuiuſdam numine diui,
Qui mare, qui terras, quiq; aëra poſſidet imum.
Quomodo nunc igitur mihimet contraria dico,
Et mea nunc diſcors ſecum ſententia pugnat?
Quiſquis es, ô Lector, poteris dignoſcere verum,
Atq; tuo tenebras animo procul ire videbis,
Si præbere aurem noſtris dignabere dictis.
Ergo duplex ſcito eſſe bonum, vulgi ac ſapientum:
Sicq; malum duplex: atqui ſententia vulgi
Deterior ſemper: nam craſſi hebetiſq; cerebri eſt,
Iudicioq; caret: propter quod corporis & quæ
Fortuna bona ſunt, ſola hæc miratur & optat:
Aſt animi bona vel neſcit, vel friuola credit.

Contrà

Contrà autem ſapiens, animi bona ſola requirit,
Cætera deſpiciens. quare ſumus ante ſecuti
Iudicium vulgi, & vulgi de more locuti:
Nunc verò à vulgo ſententia noſtra recedit,
Deq́; bono atque malo ſapientũ dicta probamus:
Sic non diſſideo mecum, aut contraria dico.
Tali igitur pacto aſſerimus, bona nulla ſceleſtis,
Et iuſtis mala nulla quidem contingere poſſe.
Quod clarè oſtendam, & clara ratione patebit.
Primũ hoc ſcire opus eſt, vitiũ quodcunq́; ſcelusq́;
Eſſe animi quendam morbum: nec corpore ſolo
Aegrotãt homines, animus quoq; vulnera ſentit,
Nec leuiora quidem quàm corpus. quilibet ergo
Improbus, eſt æger: quippe illi eſt ægra voluntas,
Iudiciumq́; ægrum, propter quod noxia præfert
Vtilibus, miſer, & præponit turpia honeſtis.
Quòd ſi non ægra eſt illi mens atq́; voluntas,
Improbus eſſe nequit: ſed erit iuſtusq́; piusq́;
Hoc etenim ſolo diſcrimine diſtat vterq́;.
Ac veluti totum corpus malè languet, vbi vllo
Hæc duo læduntur vitio, mens atq́; cerebrum:
Sic (heu) ſic animus totus malè languet, vbi vllo
Hæc duo læduntur morbo, cor atque voluntas.
Vtq́; cibus ſuauis ſtomacho languente videtur
Inſuauis, prodeſtq́; nihil, neque competit ægris:
Sic animo languente, boni nihil eſſe ſceleſtis,
Nil prodeſſe poteſt. quod ſic verum eſſe docebo.
Eſt aliquis legum iuriſq́; vtriuſq́; peritus,

Sed vafer, iniuſtus, cupidus, contemptor honeſti:
Quid ſua quæſo illi prodeſt doctrina? boni quid
Inde habet? heu miſeros fallit, ſpoliatq; clientes,
Atq; alios multos lædit. doctrina ſceleſti
Eſt gladio inſani ſimilis: nam ſemper abuti
Improbus ipſe ſolet rebus quas poſſidet. vnde
Fert alijs damnum, nomen ſibi turpe, odiumq;:
Quaſq; ſerit ſpinas, pedibus ſæpe excipit ægris:
Vel ſaltem metuit quos lædendo efficit hoſtes.
Ergo bona illius dicenda ſcientia, multis
Quæ nocet, vt ſæuus coluber, neq; parcit habēti?
Sic de alijs dico doctrinis, quas habet ipſe
Improbus: eſſe bonæ ſimili ratione negantur.
Sed malus eſt diues, gemmis auroq; refertus:
Diuitiæ ne bonæ illius? non. dic mihi, quare?
Ecce ego iam dico, quia turpiter vtitur illis.
Scorta alit, ignauamq; gulam, lenaſq; doloſas
Conducit, pretio pueros corrumpit auaros:
Aggreditur donis, ſi qua eſt paupercula virgo:
Vtq; ſibi indulgens quodcúnq; libido ſuaſit.
Efficiat, leges hominum paritérq; deorum
Iúſq; piúmq; nihil curat. quód ſi ſit auarus,
Heu quid non audet ſceleris? lupus iſte cruento
Ore furens, nulli non inſidiatur ouili:
It præceps, quocúnq; rapit ſcelerata cupido.
Intolerabilius nil eſt quàm diues auarus.
Quàm ſtultus locuples, quàm fortunatus iniquus.
Aut igitur pecudum ritu carnalia tantùm

Gaud

Gaudia ſectatur, ſibi noxius atq; crumenæ,
Aut parto nimium parcens, ſit Tantalus alter:
Congregat, & neſcit cui congreget: vtq́; ſolet ſus,
Non ſibi ſed multis alijs ſeſe ipſe ſaginat,
Qui mox diripiant longo cumulata labore.
Vnde patet non eſſe bonas quaſcunq́; ſceleſtus
Diuitias habet. at ſi ſit robuſtus & acer,
Quid faciet? crebro rixabitur, & violentus
Nunc hunc nunc illum lædet, plerumq́; ſequetur
Militiam. aut latro fiet, quòd more ferarum
Crudelis, cæde atq; alieno ſanguine gaudet:
Arma & bella ferox, ſceleris, non laudis amore,
Diliget: vnde ſuis damnum feret atq; pudorem.
Corporeæ vires, mente ac probitate carentes,
Heu quàm ſæpe nocēt homini, quàm tēpore paruo
Durant, quàm rarò ad primam venere ſenectam.
Sed q̄d opus eſt multis percurrere ſingula verbis?
Hæc poſſunt exempla ſatis bene pandere verum.
Nunc operæpretium eſt ſolerti inquirere cura
An iuſtis ſanctisq́; mali contingere quicquam
Poſſit, vt à multis dici credíq́; videmus.
Ardua res certè: tamen hanc audacter adibo,
Fretus ope Aonidum, & Cyrrhæi numine vatis.
Principio quiſquis bonus eſt, ſit ſanus oportet
Mēte animoq́; licet grauis ægro in corpore lāguor
Sæuiat, & vario vexentur membra dolore:
Ne rectum illi iudicium neu recta voluntas
Defficiat. namq́; his ſine vir bonus eſſe, piusq́;

Nemo

Nemo poteſt: duo virtutis fundamina ſunt hæc.
Talis homo quæcunq; tenet, rectè vtitur illis:
Atq; ideo bona ſunt, doctrina, pecunia, vires
Illius, & demum quæ poſſidet omnia: namq́;
Maxima pars rerũ bona vel mala fertur ab vſu.
Et ſi cura hominum dijs immortalibus vlla eſt,
Præcipuè hi debent iuſtoſq́; pioſq́; tueri:
Quòd ſi non facerent, dum ratione carerent,
Nec ſacris eſſent digni, nec thure, nec aris.
Quare non video qua ledi parte bonus vir,
Quidve mali vel mente pati vel corpore poſſit:
Quum Deus hũc amet & foueat, dextraq́; potẽti
Propugnet, tutumq́; omni diſcrimine reddat.
Nam quis nõ iuuet, aut quis non tueatur amicũ,
Quandocunq; poteſt, ſi verè diligit illum?
Sed tamen interdum iuſtus miſer eſſe videtur,
Pauperiemq́; pati, & morbos caſuſq́; ſiniſtros:
Quum non ſit verè iuſtus, ſed hypocrita, quales
Inuenies paſſim multos, qui pelle ſub agni
Vipereum celant virus, moreſq́; luporum,
Et ſtolidos ficta virtutis imagine fallunt.
Proinde Deus, cui corda patent, arcanaq; mẽtis,
Hunc non cuſtodit, nec amat: nos pectore craſſo
Et cerebro inſulſo, decepti ab imagine recti, (mus.
Tũc iuſtũ mala multa pati, & miſerũ eſſe puta-
Heu quã ſæpe hominũ falſa & ſtulta inueniũtur
Iudicia, & quàm mens humana eſt neſcia veri!
Quiſq; ſibi placet, & ſapiens ſibi quiſq; videtur.

Hinc

Hinc riſum excutimus ſuperis, hinc plurimus error.
Eſto tamen, iuſtus morbos patiatur, agatq́;
Deſpectam in tenebris & paupertate pudenda,
Eiectus patria, vel clauſus carcere, vitam,
Atque alijs etiam vexetur caſibus, eſto.
Proptereane malum patitur? non, quippe ferendo
Talia, fit melior, fit clarior: omnia iuſto
In melius cadunt, iuſſu Iouis. vtq́; medentes
Sæpe aloën ægris adhibent, ſuccoſq́; moleſtos,
Quò fiant validi, & pulſo languore reſurgant:
Sic plerumq́; Deus iuſtos exercet, vt ipſos
Excitet, atque magis virtuti incumbere cogat.
Vtq́; homines reddit ſtultos, prauoſq́; voluptas:
Sic dolor ad mentem reuocat, vitiumq́; coercet,
Criminibus frænum, calcar virtutibus addit.
Nónne vides, igni fieri pretioſius aurum?
Vberiusq́; ſolum præduri dente ligonis?
Et putreſcere aquam quæ non fluit? aſpice ferrũ,
Pulchrius eſt vſu, ceſſans rubigine ſordet.
Multa igitur ſunt quæ aduerſis agitata niteſcũt:
Præſertim virtus, quæ in rebus clarior atris
Perſpicitur, velut in tenebris magis emicat ignis.
Quare aut nil prorſus patitur bonus & pius, aut
Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum, (ſit
Fertq́; illi, ſit amara licet, medicina ſalutem.
Et ne quis fortaſſe putet me fingere nugas,
Res eadem quæ vni prodeſt, quandoq́; venenum
Eſt alij: ſic nonnullis ſunt noxia vina,

Atque

Vincentis ſplendore diem? triſteſq́; locuſtas
In morem nebulæ nitidum prætexere ſolem?
Et teneras auido ſegetes abrodere morſu?
Quàm multas miſerãda fames, miſerandaq́; peſtis
Ciuibus exuerit, vacuaſq́; reliquerit vrbes?
Quot loca diluuijs propè deſolata videntur!
Heu mihi quàm iuſtas de nobi numina pœnas
Sumũt! nã ſceleris quid nõ cõmittimus? aut quid
Iuſtitiæ eſt vſquam? quis amor cultuſq́; deorum?
Religio, aucupium facta eſt: cæleſtia venum
Omnia nunc dantur, violantur ſacra profanis
Lenonum manibus: tamen hæc ſpectantq́; tacẽtq́;
Magnifici reges: & Chriſti prorſus honorem
Nil curant: ſic nos miſerós idola gubernant?
Ergo ibo interea, & Parnaſſi in rupibus altis,
Donec Muſa iterum iubeat me exire, latebo.

LIBER IX.

SAGITTARIVS.

LVCESCIT *iam Muſa: ſatis requieuimus antris*
Caſtalijs: agedum plectro citharaq́; reſumpta,
Effice concordes neruos, ſolitoq́; fauore
Antiquum cane Diua melos, bona carmina mẽti
Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apollo
Laurifera in ſilua, Permeſſi ad fluminis vndam.

Nos vocat ecce alius labor haud inglorius: alta
De ſpecula, & ſummo Parnaſſi vertice, mores
Spectemus varios hominum, vitámque notemus.
Iã mediũ mea cymba fretum tranauerat, & iam
Canebant gelidis ſiluarum ſumma pruinis:
Quũ mihi neſcio quis De⁹ adſtitit, & procul atrã
Expulit affulgens diuino lumine noctem.
Tũc ſcopulum quendam aſpexi, qui vertice nubes
Exuperans, latè cælum ſpectabat apertum,
Difficilis primo acceſſu: namque aſpera circum
Saxa arctam fecere viam, plenamq; laboris,
Imáq; cinxerunt ſilueſtres vndique dumi:
Mitior in medio: quantumq; accedit ad arces
Aethereas propius, tanto clementius idem
Præbet iter ſurgens, ſcopuloq; Theorea nomen:
Illuc me Genius duxit meus, vtq; cacumen
Venimus ad ſuperum, plana & plena omnia vidi
Delicijs miris: quas ſi mea lingua referre
Nunc velit, antipodas citius ſol ibit ad imos,
Et nox humenti terras velabit amictu.
Dum moror, & moror latos latoſq; ſagaci
Mente locos, vox ecce polo delapſa ſupremo,
Flecte (inquit) Stellate genu, regemq; precare
Cælicolûm ſupplex, cuius ſine numine fruſtra
Carpere delicias ſcopuli conaberis huius.
Ergo humilis venerare Deũ, fauor omnis ab alto
Defluit in terras: nihil eſt mortalibus ægris
Vtilius quàm cæleſtem, ſanctéq; piéq;

Orando.

Orando ſibi quærere opem, & cognoſcere diuos.
Talibus auditis, facie, manibusq́; ſupinis,
Et genibus flexis, effudi has pectore voces:
Magne pater diuûm, mundi ſuprema poteſtas,
Quo nihil eſſe poteſt, nec fingi maius, ab omni
Corporea ſtans mole procul, tamen omnia fingens
Corpora, vel prorſus mutari neſcia, vel quæ
Temporis anfractu longo labefacta fatiſcunt:
Principium ſine principio, fons vnde bonorum
Effluit omne genus, naturæ rector & auctor,
Omnia comprendens, at non comprenſus ab vllo,
Maieſtas immenſa, bonum, ſapientia, vita,
Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus:
Nuſquã habitãs, & vbiq́; habitans: immobilis, et
Aſſiduè motũ cũctis: à quo omnia, & in quẽ (dũs
Omnia, per quem etiam ſunt omnia: ſemper eadẽ
Conditione manens, nullo mutabilis æuo:
Maxima cauſarum, quæ certa lege reuoluens
Sideream molem, fatorum iura gubernas:
Rex regum, cui mille adſtant, & mille miniſtrant
Agmina diuorum, lætantum hymnosq́; canẽtum,
Lucis in immenſæ campis, extra extima mundi
Mœnia, vbi eſt veris ſedes aptiſſima rebus:
Te colo, te veneror, te nunc reuerenter adoro,
Atq́; precor ſupplex vt me ſpectare benigno
Digneris vultu, vocemq́; audire precantis.
Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
Oppreſſa (heu) nimiũ moribũdo in corpore mẽtis.

Da rectam reperire viam, ne noxius error,
Vanaq; credulitas, & opinio cæca trahat me
Præcipitem in ſalebras rerum & contagia vitæ.
Nam ſine te ingenium mortale, humanaq; virtus
Dum ſe tollere humo ſperat, velut Icarus olim
Diſiuncta compage ruit, penniſq; ſolutis:
Nec potis eſt ſine te occulti penetralia veri
Cernere, nec qua parte ſalus aut arte petatur.
Largire ergo mihi, Rex ò digniſſime regum,
Vt te cognoſcam, & placeam tibi: deinde ſciã me,
Quid ſim, qua in terris cauſa productus, & vnde
Huc veni, ac tandem quò vita functus abibo:
Quid mihi dum viuo ſit agendum, ſitq; cauẽdum:
Vt quum finierit Lacheſis mea fila, dieſq;
Vltimus abdiderit mẽbra hæc exhauſta ſepulchro
Mors fiat mihi grata quies, portuſq; ſalutis.
His dictis iterum noſtras vox impulit aures:
Placaſti æthereum numen, votiſq; litaſti:
Eſto animo Stellate bono, tibi poſſe manere
Hoc datur in ſcopulo, & cæleſtes carpere fructus.
Confeſtim his dictis tacuit, nihilq; addidit vltra.
Aſt ego ſenſi animo magnum acceſſiſſe vigorem,
Atq; oculis lumen, quo latius omnia cœpi
Cernere, & antiquum ſuperabam Lyncea viſu.
Mox me ſenſi etiam vento ad cryſtallina cæli
Connexa extolli blandè, ſurſumq; leuari,
Alitis in morem vulcania tela ferentis,
Diſcuſſura polum tonitru flammiſq; coruſcis.

Quan

Quandocunque Iouem mortalia facta laceſſunt.
Iamq́; propinquabam lunæ, portáſq́; videbam
Partim auro inſignes, partim candore nitentes
Argenti puri: ingredior viſu omnia luſtrans.
Ecce mihi occurrit venienti fortè Timalphes,
Egregius iuuenis forma, & virtutis honore:
Quem Ioue diua Arete quondã eſt enixa parente.
Hic me quam primũ agnouit (nam matre iubente
Multa diúq́; alias fuerat mecum ipſe locutus)
Vtq́; ſalus dicta eſt nobis vltroq́; citróque,
Admirans me multa rogat: mox ducit in vrbem
Ingentem, quantam terrarum non habet orbis:
Mœnia ſurgebant ſolido ex adamante, ſed ipſa
Propugnacula erant flammanti extructa pyropo.
O quæ illic, quãta, & quàm pulchra palatia vidi,
Templa, theatra, fora, & magnarũ ſtrata viarũ,
Cuncta ex argento, atque auro, gemmiſq́; beatis!
Longè plura etiam vidi pulcherrima ibidem,
Singula, ſed nequeo memorare, & ſingula quãuis
Poſſem, dij nolunt memorari ſingula vulgo.
Mirabar populũ ingentem, innumeroſq́; per vrbẽ
Veſtibus indutos niueis incedere ciues,
Serta quibus comptos cingebant florea crines.
Læti omnes, manibus geſtabant lilia, & hymnos
Menarchi memores lunaria regna tenentis,
Gutture dulciſono & concordi voce canebant:
Menarchũ ingeminãt, Menarchũ carmine laudãt
Garrula Menarchum referebat ſæpius Echo.

Arcadas hic domuit felici Marte Gigantes,
Vt mihi tunc retulit fido ſermone Timalphes.
Namq́; ait, Arcadiam totam ſine montibus olim
Planitie ingenti campos habuiſſe patentes,
Terribilesq́; illud regnum tenuiſſe Gigantes,
Mænalon & Pholoën, & amãtẽ luſtra Lycæum,
Geſtãtemq́; humeris aprorum terga Erymanthũ,
Et flagrantem odijs in cælicolas Cyllenen:
Qui primi ante alios natiuo robore freti,
Turpia ſunt auſi conuicia dicere lunæ:
Se prius eſſe illa genitos, & nobiliori
Stemmate conſpicuos, ideoq́; in ſede locandos
Aetherea magis, & diuorum nomine dignos.
Quin etiam inſani ſtruxere ad ſidera turrim,
Maiorem, Nemrothe, tua, ferroq́; recuruo
Ter ſunt conati de cælo euellere diuam,
Sanguineam vultu, mortaliaq́; arma timentem:
Ter Menarches eos multa vi reppulit, & ter
Expreſſos nigro Saturni è gramine ſuccos
Iniecit miſeris, virusq́; per oſſa cucurrit.
Obriguere illi extemplò, victiq́; dolore
Informes liquere animas, quas Tartarus imo
Excepit fundo, cruciandas omne per æuum:
Corpora ſed valido penitus labefacta veneno,
Membrorum molem in montes vertere ſuperbos,
Mutataq́; ſuum nomen tenuere figura.
Vnde huius facti memores, tantiq́; triumphi,
Solenni pompa celebrant pia feſta quotannis

Lunæ

Lunicolæ, regemq́; ſuum venerantur ouantes.
Progreſſi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
Auro gemmarumq́; coloribus intertextus:
Hanc nulli fas eſt mortali intrare, meus dux
Inquit: proinde foris ſtetimus, ſpatiūq́; per amplū
Ingentis plateæ, diuerſa è parte videmus
Aduentare animas, conſiſtereq́; ante tribunal.
E regione arcis poſitum, & mira arte paratum.
Illic iura dabant animis, alteq́; ſedebant,
Crimina cenſentes, nec non benefacta notantes,
Quæ quiſque in terris viuendo geſſerat olim,
Tres Iouis & Doxæ nati, Teleſcopus, atque
Dorophon⁹, ſemperq́; voīēs ſibi recta Philorthus
Hi merita & culpas æquata lance videbant,
Arbitrioq́; ſuo paucos aſcendere ad aſtra,
Innumeros verò ad terram deſcendere rurſus,
Complures etiam in luna perſtare iubebant.
Obſtupui tacito obtutu, tandémque locutus (imis.
Dic bone dux mihi quæſo, inquam, ſi tartara in
Sūt latebris terræ (vt p̄ hibēt) cētroq́; propinquis,
Atque animas illuc vectas poſt corporis vſum
Aeacus & Minos & terrificus Rhadamanthus
Iudicat, & meritas pœnas aut præmia confert,
Cur eadem hic fieri video, repetiq́; peracta
Iudicia, expendiq́; iterum mortalia facta?
Ille autem, humanam mentem (reſpondit) opaco
Carcere membrorum clauſam, ignorātia & error
Opprimit, & longè oppreſſam per deuia ducit,

Hinc hominũ genꝰ in nugas & ſomnia pronũ eſt.
Et procul à vero,niſi quis Deus adſit,aberrat.
Non mirum eſt igitur ſi veſtri multa poëtæ
Falſa canunt,quoniã paucis via cognita veri eſt.
Tu tamen hæc memori myſteria pectore habeto:
Omne quod eſt ſupra lunam,æternamq́; bonumq́;
Eſſe ſcias,nec triſte aliquid cæleſtia tangit:
Quicquid verò infra lunæ conuexa creauit
Omniparens natura,malum eſt,mortiſq; ſeueras
Perpetitur leges,& edaci abſumitur æuo.
Hæc loca diſiungit medius lunæ orbis,vtrique
Mundo interiectus,cæli confinia ſeruans.
Ergo vbi terrenos artus liquere,feruntur
Huc omnes animæ,atq; ipſis commiſſa fatentur
Iudicibus:quorum iuſſu,loca certa,ſuiſque
Moribus apta petũt,& habẽt ſua præmia in illis.
Quanto quæq; magis vitiorum fæce grauata eſt
Tanto etiam magis ad centri loca turbida tẽdit.
Contra quo melior quæque eſt ac purior,hoc ſe
Altius attollit,ſummóque propinquius orbi.
At quibus æqua boni eſt animis menſura,maliq;,
Hic remanent,habitántque diu lunaria regna:
Donec poſt multos longæui temporis annos,
Aut lapſæ in vitium rurſus terrena reuiſant,
Aut bene purgatæ æthereas mittantur ad arces.
Hæc ait.aſt ego tunc,Cur tam paucæ ardua(dixi)
Aſtra petũt animæ,& ſummo potiũtur Olympo?
Cur ſic in vitium pronæ labuntur,& ipſam

Vir

Virtutem fugiunt miſeræ, luciq; tenebras
Præponũt? cur fœda magis quàm pura ſequũtur?
Vnde illis tantus furor, & tam cæca voluntas?
Tunc ita reſpondit nobis Areteius heros:
Et cupio, & fas eſt tibi me recludere multa,
Iudice te, pulchra, & ſcitu digniſſima, quando
Non te huc adueniſſe reor ſine numine diuûm,
Et diui hæc te ſcire volunt, ad limina quorum
Nemo venire poteſt viuus niſi vectus ab illis.
Ergo audi, & quæcũq; loquar fac mẽte reponas.
Sed prius hinc operæ pretium eſt ſecedere paulum.
Iuimus, atque alta in ſpecula conſedimus ambo,
Vnde maris terraq; orbem ſpectare licebat.
Tunc has diuino deprompſit pectore voces:
Eſſe malæ per ſe nequeunt, nec ſponte ſuapte
In vitium tẽdunt animæ, quarum æthere ab alto
Eſt genus, & quarum diuino è ſemine origo eſt:
Nec praua eſſe poteſt per ſe natura animarum,
Quas Deus ipſe creat, quo nil auctore mali fit:
Sed ſunt quædam aliæ cauſæ, quæ in tartara cæca
Detrudunt miſeras, & multo crimine fœdant:
In primis verò corpus: nam carceris inſtar
Eſt animæ, quam dum membrorũ nexibus arctè
Implicat, ætheræ mentis ſuffocat acumen,
Haud ſecus ac intus poſitam vas fictile flammã,
Et nebulæ nitidum obducunt Hyperionis orbem.
Tunc anima ipſa ſubit cunctarum obliuia rerum,
Tunc bibit infernam lethen, raſaq; tabellæ

Efficitur ſimilis,quam dextra nulla notauit.
Ergo ita captiuã,& moribũdo in carcere clauſã,
Mille quidẽ illudunt peſtes,mille vndiq; monſtra
Oppugnant,quaq; arte valent euertere tentant.
Qualis viminea dum fortè quieſcit acanthis
In cauea,mulcens vario ſua fata canore:
Ad quam prorepit ſummiſſo corpore fallax
Aelurus,miſeramq; infeſtans vndique terret
Venator murum ælurus, volucrumq; peremptor.
Illa autem metuens rabiem prædonis,in omnes
Obuolitat partes,ac ſe fugitando tuetur.
Interea alter adeſt hoſtis, ſimiliq; furore
Attonitam infeſtat,donec per latius æquo
Vnguibus immiſſis prenſam extrahit interuallũ,
Et ſolito extractã mãdens cum murmure glutit.
Talis diuerſo hinc illinc vrgetur ab hoſte
Infelix anima,& fugiens hæc retia,in illa
Incedit,humano dum corpore clauſa tenetur.
Neſcit enim quid agat,quò ſe retrahátve feratve
Et decepta boni ſpecie velut ebria nutat.
Vnde niſi auxilio monitoris,& arte docentis
Paulatim in lucem è tenebris ducatur opacis,
Deteriora petit ſemper,meliora refutans.
Prima igitur labes animæ,& contagio prima,
Præcipuúmque malum,quod culpa corporis illi
Euenit,eſt veri atque boni ignorantia,de qua
Iudicium falſum exoritur:quæ maxima peſtis
Humano eſt generi, de qua duo monſtra creãtur,
Stult

Stultitia atq; ſcelus: ſed ab his mala cūcta duobꝰ
Proueniunt, quæcūq; homines patiūtur agúntve.
Quippe oēs peccāt, vel quòd bona falſa ſequūtur,
Stultitia monſtrante viam: vel quòd ſcelus illis
Immittit ſtimulos, quibus in facta impia agūtur.
Propterea rectè aut ſtultus dici, aut ſceleratus
Ille poteſt quiſquis peccat ratione relicta.
Verùm in parte animæ quæ concupit, ipſa recedit
Stultitia, atque illic habitans tentoria fixit:
In parte autē alia quæ iraſcitur, eſt ſcelus, armis
Terribile atque dolis, & lethiferis aconitis.
Hi duo ſūt reges magni, & magna agmina ducūt
A tergo, humanumq; genus populatur vtérque.
Ambo etenim veri expertes, falſóque creati
Iudicio (vt dictum eſt) animas in carne ſepultas,
Naturæque ſuæ immemores, ac lucis egentes,
In tria ſtagna erebi & mortis ducúntq; trahūtq;
Quorum vnum fertur limoſum, illiq; voluptas
Præſidet: aſt aliud ſpinoſum dicitur, in quo
Regnat auaritia & lucrandi effræna cupido:
At reliquo eſt nomen fumoſo, cuius habet ius
Imperiúmque tenet ſitibunda Superbia honoris,
In tribus his ſtagnis animarum maxima toto
Turba perit mundo hæc illis immenſa ruina eſt.
Nam quæcunque vndis merguntur talibus, illas
Perdit amor carnis, fugitiuorúmque bonorum:
Nec ſe vltra agnoſcunt, cælique obliuia potant,
Vſque adeò vt vitam præterquam corporis, vllam

Eſſe

Eſſe negent, ſeſeq́; aboleri in funere credant.
O viles craſſasq́; animas, & ab æthere prorſus
Auerſas, nil egregium & ſublime putantes,
Sed pecudum more in terras tantùm aſpicientes?
Sunt & cauſæ aliæ propter quas efficiuntur
Prauæ animæ, vnde malis multis iure afficiũtur.
Namque vbi denſantur nubes, pluuiæq́; creãtur,
Et venti horriſono concurſu fulgura gignunt,
Illic prauorum ſedes eſt dæmoniorum,
Quorum opera fiunt peſtes, inſanaq́; bella,
Et tempeſtates, terra pelagoq́; furentes.
Horum aſtu, ſuaſu, hortatu, impulſuq́; doloq́;,
Turba ignara hominũ ruit in turpiſſima quæque
Flagitia: hinc recti, hinc obliuiſcuntur honeſti.
Sed quoniam tentatores & dæmones iſtos
Peruerſos, paucis conceſſum eſt poſſe videre,
Pauci ideò credunt vſquam reperirier illos:
Imò aliud nihil eſſe putant quàm nomen inane
Plerique, ac veluti ægrotorum inſomnia rident.
Tu tamen hunc abs te errorem propelle, meisq́;
Crede, fidémq; adhibe (nã ſunt veriſſima) dictis.
Vtq́; ſcias melius nullas me fingere nugas,
Iam iam oculis faxo proprijs tute omnia cernes.
Sed prius hic tentare opus eſt Thaumãtida votis,
Quæ mandata ſolet Iunonis ferre per auras,
Diſſipet vt vento nubes, cælúmque ſerenet,
Impediat ne te ſpectantem turbidus aër.
Ergo Irin ſupplex tali ſum voce precatus,

Iri decus cæli, vario ſpectanda colore,
Quæ nube ingentem roranti porrigis arcum,
Aduerſóque ſinu radiantis lumina Phœbi
Excipis, abſorptáſq; ad nubila conuehis vndas:
Iri hominum ſtupor, & Iunonis nuntia magnæ,
Thaumantis verè proles miranda vetuſti,
Redde precor nobis pulſa caligine clarum (de
Aethera, & Aeolio imbriferos pulcherrima clau-
Carcere diua Notos, próque his permitte ſerenos
Stellantis cæli Boream percurrere campos.
Continuò his dictis ſeptem de parte trionis
Emicuit Boreas, & ſiccis flatibus omnem
Aëra purgauit latè, purumq; reliquit.
Poſt hæc neſcio quo irrorans mea lumina ſucco
Dux meus, aſpice, ait, iam mundi arcana videbis.
Pandite nunc veſtros fontes, veſtra antra ſorores,
Quæ iuga lauriferi Parnaſſi excelſa tenetis,
Et mihi (namque opus eſt) date centũ in carmina
Vt poſſim aëreos reges populóſq; referre, (linguas,
Ludificatores hominum, ſcelerúmq; magiſtros
Qui aſſiduè vexant mortalia cuncta, ſuiſque
Artibus humanas tradunt in tartara mentes.
Hic vbi puniceo coniux Tithonia curru
Oceano emergit primùm, primúmque niteſcit,
Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
Ingentem vidi regem, ingentique ſedentem
In ſolio, crines flammanti ſtemmate cinctum,
Pectus & os illi turgens, oculíq; micantes,

Alta

Alta ſupercilia, erectus, ſimilisq; minanti
Vultus erat, latæ nares, duo cornua lata,
Ipſe niger totus: quando nigra corpora prauis
Dæmonibus natura dedit, turpéſque figuras.
Dẽs tamẽ albus erat, ſannæ albæ vtrinq; patẽtes,
Alæ humeris magnæ, quales veſpertilionum,
Membranis contextæ amplis, pes amplus vterq;,
Sed qualem fluuialis anas, qualemve ſonorus
Anſer habere ſolet: referebat cauda leonem.
Nudus erat, longis ſed opertus corpora villis.
Multa illi adſtabat turba, innumerusq; ſatelles.
Circum aderãt longè lateq;, quot agmina Xerxẽ
Non habuiſſe puto, peteret quũ Marte Pelaſgos,
Infelix, vix inde fuga rediturus inermi.
Quiſque ſuis vncum manibus, follémque tenebat:
Folle quidem vt capita inflarent, ventoq; replerẽt
Illorum quibus aut magnas fortuna dediſſet
Diuitias, vel quos doctrina, robore, forma,
Nobilitate, alijs multis præſtare viderent:
Vnco autem, vt quos impleſſent petulãtibus auris
Iam ſatis atque ſuper, fumoſa in ſtagna tumentes
Pertraherent, prædam ranis colubrisq; futuros,
Atque alijs habitant illo quæ gurgite monſtris.
Regi huic (quem dixi) nomẽ fuit, eſtq; Typhurgo.
Sic etenim aiebat declarans cuncta meus dux.)
Poſt hæc occiduas qua titan vergit in vndas,
Et prono curru extremis impendet Iberis,
Sollicitam direxi aciem, ſimilémque priori

Proſ

Proſpexi regem ſublimi in ſede locatum,
Apleſto cui nomen erat: populoſq́; regebat
Spirituum innumeros, ſolis quoſcunque cadentis
Fert regio, atque plagis quicunq́; morātur in illis
Dipſada quiſq́; manu dæmon geſtabat & vncum.
Tūc Iouis atq; Aretes natus, viden', inq̄t, at ipſos
Quiſq́; ſuum irritent angues, digitiſq́; laceſſant?
Vt morſu grauiore petant, grauiore veneno
Inficiant terrenorum hominum vilißima corda?
Nam qui peſtiferi læduntur vulnere dentis,
Amittunt mentem miſeri, & cæleſtia prorſus
Deſpiciunt, tantaq́; ſiti vexantur vt vnquam
Expleri nequeant, fruſtraq́; bibendo laborent,
Dumq́; ita nequicquā ſemper ſitiuntq́; bibuntq́;
Immemores mortis, ſortis, cæliq́;, ſuiq́;,
Ecce adſunt diris armati dæmones vncis,
Abripiuntq́; illos, & adhuc ſitientia figunt
Guttura, ſpinoſi ſtagni mergenda ſub vndas.
Illic innumeris pœnis plectuntur, & illic
Plurima mōſtra latēt, præſertim plurima hirudo.
Morſibus aſſiduis quorum noctéſque diéſque
Intolerabiliter cruciati, deniq́; reddunt
Quem viuendo alijs olim extraxere cruorem.
Nec tales minuunt longiſſima ſæcula pœnas.
Ergò hic rex facit, & punit quos fecit auaros.
His dictis conuerti oculos ad frigida mundi
Sidera, quà geminam noſter polus aſpicit arcton,
Et ſua ſemper agit circum ſarraca Bootes.

Illic

Illic regem alium video, innumeraſq́ʒ malorum
Spirituum turbas, Aquilonia regna colentes,
Geſtãteſq́ʒ hamos manibus. tunc dux meus inquit,
Rex hic qui gelidis Boreæ dominatur in oris
Luxuriæ atq; gulæ eſt princeps, idéq́ʒ Philocreus.
Nomen habet, nõ fraude alijs neq́ʒ viribus impar:
O quantum noxæ cæcis mortalibus affert!
Namq́ʒ hamis quos ipſe vides, dulcem inſerit eſcã,
Infectam tamen occulto, Stygioq́ʒ veneno,
Hiſq́ʒ capi iubet inſulſos ſtagniq́ʒ lutoſi
In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi.
Qui mox mutati in brutorum corpora, fiunt
Porci, aſini, tauri, vulpes, vrſiq́ʒ, lupiq́ʒ,
Atq; alia, humanæ quæ ſunt expertia mentis.
Nec ſatis hoc, veſpis, crabronibus, & ſcarabeis
Torquentur miſeri aſſiduè, quæ plurima in illis
Obuolitant ripis animalia, ibiq́ʒ morantur.
Talibus oblectant placantq́ʒ Philocrea pœnis,
Gaudia qui carnis, ſpreta virtute, ſequuntur.
Hæc ait. aſt ego, quà vertex decliuior Auſtrum,
Nubiferumq́ʒ Notum gignit, genitumq́ʒ per oras
Anguiferæ Libyes, ſpatia in contraria mittit,
Proſpiciens viſu intento, quanta agmina cerno,
Et quantos paſſim conuentus dæmoniorum,
Hinc atque hinc nigris alis per inane volantum.
Rex erat in medio magnus, magnaq́ʒ corona
Inſignis, qui torua acie, vultuq́ʒ maligno
Vibrabat ſtridens linguam patulo ore triſulcam,

Vipe

Vipereum in morem, & virus ſaniemq; vomebat:
Qualem murena coluber ſtimulatus amore,
Gaudia coniugij metuens temerare veneno,
Effundit ſumno in ſcopulo, effuſamq; reponit
Cautibus in rigidis, mox ſaltu præcipitem ſe
Deijcit in medias ſinuoſi fluminis vndas,
Sibilaq; ingeminans charam veſtigat amicam:
Illa ſono audito, confeſtim occurrit amanti,
Multiplicíq; ambo coniungunt corpora nexu.
Aſt vbi iã Veneris tandem eſt expleta voluptas,
Emergit lætus coluber, peſtemq; relictam
In ſcopulo repetit prudens, ſuaq; arma requirit:
Quæ ſi amota videt, vel proculcata, dolore
Afficitur tanto, vt mœrens, vitamq; peroſus,
Terq; quaterq; caput ſaxis illidat acutis,
Donec morte animã & curas ſimul exuat omnes.
Iſte igitur rex talis erat, talesq; videdam
Eſſe ſuos populos: plerumq; eſt regis imago
Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
Dextra erat ipſorum fallaci armata dolone,
Liuidaq; ora, atri dentes, ſpumoſaq; labra:
Regẽ hũc inuidiæ eſſe patrẽ dominũq; Timalphes
Aiebat referens, ipſumq; Miaſtora dici,
Quo inſtigante ſui mortalia corda miniſtri
Tartareis implent ſpumis: tunc improba peſtis
Diffundens ſeſe, totos contaminat artus:
Præſertimq; oculos angit, ne proſpera ferre
Alterius poſſint, intabeſcantq; videndo.

Poſtremò infixis per terga dolonibus, ægras
Extrudunt animas, triplici quas gutture mãdit
Cerberus, & manſas aconita in triſtia vertit:
Corpora ſcorpiones fiunt, & acumine caudæ,
Quamuis blanda illis videantur brachia, lædunt.
Sed tu iam medias contemplare aëris oras,
Sarcotheúmque vide, qui rex eſt primus, & idem
Peſſimus. hunc alij reges metuúntque colúntque:
Huic ſeruit quicquid tenet orbis dæmoniorum,
A quo ceu quodam centro genus omne malorum
Emicat, vt radij ſolis de corpore manant.
Aſpexi hunc igitur, ſæuum horribiléque, ſuperbo
Extantem ſolio, ſceleratáque ſceptra tenentem.
Sanguineæ criſtæ huic ſurgunt, & cornua ſeptem
Erecta, & totidem ingentes referentia turres.
Auribus atque oculis lucent, & naribus ignes,
Oráque fumoſas euoluunt grandia flammas.
Heu quot habet ſecum comites, quãtásq; phalãges
Inſtructas telis & bombiferis tormentis.
Iſte tyrannus agit, tanquam perfringere cælum
Vellet, & ætherea ſuperos depellere ab aula.
Tunc mihi ductor ait, Fuit hic pulcherrimus olim,
Supremóque Ioui chariſſimus: at mala mentis
Conditio, & lætis cognata ſuperbia rebus,
Attulit exitium miſero. par namque volebat
Eſſe Deo, cupiens æqualem ſedis honorem.
Proinde relegari meruit: iuſſuſque Michaël
Conſtituit certos illi inter nubila fines.
Sæpe

Sæpe tamen priſcæ laudis, veterumq́; bonorum
Non oblitus adhuc, & ſpe deluſus inani,
Bella mouet ſuperis, cælumq́; irrumpere tentat:
Hinc fragor, hinc tonitrus, metuādaq́; fulmina fi-
Horrificiq́; ignes nigranti nube coruſcant: (unt,
Terrentur pecudes, humanaq́; corda tremiſcunt.
Sed furit incaſſum, & vexat labor irritus illum,
Nec potis eſt vltra æthereos intrare penates:
Quiq́; prius lucis lator, diciq́; ſolebat
Lucifer, eſt nunc noctis amans gaudetq́; vagari
Per noctem, lemures ſecum & phātaſmata ducēs:
Perq́; diem interdum, quoties committere quærit
Armatus nebulonum acies, & ſternere cæſis
Corporibus campos: vel quum crudelia nautis
Fata parat, miſeriſq́; vndis operire carinas:
Aut quū grāde aliud tētat ſcelus. ille etenim tūc
In lucem prodit, ſed clàm: mittitq́; latenter
Ad loca certa ſuos famulos, qui corda malorum
Inſtigant hominum, furijsq́; audacibus implent:
Et taciti inſpirant mentem, non voce loquuntur.
Aſt ego, Quæſo (inquā) mi dux, iā dæmones iſtos
Mittamus, resq́; humanas tandem aſpiciamus.
Namq́; hac de ſpecula facile eſt terramq́; fretūq́;
Cernere: non leuiter nos hæc ſpectacla iuuabunt.
Cœpimus ergo ambo mortalia contemplari.
Mirabar primùm vario diſtincta colore
Corpora: nam mediæ gens eſt quæ proxima Zonæ
Nigra erat, & craſſis labris, criſpuſq́; capillis,

Et nuda, aut ſimæ corio male tecta capellæ.
Quæ verò gelidis Boreæ reperitur in oris,
Vincebat candore niues, & frigora longis
Veſtibus, ac multo vix defendebat amictu.
Hanc illamq́; inter gentem quicunque morantur
Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
Sed magis atq; minus: quanta eſt diſtantia ſolis.
Talia dum ſtultè admiror: quid friuola curas?
Quid vanos ſpectas humana in carne colores?
Dux meus inquit: erit melius perpendere mores,
Atq; animorũ habitus varios, operumq́; figuras:
Ex quibus agnoſces, meq́; oſtendente videbis,
Quæ ſit vita hominũ, & quãtũ chaos erret in illa.
Principiò tibi finge manum, quæ pollice cælum
Aſpiciat, paſſis digitis: & pollice in ipſo
Pone hominũ genus illorũ quibus optima mẽs eſt:
Qui res humanas ſpernunt, diuinaq́; tantûm
Mirantur, quibus in primis ſapientia cordi eſt,
Qui contemplari naturam atq; æthera gaudent,
Innocui, mites, iuſtumq́; piumq́; colentes,
Quos neque diuitiæ capiunt, neque turpia carnis
Gaudia, nec tumidi ſplendor titillat honoris:
Cæleſtes homines, humano in corpore diui,
Rari adeò: perfecta etenim ſunt omnia rara.
O vtinam talem te Iuppiter eſſe iuberet!
Proximus huic digito eſt index, vbi ponere opor-(tet
Prudẽtes homines; genus hoc eſt quippe ſecundũ,
Eſtq́; bonum, tamen in terras decliue, regendis

Vrbi-

Vrbibus ac populis aptum, rebuſq́; gerendis,
Iuſtitiam colit atq; fidem, moreſq́; pudicos:
Non tamen exutum eſt terreno prorſus amore.
Cui ſiquando Deus rerum permittit habenas,
Imperijq́; decus, tunc aurea ſæcula fiunt,
Tunc floret virtus, terraſq́; Aſtræa reuiſit,
Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
Poſt ſequitur medius digitus, qui infamis habetur
In qua ſede aliud genus eſt tibi conſtituendum,
Illorum quibus eſt magna ſolertia mentis:
Ingenijq́; vigor, necnon vis magna loquendi:
Sed praui ſunt, iniuſti, vitijſq́; referti,
In terras curui, nunquam æthera ſuſpicientes,
Aſtuti in primis, falſoq́; in pectore vulpem
Geſtantes, turbamq́; ignaram decipientes.
Quũq́; odio virtutẽ habeãt, quũ numina temnãt,
Se ſimulant iuſtos tamen ac virtutis amantes,
Proq́; albis nigra, & pro nigris alba loquuntur:
Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore,
Nec niſi præſentem vitam ſperántve timéntve,
Hi ſunt qui ſemper prudentibus aduerſantur,
Armatique dolis, confidentésque fauori,
(Quem ſibi ſeruitio turpi vel munere blando
Conciliare ſolent) ſanctis conatibus obſtant
Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt:
Quæ ſi non proſunt artes, tunc res agitur vi,
Vtuntur ferro, flammis, atróque veneno:
Lædere ſi nequeunt furtim, graſſantur apertè.

Ergo his militibus, ſeſe ac ſua regna tuetur
Ipſe malus dæmon, tali ſe robore fulſit,
Tali præſidio terram ſibi ſubijcit omnem.
Nam longè plures ſunt, & longè aſperiores
Aſtuti quàm prudentes, ideóq; reportant
Palmam plerũq́;, & victa probitate triumphãt.
Qui quũ ſceptra tenent, & præſunt vrbibus, ætas
Ferrea regreditur, mauortia bella reſurgunt:
Iuſtitiam & leges vincit furor, omnia demum
Bacchãtur vitia impunè, & iacet obruta virtus.
Hoc hominum genere eſt nullum ſceleratius inter
Mortales, nec cælicolis odioſius vllum eſt.
Proxima ſtultorum eſt ſedes, quartóq; locari
In digito debet. ſtultorum maxima turba eſt.
Quis neſcit? gaudet ſtultis natura creandis,
Vt maluis atq; vrticis & vilibus herbis.
Hi ſunt obtuſo ingenio, craſſóq; cerebro,
Et nihili pendunt animi bona, ſoláq; ventris
Et veneris, pecudum ritu, oblectamina quærunt.
Quos bipedes aſinos ipſi mille artibus atque
Inſidijs capiunt aſtuti, plurima eiſdem
Perſuadere ſolent iniuſta & falſa, ſuóq;
Eloquio quocunq́; volunt ducuntq; trahuntq;
Credula quandoquidẽ eſt ſtultorum, ceu puerorũ
Turba, ſed in vitium magis: hæret opinio ſemper
Illis deterior quibus eſt quoque deterior mens.
Hinc eſt quòd ſtulti aſtutorum quàm prudentum
Promptius auſcultant dictis, & credere malunt:

Quippe

Quippe ferunt praua aſtuti, & plerunq; doloſa
Conſilia, & vitium pulchro ſub cortice velant.
Sed licet in multis aſtuti ludificentur
Hos quos dixi aſinos, tamen vna ſuperſtitionis
Eſt faciliſq; via, & cunctis iam cognita ſeclis,
Qua aſtuti in primis vtuntur. namq; deorum
Addicunt ſeſe templis, ac ſacra miniſtrant:
Tunc implent vrgentq; metu inſulſiſſima corda
Stultorum, terrentq; minis, niſi numina placent
Muneribus, redimantq; datis ſua crimina nũmis:
Quos ipſi mox accipiunt, quibus & ſua ſæpe
Scorta ſacerdotes caſti, mulaſq; ſaginant.
Nempe ſacerdotum qualis ſit vita, modusq;
Fallendi ſtultos, quis non videt? attamen ipſis
Hæc impunè licent: tanta eſt clementia regum,
Duntaxat ludo, ventri, Veneriq; vacantem.
Hæc quoq; dij faciles tolerant, paruiq; videntur
Pendere, qua ſua ſacra manu, quo pectore fiant:
Quo probro in terris, quóve afficiantur honore.
Sed redeo ad ſtultos, quos quando extollit, & alto
Collocat in ſolio, cupiens Fortuna iocari:
O quot ſtultitijs tunc omnia plena videbis!
Quas memorare nimis lõgũ foret. improbitas tũc
Exultat, virtusq; mouet contempta cachinnum.
Tum choreis lautisque epulis, varijsq; vacatur
Ludis atque iocis, tum ſcurrarum ac meretricum
Agmina cernuntur paſſim, tunc ſola voluptas
Turpis & inſipiens, tota dominatur in vrbe.

Qualis enim rex eſt, talis quoque ſubditus illi
Eſſe ſolet populus, ſtudiiſque tenetur eiſdem.
Non eſt ſola tamen ſtultis cognata voluptas:
Ira frequens etiam quatit illos, pronus in iram
Stultorũ eſt animus, facilè excandeſcit, & audet
Omne ſcelus, quoties concepta bile tumeſcit:
Tunc ferri ſceleratus amor, rixæque cruentæ
Surgunt, & gelidæ dant plurima corpora morti.
Ergo ferũ genus hoc hominũ eſt, valdéq; cauẽdũ.
Vltimus eſt digitus minimus, quo ſæpius aures
Scalpuntur, diciq; ideo ſolet auricularis:
Hic locus eſt inſanorum qui mente videntur
Exuti, quibus eſt vſus rationis ademptus.
Quorum ſi nunquam ceſſet furor, expedit illos
Oppetere, & tãtũ moriẽdo relinquere morbum.
Ergo hominũ duo ſunt genera, & nõ plura bono-
Cætera (nã mala ſunt) vitato ſedulus: aut ſi (rum.
Non vitare potes ſaltem irritare caueto:
Nam furit atque ferit ſæuiſſima bellua vulgus.
Poſtquam ſic fata eſt proles Areteïa nunquid
A vitijs (inquam) poſſunt ad honeſta vocari
Officia, aſtuti & ſtulti? an via nulla medendi eſt
Criminibus? vel ſi qua via eſt, ediſſere quæ ſit.
Tali autem mihi tunc reſpondit voce Timalphes:
Natura vt multos humano in corpore morbos
Ingenuit, ſic multa animo mala contulit ægro,
Atque ſuos parti vtriq; eſt lagita labores.
Aſpice quãto hominũ genus amplectatur amore,

Oppor

Opportuna tamen medicamina multa creauit:
Quod niſi feciſſet, nimis iracunda fuiſſet.
Ergo eadem nocuit, quæ profuit, vtq; nocendo
Ingenioſa fuit, fuit ingenioſa medendo:
Vt dubites, matérne an ſit dicenda nouerca.
Sed nũc mittamus morbos, & pharmaca, quæ sũt
Corporis, iſta patent iam multis edita libris.
Deq; animo (vt melius quæ me paulò ante rogaſti
Percipias,) quantum res poſtulat ipſa, loquamur.
Principiò vt iuſſu naturæ ruſtica tellus,
Vrticas tribulosq; & vilia gramina gignit,
Ni cultura frequens adſit, multòque labore
Ingratas raſtris ac vomere diſſipet herbas:
Nec ſatis hoc; opus eſt etiam bona ſemina ibidem
Spargere, & aſſidua ſparſis inſiſtere cura:
Sic animus dum corporeo ſtat carcere vinctus,
Horreſcit denſis vitiorum ſentibus, & fit
Penè ferus, niſi prudenti cultore iuuetur,
Qui vitia expungat, virtutesq; inſerat aptè.
Sed quæ ſit cultura animi fortaſſe requiris.
Eſt ſophia, eſt inquã ſophia: hanc intellige, mores
Quæ docet, atq; probos homines facit, & viuẽdi
Rectè monſtrat iter mortalibus, vt pietatem
Iuſtitiamq; colant ſuadens, & crimina vitent.
Sola hæc nimirum ſophia & ſapientia vera eſt,
Non ea cui paſſim medici vafriq; cuculli
Temporibus noſtris incumbunt nocte diéque,
Quærentes rerum abſtruſas euoluere cauſas,

Naturæq́; intus latitantis pandere clauſtra,
Materiam primam, vacuũq́;, ac mille Chimæras
Inflatis buccis ructantes, vt videantur
Docti, & rugoſas diſtendant ære crumenas.
O bellam ſophiam, cuius ſtudioſa iuuentus
Aut inhiat lucro, aut ſterili ambitione tumeſcit!
Sed nil candidior, ſed nil moratior exit.
Non hæc eſt cultrix animi, & ſapientia dici
Iure nequit: potiusq́; vocanda ſcientia, ſi nõ
Ambiguos veri calles decepta relinquit.
Ergo hãc qui didicit, ſcit, non ſapit: atque ſcientis
Nomen habere poteſt forſan, ſed non ſapientis.
Hæc duo ſunt etenim ſpatijs disiuncta reductis,
Suntq́; operum diuerſorum. ſapientia fructum
Producit vitæ, fert ipſa ſcientia florem.
Prodeſt illa, ſed hæc ornat: conſiderat illa
Quæ ſũt intra hominẽ, hæc circa exteriora vaga-
Illa piũ ac iuſtũ, hæc doctũ facit atq; diſertũ. (tur
Proinde animi cultrix ſola eſt ſapientia, mores
Quæ docet, vt dixi. hæc etenĩ vitia omnia vellit,
Virtutesq́; ſerit, quas cæleſti irrigat imbre.
O humani generis lux, ô via vera ſalutis,
Præſidium, portus, ſolamen, regula vitæ,
O pax & medicina animi, ô venerabile aſylum,
Suauior ac potior ſapientia nectare! quis te,
Quis te nũc amat aut ſequitur? tibi quis locus, aut
Eſt honor in terris? quondã regnare ſolebas (quis
In templis, in porticibusq́;, & gymnaſijs, &

Conci

Conſilijs,regumq; aulis:nunc cognita nulli es,
Sed pro te regnant nugæ,& mera ſomnia vatum.
Quid nunc in ludis pueri, imprudensq; iuuentus
Diſcit? fabellas turpes,vel prorſus inanes.
Ecce ſedens altè præceptor,codice aperto
Excreat:& poſtquam circumſpectauit hiantes.
Arrectasq; aures tironum,voce ſonanti
Aut tragicas laruas,aut comica ſcorta referre,
Incipit,aut veterum inſanos effutit amores:
Aut quod mõſtroſũ & ſæuũ & plorabile narrat.
O caput elleboro dignum! ſic pectora pura
Imbuis? & rerum ignaros hac fruge ſaginas?
Hoc ſale conditur tenera ac petulantior ætas?
Non pudet his nugis abſumere turpiter æuum?
Hinc tot vbiq; vides prauos, tot vbique ſceleſtos:
Hinc & tanta ſeges vitiorum creſcit vbique,
Quando nulla animis cultura adhibetur honeſta.
O corruptores,non cultores puerorum!
Diſcite vos prius,inde alijs oſtendite rectam
Viuendi formam,& ſanctos inducite mores,
Ne pecudum ritu vitam ducatis inertem.
Tu verò Stellate audi:te namq; docebo.
Et paucis,qua animus tibi ſit ratione colendus:
In primis vnum eſſe Deum meditare frequenter,
Immẽſũ,æternũ,ſummũ,optimũ, & omnipotẽtẽ,
Qui cælum,& toto fulgentia ſidera cælo.
Cæteraq; aut oculis apta,aut non apta videri,
Ex nihilo,nutu ſolo,ſine tempore fecit,

Factáque

Factáque perpetuo ſtudio ſeruátque regitque.
Hunc venerare, time, cole, lauda, & ſæpe precare,
Nocte diéq;, oritur quū ſol, quúmque occidit, &
Aequali ſpatio meta diſiunctus vtráque eſt. (quū
Nam prima eſt virtus, prima eſt ſapientia, regem
Cælicolûm patrēque hominū cognoſcere, amare,
Sinceróque animo laudare, timere, precari.
Hoc ſine virtutes alias nihil eſſe putato:
Hoc verò ſolum penè eſt ſatis. ergo teneto
Corde ac mente Deum ſæpe, & ſæpe ore vocato:
Hac pietate poteſt tibi nil contingere maius.
Hæc ad virtutes alias eſt ianua, quippe
Diuino nequeunt prorſus ſine numine haberi
Virtutes aliæ, & nequeunt vitia ipſa caueri.
Præterea ciues cæli, angelicáſque cohortes,
Et ſummi regis famulos, ſanctóſque miniſtros.
Diuinæ maieſtatis iuſſa efficientes,
Adſtantéſque illi feliciter omne per æuum
Aetheris in campis puri ſempérque ſereni,
Sæpe pijs precibus ſuppléxque orare memento,
Vt tibi praſtò adſint, & ſæua pericula pellant,
Dignentúrque Deo te commendare. profectò
Poſſunt, atque ſolent multum prodeſſe roganti
Angelicæ mentes, humanáque vota ſecundant.
Nec ſis tu è numero illorū (caue quæſo) putāt qui
Nil melius naturā homine, ac nil dignius vſquā
Finxiſſe. inſani: quum tot terráque marique
Viuere conſpiciant animalia: in æthere credunt
Stellas

Stellarumq́; globis nullos habitare colonos,
Et deſerta poli cenſent ſpatia ampla beati.
O curuas animas, ô pectora plena tenebris!
Percipere humani ſenſus non omnia poſſunt:
Plurima ſunt quæ oculos fallūt, ſed mēte vidētur,
Vnde acies mentis potius ratioq́; ſequenda eſt,
Quæ docet eſſe deos, cælumq́; habitarier: ergo
Aut ſtellæ dij ſunt, aut lucida templa deorum:
His fundamentis iactis, amplectere deinde
Iuſtitiam, & per te nulli vnquam iniuria fiat,
Sed verbis aliiſve modis fuge lædere quenquam:
Quodq́; tibi nolles alijs feciſſe caueto:
Quodq́; tibi velles, alijs præſtare ſtudeto.
Hæc eſt naturæ lex optima: quam niſi ad vnguem
Seruabis, non ipſe Deo (mihi crede) placebis,
Poſtq́; obitum infelix non aurea ſidera adibis.
Alterius famam vel honorem tangere, vel rem
Inuidia, aut ira, aut ſuadente cupidine, noli:
Immo iuua, quos eſſe bonos intelligis, omni
Sedulitate: maliſq́; interdum gratificare,
Quò tibi vel nūquam noceant, vel parcius obſint.
Nec te à iuſtitia retrahāt mala munera, amórve,
Aut odiū, namq́; hæc tria ſunt quæ lumina mētis
Præſtringunt, rectoq́; homines à limite trudunt.
Sed memor eſto Dei ſemper, mortiſq́; futuræ.
Poſt hæc illecebras omnes fuge corporis, atq́;
Fræna voluptati duriſſima pone: voluptas
Impoba perniciem ingentem mortalibus affert:

Nil

Nil magis aduerſum eſt virtuti. tendere ſurſum
Nititur aſſiduè cognata ad ſidera virtus:
Contrà inimica polo, ſemper petit ima voluptas,
Et pecudum in morem deſpectat cernua terram,
Suffocans animi vires & corporis: vnde
Ignauos facit, & morbos inducit amaros.
Hæc illa eſt Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui
Dæmonis: hoc laqueo innumeros capit, & prohibe(ne
Poſt mortem patrij redeant ad limina cæli,
Callidus, & ſecum tenebris includit auernis.
Has ergo inſidias, hoc blandum & dulce venenũ
Hoſtis tartarei, quantum potes aufuge cautus:
Ne te pœniteat fruſtra, quum ſerior ætas
Sentiet ingenium, famam, rem, membra periſſe
Exiguo mellis guſtu, & dulcedine inani.
Tunc etenim, vt multi, dices, O tempora pulchra
Quàm malè vos noui! quò fugiſtis? miſerum me,
Si mihi nunc reddat pueriles Iuppiter annos,
Et liceat Samios iterum contingere ramos,
Pergam illuc dextro quò tendit littera cornu:
Sit licet anguſtus limes, perq́ ardua ſurgat.
Eſt melius virtute nihil, quæ permanet omni
Tempore, quæ laudem tribuit, largitur honorem,
Cenſum auget, vitam ſeruat, poſt funera durat.
At me infelicem decepit blanda voluptas,
Quæ iampridẽ abijt, meq́ inter damna reliquit.
Namq́ ego dũ iuuenis meretricia luſtra frequẽto,
Dum vẽtri & ſomno, & ludo ſum deditus amẽs,

Diſcere

Diſcere nil volui, ſtudium librosq́; peroſus,
Contempſiq́; bonas artes: nunc (heu) video me
Indoctum, infamem, ſine nummis, corpore fracto,
Mente hebeti, ſenſu obtuſo: vixi hactenus, vt qui
Dum ſtertit, vigilare tamen ſe credit, & errat.
Talia ab ignauis iactari verba frequenter
Conſuerunt, vbi iam morti vicina ſenectus
Expendit ſero malè ductam examine vitam.
Maxima pars pecore amiſſo præſepia claudit:
Tumq́; ſapit quum calua retrò fortuna receſſit:
Et medicum quærit, quum ſpes eſt nulla ſalutis.
O miſeri, dum tempus adeſt, cognoſcite tempus:
Nam fugit hora leuis, nec ſcit fugitiua reuerti.
Nil lacrymæ & gemitus defuncto corpore proſũt:
Vtilis eſt medicina ſuo quæ tempore venit.
Quare tunc opus eſt quum florere incipit ætas,
Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
Viuendi callem, & ſtudijs incumbere honeſtis:
Tunc eſt vtendum ratione, animusq́; regendus
Conſilio, dum mollis adhuc, ne fortè malorum
Melle voluptatum captus, petat auia præceps.
Qui ſapit, hic ſapiat citò: nam ſapientia ſera
Proxima ſtultitiæ eſt, fertq́; importunum dolorem,
Deplorans fruſtra graue & irreparabile damnũ.
Eſt tibi præterea ſitis improba diuitiarum
Omnino, & ſcelerata auri vitanda cupido:
Nãq́; vbi auaritia eſt, habitãt fermè omnia ibi-
Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinæ, (dem

Fran

Fraudes atq; doli, inſidiæq; & proditiones,
Iurgia, & infandæ cædes. quid ſingula narrem?
Deniq; ſordidius nil eſt, nil peius auaro:
Qui totus terræ immerſus, ceu talpa, cupit nil,
Nil amat agnoſcitve aliud, quàm munera terræ,
Propter quæ ſolet omne ſcelus patrare, Deumq;
Nullum alium, præter nummum, veſanus adorat.
Nec videt infelix quàm ſit fragiliſq; breuiſq;
Vita hominũ, & quã mors cõtracto ſẽper ab arcu
Excutiat gelidas humana in corda ſagittas,
Nec iuueni parcat, nec docto, nec locupleti,
Sed quodcunq; caput nullo diſcrimine pulſet:
Sæpe etiam propius tunc ſit quum longius eſſe
Creditur, & ſubito ferat improuiſa tumultus.
At tu diuitias terrenas, & bona cæca
Subiecta imperio ſortis, nec pendere magni,
Nec multum curare velis, nam propria cuiquam
Non ea ſunt quæ pro arbitrio largitur & aufert
Inſtabilis Fortuna ſuo: vel morte recedunt,
Diuerſos dominos permutatura viciſſim.
Sunt alia inquirenda tibi bona, ſunt potiores
Diuitiæ cupiendæ, omni quæ tempore durant:
In quas nec morti, nec ſorti eſt vlla poteſtas.
Has cumulare tibi ſtudeas nocteſq; dieſq;:
Nam verè tunc diues eris, vereq; beatus.
Cætera, quæ vulgus demens miratur & optat,
Si tibi ſint, nummi, fundus, domus & pecus, illis
Vtere, (quis prohibet?) iuſtè tamen atq; modeſtè:
Quumq;

Quũq; potes, miſerere inopũ, & ne deſpice egenos.
Hoc pacto acquires laudem, æternamq; ſalutem,
Et pro terrenis cæleſtia munera habebis.
Non homo, ſed lupus eſt, quẽ non clemẽtia tangit,
Qui non alterius miſeranda ſorte mouetur,
Qui negat auxilium ſocio præſtare roganti.
At ſi pauper eris, patienter ſuſtine, & æquo
Pectore pauperiem tolera: magis ille ſiniſtris
Caſibus afficitur, plus curarum atq; laborum
Perpetitur, qui plura tenet, cui plura dedit ſors:
Deprimiturq; adeò rerum grauitate ſuarum,
Vt contemplari nunquam cæleſtia poſſit.
Eſſe leuem & vacuum terrenæ fæcis oportet
Illum, qui æthereas animo vult tendere ad arces.
Nam quo quiſq; magis terram petit, hoc magis alto
Abſtrahitur cælo, ſuperaq; à luce recedit,
Atq; vbi quiſq; ſuos theſauros poſſidet, illic
Aſſiduè cor habet, ſemper conuoluitur illic.
Eſt igitur multis paupertas vtilis, illos
Exonerans, vt ad aſtra volent leuioribus alis.
Sed tibi non minus eſt vitanda ſuperbia, mater
Rixæ odijq; vrbes ſtudia in contraria ſcindens,
Excidiumq; ferens multis. hac peſte laborans
Olim Roma ruit, ciuili oppreſſa furore.
Hoc fuge tartareum monſtrum, ſi quæris amicus
Eſſe Dei, & tandem cælo poſt fata potiri.
Nemo ſuperbus amat ſuperos, nec amatur ab illis:
Vult humiles Deus ac mites, habitatq; libenter

Manſuetos animos procul ambitione remotos:
Inflatos verò ac ventoſos deprimit idem,
Nec patitur ſecum puro conſiſtere Olympo.
Ergo vtres tumidi, quid veſtra ſuperbia vobis?
Quid tituli illuſtres, præclaráq; nomina proſunt?
Quæ citò mors rapit, & lethæas mergit in vndas?
Laudari à vulgo cupitis, vulgóque placere:
Dicite, iudicij quid habet plebecula veri?
Vos putat eſſe deos: quid tum? quum ſitis aſelli,
Humana exterius tantùm apparente figura?
Fallitis ignaros homines, non fallitis ipſos
Cælicolas: imò his riſum ſtomachúmq; mouetis.
Nam veſtros mores, occultáque crimina nôrunt.
Sed vos, ô cæci, diuos nihil eſſe putatis:
Nec ſupereſſe animas, extincto corpore, veſtras
Creditis, atque ideo præſentis commoda vitæ
Optatis tantùm, deridetísq; futuram.
Quàm multæ pecudes humano in corpore viuūt!
Hinc veſtri erroris cauſa eſt, veſtræq́; ruinæ,
Quòd nil craſſa acie niſi corpora craſſa videtis,
Nec veras res, ſed rerum cognoſcitis vmbras.
Maxima pars fumo gaudet, fumóque repletur.
Stulti, quid fumo eſt leuius? quid inanius? aut qd
Ridiculū magis eſſe poteſt quàm quærere honorē
Immeritum, & cauſas veri contemnere honoris?
Aſpicimus prauos, indoctos, mentis egentes,
Sublimi in ſolio poſitos, dominarier illis
Qui ſe ſunt longè meliores, & quibus ipſi

Debet.

Deberent ſeruire magis. nempe improba ludit
Rebus in humanis Fortuna, & lege ſine vlla
Omnia confundit, plerunq; ad ſidera tollens
Ignauos ſeruos, piſtrino & carcere dignos.
At ſi ſana foret, ſolis ſapientibus orbem,
Vt decet, vt par eſt, commiteret ipſa regendum.
Cuncta etenim rectè fierent, legéſq; vigerent:
Sacraq́; tractarent puri innocuiq́; miniſtri,
Et dij ſe ſinerent mortali luce videri:
Sed perſonatis gaudet temeraria mimis.
Fert tamen iſta Deus ſummus, qui talia poſſet
Corrigere: & cur nos etiam non iſta feramus?
Quid prodeſt verum firma ratione tueri,
Et nihil proficere, atq: odiũ ſibi quærere fruſtra?
Spernitur, ac damnũ patitur ſapientia, cui non
Reſpondent vires, quam nulla potentia fulſit.
Vnde tacere quidem præſtat: tu deſpice laudes
Inſulſas vulgi, & fortunæ munera cæca:
Atq́; Deo ſtudeas omni virtute placere.
Poſt cineres eſt verus honos, eſt gloria vera,
Quæ datur aſtrifero in cælo iuſtiſq́; pijſq́;,
Tunc mites humiléſque ſuo lætantur honore.
Aſt Stygia mæſti lacrymans in valle ſuperbi.
Poſtremò compeſce iram, parit ira furorem,
Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
Rixa: ex hac oritur vulnus: de vulnere lethum.
Ira adeò mentem confundit, vt ebria bile
Feruenti, nequeat dignoſcere quid ſit agendum:

Iudicijq́; expers plerunq́; per auia tendat.
Mox dolor atq́; pudor facta inconſulta ſequūtur.
Ergo caue hāc, animumq́; rege, & te vince, ferēdo
Fortiter: egregia eſt etenim Patientia virtus:
Qua quicunq; caret, careat probitate neceſſe eſt,
Sitq́; ferus, ſemper rixas & iurgia ſemper
Exercens: propria eſt nimirum rixa ferarum,
Pax verò tranquilla decet mortalia corda.
Vir bonus & ſapiens quærit ſuper omnia pacem,
Vultq́; minora pati, metuens grauiora, cauetq́;
Ne paruo ex igni ſcelerata incendia ſurgant.
Qui nil ferre poteſt, hominum commercia vitet,
Et ſolus degat ſiluis aut montibus altis.
Qui verò humanos cœtus vrbéſque frequentat,
Diſcat multa pati, frenisq́; coërceat iram,
Diſſimulans conceptam arcano in pectore bilem:
Nec facilè, atq; leui de cauſa, abrumpere pacis
Vincla velit, quantumq́; poteſt ignoſcat amicis,
Vt poſſit quam alijs veniam dedit, ipſe mereri.
Pauca hæc de cultura animi dicenda putaui,
Sufficiuntq́; ſatis. potuiſſem his addere plura:
Sed cui ſunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:
Aduenientq́; vltro quæcunq; videntur omiſſa:
Nam comprēduntur tacitè, & claudūtur in iſtis.
Attamen interea ſapientum incumbere libris
Eſt operæ pretium, & rerum perquirere cauſas,
Deniq; doctrinis varijs componere mentem:
Quippe animus ſine doctrina eſt ignauus hebesq́;

Hoc

Hoc igitur pacto (vt dictum eſt) floreſcere poſſunt
Virtute ac meritis ſtulti aſtutiq́; colentes
Seſe animumq́; ſuum, & cæleſti ſede potiri.
Talia dum memorat ductor meus, ecce deorum
Nuntius, Atlantisq́; nepos, Ioue miſſus ab ipſo,
Aſtitit, atq; iubet ſupera ad conuexa Timalphen
Ire citum. namq; aiebat dudum eſſe vocatos
Cælicolas omnes Iouis ad tecta aurea ſummi:
Velleq́; de rebus grauibus nonnulla referre
Mōmum, vtrũ quoſdã monachos in colle manẽtes
Extrà vrbem, cuius prope mœnia labitur atq;
Intrat in Adriacas piſcoſus Ariminus vndas,
Diuitijs deceat priuari, & partibus illis
Quas auferre ſolet criſtatis villica gallis:
Quum ſint laſciui nimium, nimiumq́; ſuperbi,
Et ſpernant, omnes, & turpia multa licenter
Committant, ſenis exemplo qui præſidet illis.
Proh pudor, hos tolerare poteſt eccleſia porcos,
Duntaxat ventri, veneri, ſomnoq́; vacantes?
Quo audito confeſtim abiens Areteius heros,
Mercurio me commendat, qui ad tartara iturus,
Plutoni ſecreta patris mandata ferebat.
Hic cõprenſum arctè tenuit me, & nubila vexit
Per media in terras, quo Thuſcus tẽpore Clemens
Intra Felſineos habitans cum Cæſare muros,
Florentinam vrbem longa obſidione premebat.
Ergo Atlantiades, quatiens talaribus auras,
Peruenit tandem ſancti ad prærupta Marini

Saxa,& ſtelliferum ferientes æthera rupes.
Inde,breui lapſu,poſuit me in pinguibus agris
Verruculi mox infernas properauit ad oras.

LIBER X.

CAPRICORNVS.

SALVE *Atlantiades: Stygia de valle rediſti*
Tam cito? dic quæſo, quidnam Plutonis in aula
Nũc agitur? Fit rixa ingens,ingensq́; tumultus.
Cur hoc? Dicã equidem,quanquã feſtino reuerti
Ad ſuperos,tanta eſt Turcarum,Chriſticolumq́;,
Ac Iudæorum turba illic,vt locus illam
Non capiat.vacui nihil eſt,ſunt omnia plena,
Veſtibulum plenum,plena atria,regia plena,
Tẽpla,dom⁹,plateæ,fora,mœnia,deniq; tota vrbs,
Et campi,& colles,& frondiferæ conualles,
Vſque adeò vt ſeſe impellant,trudantq́; viciſſim
Calcibus,& pugnis & morſibus,aſpra gerentes
Prælia: nam ferro nequeũt decernere manes,
Nec fas eſt illis iterum ſuccumbere morti.
Vix potui tranſire,& Ditis limina adire,
Per denſas vmbrarum acies,cuneoſq́; coactos.
Fit via vi:irrumpens aditus,arctiſſima laxo
Agmina,disijciens crebro huius verbere virgæ.
Tandem peruenio ad nigri penetralia Regis.

Quem

Quem video triſti efflantem ſuſpiria vultu.
Poſtquam illi expoſui patris mandata, iubentis
Solui Antichriſtum è cauea, terraſq́; per omnes
Emitti, vt faciens miracula falſa, docenſq́;
Iam ſummam aduenisse diem, mundiq́; ruinam,
Omnia perturbet, pecudes, hominésquẽ, deósque:
Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo:
Quæſo (inquam) Pluton, cur ſic es triſtis? at ille
None tibi indignũ, iniuſtũ, infandumq́; videtur,
Vos adeò latum cælum, immenſumq́; tenere,
Quum ſitis pauci, quúmq; illuc vix hominũ tres,
Vel paulò plures, longo poſt tempore pergant:
Et me tam anguſto in regno & paruo eſſe locatũ:
Quò innumeri veniunt mortales qualibet hora?
Omnes Iudæi, Turcæ omnes, non tamen omnes
Chriſticolæ (fateor), ſed certè portio maior
Huc huc deſcendunt, hæc ad viuaria currunt.
Cur ad noſtra magis mittuntur limina? vel cur
Ille meus frater, qui poſſidet æthera, ſaltem
Presbyteros, fratres, monachos, nõ accipit intra
Septa poli, ſedésque ſuas, & continet illic?
Nõ pudet, hos homines qui in tẽplis tã benè cãtãt
Quaq; die, & ſacris in turribus æra fatigant,
Qui tot thura adolent, tot ſcortorum miſerentur,
Qui ſoluunt alios, ſua crimina ſoluere nolunt,
Qui veſpillonum funguntur munere, & ornant
Templa Deûm ſtatuis, picturis, atq; ſepulchris:
Mittere ad infernas ſedes, & plectere pœnis,

Millia quot non fert ſitiens Apulia muſcas?
Pontifices etiam ſummos nihil ille veretur:
Imò iubet cunctis alijs peiora ſubire
Supplicia:vnde Erebo miſeri clauduntur in imo,
Atq; illic miris cruciatibus afficiuntur.
Quare Cylleni quum ſidera ſumma reuiſes,
Dic fratri,dic(quæſo)meo me cuncta libenter
Facturum quæcunq; iubet:ſed conſulat idem
Regno etiam noſtro,& noſtras non deſpiciat res:
Aut trahat hinc aliquot manes,aut tartara la-
His dictis,Faciam,reſpondi,atq; inde receſſi(xet.
Nũc redeo ad ſuperos,& me properare neceſſe eſt.
I felix,noſtrique memor.tu Muſa memento
Verſiculos dictare mihi:nam charta parata eſt,
Et calamus,nec ſcribenti grata otia deſunt:
Incipe,méque doce,quali ſophus ordine fiat.
Principiò naſci fauſto ſub ſidere oportet,
Illum quicunq; eſt ſapiens felixque futurus:
Diſtat enim multum quali ſub imagine,quali
Sub facie cæli quiſquam naſcatur:vt aiunt,
Qui aſtrorum motus,vires,& nomina norunt,
Et geneſes hominũ obſeruant,& fata recludunt.
O quàm magna,& quàm mirãda potẽtia cæli eſt,
Quo ſine nil pareret tellus,nil gigneret æquor!
Cælum eſt Oceanus,rerum pater:aſtra,ſorores
Sũt nymphæ:omne bonũ in terras delabitur inde.
Eſſe igitur ſapiens & felix nemo poteſt qui
Naſcitur aduerſo cælo,ſtellisque ſiniſtris.

Perm

Permagni refert etiam, quos quiſq; parentes
Accipiat, quo ſit pacto nutritus, & à quo
Inſtructus. nam quos mores puer adbibit, & quas
Artes à teneris didicit, retinebit adultus.
Illa diu durant, animiſq́; tenaciter hærent,
Quæcúnque à primis naſcentes hauſimus annis.
Ergo ſit probus & doctus prudénſque magiſter
Qui puerum inſtituat, cogátq; aſſueſcere honeſtis.
Vtq; peritus eques, nunc huc, nunc torqueat illuc
Indomitum, frænis ſimul & calcaribus vtens.
Nec tantùm verbis moneat, ſed validius ipſum
Exemplis moueat. quid enim benè dicere prodeſt,
Si malefacta aliud monſtrant, verbiſq; repugnãt?
In primis ſtudeat laſciuis atq; ſceleſtis
Arcere à ſocijs: commercia turpia ſanctos
Corrumpunt mores: multi hoc periere veneno.
Vis tu noſſe hominem qualis ſit? perſpice amicos
Illius: aſſociant ſimiles natura, Deúſque:
Cũ paribúſque pares habitant, viuúntq; libẽter.
Valde igitur caueant cum præceptore parentes,
Ne puer aut iuuenis laſciuus & improbus illum,
Quem fore felicem ac ſapientẽ gnauiter optant,
Moribus obſcænis contaminet: (heu facile omnes
Labimur in vitiũ, & facilè ad peiora mouemur!)
Interea puer hic quem fingimus, vt ſapiens ſit,
Græcis incumbat libris, paritérque Latinis:
Et quantum potis eſt, euadat doctus, honeſtos
Perlegat auctores, & ſcripta inhoneſta refutet.

Indoctum rarò eſſe probum contingit, & atras
Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit.
Attamen à ſtudio nimio, nimióq; labore
Abſtineat: ne dum ſapientia quæritur, amens
Fiat, vel morbum incurrat, ſeſeq; trucidet.
Immodica officiunt, nec longo tempore durant.
Interdum genio indulgens, animumq; relaxans,
Et vacet, & ludat: nempe interiecta vigorem
Fert requies, reparant tempeſtiua otia vires.
Sed quanquam dignæ ſcitu pulchræq; bonæq;
Diſciplinæ omnes videantur, ſunt tamen iſtæ
Præcipuæ, & quæ naturam & quæ ſidera pãdit.
Hiſce igitur totis incumbat viribus, haſce
Perdiſcat ſophus hic noſter, iam grandior æuo,
Inq; harum ſtudio grauiores conterat annos,
Et ſimul (vt dictum eſt ſuprà libróque priori)
Culturam exercens animi, iuſtúsq; piúsque
Fiat, & exornet duplici ſua tempora lauro
Quã pulchrũ eſt hominẽ pariter doctũ eſſe probũq;
Et ſcire & ſapere! inſipiens doctrina timenda eſt.
Vt furioſus habens gladium, ſic doctus iniquus.
Verum non ſatis eſt animum curare, boniſq;
Moribus & doctrina æquè componere, quando
Corporis eſt etiam ratio non ſegnis habenda.
Corpus enim malè ſi valeat, parêre nequibit
Præceptis animi magna & præclara iubentis.
Quare danda opera eſt vt victus ſit bonus, vnde
Gignatur ſanguis purus, nam noxius humor

Plerumq; ex prauis epulis per membra creatur.
Ebrietas eſt vitanda, ingluuieſq; ciborum: (brũ
Quippe caput ſtomachũq; grauãt, fumiſq; cere-
Inuoluũt, ſtupor hinc ſequitur, ſomnuſq; diurnus.
Parcus edat, parcuſq; bibat. vir doctꝰ & æquus.
Exercere etiam corpus mediocriter apto
Tempore conducit multum, vireſq; reducit.
Segnities robur frangit, longa otia neruos
Debilitant, ignaua quies effeminat artus.
Præterea calor immodicus, frigusq; cauendũ eſt.
Atq; aër craſſus nimium, regioq; paluſtris:
Præſertim ſole æſtiuo, quum Sirius agros
Diffindit, viridiq; canunt ſub fronde cicadæ:
Deniq; conandum pro viribus vt bene ſanum
Sic corpus, præcepta animi vt bene cũcta faceſſat.
Quod facile haud fieri poterit, ſi dura vetabit
Pauperies: opus eſt numinis vel morte relictis.
Vel ſorte inuentis, vel quauis arte paratis.
Quippe inopem mala multa pati contingit vbiq;.
Nec ſine diuitijs fas cuiquam ducere vitam
Felicẽ. heu quàm ſæpe gemit rerũ indiga virtus:
Quàm contempta iacet ſi ſacra pecunia deſit?
Ille autem diues verè proprieq; vocatur,
Qui valet ingenio, eloquio prudentia, & arte:
Atq; vbicunq; manet, victũ ſibi quærit honeſtũ:
Et quamuis loca multa petat, diuerſaque longè,
Fert ſua quæq; tamen ſecum bona: nec ſibi deſunt
Commoda, quæ poſſint lætam producere vitam:

Nec

Nec metuit fures,nec ſæuorum arma latronum:
Séque iterum veſtit citò,ſiquando expoliatur.
Vera etenim virtus fortunæ cedere neſcit.
Quælibet vrbs,totúſque orbis patria eſſe videtur
Egregio fortiq́; viro,& bene viuit vbiq́;.
At virtute carens,quanuis ampliſſima paſſim
Prædia poſſideat,quanuis exuberet auro,
Non tamē ire poteſt quò vult,terrasq́; per omnes
Currere,diuerſos hominum perpendere mores,
Diuerſos ſpectare locos,& viuere vbique.
Quippe domos,agrosq́; ſuos,& ſcrinia ſecum
Ferre nequit quocúnque meat,ne fortè latronum
Hæc rapiat manus,aut fallax voret omnia pōtus,
Mox mendicus egens aliena cibaria quærat.
Sedibus ergo iiſdem patriáque moratur eadem,
Semper vbi vinum & ſegetes ſua prædia reddūt.
Vtq́; relegatus metuit tranſcendere fines
Quos ſibi præſcripſit ſua ſors,& inertia mentis:
Vnde videre nequit vaſto quæ plurima in orbe
Fiunt pulchra,ſuis latebris vt carcere clauſus.
Proinde ſophi veteres ſubtili indagine quendam
Commenti lapidem,ſibi fida viatica cunctis
Permanſura locis nunquam interitura pararūt.
Quo auxilio varias terras,diuerſáque regna
Cernere,& à multis quāplurima diſcere poſſent.
Quondam igitur triſtes implorauere deorū
Numina mactatis de more bidentibus antè:
Mercurium inprimis,ſolèm,lunamq́; precati,
Fudi

Fuderunt tales puro de pectore voces:
O mundi decus, ô diuûm pulcherrime Titan,
O quæ nocturnas Latonia diſijcis vmbras,
O Iouis & Maiæ inſtabilis fugitiuaq́ proles,
Cui datur in varias ſe transformare figuras,
Adſitis placidi, & noſtras audite querelas.
En pauci, quorum mens eſt ſublimis, & altum
Ingenium, quibus aſſiduè ſapientia cordi eſt:
Dum cauſas rerum & naturæ arcana videre
Nitimur, immenſumq́ animo metimur Olympũ,
Pauperie premimur, patimúrq́ incõmoda multa,
Deficimusq́ fame: interea plebs vilis & amens
Cuncta ſibi rapit, & nũmos ſibi cõgregat omnes,
Ne: noſtri quenquam miſeret: ſi poſcimus vllam
Rẽ, digitum oſtendunt mediũ, & nos ludificãtur.
Vnde agros fodere, aut iumenta ſtrigare coacti,
Aut ſtabulis efferre fimum, vix quærere victum
Poſſumus, & ſtultis miſeri ſeruire iubemur.
Quare vos diui ſaltem miſereſcite noſtri,
(Si qua cælitibus pietas & cura bonorum)
Et facilem monſtrate viam, qua viuere honeſtè,
Et veri latebras inueſtigare queamus.
Talibus auditis, diui aduenêre vocati,
Reſponditq́ prior Phœbus, Veneranda propago,
Semideûm, cælo digni, ſuperumq́ fauore,
Audite, atq́ animis mea dicta recondite veſtris:
Hunc iuuenẽ Arcadiũ, infidum, nimiumq́ fugacẽ
Prendite, & immerſum Stygijs occidite lymphis.

Poſt

Poſt Hyales gremio impoſitū Deus excipiat, quē
Lemnia terra colit, ſublatúmque in cruce figat:
Tūc ſep lite vtero in calido & diſſolute putrem:
Cuius ſtillantes artus, de corpore noſtro
Spíritus egrediens penetrabit, & ordine miro
Paulatim extinctum nigris reuocabit ab vmbris,
Aurata indutum chlamyde, argentóq; nitentem:
Proijcite hūc demū in prunas, renouabitur alter
Vt phœnix: & quæ tanget, perfecta relinquet
Corpora, naturæ leges & fœdera vincens:
Mutabit ſpecies, paupertatémque fugabit.
Phœbus ab his tacuit. dictis Cyllenius ales
Annuit, atq; eadem præſens Diana probauit:
Mox abiere omnes, cæli ad conuexa volantes,
Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca
Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa & non paruis ſumptibus illam
Inuenere artem, qua non ars dignior vlla eſt,
Fingendi lapidem æthereum: quem ſcire profanis
Haudquaquā licet, & fruſtra plebs improba quærit.
Quē qui habet, ille pōt, vbi vult, habitare decen-
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum. ter:
Sed paucos tanto dignantur munere diui.
Forſan & hoc aliquis roget, an deceat ſapientem
Connubio aſtringi, & generandæ incūbere proli,
Atq; maritali ſeſe vincire capiſtro.
Quāquā aliqui laudāt, tamē hoc (me iudice) ſāctis
Aethereisq́ꝫ viris non conuenit impedit vxor,

Nata

Natorúmque effrænus amor, diuina ſophorum
Ingenia, & mentes contemplari alta volentes.
Gaudeat vxorum & natorum amplexibus ille
Qui tantùm terrena ſapit: crebróſque hymenæos
Aduocet: at ſapiens lætetur cælibe vita,
Sit caſtus, puruſq; & mente & corpore. nam qui
Exiguo & raro victu contentus, ab omni
Abſtinuit venere, orando aſſiduéque piéque,
Et contemplando, mentem ad cæleſtia tollens,
Ille Deûm crebro viſu & ſermone fruetur,
Et felix fiet, proſpectabitq́; futura.
Candida virginitas res eſt gratiſſima diuis:
Huic ſeſe oſtendunt, huic multa arcana recludũt.
Contrà luxuriam immundam, luſúſque pudendos
Odere ac fugiunt, deteſtantúrq; ſalaces.
Nemo tamen virgo eſſe poteſt, niſi cui Deus adſit,
Auxiliúmq; ferat. donum hoc deſcẽdit Olympo,
Humanis meritis, humanis viribus impar,
Quo ſine non poterit ſapiens perfectus haberi.
Pulchrum etiam ſcitu eſt, an conueniant ſapienti
Horrida Mauortis tractare ferociter arma,
Hoſtiliq́; ſuam temerare in ſanguine dextram,
Et ſibi pugnando immortale acquirere nomen.
Quandoquidem multis virtus, laus, gloria, fama,
Maior nulla quidem quàm bello parta videtur.
O cæci, ô miſeri, quid bellum pace putatis
Dignius, aut melius? nempe hoc nil turpius, & nil
Quod magis humana procul à ratione recedat.

Nam

Nam ratio & leges ſi ſemper vbiq; vigerent,
Nuſquam bella forent, pax inuiolata maneret.
Iura ſilent bello, bello lex opprimitur vi.
Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis:
Tunc praui tollunt criſtas, & cornua ſumunt,
Impunè occidunt, feriunt, rapiuntq́;, nec vlla
Iudicis admoniti formidine cuncta profanant.
Pax decet alma hominē, gaudet fera bellua bello.
Arma amens amat, arma cupit, quicunq́; laborē
Odit iners & inops, qui viuere luxurioſè
Vult, quanuis nequeat, non reſpondente crumena.
Proinde animam vendit pretio, ſeſeq́; periclis
Obijcit, vt raptis alienis victor ouansq́;
Ad proprios referat prædā & ſpolia ampla penates.
At quicunq́; domi eſt diues, vel ſufficienter
Arte poteſt aliqua ſeſe nutrire, ſuosq́;,
Militiam refugit, pacemq́; libentius optat,
Sic niſi mens inſana illi, inſulſumq́; cerebrum.
At dices, etiam magni regesq́; ducesq́;
Sæpe armis delectantur, Martemq́; ſequuntur.
Quid tum? nónne etiam magni regesq́; ducesq́;
Delirant ſæpe, & vitiorum peſte laborant?
Stultitijsq́; ſuis ſæpe vrbes exitio dant?
Et quū multa habeāt, cupiūt plura? omnis auarus
Et ſi poſſideat quantum Tagus excipit auri,
Pauper inops & egens tamen eſt. hoc ergo furore
Reges atq́; duces dira impellūtur in arma,
Imperiumq́; ſibi miſerorum cæde lucrantur.

Sed

Sed quanquā bellū turpe, exitiale, nefandum eſt,
Non tamen vtilitatis habet nihil. omnia vafri
Fallacesq́; homines, vſuræ & fraudibus apti,
Agglomerāt cumulantq́; ſibi, quo tēpore pax eſt:
At quū bella fremunt, miles malè parta rapit vi.
Tunc meritò vulpes vlciſcitur ira luporum.
Præmia tunc fortes aſtutis digna rependunt,
Parq́; pari referunt. variat ſic omnia tempus.
Præterea reges mille artibus atque rapinis
Quum pax eſt, ſpoliāt populos, atq; vndiq́; nūmos
Corradunt: vnde omne aurū argentumq́; voraret
Fiſcus, ni bellum erueret quod pace latebat,
Diſtribuens multis quātū cōgeſſerat vnus. (quæ
Poſtremò eſt hominū turba haud mediocris, habet
Nec rem, nec doctrinam, artémve, fugitq́; laborē,
Dedita nequitiæ, prona in ſcelꝰ, impia & audax.
Tales ergo homines, imò vmbras, tempore certo
Mittit in arma Deus, crudeli morte necandos:
Sic genus humanum purgat: multosq́; per annos
Qui remanent, viuunt hilares, hac peſte remota:
Donec ſuccreſcant iterum mala gramina, rurſus
Euellenda acri bello, gladioq́; ſecanda.
Tūc iterum immundas deſpumat Iuppiter ollas,
Tunc iterum immiſſis furijs purgamina verrit.
Hic eſt perpetuus mundi ordo ab origine prima:
Has olim ſtatuere vices fata ipſa, Prometheus
Quum ferula æthereos in terram detulit ignes,
Et quum Deucalion hominum tot millia naſci

De lapidum iactu Pyrrha cum coniuge fecit.
Ergo decet ſapientem vti ratione, & amare
In primis pacem, pacem complectier omni
Conatu ac ſtudio: niſi forte aliquando coactus
Pugnet pro patria, pro ſeq; ſuisq; tuendis:
Tunc venia eſt dignus, tunc fit ſine crimine bellũ:
Nam ius faſq; ſinunt vim vi propellere, fraudem
Fraude, velut meritum merito penſare decorũ eſt.
Quærendum vlterius ſapiens an debeat vllam
Exercere artem, ſibi qua ſuccurrere egenti
Poſſit ſi quando infelix patrimonia caſus
Abſtulerit, ſi quando ferox fortuna malignam
Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
Ne mendicus eat, patiens frigusq; famemq;.
Nimirum eſt aliquid, fieri quod poſſit honeſtè
A ſapiente, iuuet quo ſe, ſi cogat egeſtas.
Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
Sufficiens lucrum domino, morbosq; fugabit,
Hanc olim Phœbus coluit, Phœbeius atq;
Filius, hac ſeſe immortali nomine dignos
Effecere: hanc & didicit Chironis alumnus,
Quanuis Aeacida, quanuis Nereide natus:
Hac fuit illuſtris Pæon, clarusq; Machaon,
Hippocratesq; ſibi æternum quæſiuit honorem.
Quid memorẽ cũctos, quibus hæc ars cõtulit olim
Et lucrũ & laudẽ. & demum poſt funera famã?
Egregius medicus, mendicus non erit vnquam.
Adde huc quòd plena eſt occultæ cognitionis.

Hac

Hac florum, herbarum, lapidum ſecreta recludit:
Et, quicquid tellus intra ſua viſcera celat,
Perſpicit, ac vires natura prouida pandit:
Corporis humani partes conſiderat omnes,
Et reuocat multos regnum ad Plutonis ituros.
Ergo quid hac potius ſapientem ſcire decebit?
Vt non ſolum animos poſſit ſanare monendo,
Verumetiam membris ægris prodeſſe medendo:
Sic vtramq; hominis partem tutabitur idem,
Sic hominem totum ſapiens ſeruabit ad vnguem.
Aſt vbi iam ſeros Lacheſis nere incipit annos,
Et iam canicies fœdat barbamq; comamq;.
Tunc ipſum decet in primis requieſcere, & vſquã
Siſtere, nec varias vltra percurrere terras,
Sed certam ſedem, certos habitare penates,
Atque ibi degendæ vitæ opportuna parare,
Ne deſint alimenta ſibi veniente ſenecta.
Interea tamen à turba ſecedere, paucis
Contentus ſocijs debet, ſolusq; frequenter
Nocte dieq; Deum purgata mente precari,
Et penitus ſeſe diuinis contemplandis
Dedere, & humanas animo propellere curas.
Tunc aderunt diui ſecreta in valle moranti,
Aut colle, aut nemore vmbroſo, aut in vertice
Exiguas ædes deſertaq; tecta colenti. (montis
Non adeo tutum eſt cum multis viuere, & vrbes
Stultorum plenas habitare, interq; latrones
Sacrilegos, cupidos, rixoſos, ambitioſos

Verſari: fugiat ſapiens commercia vulgi.
Quãdoquidem inuiſa eſt vulgo ſapientia, propter
Diſſimiles nimium mores: contraria ſemper
Se oppugnãt ſempérq; ſibi aduerſantur & obſtãt.
Hinc periere ſophi complures, quòd voluere,
Quando aliquid fieri prauè iniuſtéque videbãt,
Carpere ſtultorum mores, ac dicere verum:
Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
Afflicti à ſtultis, interfectiq́; fuere.
Quare ne videat ſapiens tot turpia, néve
Diſcrimen ſubeat, dum vera & honeſta tuetur,
Secernat ſeſe à vulgo, ſtudeatq́; latere,
Et ſocios habeat paucos, doctoſq́; probóſque.
Quanquam illi rarò deerit præſentia diuûm.
Nam ſapiente ſolent ſuperi gaudere, & ab illo
Permittunt ſeſe audiri cerniq́; libenter,
Illius & mira pectus dulcedine complent.
Felix in terris ſapiens, & in æthere felix.
Ite ergo ô cæci mortales, ite, & auaras
Cogite diuitias, loculos diſtendite nummis
Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,
Aureaq́; indigno glomerate monilia collo,
Et Serûm veſtes paſſim oſtentate ſuperbas,
Perque forum medium tumidis incedite buccis.
Ite, inquam, ô cæci mortales, ſceptra, coronas,
Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
Largiri fortuna poteſt, nunc pectore toto
Affectate: breui tamen hæc tam pulchra recedẽt.

Somnia ſunt cūcta hæc durantia tempore paruo,
Quæ cito vel vobis ſors auferet, aut rapiet mors:
Quæ facilè vt fumus, fugiunt, nequeūtq́; reuerti.
Ite ite, ô miſeri, nebulasq́; capeſſite inanes:
Quum poſtrema dies, atque hora nouiſſima vitæ
Adueniet, tunc tunc veſtrarum ſtultitiarum
Nequicquam memores, vos deliraſſe ſcietis
Et neſciſſe viam rectam, fruſtraq́; pigebit.
Heu dum tempus adeſt, errorem agnoſcite veſtrū:
O curuas nimirum animas: ô vilia corda,
Cur pecudum more in terrā tantum aſpicitis? cur
Nunquam oculos ad ſidereas extollitis arces?
Ille ille eſt verus mundus, vera omnibus illic
Vita datur, quicunq́; Deum metuuntq́; coluntq́;.
Illic nec ſorti, nec morti eſt vlla poteſtas:
Diuitiæ veræ ſunt illic, deliciæq́;,
Quas pater omnipotens ſolis ſapientibus affert,
Quas non vlla poteſt ſeries abolere dierum.
Huc igitur veſtros animos intendite, donec
Fata ſinunt dū veſtra trahunt ſubtemina Parcæ
Nónne hominum vitam tenui pendere capillo,
Nónne perire breui mortalia cuncta videtis,
Ac veluti fumus, tenues vaneſcere in auras?
Quo nunc tot reges auro gemmisq́; ſuperbi?
Quò tot pontifices ſummi, qui ſe eſſe pūtabant
Aequales ſuperis, abiere? in fœda ſepulchris
Oſſa iacent, forſanq́; animas ſtyx atra coërcet.
Expulſas procul à felici ſede piorum

Atque ibi dant pœnas faſtus, ſcelerumq́; ſuorũ.
Quàm vellẽt nunc, ſi poſſent, ſua corpora rurſus
Induere, atq́; nouis iterum ſe includere membris,
Vt poſtergatis opibus, regnoq́; relicto,
Vitam agerent purã & ſanctã ſub paupere tecto,
Iuſtitiaq́; ſua cœli ſibi numen amicum
Efficerent, ac morte obita fruerentur Olympo.
Sed qui ſerò ſapit, fruſtra ſapit. ocyus ergo
Pro ſe quiſque Deo ſtudeat virtute placere,
Terreniſq́; bonis ſpretis cæleſtia quærat.
Denique ab exemplo ſapientis diſcite, qui res
Humanas paruifaciens, & commoda vitæ
Præſentis fugitura breui, bona vera futuræ
Sperat, & agnoſcit dijs oſtendentibus ipſis.
Talis Apollineo Soractis vertice montis
Viuebat ſapiens, paucis contentus amicis,
Tempeſtate mea, macer & barbatus in æde
Exigua, & ferrugineo veſtitus amictu:
Præſtantis vir doctrinæ, vultuſq́; verendi:
Semotam & cinctam ſiluis habitabat eremum.
Enthea mens cuius venturi præſcia fati,
Vera nimis quoties vellet reſponſa canebat,
Reſponſa antiquis nunquam cedentia Delphis.
Huius ego impulſus fama per longa viarum
Perrexi ſpatia ad ſacri faſtigia montis,
Conueniq́; ſenem ſub aprica rupe ſedentem.
Qui poſtquam acceptã mihi reddidit ore ſalutẽ,
Suadet vt aſſideam. aſſedi, & ſimul iſta rogaui,

Cur

Cur ſibi tale genus vitæ delegerit, & quo
Ipſe modo poſſit dura inter teſqua manere,
Plurima vbi deſunt humanis vſibus apta.
Tunc mihi vir ſanctus reſpondens, talibus inſit:
Intra vrbes olim placuit mihi viuere, quando
Iunior ac rerum ignarus nihil eſſe putabam
Optandum, niſi diuitias & commoda vitæ
Præſentis, vulgi exempla erroremq́; ſecutus.
Tunc ego gaudebam turba cœtuq́; virorum,
Cumq; alijs præceps in gaudia vana ruebam,
Deceptus falſa ſpecie veriq́; boniq́;
Sed poſtquam ſubijt grauior labentibus annis
Aetas, acceſſitq́; mihi prudentia maior,
Cœpi hominum mores (diuino numine credo
Impulſus) mecum perpendere, & acta notare,
Viuendiq́; modos varios, examine acuto.
Turpia multa quidem fieri & ſcelerata videbã.
Iuſtitiæ ſupereſſe nihil niſi nomen inane,
Puniri inſontes, ſontes impunè vagari:
Virtutem in vitio, vitium in virtute latêre:
Pauperiemq́; premi, & meritis plus poſſe fauorẽ:
Ius venale, fidem extinctam, amiſſumq́; pudorem,
Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
Latrones quoque cauponas conducere, vt illic
Sopitos melius peregrinos perdere poſſint.
Contemplabar item, multos furtoq́; doloq́;
Ditatos, licet obſcœnos, dignoſq́; capiſtro,
Laudari tamen atq; coli, multumq́; timeri.

Imperia indignis committi, & honoribus illos
Ornari, quibus eſt hominis duntaxat imago.
Deniq; auaritia labefactam relligionem,
Atque ſacerdotes tantùm Veneriq; gulæq;
Intentos, lucrum ficta pietate latenter
Quærere, & aſtutè vulgi exhaurire crumenas,
Dum pretio cælum reſerant, & tartara claudũt.
Dum iactãt ſe poſſe animas huc mittere & illuc,
Et precibus quocunque velint impellere diuos.
His igitur cauſis ſeceſſi, atq; oppida liqui:
Tutius eſſe ratus deſerta habitare, & in iſto
Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,
Monte vbi Sylueſtri eſt venerabilis ara beati.
Et tanti monumenta viri celebrata renident.
Quæ loca ſint quãuis ſalebroſa et inhoſpita, sãctis
Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
Delectat ſeruire Deo, mentiq; vacare,
Qui ſeſe æthereis coniungere ciuibus optant.
Sed tibi difficile ac mirum fortaſſe videtur,
Me poſſe has inter rupes & ſaxa manere,
Quò pauci & rari veniunt, vbi plurima ad vſum
Quæ faciunt hominis vitæq; aptiſſima deſunt:
Non tamen eſt ita difficile aut mirabile, ſi quem
Spiritus afflauit, cæli demiſſus ab arce:
Spiritus ille Dei ſanctus, qui pectora purgat,
Sublimatq; animas moribunda in carne ſepultas:
Ceu ſublimatur ſubiecti viribus ignis
Mercurius, niueumq; capit purgando colorem.

Spiritus hic mentem illuſtrat, cor dirigit, aufert
Terrenas curas, cæleſtem inducit amorem:
Quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit,
Nil non ferre poteſt. leuis eſt labor omnis amanti,
Præſertim ſpē aliquam magnæ mercedis habēti.
Spes & amor, duo ſunt calcaria fortia, quæ nos
Audaces faciunt, contemptoresq́; laboris.
Propterea aſſiduis votis precibusq́; petēdum eſt,
Vt delabi in nos dignetur ſpiritus iſte,
Qui cum ſpe ingenti ingentem producat amorē,
Quo mens accenſa aſcendat ſublimis Olympum,
Deſpiciens terras & gaudia corporis huius
Friuola, ſeq́; Deo quantum pote iungere tentet,
Non adeò mirum eſt igitur, ſi adiutus ab iſto
Flamine diuino, poſſum hic perſiſtere, & inter
Has cautes duram patienter degere vitam.
Quanquam nec victus, nec cultus defuit vnquã
Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
Nõ luxus. paucis nempe hæc ſeruatur ad vnguem,
Paucaq́; ſufficiunt homini virtutis amanti,
Qui ſibi quod ſatis eſt optans, nil cætera curat,
Qui mauult animi quàm carnis viuere vitam.
Nam vita eſt duplex, (ne tu ſis neſcius,) vna
Corporis, hãc ſequitur ſtultorum maxima turba,
Vulgus iners, plebs inſipiens, quæ nil ſapit altum
Egregiumq́; ignaua colens pro numine ventrem.
Hæc pecudũ propria eſt, propria eſt hæc vita ferarũ.
Altera vere animi dijs conuenit, atque deorum

Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia poſſunt
Verè homines, & ſemidei, heroesq; vocari.
Tales conſueuit rarenter gignere tellus,
Tellus iniuſtis mater, iuſtisq; nouerca.
Sed quoniam video te nunc audire paratum,
Quædam de hac animi vita non vilia dicam,
Quæ debent cuicunq; bono intellecta placere:
Principiò eſſe hominem nō ſolo ex corpore cōſtat,
Verū etiam ex anima: hæc vitā viuētib⁹ affert,
Hæc motum ſenſumq; humana in viſcera mittit,
Hæc tribuit nobis mentem, qua dignius eſt nil,
Per quā multa homines mirāda operātur in orbe.
Sed multi dubitant an ſit mortalis, & vnà
Cum mēbris anima hæc pereat, lethiue ſit expers,
Et maneat ſemper nullum interitura per æuum.
Nimirum pars deterior, quæ dedita carni eſt,
Ac vitijs, diuûm contemptrix, credit & optat
Mortalem eſſe animā, ſcelerum quia digna ſuorū
Supplicia (heu) metuūt propter quod tartara nol-
Vlla dari, aut manes vſquā reperirier vllos. (lēt
Sic malefactorum cupiunt euadere pœnas.
Altera pars hominum melior, qui fœda peroſi
Crimina, virtutis pulchro ſtimulantur amore,
Eſſe putant æternam animam nec morte reſolui,
Vtq; putant, vellent, quòd præmia digna bonorum
Expectant operum, & ſperant poſt fata ſalutem,
Et promiſſa ſibi melioris munera vitæ.
Vtra igitur potior ſententia? nónne bonorum?

Nimi

Nimirum in dubijs ea ſemper opinio debet
Præferri, quæcunq; placet melioribus, & quam
Egregij ſanctiq; viri plerumq; ſequuntur.
Tutius eſt hærere bonis quàm credere iniquis.
Non quot, ſed quales aliquid dixere, notandũ eſt.
Quare cum paucis iuſtis te credere præſtat,
Morte carere animas, quàm multorum iniuſtorũ
Iudicio inniti, & nullos concedere manes.
Sed magis vt credas, etiam hac ratione docebo
Eſſe immortales animas. nam ſi Deus id quod
Eſt melius, ſemper facit (vt ſapientia dictat,
Vtq; fateri omnes debent iuſtiq; pijq;)
Haud dubiè æternas animas feciſſe putandũ eſt.
Quãdoquidem lõgè eſt melius has viuere ſemper,
Quàm cũ carne vnà extingui, in nihilũq; reuerti.
Quod ſic oſtendo: ſi mors animas quoque delet,
Si non vita datur nobis niſi corpore in iſto,
Senſeri iniuſtus poterit Deus, atque vocari
Improbus, innumeros etenim florere videmus
Diuitijs opibusq; & honoribus imperijq;
Ignauos homines, indoctos atque ſceleſtos,
Qui peccant impunè, ac læta ſorte fruuntur:
Contrà ſæpe bonos aduerſis caſibus, atque
Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
Aut igitur Deus eſt iniuſtus talia qui fert,
Aut ſua poſt obitum partitur munera cuiq;,
Aut quid agant homines in terris ſcire recuſat.
Præterea quæ & quanta Dei clementia poſſit,

Quæ

Quæ bonitas dici, ſi ſolam hanc ipſe dediſſet
Nobis tam exiguam, tam in certo limite vitam?
Cuius dimidium dormitur: cætera curis
Innumeris varijsq́; laboribus atque periclis
Exagitata, fugit rapidis velociùs vndis.
Ergo agite, ô miſeri mortales, grandia templa
Conſtruite, egregijs onerate altaria donis,
Feſtiuam ſacris foribus ſuſpendite laurum,
Sollennes cantate hymnos, producite pompas,
Thura adolete, Dei nares diſtendite fumis:
Hæc facite, atq; alios etiam ſuperaddite honores,
Vt vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
Vos cruciat nunc frigus iners, nūc feruidus æſtus,
Nūc peſtis, nunc dira fames, nūc Martius horror,
Nūc morbus, caſúsve aliquis, nunc triſtis egeſtas,
Nunc muſca atq; culex, nunc & cū cimice pulex.
Exultate, inquam, quòd mille laboribus æuum
Ducitis, & victum multo ſudore paratis,
Et breue poſt ſpatium mortem toleratis amaram,
In tumulo iacituri, & vermibus eſca futuri.
O vitam egregiam, ô pulcherrima dona Deorum!
Natus homo in mūdo hoc, inter pecudesq́; ferasq́;,
Inter tot ſtultos & iniquos viuit, vbi imber,
Nix, glacies, cœnum, puluis, nox, noxius aër,
Et nebulæ & nubes, ventiq́; atræq́; procellæ,
Et dolor, & luctus regnant, vbi deniq; mors eſt.
Hæc felix patria, hæc ſtatio ſedesq́; beata,
Propter quam tantos diuis debemus honores?

Propter quam precibus fas eſt obtundere diuos?
Quòd ſi non aliam vitam quàm corporis huius
Tam fragilis tãq; immũdi poſt funera habemus,
Non video cur tanta Deo præconia laudis,
Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
Qui nos tam miſeros miſera ac in ſede creauit,
Tot mala paſſuros, & in æternum perituros.
Ergo ne iniuſtus Deus & crudelis haberi,
Ac dici merito poſſit, fateare neceſſe eſt,
Non aboleri animas letho, ſed viuere ſemper,
Non ſecus ac diui in cælo vel in aëre viuunt,
Corporis expertes, necnon ſomniq; cibiq;:
Et fateare opus eſt, etiam ſua quenq; manere
Præmia poſt mortẽ, aut meritas perſoluere pœnas.
Sed ſatis hæc ratio tibi ſit: namq; iſta malignis
Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos.
Tu verò crede omnino, certumq; teneto,
(Namq; hoc principiũ eſt, fundamẽtũq; ſalutis)
Aeternam eſſe animi naturã, & prorſus ab omni
Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.
His ita præmiſſis, compertisq; incipiamus
De vita tractare animi: quæ cælicolarum
Nos ſimiles reddit, per quam affectamus Olympũ.
Sed quoniam apparent meliùs contraria, quando
In conſpectu ambo adſiſtunt, & iuncta cohærent:
Proinde operæpretium eſt de vita corporis antè
Dicere, quæ in terrã nos detrahit æthere ab alto,
Brutorumq; facit ſimiles, contraria menti.

Hanc

Hanc igitur vitam viuit, quicunq́; ſuperbos,
Sit quanquam virtutis inops, venatur honores,
Et laudes captare ſtudet ventoſus inanes,
Tãtum oculis hominum cupiens vtcunq; placere:
Et qui diuitijs virtute aut fraude parandis
Inuigilat nimis, & totum cor fixit in illis,
Talpa bipes, alta ſemper tellure ſepultus,
Aſpiciens nunquam ſublato lumine cælum:
Et qui luxuriæ atque gulæ deuinctus amore,
Illecebras carnis ſequitur, ſpretóque pudore
In Venerem præceps fertur, ventrémque ſaginat
Demens, vt vermes maiori funere paſcat.
Omnes hi turpes, & vero nomine poſſunt
Carnales homines à carnis amore vocari:
Quorum vita parum à brutorum ſorte recedit.
Contrà qui humanas laudes, terrenáque prorſus
Gaudia contemnit, viuens caſtéque piéque,
Spiritualis homo fertur: nam ſpiritus eius
Corpore iam domito, victaq́; libidine, liber
Imperat, & ſumma capitis dominatur in arce:
Ergo vita animi eſt, in primis ponere turpi
Fræna voluptati, & ventrem Veneremq́; domare,
Subdere ſpiritui carnem, contemnere quicquid
Naſcitur in terris, ſoliq́; inſiſtere cælo,
Cælum optare, & amare omni conamine cælum:
Illic ſpirituum patria eſt, ſedesq́; bonorum,
Illuc contendunt animæ poſt funera iuſtæ:
Illuſtres animæ, illuſtri virtute nitentes:

Aeterna

Aeterna in luce, æterna mercede fruentes.
Præcipuè mentem ſtudijs exerceat, illos
Perlegat & libros auidè qui vel de anima, vel
De dijs, de miſera vita huius conditione
Tractant, de morte, aut alijs de rebus honeſtis:
Spiritualis homo & ſapiens his nocte dieq́;
Sedulus incumbat ſcriptis, & talia ſæpe
Gaudeat audire atque loqui, ſecumq́; volutet.
Auctores vero turpes, & turpia vitet
Colloquia. heu quãtum bona mẽs corrũpitur iſtis!
Lectio nimirũ eſca animi eſt: quæ ſi bona prodeſt:
Si mala ſit, non parua ſolet dare damna legenti.
Non ſecus atque malus cibus eſt damnoſus edenti.
Quæ ſeruanda licet ſint omnia, nil tamẽ eſt quod
Plus hominem à vili carnis ſecernat amore,
Pluſq́; Deo admoueat, quàm non rarò meditari
Vitæ huius miſerã ſortem, quæ tam breuis, & tot
Plena malis quũ ſit, mihi mors, non vita videtur,
Immò aliquid peius morte. & quis nõ videt? ec-
Non adeò ſentit quantum ſit fellis vbique? (quis
Singula ſi excutias, ſincerum comperies nil.
Omnibus infudit rebus natura venenum.
Plurima habẽt geminas facies: foris alba, ſed intus
Nigra ſuo fallunt oculos ſpectata colore.
Si tamẽ eſt quicquã in vita hac pulchrũq́; bonũq́;
Fumi inſtar, nebulæq; fugit: reuolubile tempus
Nil ſinit eſſe diu in terris, vana omnia reddit
Atropos, & faſtus hominum conculcat inanes.

Heu

Heu quàm cuncta abeunt celeri mortalia curſu:
Quàm fluxa atq; fugax humana eſt gloria, bullæ
Perſimilis, quæ olim ſumma turgeſcit in vnda,
Mox perit, & vento exiguo diſpulſa fatiſcit.
Hora breuis bona cūcta rapit, nunc fabula reſtat:
Hic fuit, hic fecit, pugnauit, vicit, amauit,
Regnauit gentes domuit, populosq; ſubegit,
Compoſuit libros. at nunc vbi talia? nuſquam.
Ipſe vbi nūc? nuſquā. q̃d nūc? nihil. aut abijt quò?
In vētos. Heuheu nugæ, & mera ſomnia ſunt hæc,
Quæcunq; in terris pulchra & mirāda vidētur.
Quid mihi cū Fuit, aut Fecit? nēpe Eſt valet vnū
Plus quàm mille Fuit. verùm hoc Eſt vtitur alis,
Tranſuolat, & ſecum noſtros abducit honores.
Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
Qui ſolet, ille huius mundi deponit amorem,
Et facilè exoſus terram, ſuſpirat Olympum.
Præſertim ſi etiam ſecum bene cogitet idem,
Corporis humani quàm ſit miſerabilis, & quàm
Sordida conditio: fragili quòd carne coactum,
Contextum duris ex oſſibus & cute tectum,
Fæcibus immundis plenum eſt, & ſanguine fœdo,
Semper ſordeſcens, niſi ſemper proluat ipſum
Abſtergatq; frequens cura, inſtaurando nitorem.
O vas, hoſpitiumq; animi illætabile, per quod
Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus?
O veſtis grauis, ô carcer, viuumq; ſepulchrum,
Suffocans mentē ac ſenſum, inuoluensq; tenebris?

Vnde

Vnde hominum generi tanta ignorantia adhæret?
O terra in terram citus reditura, breuiq́;
Vermibus aptã eſcam in tumulo gratãq́; datura!
Quàm miſer eſt quicunq́; tui ſeductus amore,
Veram animi vitam & cæleſtia dona relinquit,
Dũ tibi plus æquo indulgens, tua cõmoda tãtùm
Sectatur, curatq́; parum iuſtumq́; piumq́;,
Nec putat eſſe aliã quàm hoc vili in corpore vitã,
Demens atque ſui oblitus, patriæq́; prioris:
Vnde has in tenebras & triſtia regna receſſit,
Vt carne incluſus miſera miſer efficeretur.
Omnis enim qui corporeo ſtat carcere clauſus
Spiritus, & membris terrenis conſociatur,
Eſt miſer haud dubiè: donec ſoluatur ab illa
Compede, & æthereas redeat iam liber ad oras:
Ni fortè impediat vitiorum pondus euntem,
Et teneat preſſum in terris aut aëre in imo.
Nil etenim immundum patitur puriſſimus æther,
Nec praui aut ſtulti cæleſtia limina tangunt.
Hæc dum vir ſanctus loqueretur, finierat ſol
Penè diem laſſo iam curru, & iuxta aderat nox,
Paulatim inficiens atro velamine mundum.
Diſcedo, & Romam verſus veſtigia duco.
Dumq́; iter inceptum perago, iam Cynthia pleño
Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
Ibam igitur ſolus, meditans audita: ſed ecce
Tres comites hæſere mihi, quos fortè repertos
Affatus blandè, quò vellent ire rogaui.

Verſari: fugiat ſapiens commercia vulgi.
Quādoquidem inuiſa eſt vulgo ſapientia, propter
Diſſimiles nimium mores: contraria ſemper
Se oppugnāt ſemperq; ſibi aduerſantur & obſtāt.
Hinc periere ſophi complures, quòd voluere,
Quando aliquid fieri prauè iniuſtéque videbāt,
Carpere ſtultorum mores, ac dicere verum:
Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
Afflicti à ſtultis, interfectiq; fuere.
Quare ne videat ſapiens tot turpia, néve
Diſcrimen ſubeat, dum vera & honeſta tuetur,
Secernat ſeſe à vulgo, ſtudeatq; latere,
Et ſocios habeat paucos, doctosq; probóſque.
Quanquam illi rarò deerit præſentia diuum.
Nam ſapiente ſolent ſuperi gaudere, & ab illo
Permittunt ſeſe audiri cerniq; libenter,
Illius & mira pectus dulcedine complent.
Felix in terris ſapiens, & in æthere felix.
Ite ergo ô cæci mortales, ite, & auaras
Cogite diuitias, loculos diſtendite nummis
Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,
Aureaq; indigno glomerate monilia collo,
Et Serûm veſtes paſſim oſtentate ſuperbas,
Perque forum medium tumidis incedite buccis.
Ite, inquam, ô cæci mortales, ſceptra, coronas,
Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
Largiri fortuna poteſt, nunc pectore toto
Affectate: breui tamen hæc tam pulchra recedēt.

Somnia

Somnia ſunt cũcta hæc durantia tempore paruo,
Quæ citò vel vobis ſors auferet, aut rapiet mors:
Quæ facilè vt fumus, fugiunt, nequeũtq; reuerti.
Ite ite, ô miſeri, nebulasq́; capeſſite inanes:
Quum poſtrema dies, atque hora nouiſſima vitæ
Adueniet, tunc tunc veſtrarum ſtultitiarum
Nequicquam memores, vos deliraſſe ſcietis
Et neſciſſe viam rectam, fruſtraq́; pigebit.
Heu dum tempus adeſt, errorem agnoſcite veſtrũ:
O curuas nimirum animas: ô vilia corda,
Cur pecudum more in terrã tantùm aſpicitis? cur
Nunquam oculos ad ſidereas extollitis arces?
Ille ille eſt verus mundus, vera omnibus illic
Vita datur, quicunq́; Deum metuuntq́; coluntq́;.
Illic nec ſorti, nec morti eſt vlla poteſtas:
Diuitiæ veræ ſunt illic, deliciæq́;,
Quas pater omnipotens ſolis ſapientibus affert,
Quas non vlla poteſt ſeries abolere dierum.
Huc igitur veſtros animos intendite, donec
Fata ſinunt dũ veſtra trahunt ſubtemina Parcæ
Nónne hominum vitam tenui pendere capillo,
Nónne perire breui mortalia cuncta videtis,
Ac veluti fumus, tenues vaneſcere in auras?
Quo nunc tot reges auro gemmisq́; ſuperbi?
Quò tot pontifices ſummi, qui ſe eſſe putabant
Aequales ſuperis, abiere? in fœda ſepulchris
Oſſa iacent, forſanq́; animas ſtyx atra coërcet,
Expulſas procul à felici ſede piorum

*Atque ibi dant pœnas faſtus, ſcelerumq́; ſuorũ.
Quàm vellẽt nunc, ſi poſſent, ſua corpora rurſus
Induere, atq́; nouis iterum ſe includere membris,
Vt poſtergatis opibus, regnoq́; relicto,
Vitam agerent purũ & ſanctã ſub paupere tecto,
Iuſtitiaq́; ſua cæli ſibi numen amicum
Efficerent, ac morte obita fruerentur Olympo.
Sed qui ſerò ſapit, fruſtra ſapit. ocyus ergo
Pro ſe quiſque Deo ſtudeat virtute placere,
Terrenisq́; bonis ſpretis cæleſtia quærat.
Denique ab exemplo ſapientis diſcite, qui res
Humanas paruifaciens, & commoda vitæ
Præſentis fugitura breui, bona vera futura
Sperat, & agnoſcit dijs oſtendentibus ipſis.
Talis Apollineo Soractis vertice montis
Viuebat ſapiens, paucis contentus amicis,
Tempeſtate mea, macer & barbatus in æde
Exigua, & ferrugineo veſtitus amictu:
Præſtantis vir doctrinæ, vultusq́; verendi:
Semotam & cinctam ſiluis habitabat eremum.
Enthea mens cuius venturi præſcia fati,
Vera nimis quoties vellet reſponſa canebat,
Reſponſa antiquis nunquam cedentia Delphis.
Huius ego impulſus fama per longa viarum
Perrexi ſpatia ad ſacri faſtigia montis,
Conueniq́; ſenem ſub aprica rupe ſedentem.
Qui poſtquam acceptã mihi reddidit ore ſalutẽ,
Suadet vt aſſideam. aſſedi, & ſimul iſta rogaui,*

Cur ſibi tale genus vitæ delegerit, & quo
Ipſe modo poſſit dura inter teſqua manere,
Plurima vbi deſunt humanis vſibus apta.
Tunc mihi vir ſanctus reſpondens, talibus inſit:
Intra vrbes olim placuit mihi viuere, quando
Iunior ac rerum ignarus nihil eſſe putabam
Optandum, niſi diuitias & commoda vitæ
Præſentis, vulgi exempla erroremq́; ſecutus.
Tunc ego gaudebam turba cætuq́; virorum,
Cumq; aliјs præceps in gaudia vana ruebam,
Deceptus falſa ſpecie veriq́; boniq́;
Sed poſtquam ſubijt grauior labentibus annis
Aetas, acceſſitq́; mihi prudentia maior,
Cœpi hominum mores (diuino numine credo
Impulſus) mecum perpendere, & acta notare,
Viuendiq́; modos varios, examine acuto.
Turpia multa quidem fieri & ſcelerata videbã,
Iuſtitiæ ſupereſſe nihil niſi nomen inane,
Puniri inſontes, ſontes impunè vagari:
Virtutem in vitio, vitium in virtute latêre:
Pauperiemq́; premi, & meritis plus poſſe fauorẽ:
Ius venale, fidem extinctam, amiſſumq́; pudorem,
Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
Latrones quoque caupona conducere, vt illic
Sopitos melius peregrinos perdere poſſint.
Contemplabar item, multos furtoq́; doloq́;
Ditatos, licet obſcœnos, dignoſq́; capiſtro,
Laudari tamen atq; coli, multumq́; timeri:

Imperia indignis committi, & honoribus illos
Ornari, quibus eſt hominis duntaxat imago.
Deniq; auaritia labefactam relligionem,
Atque ſacerdotes tantùm Veneriq; gulæq;
Intentos, lucrum ficta pietate latenter
Quærere, & aſtutè vulgi exhaurire crumenas,
Dum pretio cælum reſerant, & tartara claudũt.
Dum iactãt ſe poſſe animas huc mittere & illuc,
Et precibus quocunque velint impellere diuos.
His igitur cauſis ſeceſſi, atq; oppida liqui:
Tutius eſſe ratus deſerta habitare, & in iſto
Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,
Monte vbi Sylueſtri eſt venerabilis ara beati,
Et tanti monumenta viri celebrata renident.
Quæ loca ſint quãuis ſalebroſa et inhoſpita, sãctis
Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
Delectat ſeruire Deo, mentiq; vacare,
Qui ſeſe æthereis coniungere ciuibus optant.
Sed tibi difficile ac mirum fortaſſe videtur,
Me poſſe has inter rupes & ſaxa manere,
Quò pauci & rari veniunt, vbi plurima ad vſum
Quæ faciunt hominis vitæq; aptiſſima deſunt:
Non tamen eſt ita difficile aut mirabile, ſi quem
Spiritus afflauit, cæli demiſſus ab arce:
Spiritus ille Dei ſanctus, qui pectora purgat,
Sublimatq; animas moribunda in carne ſepultas:
Ceu ſublimatur ſubiecti viribus ignis
Mercurius, niuemq; capit purgando colorem.
Spiri

Spiritus hic mentem illuſtrat, cor dirigit, aufert
Terrenas curas, cæleſtem inducit amorem:
Quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit,
Nil non ferre poteſt. leuis eſt labor omnis amanti,
Præſertim ſpē aliquam magnæ mercedis habēti.
Spes & amor, duo ſunt calcaria fortia, quæ nos
Audaces faciunt, contemptoresq; laboris.
Propterea aſſiduis votis precibusq; petēdum eſt,
Vt delabi in nos dignetur ſpiritus iſte,
Qui cum ſpe ingenti ingentem producat amorē,
Quo mens accenſa aſcendat ſublimis Olympum,
Deſpiciens terras & gaudia corporis huius
Friuola, ſeq; Deo quantum pote iungere tentet,
Non adeò mirum eſt igitur, ſi adiutus ab iſto
Flamine diuino, poſſum hic perſiſtere, & inter
Has cautes duram patienter degere vitam.
Quanquam nec victus, nec cultus defuit vnquā
Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
Nō luxus. paucis nempe hæc ſeruatur ad vnguem,
Paucaq; ſufficiunt homini virtutis amanti,
Qui ſibi quod ſatis eſt optans, nil cætera curat,
Qui mauult animi quàm carnis viuere vitam.
Nam vita eſt duplex, (ne tu ſis neſcius,) vna
Corporis, hāc ſequitur ſtultorum maxima turba,
Vulgus iners, plebs inſipiens, quæ nil ſapit altum
Egregiumq;, ignaua colens pro numine ventrem.
Hæc pecudū propria eſt, propria eſt hæc vita ferarū.
Altera vero animi dijs conuenit, atque deorum

Nimirum in dubijs ea ſemper opinio debet
Præferri, quæcunq; placet melioribus, & quam
Egregij ſanctiq; viri plerumq; ſequuntur.
Tutius eſt hærere bonis quàm credere iniquis.
Non quot, ſed quales aliquid dixere, notandū eſt.
Quare cum paucis iuſtis te credere præſtat,
Morte carere animas, quàm multorum iniuſtorū
Iudicio inniti, & nullos concedere manes.
Sed magis vt credas, etiam hac ratione docebo
Eſſe immortales animas. nam ſi Deus id quod
Eſt melius, ſemper facit (vt ſapientia dictat,
Vtq; fateri omnes debent iuſtiq; pijq;)
Haud dubiè æternas animas feciſſe putandū eſt.
Quādoquidem lōgè eſt melius has viuere ſemper,
Quàm cū carne vnà extingui, in nihilūq; reuerti.
Quod ſic oſtendo: ſi mors animas quoque delet,
Si non vita datur nobis niſi corpore in iſto,
Senſeri iniuſtus poterit Deus, atque vocari
Improbus, innumeros etenim florere videmus
Diuitijs opibusq; & honoribus imperijq;
Ignauos homines, indoctos atque ſceleſtos,
Qui peccant impunè, ac læta ſorte fruuntur:
Contrà ſæpe bonos aduerſis caſibus, atque
Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
Aut igitur Deus eſt iniuſtus talia qui fert,
Aut ſua poſt obitum partitur munera cuiq;,
Aut quid agant homines in terris ſcire recuſat.
Præterea quæ & quanta Dei clementia poſſit.

Quæ

Quæ bonitas dici, ſi ſolam hanc ipſe dediſſet
Nobis tam exiguam, tam in certo limite vitam?
Cuius dimidium dormitur: cætera curis
Innumeris varijsq́ laboribus atque periclis
Exagitata, fugit rapidis velociùs vndis.
Ergo agite, ô miſeri mortales, grandia templa
Conſtruite, egregijs onerate altaria donis,
Feſtiuam ſacris foribus ſuſpendite laurum,
Sollennes cantate hymnos, producite pompas,
Thura adolete, Dei nares diſtendite fumis:
Hæc facite, atq; alios etiam ſuperaddite honores,
Vt vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
Vos cruciat nunc frigus iners, nũc feruidus æſtus,
Nũc peſtis, nunc dira fames, nũc Martius horror,
Nũc morbus, casúsve aliquis, nunc triſtis egeſtas,
Nunc muſca atq; culex, nunc & cũ cimice pulex.
Exultate, inquam, quòd mille laboribus æuum
Ducitis, & victum multo ſudore paratis,
Et breue poſt ſpatium mortem toleratis amaram,
In tumulo iacituri, & vermibus eſca futuri.
O vitam egregiam, ô pulcherrima dona Deorum!
Natus homo in mũdo hoc, inter pecudesq́ ferasq́,
Inter tot ſtultos & iniquos viuit, vbi imber,
Nix, glacies, cœnum, puluis, nox, noxius aër,
Et nebulæ & nubes, ventiq́, atraq́ procellæ,
Et dolor, & luctus regnant, vbi deniq́ mors eſt.
Hæc felix patria, hæc ſtatio ſedesq́ beata,
Propter quam tantos diuis debemus honores?

Propter

Propter quam precibus fas eſt obtundere diuos?
Quòd ſi non aliam vitam quàm corporis huius
Tam fragilis tãq; immũdi poſt funera habemus,
Non video cur tanta Deo præconia laudis,
Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
Qui nos tam miſeros miſera ac in ſede creauit,
Tot mala paſſuros, & in æternum perituros.
Ergo ne iniuſtus Deus & crudelis haberi,
Ac dici merito poſſit, fateare neceſſe eſt,
Non aboleri animas letho, ſed viuere ſemper,
Non ſecus ac diui in cælo vel in aëre viuunt,
Corporis expertes, necnon ſomniq; cibiq;:
Et fateare opus eſt, etiam ſua quenq; manere
Præmia poſt mortẽ, aut meritas perſoluere pœnas.
Sed ſatis hæc ratio tibi ſit: namq; iſta malignis
Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos.
Tu verò crede omnino, certumq; teneto,
(Namq; hoc principiũ eſt, fundamẽtũq; ſalutis)
Aeternam eſſe animi naturã, & prorſus ab omni
Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.
His ita præmiſſis, compertisq; incipiamus
De vita tractare animi: quæ cælicolarum
Nos ſimiles reddit, per quam affectamus Olympũ.
Sed quoniam apparent melius contraria, quando
In conſpectu ambo adſiſtunt, & iuncta cohærent:
Proinde operæpretium eſt de vita corporis antè
Dicere, quæ in terrã nos detrahit æthere ab alto,
Brutorumq; facit ſimiles, contraria menti.

Hanc

Aeterna in luce, æterna mercede fruentes.
Præcipuè mentem ſtudijs exerceat, illos
Perlegat & libros auide qui vel de anima, vel
De dijs, de miſera vita huius conditione
Tractant, de morte, aut alijs de rebus honeſtis:
Spiritualis homo & ſapiens his nocte dieq́;
Sedulus incumbat ſcriptis, & talia ſæpe
Gaudeat audire atque loqui, ſecumq́; volutet.
Auctores vero turpes, & turpia vitet
Colloquia. heu quãtum bona mẽs corrũpitur iſtis!
Lectio nimirũ eſca animi eſt: quæ ſi bona prodeſt:
Si mala ſit, non parua ſolet dare damna legenti.
Non ſecus atque malus cibus eſt damnoſus edenti.
Quæ ſeruanda licet ſint omnia, nil tamẽ eſt quod
Plus hominem à vili carnis ſecernat amore,
Plusq́; Deo admoueat, quàm non rarò meditari
Vitæ huius miſerã ſortem, quæ tam breuis, & tot
Plena malis quũ ſit, mihi mors, non vita videtur,
Immò aliquid peius morte. & quis nõ videt? ec-
Non adeò ſentit quantum ſit fellis vbique? (quis
Singula ſi excutias, ſincerum comperies nil.
Omnibus infudit rebus natura venenum.
Plurima habẽt geminas facies: foris alba, ſed intus
Nigra ſuo fallunt oculos ſpectata colore.
Si tamẽ eſt quicquã in vita hac pulchrũq́; bonũq́;
Fumi inſtar, nebulæq; fugit: reuolubile tempus
Nil ſinit eſſe diu in terris, vana omnia reddit
Atropos, & faſtus hominum conculcat inanes.

Heu

Heu quàm cuncta abeunt celeri mortalia curſu:
Quàm fluxa atq; fugax humana eſt gloria, bullæ
Perſimilis, quæ olim ſumma turgeſcit in vnda,
Mox perit, & vento exiguo diſpulſa fatiſcit.
Hora breuis bona cũcta rapit, nunc fabula reſtat:
Hic fuit, hic fecit, pugnauit, vicit, amauit,
Regnauit gentes domuit, populosq́; ſubegit,
Compoſuit libros. at nunc vbi talia? nuſquam.
Ipſe vbi nũc? nuſquã. q́d nũc? nihil. aut abijt quò?
In vẽtos. Heuheu nugæ, & mera ſomnia ſunt hæc,
Quæcunq́; in terris pulchra & mirãda vidẽtur.
Quid mihi cũ Fuit, aut Fecit? nẽpe Eſt valet vnũ
Plus quàm mille Fuit. verùm hoc Eſt vtitur alis,
Tranſuolat, & ſecum noſtros abducit honores.
Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
Qui ſolet, ille huius mundi deponit amorem,
Et facilè exoſus terram, ſuſpirat Olympum.
Præſertim ſi etiam ſecum bene cogitet idem,
Corporis humani quàm ſit miſerabilis, & quàm
Sordida conditio: fragili quòd carne coactum,
Contextum duris ex oſſibus & cute tectum,
Fæcibus immundis plenum eſt, & ſanguine fœdo,
Semper ſordeſcens, niſi ſemper proluat ipſum
Abſtergatq́; frequens cura, inſtaurando nitorem.
O vas, hoſpitiumq́; animi illætabile, per quod
Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus?
O veſtis grauis, ô carcer, viuumq́; ſepulchrum,
Suffocans mentẽ ac ſenſum, inuoluensq́; tenebris?
Vnde

Vnde hominum generi tanta ignorantia adhæret?
O terra in terram citus reditura, breuiq́;
Vermibus aptã eſcam in tumulo gratãq́; datura!
Quàm miſer eſt quicunq́; tui ſeductus amore,
Veram animi vitam & cæleſtia dona relinquit,
Dũ tibi plus æquo indulgens, tua cõmoda tãtùm
Sectatur, curatq́; parum iuſtumq́; piumq́;,
Nec putat eſſe aliã quàm hoc vili in corpore vitã,
Demens atque ſui oblitus, patriæq́; prioris:
Vnde has in tenebras & triſtia regna receſſit,
Vt carne incluſus miſera miſer efficeretur.
Omnis enim qui corporeo ſtat carcere clauſus
Spiritus, & membris terrenis conſociatur,
Eſt miſer haud dubiè: donec ſoluatur ab illa
Compede, & æthereas redeat iam liber ad oras:
Ni fortè impediat vitiorum pondus euntem,
Et teneat preſſum in terris aut aëre in imo.
Nil etenim immundum patitur puriſſimus æther,
Nec praui aut ſtulti cæleſtia limina tangunt.
Hæc dum vir ſanctus loqueretur, finierat ſol
Penè diem laſſo iam curru, & iuxta aderat nox,
Paulatim inficiens atro velamine mundum.
Diſcedo, & Romam verſus veſtigia duco.
Dumq́; iter inceptum perago, iam Cynthia pleno
Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
Ibam igitur ſolus, meditans audita: ſed ecce
Tres comites hæſere mihi, quos fortè repertos
Affatus blandè, quò vellent ire rogaui.

V

Romam, dixere. interea me conſpicit vnus,
Nomine me appellans: vnde is nunc, inquit. ab illo
Reſpondi ſapiente, manet qui in vertice ſummo
Rupis Apollineæ. ſubri ſit protinus ille,
Atq́; ait, O demens, reperiri qui ſapientem
Poſſe putas unquam in terris. ſapere ille videtur
Qui minus eſt alijs ſtultus, licet inſipiens ſit.
Conuenit haud dubiè ſolis ſapientia diuis:
Quorũ de numero ſumus hi tres. nãque ego dicor
Sarracilus, verùm hic Sathiel, hic Iana vocatur.
Quamuis humanam videamur habere figuram,
Dij ſumus, & lunæ contermina regna tenemus.
Nãque illic habitat diuùm ingens turba minorũ,
Eſt quibus imperium telluris & æquoris alti.
Talibus auditis ſtupui, cœpiq́; timere:
Me tamen audacem oſtendens, rectoq́; timore,
Cur Romam peterent quæſiui. tunc ait ille,
Eſt ſocius nobis illic qui dicitur Ammon,
Hunc ſibi ſeruitio adſtrictum, magicaq́; coactum
Arte tenet iuuenis quidam, cui Narnia tellus
Eſt patria, Vrſiniq́; colit qui præſulis, aulam.
O quanta eſt hominum generi conceſſa poteſtas!
Coguntur diui. vobis hinc ſcire licebit
Diuinas animas veſtras, & morte carere.
Nam ſi nil veſtri ſupereſſet, ſi moreretur
Veſtra anima, vt corp⁹ moritur, quid iuris haberet
In ſuperos tam vile animal, tam friuola imago?
Si foret in vobis nil ſanctum, quomodo diui

Tanti

Tāti hominē facere, aut homini ſuccūbere poſſēt?
Ipſe etiam quandoque fui ſeruire coactus
Germano cuidam, Cryſtalli in corpore clauſus:
Sed me barbatus tandem fraterculus illis
Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
Romam igitur petimus, cupientes ſoluere duro
Seruitio ſocium, ſi qua eſt via: deinde vt ad Orcū
Romanos quoſdam proceres hac nocte trahamus.
Hæc dicente illo, flauit leuis aura repentè.
Tunc Sathiel ait, O ſocij, iam noſter ab vrbe
Remiſſes remeat: præcedens indicat aura.
Non vanus fuit hic ſermo: namq; ilicet illic
Egregius iuuenis Remiſſes aſtitit, omnes
Aduenisſe illum gaudent, lætiq́; ſalutant,
Atq́; rogāt quidnam Romana ageretur in vrbe
Cunctis luxuriæ, atque gulæ, furtisq́; dolisq́;
Certatim incumbunt, noſterq́; eſt ſexus vterque,
Reſpondit: ſed nunc ſummus parat arma ſacerdos
Clemens Martinum cupiens abolere Lutherum,
Atque ideo Hiſpanas retinet nutritq́; cohortes:
Non diſceptando, aut ſubtilibus argumentis
Vincere, ſed ferro mauult ſua iura tueri:
Concilium valeat, valeant commenta Lutheri,
Pontifices nunc bella iuuant, ſunt cætera nugæ:
Nec præcepta patrum, nec Chriſti dogmata curant.
Iactant ſe dominos rerum, & ſibi cuncta licere.
Cui vis eſt, ius non metuit, ius obruitur vi.

Sed nos hinc ſocij lucrum ſperamus, & inter
Tot cædes, multorum animas ad auerna feremus.
Sic ait: & mox inter ſe nonnulla locuti,
Decedunt, & me ſolum triſtémque relinquunt.
Namque vbi Sarracilus nullum dixit reperiri
In terris ſapientem, extemplò pectora triſtis
Inuaſit cura, & cœpi ſic voluere mecum:
Ergo nequicquam petitur ſapientia nobis?
Laudatur fruſtra, fruſtra ſperatur, & ipſis
Cælicolis tantùm conceditur? ergo neceſſe eſt
Hac miſera in vita mortales deſipere omnes?
Ridiculoſq́; eſſe, & ſpectacula tradere diuis?
O humanum genus infelix, ô effræna parentum
Luxuria, & natos gignendi infanda libido!
Quid tandem facitis? ſtultos miſeroſq́; creatis.
Mas puer eſt natus; læti celebrate choreas,
Fundite vina, epulas feſtiuis addite menſis;
Sed mox ille puer fiet ſtultusq́; miſerq́;,
Aut citò pallentes moriens migrabit ad vmbras.
O mens cæca hominum, & ventura neſcia ſortis!
Mortales miſeri lætantur ſæpe dolendis.
Hæc igitur mecum meditabar, triſtitiáque
Plenus paulatim hoſpitium requiémque petebã:
Namque oculos iam ſomnus iners & crura grauabat.
Hæc ſint de ſapiente ſatis. deponere feſſam
Muſa chelym par eſt, & raucis parcere chordis.
Interea mundi auctorem dominúmque precemur,

Vt

Vt nos clementer permittat, quæ duo reſtant
Sidera Zodiaci cantando, abſoluere noſtri.
Sunt maiora etenim dictis dicenda, timetq́;
Mens mea tam tenuis myſteria tanta referre.
Naturam Hydrochoos noſter ſcrutabitur omnem.
At labor extremus diuûm penetralia pandet.

LIBER XI.

AQVARIVS.

NATVRAE *omniparentis amor, cauſaſq́; videndi*
Occultas rerum nobis innata cupido
Aonios iterũ fontes haurire, iugiq́;
Parnaſſi vmbriferis iterum conſiſtere ſuadet.
Muſa redi, citharamq́; refer: nunc diuite vena,
Nunc opus ingenio eſt, & doctæ munere vocis.
Non leuia hîc tractanda. libet ſpecularier omnem
Naturæ faciem, totumq́; euoluere mundum.
Principio quicquid fuit, aut eſt, aut erit vnquã,
Dicitur ens. quippe hoc cõplectitur omnia nomen.
Sed rerum, quaſcunq́; Dei ſapientia finxit,
Quædã funguntur vita ſine corpore: quædam
Aut ſunt expertes vitæ, aut in corpore viuunt.
De primis liber iſte nihil, ſed proximus olim
Tractabit: nunc de reliquis mea Muſa canamus.
Mundanæ molis loca ſumma, atq́; extima cælum

Immenſis ambit ſpatijs, motúq; perenni
Circuiens intra ſeſe facta omnia claudit.
Quinque ſecant ipſum Zonæ: ſed qualibet harũ
Eſt habitata ſuis nihilo prohibente colonis.
Nam neq; dijs frigus, neq; torrens officit æſtus.
Talia conueniunt terris. ſacer æther ab omni
Semper abeſt glacie: nulloq́; incenditur igni:
Qui licet aſſiduè circumuoluatur, ibidem
Permanet, & nunquam prima de ſede recedit.
Namq́; duos inter ſtabiles fixoſq́; locatus
Diuina ratione polos: retinetur ab illis:
Quorum alter nobis apparet ſemper, & ambas
Aſpicit, oceanoq́; procul circumuehit arctos:
Alter ſub terris aduerſa in parte moratur,
Antipodúmque oculis nocturna luce videtur.
Hanc verò æthercam molem dicuntur ab ortu
Occaſum verſus parili diſtinguere tractu
Tot cycli quot ſunt Zonæ. qui proximus Arcto eſt
Arcticus eſt dictus: poſt hunc eſt circulus ille
Qui medium Cancrum ſecat, & decedere ſolem
Paulatim à nobis cogit, retroq́; reuerti.
Hunc alius ſequitur, medium qui diuidit orbem,
Atq; dies nitidos obſcuris noctibus æquat.
Non procul hinc alius mediũ ſcindit Capricornũ:
Vltra quem prodire nequit, rurſuſq́; redire
Incipit ad noſtras paulatim Cynthius oras.
Poſtremus verò cyclus, qui proximus auſtro eſt,
Vt polus oppoſitus noſtro, ſic ipſe vocatur.

Vltra

Vltra hæc ſegmenta obliquus quoq; circulus alto
Signantur cælo,per quem pulcherrimus it Sol,
Biſſenis complens obeuntem menſibus annum.
Lacteus eſt etiam cyclus,qui Tyndaridarum
Genua ſecat,caudámq; Nepæ, tropicos quoq; bi-
Obliquámq; viam ſolis,medium ſimul arcũ (nos,
Arcitenẽtis,item Centauri crura, Aquilámque,
Necnon Aurigã, Cygnúmque,& Perſea tangit.
Súntque paralleli cycli;ſic nomine dicunt
Hos Græci:motúque ſuo Sol efficit vnum,
Quáq; die occaſum repetens,ortúmq relinquẽs
Inſuper eſſe duos Coluros dicitur:alter
Solſtitia oſtẽdens,Cancrum ſecat & Capricornũ,
Percurrens vtrúnque polum:ſed diuidit alter
Phryxæam pecudẽ & Chelas.hic tẽpora mõſtrat
Sunt quibus æquales & luci & noctibus oræ.
Vltra hos ſunt cycli multi varijq; ſecantes
Hinc atq; hinc vtrunq; polum:mediæq; dici
Nomẽ habẽt,noſtrumq; caput ſuper ingrediũtur.
Circulus eſt etiam quidam,qui fertur Horizon:
Diuidit hic ſphæram mediam,noſtrumq; videre
Terminat:vnde vocant hoc illum nomine Graij.
Præterea in multos cælum diſtinguitur orbes.
Suntq; nonẽ:quorũ ſummus, quod mobile primũ
Dicitur,extremis voluens decedit ab Indis,
Hiſpanos Mauroſq; petens,ſpatioq; diurno
Complet iter,necnon rapidus cæleſtia ſecum
Corpora cuncta trahit,nullo ſpectabilis aſtro.

At reliqui oppoſitis voluuntur motibus orbes,
Et Gangem verſus currunt à Gadibus.horum
Maximus innumeris ſtellis eſt lucidus,atq;
Curriculo annorum centum vix perficit vnum
Ipſe gradum.iuxta hunc Saturni ſphæra locatur
Inferius,triginta annis hæc tota mouetur.
Iuppiter huic ſubſtat,totusq; reuoluitur annis
Biſſex. hunc ſequitur Mauors,annisq; duobus
Vertitur in gyrum. poſt hunc Sol ipſe trecentis
Sexaginta(velut dicunt) & quinque diebus,
Adde his ſex horas,totum pertranſit olympum.
Poſt ſolem inferius Veneris rota voluitur,& ſe
Circumfert, quam ſol ſeptemq; decemq; diebus
Ocyus.aſt huic Mercurij ſubuoluitur aſtrum:
Quod Venerem ſuperat curſu,citiusq; mouetur
Quàm Venus ipſa nouē(ſi vera eſt fama) diebus.
Vltimus eſt orbis Lunæ,ſpatioq; dierum
Viginti atq; nouem,necnon bis quattuor horis
Finit iter,remeatq; illuc prius vnde receſſit.
Sidera ſunt ſeptem quæ Græci errantia dicunt
Voce ſua, quorum ſummus Saturnus habere
Pro domibus fertur puerū Iouis & Capricornū.
Iuppiter ipſe domos etiam tenet æthere binas,
Piſces atq; arcu pugnantem:Scorpius autem,
Phryxeusq; Aries,ſtolidi ſunt tecta Gradiui:
Dat propriam ſedem Nemees fera bellua Soli:
In Libra & Tauro mollis Cytheræa quieſcit:
Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:

Cancri

Carcinus hoſpitium præbet tibi Luna benignũ.
Dicere de ſignis cæleſtibus aggrediamur.
Zodiaco qua ſol gradiens totum efficit annum,
Signa quidẽ duodena manent: Borealia ſunt ſex,
Aduerſo totidem ſumpſerunt nomen ab Auſtro.
A capite auratæ pecudis, finem vſq; puellæ
Erigones, ſeptem dicuntur ſigna trionis.
Aſt à principio Libræ, finem vſq; duorum
De grege Neptuni, quodcũq; eſt, ſpectat ad auſtrũ.
Nomina ſignorũ iam nunc mea carmina pãdent:
Sunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornusq;, Hydrochoosq;,
Et duo cæleſti radiantes lumine Piſces.
Septima quæq; ſibi opponũtur: quum venit illud,
Conditur hoc. Aries ad nos quum ſurgit ab ortu,
Libra cadit: Tauro ſic Scorpius Europæo
Obijcitur: naſcente illo, hic deſcendit in vndas
A Cancri capite ad Centauri extrema, vocãtur
Directa: à prima Aegocerotis parte gemellos
Vſq; ad Tyndaridas, obliquo limite pendent.
Triginta gradibus longum, latum duodenis
Quodlibet eſt ſignũ. terreſtria ſunt, Capricornus
Taurus & Erigone: ſunt aëris hæc tria, Libra,
Hydrochoos, Gemini. naturam ſeruat aquarum,
Piſcibus & Cãcro ſimilis Nepa: quæ tria reſtãt,
Ignea ſunt, Aries, Chiron, Leo. maſcula ſunt hæc
Cum tribus aëreis, & fortunata vocantur.

Cætera femineo dicuntur nomine, ſuntq́;
Infortunata, vt perhibent qui ſidera norunt.
Mobilia hæc, Aries, Cãcer, Libra, & Capricorn';
Fixa, Leo, Taurus, Nepa cũ Ganymede vocantur.
Sũt Gemini, Virgo, Chiron, communia, Piſcéſque:
Vltra hæc, viginti ſunt & tria ſigna beato
Fixa polo, quorum boreali in parte locantur
Viginti, at pluuius ſibi cætera vendicat auſter.
Hæc ſunt quæ ſpectant ad ſeptem ſigna triones:
Binæ Vrſæ, quarum eſt Helice maioribus aſtris
Splẽdidior, Cynoſura minor Phœnicibus eſt dux,
In quas medius ſerpit Draco fluminis inſtar.
Hic micat & Cepheus, hic Caſſiopeia, Corona
Proxima Gnoſiacæ. niueo vicinus Olori eſt
Engonaſis, dulcemq́; Lyram miratur & audit.
Necnon Arctophylax monſtrat ſua ſidera ibidẽ.
Perſeus hac etiam cæli in regione locatur,
Ora Meduſæo geſtans rorantia tabo.
Hoc eodem cælo nitet Auriga Anguitenenſq́;,
Illius & ſerpens, cumq́; hoc Serpente Sagitta.
Adde Aquilã, æthereoq́; mari Delphina natãtẽ,
Hic & equus ſplendet, qui Pegaſus appellatur.
Andromede ſequitur: poſtremum Delta vocatur.
Signa tria atq́; decẽ aduerſo retinẽtur ab auſtro:
Cetus Perſæa vix tandem falce peremptus.
Hac etiam parte armatum Oriona videbis,
Multiplicémq; vadis Nilum, Leporémq́; fugacẽ.
Hũc Canis haud vnus ſequitur, maiórq; minórq:

Inter

Inter & auſtrales Argo micat inclyta flammas.
Hic Aram, magnumq́; potes Cratera videre,
Necnon Phœbeum fulgenti ſidere Coruum,
Cẽtaurumq́; trucẽ, domitamq́; laboribus Hydrã
Herculeis, peſtem Lernæ, mirabile monſtrum.
Hac eadem Piſcis quidam regione videtur.
Quæ ſint ſigna poli patefeci verſibus: at nunc
Singula quot ſtellas habeant quoq; verſibus edã:
Aſtra Helice ſeptena tenet. quæ dicitur vrſa
Maior. quòd cælo maiori lumine fulget.
At Cynoſura minor fertur, quòd luce minori
Apparet: quamuis viginti vnamq́; fauillam
Corpore contineat. vigilem quindena Draconem
Sidera conficiunt, geminas qui diuidit arctos.
Cepheus ipſe decem atq; nouem cõplectitur aſtra.
Caſſiopeia decem atq; tribus ſtat lucida flammis.
Ipſa nouem ſtellis ſolita eſt ſplendere Corona.
Dant tria dena modum Ledæo ſidera Cygno.
Ignibus Engonaſis lucet bis quinque nouemq́;.
Quattuor atq; decem deſignant aſtra Booten:
In cuius Zona Arcturus ſtans clarius ardet.
Ipſe decem ſeptemq́; faces tenet æthere Perſeus:
Heniochus ſeptẽ: aſt, humero quæ clara ſiniſtro eſt
Fertur Capra duas alias quas læua manus fert
Hædi dicuntur, nautis ſæpe anxius horror.
Septenis deniſq́; nitet flammis Ophiuchus:
Ipſius ac Serpens viginti eſt clara duabus.
Eſt Lyra luminibus fulgens Orphea nouenis.

Quat

Quattuor æthercam deſignant aſtra Sagittam,
Quadrupliciq́; nitet raptor Ganymedius igne.
Delphin ipſe polo fulget bis quinque fauillis.
Octo decemq́; micat nocturnis Pegaſus aſtris.
Ignibus Andromede bis denis ardet Olympo.
Sed tria Deltoton duntaxat ſidera fingunt,
Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
Signa, dehinc numerũ aggrediar cõprẽdere verſu.
Eſt Aries primus: tenet hic aſtra octo decemq́;.
Taurus habet ſtellas viginti, vnamq́;: ſed harum
Septem, quæ ipſius poſtrema in parte renident,
Virgiliæ, necnon Atlantiades appellantur.
Sũt totidẽ in capite, atq; Hyades dicũtur ab im-
Tyndaridæ fratres denis octoq́; fauillis (bri.
Splendeſcunt: alter denas, alter tenet octo.
Bisq́; nouem flammis cæleſtis Carcinus ardet:
Bina inſũt dorſo, quæ Aſini & Præſepe vocãtur.
At Leo bisdenas ſtellas retinet minus vna.
Virgo tenens ſpicam micat aſtris octo decemq́;.
Chelæ ignes vtrinque duos, libramq́; figurant.
Quindenas reliquo flãmas Nepa corpore mõſtrat.
Quindenis etiam facibus ſplendere videtur
Arcitenens: quãdamq́; pedes tenet ante coronã,
Septenis quæ ſideribus conſtare putatur.
Viginti Aegoceros ſtellis nitet atq; duabus.
Iliacus puer eſt bis ſeptem lucidus aſtris.
Octo nouemq́; faces Piſcis tenet alter: at alter
Huic iunctus bis ſex ſplendeſcit in æthere tædis.
Nunc

Nunc quot habent ſtellas auſtralia ſigna docebo:
Quãuis ſint procul, atq; oculis malè cognita noſtris.
Lumina terribilis triadena habet æthere Priſtis:
Sunt totidem Nilo: Leporem ſex aſtra perurunt
Sideribus ſeptem atq; decem præfulget Orion:
Octo atque vndenis incendit Sirius orbem
Ignibus: at Procyon triplici micat æthere flãma,
Viginti atque tribus decorata eſt Argo fauillis.
Vnam plus Chiron retinet: ſed Victima, geſtat
Quã manibus, reſupina, decẽq; vnamq; recepit,
Luminibus verè ſpecioſa eſt Ara quaternis.
Sex & viginti facibus ſpectabilis Hydra eſt,
Longa trium ſpatio ſignorum, corpore Cancrum
Occupat, Erigonemq; ſimul, tumidumq; Leonem,
Septem aſtris Coruus, Crater ſpectabilis octo eſt:
Biſſeno at notius decoratur lumine Piſcis.
Occaſus nunc ſignorum dicamus & ortus:
Signorum eſt ortus triplex, occaſus eorum
Eſt etiam triplex. namque ortus Coſmicus, atque
Occaſus fertur quum tempore matutino
Sole oriente, aliquod ſignum quoque ſurgit eoa
De regione ſimul, vel quum mane occidit vndis.
Dicitur ac Chronicus, quoties ſurgit ve cadit ve
Signum aliquod, quũ primũ alto ſe gurgite cõdẽs
Iam patitur ſtellas alias ſplendeſcere Titan.
Heliacus verò eſt ortus, quum ſole propinquo
Iampridẽ occultum ſignum, poſtquam ille receſſit,
Ingrediens aliud, poſſe incipit orbe videri.

Occa

Occaſus contrà Heliacus tunc dicitur eſſe,
Quãdo aliquod ſignũ per quod tũc ingreditur Sol
Obtenebrat ſplendore ſuo,prohibetq́; videri.
Nunc quo quæq́; modo exoriantur ſigna cadãtq́;,
Verſibus expediam:tribuant modò carmina nobis
Pegaſides, vatemq́; ſuum non ſpernat Apollo.
Quando Aries oritur,conſurgit pars quóq; læua
Andromedæ, Perſeiq́; caput,media tenus aluo.
Oppoſita tunc parte poli pars occidit Aræ:
Auerſo Taurus per cælum corpore fertur:
Ipſo aſcendente, aſcendit totus quóq; Perſeus.
Heniochi conſurgit item pars maxima,nec non
Priſtis cauda,etiam penitus tunc occidit Ara.
Ipſe autẽ Arctophylax tũc primũ abſcõditur vn-
Cum Geminis totus Cetus,parteſq́; priores (dis
Eridani ſurgunt,cumq́; his armatus Orion.
Anguitenens vtrúmq; pedẽ tunc æquore mergit.
Carcinus exoriens partem apparere Coronæ
Dimidiam vetat, & caudam Ceti,notiumq́;
Piſcem,atq́; Engonaſis caput,aluum dimidiamq́;
Eiuſdem : à genibus ſcapulis tenus Anguitenẽtẽ,
Ipſiuſq́; Anguem,excepta ceruice:Booten
Totum penè.oritur ſed contrà Orionis vſq́;
Ad zonam corpus, toto cum flumine Nili.
Hæc cum magnanimo naſcuntur ſigna Leone (ra
Tota aqla atq; Lepꝰ, Procyõ quoq;,primaq́; cru-
Maioris Canis,exurgit caput inſuper Hydræ.
At contra Arctophylax totus,totuſq́; Ophiuchus
Cum

Cum capite & ceruice ſui quem continet Anguis
Quaq; ſuperfuerat nitida pars illa Coronæ.
Engonaſis ſimul ipſe, genu tamen ac pede læuo
Exceptis. tunc heſperias merguntur in vndas.
Virginis exortu totus Canis Hydraq; ſurgit
Vſq; ad Cratera. apparet quoq; Theſſala puppis
Quatenus erecto dependent carbaſa malo.
Oppoſita ſed parte latent hæc ſidera: Delphin,
Totus Olor, cauda excepta: ſimul ipſa ſagitta,
Atq; Chelys, Nilq; prior pars. Pegaſus autem
Cum capite abſcondit collum, pars cætera fulget:
Tota Argo cum Libra oritur, totuſq; Bootes.
Extremam præter caudam tota Hydra videtur,
Engonaſis dextrumq; genu, dextram quoq; ſurã.
Tunc & Centauri caudam ſplendere videbis,
Tunc & dimidiam poteris ſpectare Coronam:
Corpus equi aligeri reliquum, poſtremaq; Cygni
Celantur, nec non ceruicem Cetus aduſq;
Deſcendit totus: tunc & caput occulit vndis
Andromedæ: tunc & deſcendere Cephea cernes,
Ipſius Andromedæ patrem, manibuſq; humeriſq;
Et capite extremas ponti fluitantis in vndas.
Scorpius exoriens hæc ſecum ſidera ducit,
Caudã Hydræ, Chironis equũ, reliquãq; Coronã:
Quamq; manu geſtat Chiron tũc Hoſtia ſurgit:
Surgit itẽ caput Anguis, itẽ caput Anguitenẽtis.
Andromedæ reliquum corpus tunc occidit, atq;
Cepheus à capite ad Zonam, flexuraq; duplex

Erid

Eridani: reſurpina cadit quoque Caſſiopeia.
Tunc etiam abſcondi Canis incipit atque Orion.
Arcitenēs quū oritur, iubet apparere Ophiuchū,
Ipſiusq́; Anguem totum, caput atque ſiniſtram
Engonaſis, totamq́; Lyram, pectusq́; caputq́;
Aethiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
Et Lepus; & maior Canis occidit, Heniochusq́;,
Exceptis capite ac pedibus: tunc Perſeus vnà
Tendit in occaſum totus, dextro pede necnon
Crure manet. puppi excepta tota occidit Argo.
Aegoceros quū ſurgit, Olor, ſimul atq́; Sagitta,
Ara quoq́; atq́; Aquila aſcēdūt, ſed cætera puppis
Deſcendit, Procyonq́; mari ſua ſidera condit.
It quoq́; ſub terras toto tunc corpore Perſeus,
Sidera quū pulchri apparēt Ganymedis ab ortu,
Prima Meduſæi conſurgunt membra caballi.
Tunc contrà caput & ceruix deſcendit Echidnæ,
Occultatur item poſtremo corpore Chiron.
Quū gemini ſuperum tolluntur in æthera Piſces,
Andromedæ dextrum corpus quoq́; ſurgit, & ille
Qui notius fertur Piſcis: tunc corpore toto
Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
Hæc de ortu atque obitu ſignorum dicta putamus
Eſſe ſatis, nunc ad reliqua incunctanter eamus.
Sed prius Vranien libet huc ad noſtra vocare
Carmina, vt auxilium tribuat, ſecretaq́; pandat.
Vranie, cui nota alti penetralia cæli,
Quæ ſuperùm ſedes gēmataq́; templa frequētas:

Vranie formoſa adſis, arcanaq́; diuûm
Tecta aperi, vatemq́; iuua tua regna canentem:
Aethereos da mente lares, animoq́; tueri
Mœnia ſtelliferi circumlabentia mundi.
Et primùm mihi Diua aperi, num corpore duro
Ac ſolido conſtet cælum, an fluxo tenuiq́;,
Non ſecus atque aër facili quem ſcindimus ictu.
Poſt hoc, me nonnulla etiam quærenda docebis.
Sunt duo naturæ primordia prima, vocantur
Materia & forma: ex his corpora cũcta creãtur,
Ex his eſt tellus, vnda, aër, ignis, & æther.
Vnde errant, qui materiam cæleſtibus vllam
Corporibus nõ eſſe putant. contraria in illis (rẽt.
Quippe forẽt, & ab his corrupta aliquando peri-
Sic aiunt: verùm hæc ratio (me iudice) peccat.
Nam neque materiæ culpa eſt, ſi corpora ſoluit
Longa dies: neq; corrumpunt contraria per ſe,
Si æquales habeant vires, niſi fortius vnum
Sit reliquo. quia quũ vis æqua eſt atque poteſtas,
Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedit.
Ergo Deus cupiens æternum condere cælum,
Optima materiæ primæ ac puriſſima legit,
Temperiemq́; illis talem addidit, vt nihil vnquã,
Se lædant, ſemperq́; habeant contraria pacem:
Sic cælum æternum eſt, ſic nullo abſumitur æuo.
Sed quoniã quæ dura magis, diuturna magis sũt,
Læduntur q́; minus, proinde eſt duriſſimus æther,
Plus adamante, adeò vt ferrũ contẽnat & igni

Vtq; omnẽ, præter Domini, à quo cõditus ipſe eſt.
Eſt alia id monſtrans ratio: nam mobile primum
Intra ſe poſitas ſphæras rapit, ac violenter
Occaſum verſus ſecum trahit, atque diurno
Motu (obſtent quanuis) ſpatia in cõtraria verſat:
Quod fieri nequeat, ſolido niſi corpore conſtent.
Adde huc quòd lunæ pars illa ſimillima cælo eſt,
Quam ſol nõ ſpectat, fraternaq; lumina tangunt.
Sic etiam ſtellæ, manifeſta in luce diei
Conſimilem cælo creduntur habere colorem.
Luna tamen ſtellæq; ipſæ ſunt corpora dura,
Sunt & opaca. hoc eclipſis declarat apertè:
Nam radios Phœbi Luna interiecta repellit,
Nec ſinit in terras claram deſcendere lucem.
Cur non durities eadem tribuatur Olympo?
Nempe aliter nunquam ſua ſidera fixa teneret:
Sed paſſim errarent, nec certa in ſede manerent.
Non tamen eſt cæli, vt ſtellarum, corpus opacum:
In terris etenim poſiti ſumma aſtra videmus,
Et penetrat noſter ſuprema ad ſidera viſus.
Quum verò ſint (vt dixi) duriſſima cæli
Corpora, ſintq; eadem puriſſima, forſitan illis
Eſt etiam ſonus: & quum ſe tangantq; rotentq;,
Concentum faciunt aliquem, cæleſtibus aptum,
Vt quidam ſcripſere olim doctiq; probiq;:
Hunc tu Muſa etiam nodum mihi ſolue roganti.
Dura & plura licet ſacri ſint corpora cæli,
Peruiáq; humanis oculis, tamen illa ſonorem

Efficiunt nullum: neque enim pulſantur ab vllo,
Nec ſi pulſentur reſonant, craſſiſſima quum ſint.
Cumq́; illic aër nullus ſit, quo ſine fruſtra
Speratur ſonus, atque ideo ſine murmure currũt.
Præterea ſphæræ bis quattuor inferiores,
Auroram verſus omnes vertuntur eodem
Progreſſu: nec ſe collidunt concutiuntq́;
Occurrendo ſibi, ſed certa lege modoq́;
Vna eademq́; via leni vertigine pergunt,
Et choreæ in morem placidè taciteq́; feruntur.
Mobile duntaxat primùm aduerſatur eũdo, (quæ
Orbibus (vt dixi) reliquis: tamẽ haud ſtrepit vn-
Nilq́; ſonat prorſus: quippe illic deficit aër.
Quippe ſuperficies multo eſt leuiſſima ſphæris:
Vnde fluunt celeres, nullo impediente rigore,
Et ſua contactu molli confinia lambunt:
Propter quod motum faciunt ſine voce ſilentem.
Non igitur rectè veteres ſenſere, putantes
Sphærarum motu harmoniam conflarier, at non
Sentiri: quoniam humanas excelleret aures,
Ceu Nili non auditur quæ decidit altis
Rupibus vnda prope: at longè fragor editur ingẽs
Nugantur certè, & ratio hæc eſt prorſus inanis.
Nam ſi nemo vnquam audiuit, cur fingere debẽt
In cælo eſſe ſonum? turpe eſt ea dicere quæ non
Oſtendi poſſunt, quæ poſſunt iure negari.
Nõ noua sũt fingẽda, niſi hæc vera eſſe probẽtur:
Nullam verba fidem amota ratione merentur.

Sed nunquid cælũ eſt, vt fertur, (Muſa) rotũdũ?
Sphærica nimirum perfectior eſſe figura
Cenſetur cunctis aliјs, quòd non habet in ſe
Principium finemq́;, capax quòd ſit magis, atque
Simplex & formoſa magis, magis apta moueri:
Præſertim circa medium, ceu vertitur æther
Circa ipſam terrã, in medio quæ cõdita mũdo eſt.
Conuenit hæc igitur cælo tam digna figura,
Conuenit hæc eadem Soli, Lunæ, omnibus aſtris,
Quanquam aliter pictorum audax inſcitia fingit.
Stellæ autem ſunt ne (vt fertur) pars denſior orbis?
Non ita: quippè ſuam ſortita eſt qualibet harum
Diuerſam à cælo ſpeciem, diſcrimine magno:
Ipſæ etiam inter ſe diſtant: ceu ſorbus ab vlmo,
Ceu pyrus à ceraſo differt, fœtu atque figura.
Indicat id color haud vnus, diuerſaq́; earum
Virtus & ſplendor: ſtellæ eſt ſua cuique poteſtas:
Quandoquidẽ natura etiam ſua cuiq́; tributa eſt.
Cælum ergo eſt ſedes tantùm opportuna, locusq́;
Stellarum, non materia aut ſubſtantia earum.
Quid virtutis habet cælum? eſt vis omnis in aſtris:
Aſtra regunt orbem terrarum, atq; omnia mutãt:
Aſtra creant cuncta in terris, & cũcta gubernãt,
Hoc docet aſtronomus, communis opinio fert hoc.
Quare non ſolùm raro denſoq́; putandum eſt
Diſtingui à ſtellis cælum, diuerſa ſed ipſis
Natura eſt etiam, & diſpar facieſq́; vigórque.
Quanta etiam ſint aſtra, & num ſine fine rotẽtur.

Quo,

Quo ſunt fixa loco, vt viſum eſt aliquãdo Plato-
An ſint deſerta, an quiſquã verſetur in illis, (ni:
Muſa velim ſcire: vnde precor mihi ſingula pãde.
Non ſunt aſtra quidẽ magna æquè. namq́; minora
Plurima ſunt numero, vt poſſit comprẽdere nemo.
Sunt aliquot maiora etiam, ſed pauca: ſereno
Quæ paſſim cælo veneranda luce refulgent.
Ex quibus aſtronomi varias fecere figuras,
Et pinxere amplum diuerſis æthera ſignis:
Ex his ergo aſtris maioribus (vt perhibent, qui
Aſtra ſciunt, vtq́; eclipſis phœbeia monſtrat:
In qua Luna patet quanto ſit corpore; fratris
Dum ſubiecta ſui ſpecioſum lumen opacat)
Quædam ſunt tanta, vt totam terræq́; mariſq́;
Excedant molem, ac ſpatio maiore niteſcant:
Quamuis parua adeò videantur, propterea quòd
Tam longo diſtant à nobis interuallo.
Quippe aliquid quãto eſt lõginquius, eſſe videtur
Tanto etiam minus, & ſpectantum lumina fallit.
Stellæ autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
Quæq́; ſuum circa centrum voluuntur ibidem
Semper: & hæc ratio eſt cur ſcintillare videntur:
Non ea quam fingunt quidã, quia lõgius abſunt,
Proinde illas tremulum nobis oſtendere lumen.
Nimirum hæc ratio vana & puerilis habẽda eſt.
Non etenim quicquã ſcintillat, quòd procul abſit
A noſtro viſu: minus, atque obſcurius illud
Sed tunc apparet, nec ſcintillatio motu

Vlla carere poteſt. quare fixa aſtra mouentur,
Cum Sole vnà, illo motu quem diximus antè.
At non Saturnus talem, nec Iuppiter, & Mars
Efficiunt motum, nec Luna Mercuriiue
Aut Veneris ſidus: verùm hæc gaudent epicyclis:
Cur non ſcintillat Saturnus, Iuppiter, & Mars,
Vt Sol? quum tamen à nobis longè altius abſint,
Nec magno à ſtellis fixis diſcrimine diſtent?
Nimirum, quoniam non ſic voluuntur vti Sol,
Sed ſua permittunt epicyclis corpora ferri.
Fortè aliquis ſolem non ſcintillare putabit.
At ſi hunc perſpiciet ſummo quũ mane reſurgit,
Vel quum deſcendit brumali tempore in vndas,
Quando acies illum melius tolerare valebit.
Tunc circumuolui, tunc ſcintillare videbit.
Nec quiſquã hoc adeò magnũ ac mirabile dicat,
Singula ſi tali voluuntur ſidera motu:
Nónne magis mirum eſt, tã immenſi corpora cœli,
Tam celeri ſemper ferri vertigine, vt omnes
Præuertãt volucres, ventoſq́; & fulmina vincãt?
Vnde nota: Ille pater rerum, mundiq́; creator.
Omnia quæ fecit, diſtinxit in hæc duo, motum
Atq; quietem, atqui in terris, centroq́; locata eſt
Ipſa quies propriè, poſſedit cætera motus.
Vnda fluit, ſemperq́; aër agitatur & ignis,
Præcipuè tamen in cœlo eſt vis maxima motus:
Et quo quæq́; magis ſphæra eſt ſublimis, in illa
Fortior eſt motus, mundumq́; rapacius ambit.

Quare

Quare illud cælum, quod primum mobile fertur,
Maximũ habet motũ: ſed motus maximus ille eſt
Tẽpore qui minimo ſpatia & loca maxima trãſit.
Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
Ni obſtarent illi ſphæræ, quas continet in ſe,
Frænantes curſum illius, ne protinus omnem
Voluendo raperet ſecum terram, Oceanumq́;
Quippe animal nullum poſſet tũc viuere in illis.
O rẽ mirãdam in primis! quis non ſtupeat, quum
Secum agitat, tantam tam paruo tempore molẽ,
Tam longas tranſire vias, iterumq́; reuerti,
Nec ceſſare vnquam, & nullum ſentire laborem?
Hinc aliqui credunt, à dijs totum æthera volui,
Aſſignantq́; ſuum motorem cuilibet orbi:
Qui quaſi priſtino addictus, non deſinat vnquam
Tam vaſtam verſare molem noctesq́; diesq́;:
Nec, quãuis cupiat, minimum requieſcere poſſit.
Felix ſeruitio tali Deus ille profectò.
Sed nugæ ſunt hæ, commentaq́; inania eorum
Qui cupiunt primi mortales inter haberi.
O quot moroſophos tellus parit, & philodoxos.
Quare non tutum eſt facilè omnia credere cuiuis,
Ille licet magni ſit nominis, innumeraſq́;
Scribendo implerit nigra loligine chartas.
Magni ſæpe viri mendacia magna loquuntur,
Et nemo eſt adeò prudens, quin ſæpius erret.
Eſt igitur ratio in primis quærenda, fidesq́;
Maior in ambiguis rationi eſt ſemper habenda,

Quàm dictis hominũ: nãq; hæc ſunt falſa frequẽ-
Quid ratio oſtendit? cælum ſtellasq; moueri (ter
A dijs, an per ſe, naturaliq; vigore?
Qualis honor, vel quale lucrũ, vel quãta voluptas
Eſſe poteſt diuis, verſantibus æthera ſemper,
Vt ſtultorum hominũ vitæ opportuna miniſtrẽt,
Vtq; feras pecudes, volucres, piſcesq; gubernent?
Sicne decet dominos ſeruis ſeruire? deosq;
Seruitio æterno damnari, vt pabula brutis,
Vt ſtultis prauisq; ferant mortalibus eſcam?
Nónne decet potius libertas maxima diuos,
Vt quocunq; velint faciles accedere poſſint?
Ne tanquam dura deuincti compede, nuſquam
Ire queant, ſemperq; loco teneantur eodem?
Aut tanquam figuli inſtantes operiq; rotæq;,
Nunquã decedãt ſcamno, nunquam otia captẽt?
Eſt ne illis adeò dulcis labor ille rotandi?
An labor ille poteſt diuis nunquàm eſſe moleſtus?
O ſapientum hominum ſententia digna notatu.
Sed ratio obſiſtit, ratio manifeſta reclamat:
Nil etenim per ſe æternum eſt, niſi conditor orbis.
Poſt ipſum æterna eſt rerum natura ſuarum,
Quas ipſe ex nihilo, ſtabili ſed lege creauit,
Vt non eſſe queant aliter quàm iuſſerat olim,
Quũ primùm immenſi iaceret fundamina mundi.
Sic aqua ſemper erit mollis, ſic ignis adurens:
Sic ſtabilis tellus, ſic ſemper mobilis aër,
Sic & circumagi cælum ſine fine neceſſe eſt:

Sic

Sic forma & virtus herbis ſua cuiq; tributa eſt,
Necnon arboribus, necnon animalibus ipſis,
Vt nullo poſſint mutari prorſus ab æuo:
Vſq; adeò ipſius naturæ immobilis ordo eſt,
Vſqueadeò eſt eadem ſemper diuina voluntas.
Quare ſi motus cæli eſt æternus, oportet
Naturalem eſſe, vt grauium leuiumq; videmus.
Nam quod naturæ eſt propriũ, nõ deficit vnquã.
Si verò eſt alius motor, quandoque quieſcit.
Nil etenim æterno violentum tempore durat.
An grauium & leuium natura potẽtior eſt quàm
Aſtrorum & cæli, vt poſſint per ſe illa moueri,
Hæc verò nequeant, niſi dijs agitentur ab ipſis?
Terra ergo atque ignis ſunt æthere nobiliores,
Saltem ex hoc quòd non motoris egent alieni,
Sed per ſe à centro aut ad centrum tẽdere poſsũt.
Credendum eſt igitur, cæleſtia corpora per ſe
Atque ſuis formis, vt terra ignisq; moueri.
Natura eſt ſiquidem motore potentior omni,
Naturam vincit ſolus Deus: & nihil (ipſo
Excepto) eſt melius natura & maius in orbe.
Naturam verò appello, legem omnipotentis
Supremiq; patris, quam prima ab origine mundi
Cunctis impoſuit rebus, iuſſitq; teneri
Inuiolabiliter, dum mundi ſecula manerent.
Nam legẽ hanc rerum formis Deus indidit: vnde
Quum rebus dant eſſe, Dei mandata libenter
Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem.

Nempe ſuis res à formis tales generantur,
Quales præcepit qui formas condidit ipſas.
Hæc verè ac propriè natura eſt, & melius quàm
Forma aut materia, vt quidã poſuere. etenin sũt
Hæc duo cunctarum potius primordia rerum,
Vel cauſæ primæ, vel componentia prima,
Non autem natura: placent ſi nomina vera,
Et niſi malimus dare falſa vocabula rebus.
Sed de hoc iã ſatis: ad reliqua accedamus, & vtrũ
Sint deſerta poli pulcherrima regna beati,
An quiſquam ſedes illas teneatq; colatq;,
Præſens hora monet ſolito nos dicere verſu.
Quum cælum ſit tam immenſum, tãtiq; decoris,
Conſpicuum tot ſideribus, tam nobile corpus,
Deſertum & vacuũ & ſolũ incultũq; manebit?
Terra autẽ innumeris gaudebit, & vnda colonis?
An mare vel tellus, locus eſt iucundior atq;
Pulchrior & melior, vel toto maior Olympo?
Propter quod potius, quã æther, mereãtur habere
Tot ciues, & tam varijs animalia formis?
An regis prudentis erit, fabricare palati
Ingentem molem, peregrino marmore & auro
Egregiam, & mirè ſpetioſam intusq; foriſq;,
Nolle tamẽ (ſtabulo excepto) permittere quẽquã
Tam pulchras habitare ædes, vacuaſq; tenere?
Nempe eſt totius mundi ſtabulum terra, in qua
Sunt omnes ſordes, puluis, cænumq; fimumq;,
Oſſa, putres carnes, varia excrementa animãtũ.
Quis

Quis memorare vnquã tot fœda immũdaq́ʒ poſſet,
Quæ tellus & pontus habẽt, ac ſemper habebũt?
Quis neſcit pluuias, nebulas, nubesq́ʒ, niuesq́ʒ,
Prælia ventorum, tempeſtatumq́ʒ furores,
Quæ mare perturbãt, quatiũt terrã, aëra verſãt?
Terra tamen pontusq́ʒ tenent animalia multa:
At cœlum vacuum, vacuum cœlum eſſe putatur?
O vacuæ potius mentes, quæ creditis iſtud!
Quippe ſuos etiam ciues habet æther: & aſtra
Singula, ſunt vrbes cœli, ſedesq́ʒ deorum.
Illic & reges, populi inueniuntur & illic.
Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
Non, velut hic, vmbræ ſimulacraq́ʒ inania rerũ,
Quas citò mors rapit, & tẽpus terit, inquinat, (aufert.
Illic felices, immortales, ſapientes:
Hîc habitant miſeri, mortales, inſipientes:
Illic pax & lux regnant, & ſumma voluptas:
Hîc bellũ aſſiduũ & tenebræ, & genꝰ omne dolo- (ris.
I nũc, & lauda terrã hãc, hãc dilige vitam.
Imò aude, ô demẽs, ſtabulum hoc præponere cœlo.
Verùm aliquis dubitare poteſt, ſi durior æther
Eſt adamante, & nil vacui reperitur in illo,
Quomodo dij poterunt illic habitare, vel illac
Pergere? nimirum hoc fieri non poſſe videtur.
Præterea quum cœlum ipſum non poſſit arari
Atque fodi, quónam pacto Bacchusq́ʒ Ceresq́ʒ
Naſcentur, frugesq́ʒ aliæ, quarum indiget vſus?
Friuola ſunt hæc, & rugoſo digna cachinno.

Namque

Namq́; ſit ipſe licet multo ſolidiſſimus æther,
Peruius eſt tamen, & cedens cultoribus, & nil
Obſtat quin facilè huc poſſint ſe ferre vel illuc,
Et quacunq́; libet nihil impediente moueri.
Cælicolis etenim tenuiſſima corpora cunctis
Ille auctor mundi dedit, atq; leuiſſima: quare
Ipſis non opus eſt foribus, patulisve feneſtris.
Per medios intrant muros, & marmora tranāt,
Vſqueadeò eſt illis tenuis natura, potensq́;.
Quis, niſi vidiſſet piſces habitare ſub vndis,
Sub limo ranas, ſalamandras viuere in igne,
Aëre chameleonta, & paſci rore cicadas,
Crederet? at vera hæc tamē & mira eſſe fatemur.
Plurima ſunt, quæ quum fieri non poſſe putemus,
Sæpe tamen fieri poſſunt, & facta videmus.
Cur non ergo Deus potuit quoque condere tales
Cælicolas, qui per cælum facile ire valerent,
Nulliusq́; cibi vel potus prorſus egerent?
Si potuit, certè voluit: nam turpe fuiſſet,
Tā pulchras ſedes tamq́; amplas linquere inanes.
Atqui cælicolis non eſt opus, vt vel arando,
Vel fodiendo parent alimenta iuuantia vitam:
Quandoquidem non ſunt illis mortalia membra,
Quæ inſtaurare ſolet ſenſim labantia victus:
Nec ſitiunt vnquam diui, eſuriūntve beati.
Deniq́; nulla illos penitus contriſtat egeſtas:
Quippe vltra fines lunæ illætabile nil eſt.
Cuncta mala in terris poſuit Deus, illaq́; clauſit

In

In medio, & vetuit ſacrum contingere cælum.
Ergo felices viuunt, nectarq́; bibentes,
Ambroſia viridi paſcuntur gramine, cuius
Copia magna oritur paßim cæleſtibus aruis.
Cælicolûm verò illorum felicior atque
Nobilior vita eſt, loca qui magis alta frequentāt.
Nam quanto æthereis locus eſt ſublimior oris,
Tanto etiam melior, tantoq́; beatior idem eſt.
Sed quid sūt maculæ illæ atræ, quæ in corpore lunæ
Apparēt? nam de his homines diuerſa loquuntur.
Nil per ſe in cælo lucet, niſi Phœbus: ab illo
Accipiunt lucem ſtellæ omnes, ipſaq́; Luna:
Quæ quia cunctarum ſtellarū eſt vltima, & imam
Sortita eſt cæli ſedem, terrisq́; propinquam:
Vt ſit opaca magis, minus & ſincera neceſſe eſt.
Vnde eius partes quum non æqualiter omnes
Sint albæ, & denſæ, & leues, lucisq́; capaces:
Hinc non tota nitet luna, & maculoſa videtur:
Nam partes albæ & denſæ, leuesq́; receptant
Nocturnum ſolem, reliquis ſine luce relictis.
Nocte igitur lucet, ſed tempore luna diurno
In faciem nubis maculoſæ albeſcit Olympo.
Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,
Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
Et proprium oſtendunt amota fraude colorem.
Nāque dies vera oſtendit, nox fraudibus apta eſt.
An verò æternum ſit cælum, an cœperit olim,
Expectetq́; ſuum poſt plurima ſæcula finem,

Pulch

Pulchrũ etiã ſcitu eſt, nã de hoc diuerſa ſophorũ
Scripta extãt: ait hic, negat ille, & opinio diſcors
Auctorum, rem difficilem valde ambiguamq́;
Arguit, & verum tenebroſa in ſede latere.
Sunt qui principium credant habuiſſe, putentq́;
Mundum ex materia æterna, quandoq́; creatum
A ſummi virtute Dei, quum non prius eſſet:
Atque duo hæc æterna aiunt, ſemperq́; fuiſſe,
Materiã ſummũq́; Deũ, à quibus omnia manãt.
Contendũt quidã ex nihilo mundum eſſe creatũ,
Materiam negant vllam antè omnino fuiſſe,
Sed verbo iuſſuq́; Dei facta omnia cenſent.
Aſt alij affirmant, freti rationibus, ipſum
Omni principio ſimul, omni fine carere.
Harum autem quænã propior ſententia vero eſt?
Ipſe quidem, niſi relligio prohiberet, & omnes
Chriſtologi obſtarent, tutantes dogmata Moſis,
Credere non aliud poſſem, quàm ſemper ab æuo,
Vt nunc eſt, mundum mundiq́; elementa fuiſſe,
Principijq́; expertem eſſe, ac ſine fine futurum.
Nam cur nõ ſemper mundus fuit? an quia ſemper
Non potuit Deus, aut neſciuit condere: ſed poſt
Doctior euadens didicit, demumq́; peregit?
An ſemper ſciuit, potuitq́;, at noluit? vnde hoc?
Cur potius voluit poſtquam prius? aut ratio quæ
Mutauit mentem illius: ſi non erat æquum
Vtileq́; hunc fieri mundũ, cur conditus vnquã eſt?
At ſi conueniens erat illum, atq; vtile condi,

Quare

Quare tam ſerò fecit Deus? & quare ætas
Tam breuis eſt mundi? nam, ſi fas credere cuncta
Chriſtologis, nõdũ annorum bis quattuor implet
Millia, ab antiquo bene ſi numerentur Adamo.
Præterea quæ cauſa fuit qua condere vellet
Hũc mũdum Deus? an quia mũdi ipſe huius ege-
Si ſic: debebat prius ipſum condere, ne ſe (bat?
Torqueret talis tam longo tempore egeſtas.
Si nõ: cur fecit? fruſtra ne? an nõ decet ipsũ (mos.
Fruſtra aliquid facere? hic etenim inſipientib. eſt
Cauſa aliqua ergo fuit. ſed quæ? nẽpe illius ingẽs
Haud dubiè bonitas, necnon immenſa poteſtas,
Ne fruſtra intra ſe ſemper concluſa maneret
Vtraq;, ſed potius cunctis effuſa pateret:
Fruſtra etenim bonus atq; potẽs is dicitur, à quo
Nil vnquam fieri magnum egregiumq; videtur.
Si Deus ergo fuit ſemper bonus atque potẽs, cur
Non voluit ſemper tam pulchrũ cõdere mundum?
Cur in tam ſeros tantam rem diſtulit annos?
Nulla quidẽ ratio eſſe poteſt, niſi fingere quiſquã
Aſtutus velit, & nugas præponere vero.
Quare ſi humanæ rationi credere par eſt,
Aeternus certè mundus dicetur, & omni
Principio prorſus, prorſus quoq; fine carere:
At ſi aliter quondam dixit Deus, & ſua Moſi
Facta reuelauit, debemus credere Moſi:
Succumbat ratio fidei, & captiua quieſcat.
Namq; Deus nunquam fallit, nec fallitur ipſe.

Si

Si modò dignatur quicquam mortalibus vnquã
Dicere, ſi quicquam apparens arcana recludit.
At qui materiam æternam poſuere, chaosq́;,
Nugantur. nam cur Deus hanc liquiſſet inanẽ:
Tamq́; diu informem, potuit ſi condere mundum
Confeſtim, & primo momento cuncta creare?
Fruſtra differtur diuerſa in tempora quicquid
Vna eademq́; poteſt fieri perniciter hora.
Sunt verò quidam æternum mundũ eſſe putãtes,
A nullo factum tamen, à nulloq́; creatum:
Sed per ſe vt nunc eſt ante omnia ſecla fuiſſe,
Et per ſe vt nunc eſt poſt omnia ſecla futurum.
Quod certè falſum eſt: ratio quippe ipſa repugnat
Eſſe etenim nunquam duo perfectiſſima poſſunt:
Nam diſſentirent forſan, bellumq́; cierent.
Eſto quòd ſemper concordi pace manerent,
Fruſtra ponuntur duo maxima. ſufficit vnum,
Quod ſaltem natura aliĳs prius eſſe neceſſe eſt.
Si prius eſt aliĳs, ergo eſt quoq; cauſa aliorum:
Namq́; prius, cauſa efficiens eſt poſteriorum. (uit
Quocirca haud dubiè mũdũ hũc Deus ipſe crea-
Ex nihilo æternum. ſed quomodo? ſi libet, audi.
Eſt bonitas æterna Dei, eſt æterna poteſtas:
Nónne eius potuit ſimul eſſe æterna voluntas
Gignendi mundum? quæ ſi fuit, vt ratio vult,
Nil obſtat quin æterno ſit conditus æuo
Mundus ab artifice immenſo, compagine mira.
Vt ſi quis ſolem æternum conceſſerit, idem
Aeter-

Aeternam ſolis lucem concedere debet.
Lux tamen effectus ſolis, ſol cauſa vocatur.
Sed decedentes iam cælo elemẽta gradatim (mur.
Scrutemur, deq́ꝫ his quædã haud indigna loqua-
Quidam ſub cælo eſſe ignem dixere, propinquum
Contignúmque orbi lunæ, ſed luce carentem:
Vrentem tamen in primis, miréque calentem.
Quod verum eſſe docet ratio. nam nocte videmus
Per ſudum volitare faces, flammasq́ꝫ vagari
Aëra per liquidum, & delabi ſidera cælo.
Quæ proinde veniant, tenues quòd in aëra fumi
Altius aſcendunt, ſuperóque cremantur ab igni.
Namq́ꝫ vapor duplex, alter leuis, aridus, aptus
Incendi, vnde ignes fiunt per inane volantes:
Alter frigidor, grauiorq́ꝫ & craſſior, ex quo
Gignuntur nebulæ, pluuiæ, nubéſque, niuéſque,
Fulgura cum ventis, tonitrus, ros, grando, pruina.
Quod niſi ſub cælo foret ignis, non vapor illic
Accendi poſſet, noctisq́ꝫ volare per vmbram.
Præterea quum ignis leuitate ipſum aëra vincat,
Altior haud dubiè locus illi conuenit: ergo
Sub cælo eſt eius ſedes, & proxima lunæ.
Infra ignem verò eſt aër, qui parte ſuprema
Accipit æthereum vicino ex igne calorem,
Pars media ipſius multo eſt gelidiſſima, & illic
Concreſcunt nubes, conflantur fulmina vaſto
Cum tonitru, varijsq́ꝫ agitantes nubila venti.
Infima pars calida eſt, atq; humida. nã vapor ipſã

Hos ventos vel dij aërei, vel ſidera mittunt.
Sæpe etenim quum theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellum.
Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere diuûm:
Audiui exortum ventum, ſubitamq́; procellam,
Aut ſata ſtrauiſſe, aut hærentes vitibus vuas.
Materiam ventis præbet vapor ortus ab vndis.
Cauſa mouens ipſos, dij ſunt quibus aëris eſt ius.
Verùm hæc non ſapiunt vulgo, neq; talia vulgus
Credere vult. quid tum? gēmas ne apponite porcis:
Credite vos docti, quibus eſt mens altior, eſſe
Non ſolùm in cælo, ſed in aëre plurima diuûm
Millia qui ventos tempeſtateſq́; ciere,
Et tonitrus facere, & detrudere fulmina poſſunt.
Non tamen eſſe nego cauſas alias quoq́; naſci
Quæ faciunt ventos: veluti ſol, lunaq́; & aſtra,
Præſertim ſeptem quæ vulgò errantia dicunt:
Quorũ opera exhalans vapor ad diuerſa mouetur.
Vidi ego, dum Romæ, Decimo regnante Leone,
Eſſem, opus à figulo factum, iuuenisq́; figuram,
Efflantem anguſto validum ventum oris hiatu:
Quippe cauo infuſam retinebat pectore lympham,
Quæ ſubiecto igni reſoluta exibat ab ore,
In faciem venti validi, longeq́; furebat.
Ergo etiam ventus reſoluta emittitur vnda,
Dum vapor exhalans fugit impellente calore.
Namq́; fugare ſolent ſeſe contraria ſemper.
Hæc in parte etiam quam diximus aëris ima,

Apparere ſolent regalia fata cometæ,
Apparere ſolet variata coloribus Iris.
Hanc radij ſolis roranti in nube figurant:
Illos ſtella facit de ſeptem errantibus vna,
Dum ſibi ſubiecto radio impreſſa vapori,
Aſsimulat caudam, lumenq́ in nube relinquit.
Haud aliter quàm quum circumnitet area lunam
Area venturi (vt perhibent) prænuntia venti:
Aut cùm tres ſoles lucere aliquando videntur,
Nec ſunt tres tamen, at ſubiectæ in corpore nubis,
Ceu quodam in ſpeculo, ſolis formatur imago.
Sub regione autem craſſa imáq́ aëris, vnda eſt:
Vnda inquam Oceani, quæ terrã circuit omnem,
Anguſtoq́ freto Herculeas ingreſſa columnas,
Diffundit ſeſe, longè lateq́ pererrans.
Hinc varium nomẽ ſortitur, & hinc mare fertur
Aegæum, Ionium, Tyrrhenumq́, Adriacumq́,
Et mare Erythræum, & quod Perſidis alluit oras.
Hac terræ occultas perlabitur vnda cauernas,
Et fluit ac refluit ſemper, variumq́ ſaporem
Accipit: vt varia eſt tellus, per viſcera cuius
Trãſit, ſulfureumq́ à ſulfure mittit odorem.
Hinc æterno quòd tempore flumina currunt:
Quippe ſuos repetunt fontes, iterumq́ marinos
Ad fluctus properant, illinc reditura viciſſim.
Hac abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
Aſſiduè, vegetantq́, vt ſanguis corpora, terram:
Hæc eadem facit vnda lacus, craſſasq́ paludes,

Nec

Nec non perſpicuos fontes,puteosq; perennes.
Denique ab Oceano emanat vis omnis aquarum:
Quaſcũq; orbis habet.lymphas hic edidit omnes,
Partim ſub terra,partim ſupra ingredientes.
Partim etiam nigris de nubibus egredientes,
Sed cur eſt adeò ſalſum mare, nunquid ab ipſa
Natura iſtud habet?non arbitror.at ſapor omnis
Vndarum a terra cauſam trahit,inueniuntur
In terra ſiquidem montes ſalis,hoc tegit æquor,
Exugitq; ſalem, liquidasq; reſoluit in vndas.
Ergo ſal,non Sol cauſa eſt ſalſedinis huius.
Nam cur Sol non ſtagna etiam ſalſa efficit idem?
Nempe illam terræ partem,quæ non erat apta
Vſibus humanis,nimia ſalſedine abundans,
Natura Oceano ſubſtrauit prouida:at illam
Quæ fuerat melior,quæ dignior,vberiorq;,
Detexit nobis,nobisq; reliquit apertam:
In qua ſunt montes,colles,cliui,tumuliq;,
Conualles,campi,rupes,fauces,iuga,rura,
Siluæ,ſtagna,lacus,fontes,fluuij,atq; paludes,
Oppida parua,vrbes magnæ,pagi,villæ,arces,
Saxa,metalla,hominum vitæ opportuna tuendæ.
Huic terræ,illiusq; opibus natura Deusq;
Præpoſuere hominem,& regem fecere animatũ,
Quotquot põtus habet,quotquot tellure morãtur
Ingeniumq; illi ac mentem tribuêre:quibus ſe
Præponat cunctis,terrarumq; imperet orbi:
Atq; Deum agnoſcens,illum metuatq; colatq;:

In medio terræ eſt centrum, quod ſuſtinet ipſam.
Nam Deus ad cẽtrum iuſſit grauia omnia ferri,
Nec naturali motu decedere ab ipſo
Poſſunt. atq; ideo terra eſt immobilis, & ſe
Suſtinet in medio, ac propria grauitate tenetur.
Vndiq; enim ad cẽtrum concurrit prona, globũq;
Efficit immenſum, & denſum, ſolidũq; & opacũ:
Circa quem roſeis noctesq; diesq; quadrigis
Sol vehitur: ſed nox aduerſa in parte creatur.
Quippe aliud nõ eſt quã terræ atq; æquoris vm-
Quæ ſi fortè ferit nocturna corpora lunæ, (bra.
Eclipſin facit, & populos terroribus implet,
Credentes magico labefactam carmine diuam.
Vmbra hæc tunc noctes maiores efficit, eſt quum
Diſtans à nobis ſol longius: at breuiores,
Quum redit, & Cancri borealia ſigna reuiſit.
Cauſa huius tumor eſt terræ, monteſque ſuperbi,
Quos interpoſuit prudens natura, ſuis vt
Verticibus noctes mutato ſidere mutent.
Nam quanto magis accedit ſol pronus ad auſtrũ,
Tanto maiores veniunt à montibus vmbræ
Vmbræ, quæ abſcondunt lucẽ, aurorãq; morãtur,
Et ſpatio breuiore diem procedere cogunt.
Tunc ſpargit glacialis hyems ſua frigora nobis,
Tunc æſtas regna Antipodum decliuia torret.
Quam verò ſol ad Cancri loca ſumma recurrit,
Tunc nox fit breuior nobis, redeuntq; calores.
At bruma Antipodas magno tũc frigore torquet.
Sic

Sic vario curſu variat Sol tempora,& annum
Quattuor in partes totum diſcriminat æquas:
Circuienſq́; orbem terrarum ſeruit vtriſq́;
Gentibus,& quæ ſub terra verſantur,& illis
Quæ ſupra,atq; pari moderamine tẽperat omnes.
Nam ſub terra homines etiã ſunt,non mare tãtũ
Aut ſiluæ,neq; enim Solem natura diemq́;
Iuſſiſſet radios illic diffundere inanes,
Et ſolùm ſeruire feris,generiq́; natantum.
Nimirum tellus habitatur tota,nec vllus
Eſt locus,aut Zona vlla,in qua non viuere poſſint
Mortales,aptaſq́; ſibi componere ſedes:
Sit licet immodicum frigus,vel maximus æſtus
Illic aſſiduè:natura vbi triſtia fixit,
Læta adhibet,miſcetq́; ſagax aduerſa ſecundis:
Atq; vbi fert morbos,medicamina debita gignit.
Ergo vbicunq; calor nimius reperitur,ibidem
Non gelidi montes,non frigida flamina deſunt,
Nõ ſiluæ vmbriferæ,& multis cũ fontibus amnes,
Quæ valeant homines tanto defendere ab æſtu.
Præterea eſt illic ſemper nox æqua diei,
Quæ ſolis radios æquato frigore frænat.
Vnde fit vt Zonam mediam non eſſe putemus
Deſertam omnino:multos ſed habere colonos,
Et proprio ingenio,& naturæ munere tutos.
Zonæ etiam extremæ,quas non habitarier aiũt,
Aſſiduis niuibus preſſas,glaciéque perenni,
Poſſunt nempe coli,vt ratio non friuola ſuadet.

Maxima namq́; locis lignorum copia in illis
Naſcitur, & fiunt illic hypocauſta, grauesq́;
Veſtes, ex varijs animantum pellibus, vnde
Calfaciunt ſe mortales, hyemiq́; reſiſtunt,
Et multis arcere modis mala frigora norunt.
Congrua nec deſunt illis alimenta, ciboſq́;
Indigenas partim, partim illuc vndiq́; vectos
Accipiunt largè, & dapibus veſcuntur opimis.
Nō igitur verū eſt quod quidā Graculus inquit,
Vnius tantùm zonæ partem, exiguamq́;
Naturam humano generi tribuiſſe colendam:
At reliquum terræ deſertum prorſus, ab ipſis
Piſcibus atq; feris duntaxat ſemper haberi.
Ah forèt indignum certè hoc, natura minoris
Feciſſet nos quàm bruta, imperiumq́; dediſſet
In terris maius quàm homini & ſpatioſius illis.
Quare ſi qua fides adhibenda eſt vera loquenti,
Haud dubiè tellus tota eſt habitabilis, & nil
Obſtat quin poſſint mortales viuere vbiq́;.
Natura auxilium in rebus non deficit vllis.
Ingeniûmque hominis duriſſima quæq; refringit.
Poſtremò, quoniā ad finem properamus, & hora
Iamdudum monet æthereos inuadere Piſces.
Propterea exponam paucis cur terra tremiſcat.
Quæ vis tanta illam quatiat, cogatq́; moueri.
Scire igitur licet, innumeras vaſtasq́; cauernas
Sub terris eſſe, atq; illic quandoque creari
Ingentes ventos: qui dum crudelia miſcent

Præ.

Prælia, concutiunt terram, nimioq́; furore
Congreſſi euertunt totas cum mœnibus vrbes.
Donec parte aliqua erūpāt facto agmine, & au-
Diffuſi in vacuas non longa pace quieſcant. (ras
Gignuntur verò hi venti telluris in aluo
Ex fumis, quos vicina trahit ignis ab vnda.
Quippe ignes in ſe multos magnosq́; perenni
Tempore nutrit humus (dictu mirabile): ſed non
Falſa tamen refero. credet qui viderit Aetnam,
Qui ſcatebras calidarū vſquā ſpectarit aquarū,
Et qui vitiferi benè nouerit acta Veſeui.
Hos agitant ventos qui ſubterranea regna
Dij manes habitant, cacisq́; morantur in antris
Non etenim nugæ prorſus, nec inania verba
Sunt, quæ de Stygij rebus memorantur Auerni.
Nempe locus nullus fruſtra eſt: habitatur vbique
Sub terris, ſupra terras, inq́; aëre & igni,
In cælo & ſupra cælum, eſt vbi regia ſummi
Induperatoris, mundum qui poſſidet omnem.
Muſa vale: interea extremum meditare laborē.

LIBER XII.

PISCES.

SVMME Deus, rex omnipotens, pater optime, cuius
Tam pulchrum tamq́; immenſum ſapientia mundum
Condidit ex nihilo, & regit, aſſidueq́; tuetur,

Principium & finis rerum, cui omnia parent:
Quo maius, melius, ſpecioſius, altius eſt nil:
Qui ſupra omne habitas cælum, ſine fine beatus:
Mens mea nunc ad te cupiens conſcendere, Muſis
Nõ eget, aut Phœbo, aut Parnaſſo, aut fontibus (illis.
Vaniloqui quoſcunq; ſolent haurire poetæ,
Magnifica inſano ſcripturi ſomnia vulgo.
Quippe alio auxilio nobis, alióque fauore
Eſt opus, atq; alias ſitientes quærimus vndas?
Te voco, te imploro, te poſco, te precor vnum,
Vt cœpto iampridem operi, extremóque labori
Aſpires, tribuáſque optatum attingere finem.
Mitte tuum quæſo Deus in mea pectora numen:
Quo afflatus miranda tui penetralia regni
Spectare, & ſpectata alijs expromere poſſim,
Carminibusq; meis æternum acquirere honorẽ.
Sunt qui extra cælum credant nihil eſſe putentq;
Aetheris in ſummo dorſo cõſiſtere fines
Rerum, quos vltra natura extendere vires
Non queat ipſa ſuas, ac debilitate quieſcat.
Quod falſum ratione mihi ſuadente videtur.
Nam ſi illic finis rerum eſt, vbi deſinit æther,
Cur nil vlterius fecit Deus? an quia ſciuit
Nil facere vlterius, propria defectus ab arte?
An quia non potuit? ſed iure negatur vtrúmq;:
Quippe Dei nullis eſt clauſa ſcientia metis,
Et nullum patitur diuina potentia finem.
Non etenim res vlla Deum concludere certis

Limi

Limitibus potuit, nec ſeipſe coërcuit vltro.
Magna loquor: tamē hæc ratio quoq́; magna pro-
Si res vlla Deum finit vel terminat ergo (babit.
Fortior eſt res illa Deo: nam quomodo poſſet
Efficere id, ſi non ipſum ſuperaret agendo.
Quem finire cupit, quem circumſcribere quærit?
At res nulla Deum ſuperat, neq; fortior ipſo eſt.
Quare nec finire poteſt, nec ſe Deus vltro
Limitibus cinxit quis enim ſibi ponere finem
Vellet, quum poſſet liberrimus eſſe, ſuaq́;
Quantumcúnque ſibi libeat diffundere vires?
Nemo eſt qui cupiat ſeſe feciſſe minorem:
Imò omnes quærunt maiora capeſſere ſemper,
Atq; aliquid ſemper iam partis addere rebus,
Et licet ingentes expandere latius alas.
Num Deus ergo volet, quum poſſit maximus eſſe,
Ac ſine fine potens, proprium cohibere vigorem,
Sponte ſua, anguſtasq́; ſibi circundare metas?
Non decet hoc certè. quare nec credere fas eſt,
Eſſe Deo finem, ſi non accepit ab vllo,
Nec dedit ipſe ſibi: vt ratio iam noſtra probauit.
His ita præpoſitis, concludimus, infinitum
Eſſe Dei omnipotentis opus, ne vana poteſtas
Illius dici, & ne vana ſcientia poſſit.
Nam ſi extra cælum ſciuit potuitq; creare
Plura quoq́; & maiora Deus, ſed noluit: ergo
Scire ac poſſe ſuum fruſtra eſt, & prorſus inane.
Si ſciret quiſquam, & ſi poſſet grauiter artem

Exer

Exercere aliquam,nollet tamen,ac nihil vnquam
Efficeret,fruſtra artificis ſibi nomen haberet,
Et fruſtra propriam verbis extolleret artem,
Quæ non ars,imo deberet inertia dici.
Verùm in diuina natura credere par eſt
Eſſe nihil fruſtra aut vanũ,pulcherrima quũ ſit.
Quæcũque ergo Deus potuit,fecit quoque virtus
Ne ſua vana foret,ne ſemper pigra lateret.
Sed quoniam potuit facere infinita,putandum eſt
Feciſſe infinita,omnemq́; expleſſe vigorem,
Nec ſeruaſſe in ſe vanum vel inutile quicquam.
Atqui infinitum corpus poſſe eſſe negauit
Doctus Ariſtoteles,ego in hoc aſſentior illi.
Quippe extra cæli fines non ponimus vllum
Corpus:ſed purã,immenſam,& ſine corpore lucẽ:
Lucem qua noſtri Solis longè minor eſt lux:
Lucem quam terreni oculi non cernere poſſent:
Lucem,quam ex ſeſe effundit Deus infinitam.
In qua habitant cum rege ſuo dij nobiliores:
Cætera turba minor verſatur in æthere ſemper.
Ergo triplex regnum eſt,ac mundi portio triplex,
Cæleſtis,ſubcæleſtis, quarum vtraq; fine
Clauſa ſuo eſt,reliquã non vllus terminus ambit,
Quæ ſupra cælum ſplendeſcit lumine miro.
Fortè aliquis dicet,nullam ſine corpore lucem
Poſſe dari,vnde extra cælum lucem eſſe negabit:
Sed fruſtra oblatrat nobis,fruſtraq́; reſiſtit.
Nam ratio mea dicta probat,verumq́; tuetur.

Dic

Dic quæſo, cur Sol lucet? num quòd ſua per ſe eſt
Lucida materia: an potius ſua forma dat illi
Hanc lucem quæ tam vaſtum complectitur orbẽ?
Nimirum tribuit rebus forma omnibus eſſe,
Vt perhibẽt phyſici: quibus & nos adſtipulamur.
Forma igitur ſolis cauſa eſt vt luceat: & non
Materia. à forma vis & decor effluit omnis.
Quòd ſi corporeis formis lux tanta tributa eſt,
Cur in corporeis lucem poſſe eſſe negamus?
Præſertim quum ſint puræ magis, & tenues, &
Participes multo vberius pulchrique bonique?
Ergo Deûm formæ lucent vehementer: at illa
Lux non eſt oculis mortalibus apta videri:
Imò inter diuos quo quiſque potentior eſt &
Dignior, hoc etiam maiori lumine fulget.
Non aurum, non gẽmæ illis, non purpura honorem
Affert, vt nobis: lux eſt ſua gloria diuis.
Vtq; inter ſtellas multo nitidiſſimus eſt ſol:
Sic inter diuos lucet Rex ille deorum,
Non tamen obſcurat reliquos, quin perficit illos:
Tanta eius bonitas eſt, & ſapientia tanta.
Fortè etiam obijciet, ſubiectum eſſe aëra lucis,
Ac fundamentum: proinde aër eſt vbi nullus,
Extra oras cæli ſummi, lucem eſſe negabit.
Sed pariter nunc à vero decedit, vt antè.
Non, etenim eſt aër ſubiectum luminis, & non
Eſt (vt peruerſè arbitratur) in aëre lumen:
Imò aër contrà eſt in lumine, ſi benè cernat.

Non

Non quid Ariſtoteles, ſed quid ratio aſſerat ipſa
Nam ſi adſtans foribus clauſis accenſa lucerna,
Vel fax immittat per rimam lumen in ædes
Obſcuras, quatiatq́ aliquis tunc aera, iuxta
Luminis immiſſi radium, tranſire per ipſum
Aer cogetur radium, nil lumine moto.
Si vero ipſe aër ſubiectum luminis eſſet,
Nempe eodem motu radius quateretur & aër,
Cumq́ ſuo haud dubiè ſubiecto lumen abiret.
Præterea ſiquis nocturno tempore tædam
Accenſam properans geſtet, lux illa mouetur
Aſſiduè, mutatq́ locum, illuſtratq́ tenebras
Nunc has, nunc illas: tamen aër ipſe quieſcit,
Immotusq́ manet, tæda currente per ipſum.
Quòd ſi aer eſſet ſubiectum lucis, abiret,
Progrediens cũ luce ſimul, numero vnus & idem.
Hoc autem non fit, ſed lux ſtante aëre pergit,
Libera per ſeſe, & tædam comitatur euntem.
Vnde patet, quòd lux non indiget aëre, tanquam
Subiecto: ſed ſtare poteſt abſq́ aëris vſu.
Præſertim lux illa Dei pulcherrima, cuius
Particula impreſſa eſt in noſtri corpore ſolis,
Atq́ illic tanquam in ſpeculo comprenſa tenetur.
Nam veluti in propria ſphæra non cernitur ignis
Sub luna poſitus, ſed ſi accendatur in ipſo
Materia, apparent tunc aſtra cadentia cælo,
Ignitaq́ trabes æſtiua nocte micantes,
Atq́ alia id genus humanas turbantia mentes:

Sic

Sic lux illa Dei per ſe nequit ipſa videri
Corporeis oculis: at fixa in Sole niteſcit,
Propter materiam ſolis, quæ aptiſſima luci eſt.
Quippe ipſam talem fecit Deus, vt ſua poſſet
Illic lux recipi, & tota fulgeſcere in orbe,
Allatura diem, & vitam, & bona plurima rebus.
Illa etiam lux diuina eſt impreſſa aliorum
Diuorum formis: quamuis non omnibus æquè:
Vt non ſtellæ omnes æquali lumine lucent,
Sed magis vna alia, quãto hæc perfectior illa eſt.
Vtq́; poteſt candela alias accendere plures,
Non tamẽ ipſa ſuum amittit minuitve nitorem,
Haud ſecus illa Dei lux inuiolata, nihilq́;
Decreſcens, alios impertit lumine diuos.
Verùm aliquis nunc me dubitãs fortaſſe rogabit,
An præter lucem quã diximus infinitam. (mũdi.
Quicquã aliud quoq́; ſit, magni extra mœnia
Sit licet indignũ, atq; impar mortalibus auſis,
Ire tamen tentabo viam, qua nulla priorum
Hactenus apparent nobis veſtigia vatum,
Theſaurosq́; Dei conabor pandere terris,
Si Deus ipſe volet, ſolitoq́; fauore iuuabit.
Principiò patrem rerum, auctoremq́; fatendũ eſt
Eſſe Deũ, aq; ipſo omne bonũ pulchrumq́; creari.
Quin ſummũ pulchũ atq́; bonũ verè ipſe voca-
Ergo vbicũq; manet Deus, illic gloria ſecum(tur.
Stat ſua, & oẽ bonũ ac pulchrũ reperitur ibidẽ.
Quocirca quicquid tellus & pontus & æther

Pul.

*Pulchri habet,atq; boni,totũ illud cernitur extra
Cæleſtes orbes,vbi ſummi eſt regia patris.
Et quanquam rebus non vlla in talibus inſit
Materia,haud ideo tamen entia falſa putato.
Nam ſunt vera magis,magis & perfecta magiſq́;
Pulchra his,materiæ quibus eſt data portio reb.
Forma etenim quæcunque ipſam ſe ſuſtinet,abſq;
Materiæ auxilio,longè eſt perfectior illa
Quæ ſine materia per ſe conſiſtere non quit.
Ergo illic formæ rerum ſine materia ſunt
Perfectæ ac puræ,quas nec longæua vetuſtas
Lædere,nec vis vlla poteſt diſſoluere fati.
Plurima ſunt illic etiam pulcherrima,quæ non
Corporeo in mundo omnipotens natura creauit.
Ex quibus emanant felicia gaudia diuis:
Gaudia quæ nequeunt humana voce referri:
Gaudia quæ nullo poſſunt amittier æuo.
Has formas incorporeas diuina Platonis
Mens olim agnouit: quamuis turba inuida tanti
Scripta viri carpat,riſúque illudat amaro.
Sed cunctis non noſſe datum eſt myſteria diuûm:
Pauci hæc percipiũt,mũdi quibus annuit auctor,
Dátque ſuum,vt poſſint ſpeculari talia,lumen.
Poſtremò diuûm ſunt illic millia tot,quot
Vel frondes habet omne nemus, vel littus arenas:
Vel piſces Nereus,vel ſtellas maximus æther:
Imò horum numerus numero non clauditur vllo:
Nam cur finitos fecit Deus,infinitos*

Si potuit facere, vt ſua gloria lætior eſſet?
Præſertim quum ſit prorſus ſine limite mundus,
Vt ſuprà oſtenſum, & ſtabili ratione probatum eſt.
Verum incorporei quum ſint, omniq́; carentes
Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
Non ſenio ægreſcunt, & nil patiuntur amari.
Non ſomno aut eſca vtuntur, nullumq́; laborem
Norunt, perpetua eſt illis & læta iuuentus,
Summaq́; libertas: nulli ſeruitur ab vllo,
Nec quiſquam cogit, nec quiſquam cogitur: vnum
Duntaxat Dominũ agnoſcũt, Regemq́; Patremq́;
Communem cunctis: illum venerantur amantq́;,
Vltro illi adſiſtunt, parent vltro, atque miniſtrãt,
Gaudentes, eius laudes & facta canentes.
Quiſque illi ſtudet obſequio ac pietate placere.
Bella abſunt, odio nullo inuidiave laborant.
Pax æterna viget, concordia maxima, amorq́;
Mutuus eſt illis ſemper, nulla inſidiarum
Suſpicio, nullúsve dolus ſentitur ab illis.
Denique totius pars illa eſt optima mundi:
Quiq́; illic viuunt, ſunt longe nobiliores,
Quã qui habitãt cælũ, & ſacris verſãtur in aſtris.
Nam quanto inferior, terræq́; propinquior orbis
Quilibet eſt, tanto diuos tenet ille minores,
Atq; minora bona, & tãto eſt quoq; vilior illẽ.
Vnde vt qui ſupra cæli faſtigia viuunt,
Sunt ſummè pulchri atque boni, ſummeq́; beati:
Sic qui obſcura habitant telluris viſcera, ſummè

Turpes & praui & miſeri inueniuntur, & illic
Non temere eſſe olim finxerunt tartara vates:
Tartara, vbi ſcelerum mortales digna ſuorum
Præmia poſt mortem accipiunt, clauſiq́; tenebris
Aeternis fruſtra requiem pacemq́; requirunt.
Sed quid ego in ventos effundo hæc verba, laborãs
Incaſſum, & cæcis cupiens oſtendere lucem?
Vſque adeò genus humanum delirat, vt eſſe
Nequaquam credat ſuperos, infernaq́; regna.
Maxima pars ridet, ſi quis poſt funera dicat
Humanas ſupereſſe animas, & viuere ſemper.
Hinc eſt quòd ſolis inhiant noctesq́; dieſq́;
Diuitijs: hæc eſt illorum maxima cura,
Vt fiant præ alijs auro gemmiſq́; potentes.
Aurũ omnes vt cũq́; volũt, ſpes omnis in auro eſt.
Hinc currit furioſa audax in prælia miles:
Hinc natis, vxore, domo, patriaq́; relictis
Mercator maris vndiſoni per cærula vectus
Veliuola pinu, extremas procedit ad oras.
Quiſque dolis ſtudet ac furtis, vt congerat aurũ.
Aurũ oẽs cupiũt & amant, placet omnibus aurũ.
Nec pœnas metuunt vllas, vbi vita receſſit.
O prorſus terreni homines, ſolaq́; figura
Diſcreti à brutis! ſolum cognoſcitis aurum,
Per quod nil differt à ſtulto vir ſapiens, &
Quod plerunq́; malis ſors improba donat abũdè.
Diſcite nonnulla eſſe auro longè meliora,
Quæ ſtultis prauiſq́; Deus concedere non vult.

Hæc

Hæc ſunt virtutes, pietas, prudentia, necnon
Iuſtitia, & iunctis potior ſapientia rebus.
Hæc bona quiſquis habet, deus eſt mortalis, & idē
Immortalis homo, felix poſt fata futurus.
At qui non habet, & vitijs ſeſe inquinat atris,
Morte obita ī tenebras præceps rapietur auernas.
Hæc nō ſunt nugæ, aut fabellæ, aut ſōnia: ſed ſunt
Vera quidem, imo etiam veriſsima. credite cæci,
Credite: væ vobis, ſi non creditis: abibit
Nam citò vita, & me verum dixiſſe ſcietis
Tunc demum quum vos Plutonia regna tenebūt.
Ridetis nunc: ſed riſus vertetur amaras
In lacrymas, triſteſq; ferent hæc gaudia pœnas.
Tempus erit quum nudi, inopes, miſeriq; iacebūt,
Auxiliumq; humili ac lacrymoſa voce rogabunt
Multi, qui nunc diuitijs regnoq; ſuperbi,
Præ ſe deſpiciunt cunctos homineſq; deoſq;.
Vnde ô vos, quibus eſt corde iuſtumq; piumq;,
Sortiti meliorem animam, diuina propago,
Hæc terrena inſtar nebulæ fugientia, quæ ſors
Improba largiri ſtultis ſolet atque ſceleſtis
Et quæ poſt paucos annos mors omnibus aufert,
Ne multum curate, & ſpem ne ponite in illis.
Quærite duntaxat quantum vitæ exigit vſus
Exiguum ſat erit: contenti viuite paruo.
Sed ſit veſter amor cælum, cæleſtia totis
Viribus appetite, huc omnes intendite ſenſus:
In cælo ſunt vera bona & durantia ſemper,

Quæ nemo ſtultus, nemo ſceleratus habebit.
In terris quæcunque placent, ſunt omnia nugæ,
Quas ſtulti & terreni homines, pecudūq; ſodales
Optant in primis, atq; hæc bona maxima cēſent:
Propter quæ ſubeunt diſcrimina mille, cientq;
Prælia, & opponunt ſtultiſſima pectora morti:
His ſeſe extollunt. ſcarabei ſtercore gaudent:
Vilia delectant viles, & turpia turpes.
Terrenis igitur terrena hæc linquite: porci
Lætentur cæno, placeant cæleſtia vobis.
Magna decent magnos: ſunt fortia fortibus apta.
Terra breue hoſpitiū eſt: patriam Deus æthere ve-
Conſtituit: patrias optate reuiſere ſedes. (ſtrā
Vt quum corporeo egreſſi de carcere, edendos
Liqueritis canibus veſtros, aut vermibus artus,
Illic poſſitis felices viuere ſemper,
Exempti à carne immunda, membriſq; caducis:
In quibus incluſi, multos fortaſſe labores,
Et multos morbos, & triſtia multa tuliſtis,
In mortis regno, & lacrymarum valle manentes.
Nomine enim tali digna eſt hæc terra vocari, (eſt:
Quæ mūdi ſtabulū, & genitrix, altrixq; malorū
Regnat vbi inſanus dæmon, ſcelerū pater & rex.
Propterea memores mortis vos eſſe frequenter
Cōuenit, & verſare animo quàm proxima ſit mors
Semper, & immineat, teloq; minetur adunco,
Quam de improuiſo inuadat, quàm ſæpe iuuētam
Occupet, & pulchros importuna auferat annos.
O frag

O fragilis nimium, innumeriſq; obnoxia vita
Caſibus, o nimium breuis atque incerta, recedens
Fumi inſtar: nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
Cras ego: ſic demũ paulatim extinguimur omnes,
Non ſecus ac pecudes, lanius quas ſeruat ouili
Mactandas, nunc has ferro, nunc percutit illas,
Cras alias, poſt cras alias: ſic denique cunctas
Dilaniat: donec caulæ reddantur inanes.
Hanc igitur fragilem vitam contemnite, cuius
Principiũ eſt fletus, mediũ labor & dolor, at mors
Finis. quis talem vitam niſi ſtultus amabit?
Vitam aliam ſperate, aliam affectate, vbi nullus
Eſt fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
Nẽpe hæc vos manet: hæc dabitur poſt funera vo-
Qui vitia odiſtis, ſancteq; Deum coluiſtis: (bis
Nec veſtram in rebus terrenis ſpem poſuiſtis:
Sed caſti, innocui, veri, puriq; fuiſtis. (tra
Forte aliqui ex his, qui credũt intra æthera & ex
Eſſe deos, vellent artem quoque diſcere (ſi qua eſt)
Per quam illos poſſent affari, illoſq; videre.
O quàm ſublime hoc, & quàm mirabile donũ eſt,
Quo nihil in terris homini contingere maius
Poſſe puto: at pauci tanto dignantur honore.
Nam cum dæmonibus multi fortaſſe loquuntur:
Quos facile alliciunt precibus, ſacriſq; peractis,
Cum procul à terris non ſint, & in aëre viuant,
Atq; hominũ cœtus videant adeantq; frequenter
Imo vltro apparent multis, vltroq; miniſtrant:

Et iuuenum magno interdum capiuntur amore.
Dij verò ætherei terras odere, hominúmque
Res dedignantur cognoſcere, & impia facta
Ipſorum deteſtantur, renuuntq; videre:
Quippe quib. bene cõpertũ eſt quã ſtulta et iniqua
Sit natura hominũ, quã fallax, perſida, et audax,
Contemptrix, ſpretrix, blaſphematrixq́; deorum.
Quare compellare ipſos, & cernere coram,
Difficilis nimium labor eſt, & gratia rara:
Quãdoquidẽ occludunt humanis vocibus aures,
Auertuntq́; oculos ab eorum muneribus, qui
Poſtquam ſe furtis ditarunt atque rapinis,
Particulam exiguam rerum non iure ſuarum
Addicunt templis, cælum venale putantes.
O bipedes aſini: diuos ſenſetis auaros?
Et gemmas cupere, & fuluo lætarier auro?
Aut veſtri auxilij, veſtriq́; fauoris egere?
More hominum donis corrumpi creditis illos?
Non corrumpuntur pretio, nec munera curant,
Cum ſint felices, atque omni ex parte beati.
Cùm ſua ſint quæcũq; tenent, tellus, mare, & æ-
Quomodo quæ ſua sũt diuis donare poteſtis? (ther
Nónne ipſi potius donant hæc omnia vobis?
Ergo cùm precibus flecti donisq́; recuſent,
Ardua res nimis eſt illis præſentibus vti.
Ardua ſed quãquam res eſt, tamen aggrediemur:
Et quid in hoc valeant vires noſtræ experiemur.
Principiò cauſas quibus ipſis gratificari

Poſſi

Poſsimus ſuperis, inueſtigare neceſſe eſt:
Nam neque diuitijs, neque nobilitate mouentur,
Non regno, imperióve vllo, clarísve triumphis,
Nec curant, ſi quis forma vel robore præſtet.
Talia contemnunt prorſus: nec talia propter
Audire, aut ſaltem dignantur cernere quẽquam:
Vnde alia eſt quærenda via, vt mereamur eorum
Conſpectu alloquióq́; frui. mea carmina forſan
Hanc monſtrare viam poterunt, artemq́; docere:
Si modò tam pulchris adſpirant numina cœptis.
Prima eſt mundicies animiq́; & corporis, ob quã
Dijs homo ſit gratus, diuumq́; meretur amorem,
Quippe omne immũdũ odere, et vamẽter abhorrẽt,
Vſq́; adeò ipſorũ pulcherrima & optima vita eſt.
Quare dãda opera in primis vt ſimus ad vnguẽ
Purgati, nitidi, puri, & ſine ſordibus vllis,
Veſte atra exuti, & niueo candore decori.
Candida conueniunt ſuperis, at manibus atra.
Difficile hoc fateor: nam quis ſine crimine vitam
Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni?
Cuique ſuũ impreſſit vitium natura, nihilq́; eſt
Tam pulchrũ in terris, aliqua quin labe notetur.
Sunt quædam peccata tamen, tam friuola, tamq́;
Exigua, vt prope nil offendant lumina diuûm:
Vnde his non indignantur. nam talia non ſunt
Vlcera, ſed tanquam ſpecioſo in corpore næui,
Queis facile indulgent veniã pia numina, quãdo
Norũt quã infirma & fragilis natura hominũ ſit.

At noxis grauibus valde offerendum, & omnes
Oderunt, ſpernunt, deteſtanturq́ ſceleſtos,
Nec tales audire volunt: niſi ſe prius ipſi
Mundarint multis lacrymis peccata lauantes,
Abſtulerintq́ atras maculas candore reducto,
Et veniam precibusq́ pijs animiq́ dolore
Quæſierint, iterum virtutis calle reperto,
Et veterem exuerint pellem, ceu tempore verno
Antiquas ſolet exuuias deponere ſerpens:
Qui renouatus abit, ſpolio inter ſaxa relicto,
Et caput in cælum attollens, animoq́ ſuperbus
Ingeminat trifidis horrentia ſibila linguis.
Sic dij placantur ſic ſe, quum ritè vocantur.
Oſtendunt, & ſic nobis oracula dantur.
Eſt aliud tamen addendum, niueoq́ colori
Iungendus roſeus. facies pulcherrima tunc eſt
Quum porphyriaco variantur candida rubro.
Quid color hic roſeus ſibi vult? deſignat amorem,
Quippe amor eſt igni ſimilis, flammasq́ rubentes
Ignis habere ſolet: color & calor exit ab illo.
Ergo opus eſt præter iã dicta, vt numina amemus
Væmenter: nam quiſquis amat, fit dignus amari.
Quiſquis amat ſuperos, & purè viuit, ab illis
Non poterit ſperni, & fructu potietur amoris:
Quodq́ petet, tandem accipiet, fietq́ beatus.
Sed quis amat ſuperos? an qui deſiderat huius
Corporis illecebras, & turpia gaudia quærit?
An qui in delicijs volucres habet? & canibus rem

Inſanus

Inſanus patriam, vel equis oblimat alendis?
An qui omni ſtudio furioſos ambit honores,
Hiſtrio fortunæ, & reſidens in culmine bubo?
An qui in diuitijs confixit, & omnibus illas
Artibus agglomerat, quas numinis inſtar adorat?
Credite: qui terrena volunt, cæleſtia nolunt.
Nemo poteſt dominis rectè ſeruire duobus.
Cádida quiſquis amat, cõtemnat nigra neceſſe eſt.
Triſtatur tenebris qui ſolis lumine gaudet:
Et cui dulce placet, non delectatur amaro:
Qui ad terram accedit, cælum fugit: æthera amare
Nemo poteſt, niſi ſit terreno exutus amore.
Sed pauci, heu nimium pauci, contemnere poſſunt
Hæc terrena, aliſq; animi ſe attollere cælo.
Cur? quia difficile eſt, fateor: ſed præmia magna
Efficiunt facilem atque leuem quemcunq; laborẽ.
Quid maius quam præſentes agnoſcere diuos?
Cernere & affari? nempe hæc eſt maxima merces,
Propter quam nil debemus non ferre libenter.
Ignaui vellent lucrari, & ſcalpere ventrem:
Difficile eſt virtutis iter: tamen impiger illam
Aſſequitur, necnon pretium virtutis honorem.
Strenuus accipit ſpecioſa epinicia miles.
Ignauus verò ac timidus ſine laude iacebit.
Ergo laborandum eſt totis conatibus, vt nos
Aſpiciant & ament ſuperi, tunc omnia nobis
Proſpera ſuccedent viuis, ac morte ſolutis.
Quid tanti facimus terram, quã linquere oportet

Momento exiguo? cæci, fugitiua putamus
Aeternis potiora bonis: quæ inſania noſtra eſt?
Poſtremò reliquum eſt vt crebris ſupplicibuſq́;
Inſiſtat precibus qui vult commercia diuûm.
Non ſatis eſt petiiſſe ſemel: multumq́; diuq́;
Orandum eſt donec longo poſt tempore victor
Ac voti compos diuina luce fruatur.
Non annoſa vno quercus deciditur ictu,
Non ſtilla vna cauat marmor, neq; protinus vno
Condita Roma die: ſegetes, animalia, ſyluæ (eſt
Paulatim fiunt, longoq́; augentur ab æuo.
Tu tantum tanq́; inſigne ac mirabile credis
Poſſe opus extemplò fieri, minimoq́; labore?
Non ſic ad magnos facile eſt accedere reges,
Et compellare, & coram auſcultare viciſſim.
Nónne deos longe meliores regibus eſſe
Cenſes? cur igitur venient niſi ſæpe vocentur,
Et niſi ſuppliciter dominorum more rogentur?
Quocirca nos ne pigeat bis terq́; quaterq́;
Quaq́; die ingeminare preces, ſuperoſq́; rogare,
Vt ſe dignentur quandoq́; oſtendere nobis,
Alloquioq́; ſuo nos multa arcana docere.
Hoc ſi fecerimus, venient, mihi credite, tandem,
Noſq́; ſuo aduentu miſera hac in carne beabunt,
Et mox in cælo ſecum ſine fine tenebunt,
Eſt vbi vera ſalus; & feliciſſima vita:
Tunc ire ad mũdum archetypũ ſæpe, atq; redire,
Cunctarumq́; patrem rerum ſpectare licebit:

Quo

Quo meli' nihil eſſe poteſt, neq; pulchrius vſquã,
Qui cuiuſq; boni ac pulchri fõs, auctor, origo eſt.
Multi autem non poſſe putant contingere, vt vlli
In terris poſito diui apparere, loquiue
Dignentur: meq́; arbitrantur fingere nugas,
His facile ignoſco. neq; enim dedit omnibus vnũ
Natura ingenium: quidam cæleſtia ſemper
Mẽte agitãt, ſemperq́; aliquid ſublime reuoluũt:
Nonnulli tantùm quæ ſunt mediocria curant,
Nec procul à terris multum ſe attollere gaudent.
Innumeri tellure iacent, nec ſurgere poſſunt
Omnino, totoq́; animo tellure morantur:
Non ſecus ac volucres ſpatiãtur in aëre quædam
Sublimi, & leuibus pennis altiſſima tranant:
Nonnullæ medias percurrunt aëris oras,
Nec multum ſublime volant: pars cætera in imo
Verſatur ſpatio, & terris vicina frequentat.
Quare non mirum eſt ſi noſtris credere dictis
Turba nequit: ſiquidem turbæ craſſiſſima mẽs eſt.
Vera tamen ſunt quæ dixi: nam quomodo quiſquã
Montibus in rigidis inter deſerta manere
Solus ſponte ſua, & tam duram ducere vitam,
Poſſet? nempe breui rueret, niſi quis Deus illum
Conſolans blandè, tanto mærore leuaret.
Credite, qui loca ſola colit, deſertaq́; vitans
Humanos cœtus, aut prorſus deſipit, aut eſt
Plus homine, & crebro fruitur ſermine deorum.
Hoc pacto priſcos olim vixiſſe prophetas

Fama

Fama refert: multos etiam poſt funera Chriſti
Quos ſanctos dixere, patres: & tempore noſtro
Complures tali funguntur munere vitæ.
Hos tu homines, cùm prudenter ſciteq́; loquantur
Cùm faciant miranda, & cùm vētura recludant,
Deliros, hebetes, contemnendosq́; putabis?
An magis afflatos diuino numine credes?
Præterea multos Eccleſia ſancta fuiſſe
Affirmat, qui ſæpe deos vidêre beatos.
Credere cur nolim, cùm ſancta Eccleſia dicat?
Non ſunt nugæ igitur, ſed conſentanea verò,
Poſſe hominem affari diuos coràm, atque videre:
Quod reor eſſe bonum ſummum, finemq́; bonorum
Cunctorum quæcunq; homini contingere poſſunt,
Donec præſentis vitæ freta turbida ſulcat,
Cum vere elapſus mortali carcere abibit
Spiritus, abducens ſecum hæc tria, quæ ſibi ſemper
Sunt propria, mētem, ſenſum, motum, ætheris oras
Exultans petet, & felix perfectè erit illic:
Quippe habitans cum dijs, Deus efficietur & ipſe
O cælum immenſum, ò pulcherrima regia diuûm,
Quàm pura es, quam perſpicua & mirabilis, &
Vndiq́; ſideribus varijs ornata renides, (quot
Regia cunctarum pleniſſima deliciarum.
Nam ſi tot pulchris & gratis rebus abundat
Terra, hominum locus ac pecudum, viliſſima mūdi
Portio: quid de te cenſendum? ſtant vbi ſancti
Cælicolæ, rerum domini, regesq́; beati?

O vti

O vtinam poſtquam mea triſtia fila ſorores
Lanificæ implerint, liceat mihi corporis huius
Exempto latebris, illuc accedere, & illic
Delicijs tam mirandis ſine fine potiri!
Iamq́; ego Zodiaci diuino munere noſtri,
Sidera librorum numero duodena peregi:
Longum opus, & longo ſtudio longoq́; labore
Confectum tandem, atq́; extremo limite clauſum.
Quas tibi agā grates, ô mūdi maxime Princeps,
Qui me iuſſiſti tam pulchra & grandia cœpta
Audere, audentiq́; animum viresq́; dediſti?
Gloria lausq́; tua eſt, ſi quid mea pagina pulchri
Continet atq́; boni: pulchrū nāq́; omne bonumq́;
Ex te oritur, tu principium finisq́; fuiſti
Tanti operis, tu rexiſti mentemq́; manumq́;
Bratulor ergo tibi ſoli: tuus eſt honor omnis,
Si qua tamen mihi debetur mercedula, poſco
Te Deus hoc, vt quando aderit meta vltima vitæ,
Vitæ, quam noctis per inania ſomnia duco:
Quam redeunte die varius labor vrget & angit.
Vitæ, quam nemo ſapiens non nouit amaram:
Párcere digneris miſero mihi, crimina delens
Omnia quæ admiſi (heu) mentis caligine cæca,
Atq; animam patiare meam requieſcere cælo.
Tu liber interea diuerſa per oppida curre,
Inuidiam ſubiture grauem: nam multus vbiq;
Oblatrator erit, cuius lacerabere morſu.
Non deerunt certé, qui cum nil edere poſſint

Dignum laude, tamen gaudẽt maledicere ſemper,
Carpendiſq; alijs famam venantur inanem:
Hos tu liuidulos catulos, oriſq; maligni,
Exoſus refuge & doctos inquire bonoſq;,
Qui pauci ſunt: ſed paucis potes eſſe beatus.
Nimirum pauca in terris Deus optima gignit.
Hos reuerenter adi, & merces his exere noſtras.
Quas ſi laudarint, ſatis eſt: quid cætera dicat
Turba parum cura, & vulgi conuicia ride.
Iudicium vulgi inſulſum, imbecillaq; mens eſt:
Stulta placent ſtultis: obſonia quiſq; palato
Digna ſuo quærit non omnibus vna voluptas:
Sed docti atq; boni, quæ sũt pia, vera, & honeſta,
Auſcultant, auideque legunt, diſcuntque libẽter,
Hic cibus illorum eſt, hæc conſolatio mentis.
Talibus ergo viris (niſi me præſagia fallunt)
Gratus eris, vultúq; hilaris ſpectabere ab illis.
Vade igitur felix liber, & longiſſima viue
Tempora: quúmq; meos tellus obduxerit artus,
Tu varios populos diuerſáq; regna ſuperſtes,
Quære, ſtudéque meum latè diffundere nomen.

FINIS.

INDEX
RERVM AC VERBORVM
toto hoc opere memorabilium.

***

ACan his 50.20
Acheloi cornu ab Hercule fractum 55 12
Achilles medicus 290 21
Achillis nobilitas 142.1
aconita ex Ceberi ſpumis 55.15.& 258 3
Adamante durior ·o. 20
Ab Adamo quot annorũ mundi ætas 315.
Aduerſis agitata quæ iam niteſcere 2·9.20
Adulator. ꝑ amicis 90 17
ἀδυνάτου formula 156 26
Aeacus 247.22
ægoceros, vide Capricor.
ægrotanti quæ obſeruāda 125.16
æluri auiculæ inſidiantis deſcriptio 2,0.8
Aeolus ventorũ rex 253 8
æquinoct circul⁹ 310. 23
Aer an vacuus 174 24
Aer an lucis ſubiectũ 349. 22 26 & 350 15
Aer deorum ſedes 179.24
Aer, ens & corpus 174 25
Aer infra ignem 337.23 deque eo multa eodem.
aer in lumine non contrà 349.28
Aer morborũ cauſa 25.7
Aeris corpus fluxum 321.7
Aeris tenuitas penetrabilis 194.26 & 195.1
Aera dæmonibus eſſe refertum 214 3
Aere nil ſubtilius 174 22
aëre ſenſus verti 175 27
Aerea animalia an etiam corporea 181.8
An moriantur eod 17.
quali ſint ſpecie eod. 22
Aeſchyli mors 217.2
æſtas vnde 3.2.24
æſtatis incōmoda 157.12
æternum per ſe, præter Deum nihil 328.21
æther adamāte durior 321. 27.& 331 2
æther an rerũ ſi 346.22
æther nihil immũdi patitur

tur 30.18
ætheris decora 166.7
ætheri quo quiſque locus propior, eo beatior 335.2
æthera neque igne, neque glacie infeſtari 310.2
ætherei incolæ immortales 181.27
Aethiopes 32.19 & 96.21
æthiopū deſcriptio 259.26
æthnæ æſtus 13.8 & 45.9
affectus in nomine menti contrarius 121,3. eius ſatellites 6
affectus mētis lumen obſcurant 187.18
affectus morborum cauſæ 125.3
affect' mētis ſtimuli 57.26
affectus quare vt rationi reluctentur dati 57.22
affectum ebrietas 157.9 & 212.22
affectuum principiis obſiſtendum 221.2 & 222.3 & 223.8
affectuum ſedes cor 192.5
affectuum vis in animum 200.5
affectibus quomodo rectè vtendum 58.7
affect⁹ in oculis apparere 193.16
affectus quomodo prodat
anima 191.23 & 192,10
aganippe 9.11
aganippides vndæ 135.5
agētem finis mouet 101.20
agilitas 85.3
agricultura ob voluptatē 43.7
agriculturæ laus 112.5
alcinoi pomaria 22.20
alcumiſtica ars 286.18
alexandri regis ebrietas 62.10 eiuſdem interitus 133.20
alexandro ſoluendus nodus 215.11
amans redamari dignus 26.21
amanti leuis labor omnis 293.4
amantibus metuenda inuidia 80.13
amaracus 50.12
amaranthus 50.9
amare eſt bonū velle 84.15
amari volenti quæ obſeruanda 67.16 & 68.14 & 69.13
in Ambiguis cognoſcēdis qui eſſe ordo debeat 85.17
in ambiguis rationi credendum 327.28
ambitio 221.9 cauenda S. 152.16 & 253.27

ambi

ambitio multis ad virtutẽ calcar 152.10 quanquam ipſa vitium ſit 15
ambitio Romanorum in petendis magiſtratibus 152.23
ambroſia 333.3
ambroſiæ campi 65.15
amicitia donis comparata non diuturna 88.17. item iucundis 89.5
amicitia & lis an rerum primordia 186.21
amicitia, idẽ velle idẽmque nolle 91.10
amicitia inter paucos firmior 92.6. & 15
amicitia malorũ & ſtultorũ non diuturna 91.22
amicitiæ fomes, ſimilitudo morum 91.7
amicus ita amãdus vt qui hoſtis fieri poſſit 80.11
amici in rebus aduerſis 83.26
amicorum vſus tam in aduerſis quàm proſperis 84.2 & 6
ab amicis mores cuiuſuis facilè perſpici 281.17
amygdala 49.27
ammon 306.18
amor aduerſantibus fatis qualis 79.20
amor ciuilis & cõmunis qualis 91.20
amor durabilis quis 91.18
amor igni ſimilis 360.19
amor, in plures diuiſus, debilior 92.3
amor naturalis ne, an qui virtute conſtat durabilior 91.22
amor occultandus 80.16
amor pacem gignit 82.22
amor quomodo fiat 192.3
amor paratur obſequio 88.15. fraude 128.11
amor res diuina 81.16
amor ſuapte dulcis 71.23
amor tãtùm inter ſimiles 105.14
amor volũtatis motꝰ 84.12
amoris calcar 227.6
amoris expers, ſenſus expers 81.12
amori oĩa obnoxia 81.13
amorem verbis quàm rebus quærere, tutius ac leuius 89.17
amore mũdum & quæ in mundo ſunt omnia ſeruari 18.18 & inde 82.8
amore pacẽ cõſtare 83.21
in Amore quanta vis fati 71.19
amore ſincero nihil in hac vita melius, aut dulcius

83.96
amores fato iungi 78,12
ac ſolui 78 24
amorum cauſa fatum 78. 12.forma 15.nummi 18 conſuetudo 20
Amphion 52.26
amphitrite 103 2.& 214.5
anacreontis mors 217 3
Anaxagoras diuitiarum contemptor 35.18
ancilia 51.10
andromedæ ſidus 314.22. & 316.5 eiuſdem ortus 318 8 & 320.20.occaſus 319.20 & 27
angelos inuocatos multũ apud deum poſſe 268.24
anguitenẽs ſidus 314.19.& 315 28 vide Serpẽtarius
anima quid 96 21.& 197.3
anima an mortalis 298. 13.& 23.an vna cum corpore interire credenda 197.14 & 198.12 & 201. 24.an rectè harmonia dicta 201.6
anima an vna tantùm in orbe 202 21.vt ſol vnicus 22
anima fortunę non obnoxia 227 17
anima hominis diuina & immortalis 107 8 & 160 5.& 17 & 198 14.& 299.10:& 306.25.indiuidua & immaterialis 197: 9.incorporea 199.21
anima quomodo ęterna & diuino ſemine nata deprehendatur 203 6
anima vna, ac minima 193 12
animę cum corpore certamen 250.2.& 16.
animę in vitia ruẽtis gradus 250 24.& inde, & 252 6
animę immortalitas etiãà Philoſophis aſſerta 185 1
animæ immortalitatẽ credere ſalutis fundamẽtum 301 18
animæ ſol, mens: ſenſus autem ſidera 196 16
animæ vires 193 24.quot 196 10.ac munera 298 9
animam mortalẽ eſſe quibus rationibus quidam aſtruere conentur 201. 24 & 202 6
animam quoque moueri 191 16
animę cur ita paucæ aſtra petant 248.26
anime quomodo à ſpiritu ſancto ſublimẽtur 397.9
animas defunctorum ad

lunæ

lunæ regionem deferri 248 14
animas non ſponte malas eſſe,neq; per ſe in vitia labi 249.15
animas poſt fata nõ viuere,Epicuri dogma 45.2
animal vnumquodq; eſſe felix quo pacto poſſit 107.23
animalia perfecta & imperfecta 192.22
animalium creatio 20 20
animalibus motus cauſa quæ 186 4. & inde.
animantũ in terris omniũ rex homo 141 24
animus à corpore ſolutus perfectior 200 10
animus corpore dignior 85.23
animus diuinæ naturæ ſimilis ideoq; immortalis 198.27 incorruptibilis 199.3.& 13
animus qua ratione colẽdus 267 23
animus ſine doctrina ignauus hebesq; 274 8
animi à ſenſibus reuocatio 199.25
animi à ſtudiis remit tẽdiratio 282.7
animi bona 85.5.virtutes 6 & 86 25 & 235 1.
an veré beatos reddãt 101 10.an etiã ex fato 117 14
animi bona & iucunda & honeſta 87 12
animi cultura quæ 265.20 & 266 19
animi culturæ incumbendum 282.17
animi habitus quomodo mutentur,& vnde 187.3
animi index ſermo 87.6
animi morb qualis 235.22
animi morbi & vulnera, vitia 235.10 & 12
animi met⁹ 190.24 & inde
animi munera quãto corporeis præſtantiora 37 5
animi naturã cognoſcere difficile 185.13
animi quã corporis voluptates ſinceriores 86 2
animi vim corpore debilitato creſcere 199.7
animi vita qualis 297.28.& 298 5 & 302 21
animo&corpori cõmunes eſſe motus 192.14
animum nõ parentes,ſed naturam dare 143 3
animum turbant ſenſus 200 4.& affectus 6
animi quatuor partes ex ſolis curſu 343.2

ſemper eadem 211.5
annũ ꝓ iucere ſegetes nõ cultũ, prouerbiũ 243.8
antarcticus circulus & polus 310 28
antenoris vrbs 149 7
Antheus 55.17
Antichriſti ſolutio 279.3
Anticyra 157.14. & 213.7
Antilochus 162.9
Antiphates 54.20
Antipodes 21.20.& 40.16 310 15. & 343. 26. & 28
Apelleæ tabulæ 86 10
Apleſtus dæmonum rex, eiúſq; deſcriptio 255.2
Apollo Cyrrhæus vates 237.22
Apollo Delphicus 67.2
Apollo medicus 290.19
Apollinis metamorphoſes ex amore 77.28
Apollinis numen 9.10
Apuliæ muſcæ 280.1
aqua morborũ cauſa 125.7
aquæ elementum ſub aere quomodo & quale 340.12
aquæ ſapor à terra 340.20 & 341.8
aquæ calidæ ſcaturientes vnde 345.10
aquarũ vis omnis ab Oceano 341.2
aquarij ſigni ſtellæ quot 316.26 eiuſdẽ ortus 320.5
aquila Iouis armiger 59.20.& 244.27
aquila ſidus 314.7. & 316 2. eiuſdem ortus 318.26 & 320.12
Aquilo 166. 8. & 173.19
Ara ſidus 317.11. eiuſdem ortus 320.12. occaſus 19 318 9.13
Arabs mollis 49.1
Arabes 96 24
Arabum deſerta 32 18
opes 97 10
aranea quomodo muſcis inſidietur 56.20
arbitrium nobis an liberũ 115 15.& 218.6.
& quando 222. 9. quãdo non 11.& inde
arbitrium cur adeò pauci habere videantur 220.24
arbitriũ quid 218.14.& an in omnibus æquè & omni tempore 218.19
arbitrium quo liberius, eo magis fato obnox. 223.17
arbitrium rationi cõiunctum 219.20
arborũ diuerſa ſors 225 8
arborũ omnis generis catalogus 49. 17. & inde
arcades anπροσέληνοι 246.
arcadia olim plana, & ſine

ſine montibus 246.3
arcana nemini reuelanda 80.4
arcitenēs, vide Sagittarius,
arcticus circulus & polus 310.9
arctophylax 314. 16. & 315. 22. eiuſdem occaſus 318. 4. & 28
arcturus 315. 2
arete dea 53. 26 & 57. 7 & 64. 16. & 68. 6 & 137. 2. & 245. 7. eiuſdē à voluptate dehortatio 54. 9 & 57. 12
aretes filius Timalphes 74. 5
argo ſidus 315. 1. & 317. 8. eiuſdem ortus 319. 5. 12 occaſus 320. 10. 12
arietis ſigni ſtellæ quot 315. 5 eiuſdē ortus 318. 7
arimaſpæ 96. 24
ariminus fluuius 277. 12
arion citharœdus 52. 23
ariſtæi armenta 22. 18
ariſtoteles 348. 13 & 350. 1 mundi lumē 85. 17
ariſtotelis ſententia non curanda, vbi à vero receſſerit 259. 14
armorū deteſtatio 220. 16
ars omnis ex vſu 122. 13
artis vis 94. 12
artes vnde 106. 3
artes vtilitate & honoribus ali 48. 19
arniſia 27. 10
aſia mollis 96. 18
aſini ſidus 316. 17
aſini bipedes 262. 21. & 263. 2
aſſuetudine quādoque frāgi naturæ vim 146. 17
althea 261. 6
aſtrum quodlibet terra & mari maius 179. 13
aſtra cadentia 350. 26
aſtra ſenectus nulla terit 182. 28
aſtra ſingula, cæli vrbes 331. 10
aſtrorum imagines variæ ab aſtronomis fictæ 325. 8
aſtrorum magnitudo 325. 4 & 14
aſtrorum vis 324. 21
aſtronomia diſciplinarū pulcherrima 282. 12
aſtuti plures quam prudētes 262. 5
aſtuti quomodo ſtultis in[...] ſ dicātur 262. 21 & 263. 5
aſtutorum imperium ferreum ſæculum 262. 8
aſtutis nullum hominū genus ſceleratius 262. 18
athamas 116. 16

Atlas 49 4 & 74 18 cœliferi 30.15 onere leuatus ab Hercule 55.19
Atlantides 316.12
atomi, animæ ne an corpora 197.6
Atropos 75.7. & 303.28
Atys Cybelę dilectus, in pinum conuerſus 49.14
auaritia bellorũ cã 83.15
auaritia cauenda 271.25 27. & 37 26
Auaritia peſtis & erinnys 37 27. Acherontis filia 28. vitiorum omniũ radix 271.28
auaritię ſtagnum 251 17
ex Auaritia quæ mala naſcantur 38
auarus oĩs ſceleratus 236. 21. ſemper i ops 228.23
auari deſcriptio 23 1 & 24 6. & inde 26 26.20
auari impietas 35.8
auaro diuite nil intolerabilius 236 26
auaro, nihil peius 272.3
aurorum dęmon apleſtus 255.2 & 25
in auaros 83.18
auctoritas magnorũ virorum quantũ ſæpe iudicio obſtet 209 16
audaces faciunt ſpes & amor 297.6
audẽti fortuna fauet 20.13
auditus animæ vis 194.6 qualis 22. & 196.10
aulicæ vitę deteſtatio 115. 22
aurata piſcis 27.6
aureum ſeculum Saturno rege 49.21. & 83.5. vbi prudentes regnant 261.5
auricularis digetus 264 11
auriga ſidus 314 12. & 318 25 eiuſdẽ ortu 338 12 occaſ⁹ 320.7. aurora 40.13
auroræ diſcriptio 253 23 periphraſis 64 28
aurum vnde 139 17
aurũ igni precioſius fieri 239 16
auri cupiditas 354.15
auri vis quàm legum & iuris maior 115.19
auſter 166.7. & 358 10 nubifer 256.19
auſtralia ſigna 313.6 quæ 9. 314. 8 24 quot ſingula ſtellas habeãt 317.1
autumnus 211.27

B

BAcchus Tartari & Megæræ filius, non Deus 52.16
Bacchi currum tigres trahunt

hunc 95.5
Bacchi donum Midæ regi 25 13
balena homini paret 21. 2
barbæ gratia 69.21
beatus an qui diues 22.25
beatus in terris nemo 99. 8 10
beatus quis habeat.109.20
beat⁹ quis 36.22.& 108.19. 128 18. quando 2-2.25
beatus verè, vt phœnix ratus 109.17.
beatus vocaudus quis 99. 23.& 107.13
beatum animus, non res efficit 34.11
belides 45 18 & 131 3
bellum quatenus licitum 290.6
belli vſus 289.1.& 21
bello nihil turpius & homine indignus 287.27
bellorũ cauſæ regib. quæ 9-.7.& 288 24
bellorũ noſtri temporis deteſtatio 83 13.& 220. & 288 3
bellorũ ſtudioſi qui 288.9 qui non,ead..5.benefi. Deo ſimilis 89.3
bene mereri etiam de ingratis non ceſſandum bono viro 88.24
beſtię quatenus nobis inferiores 106 9
beſtiæ quorũ ſenſuũ vſu gaudeant maxime 86.8
bilis iræ materia 191.4
blãde vincere prudẽt 95.7
blãdiri perniciosiſſimum pueris 124 1
bõbardæ periphraſis 21. 7
bonus fru ra quis 335.15
bonus nemo ſpõte 146.10
bonus dijs amicus 238 12
bonus vir & mẽte & animo ſanus ſit oportet 274.24
bonus vir phœnix 88.25
bonus vir ſuaipſius cõſcientia contentus 151.5
bonum virum etiã indoctum pluris faciendum eſſe quàm malũ,quamlibet eruditum 18.3. plurimi autẽ faciẽdum qui probit, eruditionẽ coniunxerit,ead. 20
bonumne an doctũ eſſe præſtet 17.11
boni pauci 366.5
boni plurib. malis obnoxij 147.16
bonorum & doctorũ voluptas 366 15
bonorũ exempla proponenda 33.26

bonis hominib. nihil ma
li accidere poſſe 235.8.
& 237.20. & 212.21
Bonis omnia cedere in bo
num, etiam mala 249.
1.239.7.& 240 9
Bonis plerũque aduc. for-
tuna 200.25 vnde 234.12
Bonum breui durãs non
bonum 108 26
Bonum diuerſis animãti-
bus diuerſum 186 25
Bonum duplex 234.23 10
Bonũ motus cauſa 186.22
itẽ boni cognit. 189.22
Bonũ omne à Deo 365.13
Bonũ ſummũ alijs aliud
99.25. homini quodnã
108.7.
bonũ ſummũ, Deus 102.
26.& 107.10. qui & om
nis boni auctor 351.25,
& 163.13
Bonũ ſummũ, deorũ.con-
uerſatio 364.13.
Bonũ ſummũ finis 101.24
Boni ſumi cognitio vera
ſapientia 42.8
Boni ſummi ſũmũ & per-
fectum gaudium 102 20
Bona cor. 85.1. animi. 85.5
Bona corporis & externa
quatenus bona 100. 11
Bona corporis ac fortunę
quare pluris fiant bonis
animi 208.16
Bona externa, nugę 356.2
Bona per ſe 100.8. p aliud
10 & 101 4
Bona quorũ bonus vſus
238 5
Bona triplicia 234.28
Bona vera quænam 35.22
Bonorũ tria genera 14.10
& 84.17
Bonorũ fons prima cau-
ſa 229.17
Bootes 255.28.& 315.20
vide Arctophylax.
bootis occaſus 318.21
ortus 319.12
boreas ſerenifer 253.10.12.
& 338.11
borealia ſigna 313 5
quæ 7 & 214.7
briareus 221.14
britanni 96.25
buxus 49.25

C

CAcus 55.18
cælibatus an cõiugio
melior 114.4
Celibatus culpatur 75.16
cælibatus ſapiẽtem decet
287.25
Cælibatus pericula 114.5
Cælum an æternũ 133.27
an cœperit olim 334.5.
æternum

æternum eſſe 321 25
Cælum an colonis vacuũ 350.10.& 317.7.nõ vacuum colonis. 180.3 24 & 269.1 7
Cælũ an rotundum 324. 1
Cælũ bonorũ ſedes 302. 26 Dei regia 345.18. deorum ſedes 179 24
Cælum durone & ſolido corpore cõſtet, an fluxo ac tenui 321.6.27.& 331 21.& 332 1
Cælum Oceanus rerum pater 280. 25. omnium quæ hic fiũt cau. 201.16
Cælum quid 324.18
Cæli à ſtellis diuerſitas 324.25
Cæli ambitus 310.1 ac perennis motus. eadẽ, 2.
Cæli corpus non opacum 322.18
Cęli imagines ab aſtronomis fictæ 325.8
Cæli in terras ſpecula 95 21.& 96.17. ſolis dijs cõceſſa 10
Cæli laus 364 21
Cæli motus à dijs ne, an per ſe 328 2. & 329.16 quatenus ęternus 329 6
Cæli regiæ deſcript. 57 23
cæli potẽtia in res naſcẽtes 280.23
extra Cælum an aliquid 346.17 lux infinita 348. 14.23 Dei regia. 371.18. optima mũdi p. 353 20
ad Cælũ omni ſtudio cõtendendum 355.26
in Cælum paucos venire 279.11
Cælũ petere terrenis reb. grauato nõ licere 273 14
ſub cælo an ignis 337.5
cælo quo quidq; propius. eo nobilius 175.1
Cæleſtes orbes quinque 310 18 item alij eodẽ, & 311.17.& 312.3
Cæleſtia corpora an materia conſtent etiã 321.12
cæleſtium corporũ admiranda celeritas 326. 18 & 28. & 327 9 qualis motus, ead.13.& 329.17
Cæleſtiũ corporũ an concentus aliquis, 321. 26 321.18
Cæleſtium ſphærarũ motus primus mobili cõtrarius 312 1
Cælicolúm corpora tenuiſſima 332.5.9
Cæſaris ſt extincta. 142.20 irps
Calanus 164 23

aa 5

Calliope Orphei mater 135.21
Calor an mot. cauſa corporibus 186.4
Calor natiuus 190.3
Calore alia ſolui, alia indurari 240.2
Cãcri ſigni ſtellæ quot 316.16 eiuſdem ortus 318.17
Canicularũ dierum periphraſis 28.6. & 204.6. & 283.12
Canis maioris ortus 318.27. & 319.5. occaſus 320.2. & 7
Can. duo ſid. 314.28. 317.6
Canicies præcox ex mœrore 128.1
Caphareus 24.2
Capra ſidus 315.24
Capric. ſigni ſtellæ quot 316. eiuſdẽ ortus 320.11
Capua 51.9
Carnis aduerſus mentem pugna 223.10
Caſſiopeiæ ſidus 314.13 & 315.16 eiuſdem occaſus 320.1
Caſtaliæ rura 1.3
Caſtalius fons 66.28
Caſtè viuere ſaluis inguinibus quorumnã 76.12
Caſtos haberi qui ſũt cauti 76.19
Caſus quid 209.12
Caſus in nobis eſt, non in rebus 211.18
Caſus in orbe nihil iuris habet 212.13
Caſus incertitudo 210.1
Caſúne an fato omnia cũtingant 205.3. & 209.9
Caſúne fiant aliqua 211.1. & inde.
Caſuũ diuerſitas quib. homines ſũt obno. 157.27
Cato 35.24
Catonis nobilitas 143.18
Cauſa ab effectu ſuo diuerſa 206.1. effectus prior 167.20
Cauſa perfecta parẽ effectum gignit 44.6
Cauſa prima bonorũ fõs, vt malorum poſtrema 229.17
Cauſæ primæ effectus vnus & qualis 207.24
ſine Cauſa nihil eſſe 205.28
Cauſarum aliæ viliores, aliæ nobiliores 228.4
cauſarum nexus & ordo perpet. 206.16. & 208.23
Cauſarum pluriũ concurſus 209.14.
Cauſarum vltima, ac longiſſime à prima diſtãs, terræ huius gubernat. 216.

226 6.& 218.23
cauſarum vt quæq. prior, ita dignior 206.10.& 208.3
ex cauſis conſtare mūdū 216.8.& omnia 208 21
Cent. ſidus 315. 4. & .17. 8.eiuſd.ortus 320.18 22 occaſus 319.15.24
Cēſus mediocris cōmēndatio 112.15.
Centrum 197.10
Centrū mūdi terra 174.22
Centrum terræ 342.1
Gephei ſidus 314.13.& 315. 15.eiuſdem occaſus 319. 20.28 ortus 320 6
Ceraſtæ 50.27
Cerberus 15 11 tric. 288.3
pro certis incerta ſequi ſtultum 46.13
Cet. ſidus 314 25.& 317 2 vide Priſtis eiuſdem occaſus 318. 18 & 19.17
chamæleonta paſci aere. 332 12
chaos 336 3
charon 36 29 & 46 16 portitor 55.25
charybdis 54 26 & 147.3
chimæra 46 12 130.& 27 & 266.2
chirag. ex ebrietate 62 20
chiragę periphraſi 327.18
Chiron medicus 390.21
Chiron ſidus, vide Cētaurus
Chirurgi quàm clinici ars certior 126.1
Chriſti præcepta 162 15
Chronicus ortus ſeu occaſus 317.23
Cibi craſſio & ſubtilioris diuerſa mutatio 172 23
Cibi voluptas pecudum propria 86.21
Cibi vſus quis 36 12
Ciborum fumis hebetari ingenium 6.10
Cithorum luxus 26.28
Cicadas rore paſci 332.12
Cicero Arpinas 28.14
Ciceron. nobilitas 141.17
Cilices 96 22
Circe 139.27.volup 270 7
circ Vlyſſis ſocios in porcos mutauit 56. & 9
cirrhæa rupes 204 20
cirrus 50 1
clementiæ expers, nō homo,ſed lupus 271.4
clementis Papæ apparat. ad tollendum Lutherū 307.20.eiuſdē cum Cæſare conuentus 277 25
clinici quàm chiru incertior ars 126 1 & inde
cognitio etiā motus cauſa 189.

189 22
Cognoſcendi vis animæ maxima 193 27
Colloquio turpia vitanda 30, 10
Coluti duo 326 23.311.12
cōmercij praui peſ.281.14
commercia praua bonos mores corrūpūt 123.18
Commodi tātùm ſui ſtudioſus, bellua nō homo dicendus 14.11
cometæ vbi appareant, & qua de cauſa 340.1.5
Comœdiarum vſus 16.28
Compater obſeruandus ei qui ſuſpectam habet vxorem 119.6
Cōceptionis vis, talē quén que eſſe qualis in vtero concipitur 122 3 4
Concordia tātùm inter humiles 105.15
Conditio alijs felix, alijs aduerſa, an & fato contingat 224 22
Cōditionis hominū ratio habenda 90, 12
Cōiugatus nō liber 114 12
Coniugiū, vide Matrimo.
Coniugiū an cælibatu melius 114.4
Coniugū natura inſtitutum 114.23
Coniugij commoda 115.22 moleſtiæ 114.7
Conſcius ſibi bene, nihil timet 12.25. contrà, qui malè ead. 26
Conſcium metui 80.5
Conſuetudo amoris cauſa 78 22.
Conſuetudo naturā parit 121.18
Cōſuetudo praua in filijs cauendat 21 17
Cōſules Romani olim ab aratro deſignati 55.28
Contentum non re, ſed voluntate reddi 24.2
Contagio 125.11
Contraria cōtrarijs curari 125.24 iuuari 23 21
Contraria inter ſe melius apparere 301.24 ſemper pugnare 292.3. ſeſe mutuo fugare 235.27 ſe nō corrūpere 221.17
Copia dea 26 23 & 17 16
corpus an poſſit eſſe infinitum 348 12
Corpus animę carcer 249 22. carceris inſtar moles 171.18, 304.27 & 305 12
Corpus tantum locū occupat 181.13
Corpus mutantia 187.9
Corpus omne, quantū & quale

quale 170 4. compoſitũ 7 materia & forma cõſtans 10. finitum 13
corp⁹ p ſe quieſcere 186. 3
corpus vitiorum cauſa animæ 249. 21
corporis bona 84. 1. & 100
corporis exercitat. qualis eſſe debeat 27. 10. & 283 6
corporis humani miſera conditio 304. 19
corporis illecebræ fugiẽdæ 269 26
corporis vita qualis 302 1 & 397 24
corporis qualis habẽda ratio 282 24. & 283. 13
corpori & animo cõmunes motus 192. 15
corpore debilitato creſcere vim animi 199. 6
corpora corrumpi, nõ ſpecies 82 1
corpora cũcta ex materia & forma 321. 10
corpora viuẽtia quomodo grandeſcant 150. 1
coronæ ſidus 314. 14. et 315 17. & 316 23. eiuſdẽ occaſus 318. 18. & 319. 2. ortus 16. & 319. 24.
coruus ſidus 315 3 & 317. 14
coruum phœnica vocare 113. 13
Corinthi æra 86. 10
coſmicus ortus & occaſus 317. 19
credẽdũ nõ cuiuis 327 22
credulos facile decipi. 45. 26
crapula vitanda 285. 2
crapulę deſcriptio 17. 13. 16
crapulã comitãtes morbi 27. 17. 18
crater ſidus 315 2. & 317 15 eiuſdem ortus 319 6.
cryſtallo dæmonẽ includi arte magica 307 4
culturæ vis 122 11
cupido 20. 5. Veneris fil. 77 7. omniũ domitor, eadẽ
cupido non Bacchi filius 78. 10. ſed fati ead. 12
cupido voluptatis comes 51. 24. eius deſcriptio. eadem
cupreſſus Phœbea 49 15
curius 35 24
cybeles currum à leonib. trahi 95. 5
cyclopes 130. 25
cyllenes gygas 246. 8. in montem, ead. 25
cynoſura 314. 11 & 315. 11
cyetha 54. & 10. 21
cytheron 62 14

D

Dædalus 13. 15
dæmon malus cælo eiectus

eiectus, inter lunam & terras 231.12
dæmon quare ſublimiore mente præditis inferior 230.17
dæmon ſapit 215.5
dæmō terris præſidēs 227.7 & 228.22
dæmones arte magica ab hominibus cogi 306.19 in cryſtallo claudi 307 4
dæmones indigetes 214.3
dæmones lunæ regionē incolentes 306 13
dæmo. mali an sīt 252.15
dæmones mali nigri 254.3
dæmoniorum malorū ſedes vbi 252 9
dæmonum cū hominibus conuerſatio 357.14 & inde
dæmonum in aëre deſcriptio 253.10
dæmonum rex ad ortum 253.13. ad occaſum 255.1 ad ſeptentrionem 255 26 ad meridiem 256 26
dæmonum vnci & folles 254.15
danae 78 19
debilia paſſim robuſtiorū libidini obnoxia 147.27
delatores cauendi 90 23
delectandi duo modi 89.15 & 25
delectans 84.26. delectantium ſpecies 85 27 & 28 vſus 87 4
delphi 594.23
delphin ſidus 314 21. eius occaſus 319.8
delta ſidus 314.23. quod etiam Deltoton 316 6
democritus opum contēptor 35 18
demoſthenes fabri filius 28.16
demoſthenis nobilitas 145 21
dentiū peſtis ebrieta 52.82
deſidia dulce malū 112.28
deſidiæ nullam dari lauream 20 12
deucalion 289.28
deus an aliquid imperfectum efficiat 207.22
deus an corporeus 270.1 infinitus eodem. 11
deus an malorum cauſa 227.21. eodē auctore nihil mali fieri 249 19
deus bonorum omnium cauſa 232 3
deus cunctarum rerum & auctor & finis 103 15 & 26 & 104.11
deus fati auctor 214 2
deus impaſſibilis 233 1 16

Deus

Deus incorporeus 170. 27.& 171.22. & 103.22. infinitus 347.5.per ſe æternus 328.21
deus mentis arcana reſpicit 238 22
deus nō pretio,ſed amore colendus 118 2
deus omnipotens 81.27. quare corpora corrūpi ſinat,non autem ſpecies 82.1
deus oīs boni & pulchri fons,&c. 363. 2 & 365. 13.rerum princip um & auctor 351 21. & pater, dominantiumq; dominus 228 10
deus propter ſe omnia fecit 103 28
deus ſemper bonus ac potens 335.17.& 336 23
deus ſolus beatus 107 20, ſummum bonum 102.25. & 107.11.& 168.28.per ſe.169.10 totum 169.16 18. ſimplex 170 8
dei arcana nemini cognita D184.15 & 226 21
ei conſilio omnia fieri 212 21.& 215.9.nihil verò incaſſum 212 20
dei & hominum quanta diſtantia 105.11
dei in res cunctas amor 91 17 æternus 22
dei inuocatio 243.1 eiuſdemq, mira deſcriptio eodem deinceps.& 345 22
dei lux 350.21.& 351 1 13
dei non obliuiſcendum 269.25
dei opus infinitum 347.23
dei ſcientia infinita 346. 26.item potentia 27
Dei ſummi inter reliquos ſplendor 349.10
Deo donari nihil poſſe, cuius ſunt omnia 378.22 358 21
deo placere ſtudendum 294.9 & qua ratione 359 11
deo vt quidquis ſimilius, ita diuturnius 198.20
de Deo quid meditandum 267.24
deum habere quis poſſit 107.14
deum colere virtus prima 268.5
deum non offendi 232.10. 13.nec lædi 21
deum noſſe omnia,etiam peſſima 210.10 21
deum nullum eſſe malum 214 28

Deum

Deum principio, medio ac fine carere 103.9. & 104.20
dij, vide Superi
dij an in terris appareant hominib. 363.3.&364.12
dij extra cælum infiniti 353.26. incorporei 354.2. eorundem conditio, eodem, & 352.10
dij maxime liberi 328.11
dij quare incōſpicui 179 28
dij quorum munera reſpuant 359.11
dij ſæpe inuocandi 362.4 & inde, & 19
deorū cibus & potus 333.2. vita & voluptas quæ 150.9
deorum corpora ex puro æthere 97.3 tenuiſſ. 332 5, 9. non mortalia 332.23
deorum flagitia à poetis celebrari ſolita 13.21
deorum formæ 349.11 lux, ſiue gloria 17
deorum nullus ſexus 213.3
deos affari & videre paucis conceſſum 157 21 & quibus 359.11
deos eſſe vtilitas perſuadet 119 1
deos nō ſolū in cælo, ſed & in aëre cōplures 339.12
deos placandi ratio 359 11 360.3
dialectica vincula 126.19
difficilium rerū tradēdarum ordo debitus quis 185.8
digitus medius infamis 261 9
digitus minimus auricularis 265.11
Dionysii tyranni celebre factum 26.3
dipſados venenum ſitiferum 255.5.12
Dis 213.16
diſciplinarū pręcipuę quę 282 11
diſciplinis ſtrenuè incumbendum 282.13
diſcordia inter diſſimiles 105.16
diſcordiæ noſtri temporis deteſtatio 83 7
diſſimulare interdum magna prudentia 90 7. & 94.18.24
diſſimulare qui neſcit, viuere neſcit 90 9
diuina voluntas duplex 233.27. ſemper eadem. 329.5
diuinum auxilium ante omnia implorādū 243.1
diues eſſe & bonus & malus

lus poteſt 97.20
diues quãto plus paupere valeat 31.8
diues quis 161. 26. verè 283.23
diuitis virtute carentis deſcriptio 284.6
diuiti malo an bonæ diuitiæ 236 15
diuite auaro & ſtulto nihil intolerabili⁹ 236.16
diuites vitijs deditos ſuę ipſorũ familiæ quoque ridiculos eſſe 291
diuites voluptatem ſequi, labores fugere 15.23
diuitũ curę 23. 2.ac æſtus 24 14 & : 8
diuitum luxus 26.28 in veſtitu 27 28
diuitum pericula 25 16 & inde.
diuitibus nimio luxu etiã voluptatẽ perire 35 23.
diuitiæ an ſummum bonum 22.12
Diuitiæ comparandis diſciplinis impẽdẽdæ 31.25
diuitiæ liuori & odio obnoxiæ 26.9. malorum cauſæ 35.29
diuitię malorũ hominum nõ bonę 235.15 & 237.6
diuitię moderatæ, iacũdiſſimæ, & quæ nam 112.1
diuitię non noſtræ, ſed earum nos tantum diſpẽſatores ſumus 1.23
diuitiæ non ſummum bonum 37.5
diuitiæ obqd petẽdæ 30.11
diuitię quales ſui cultores reddant 35 3.
diuitiæ quomodo acquirendæ 283.17
diuitiæ ſpernendæ 272 15
diuitiæ veræ quæ 272.22 in cælis 293 16
diuitiarum abuſus 236.17 noſtro ſæculo 25.12.16
diuitiarum extremum malum, mediũ ſalubre 10.6
diuitiarũ ſtudiũ pleriſque ſolum 154 10
diuitiarũ vanitas 24 20
diuitiarum vſus quis eſſe debeat 37.16 26.& 28.21 & 40.2
abſq; Diuitijs felicem vitã agere difficile 283.20
doctrina, vide Scientia.
doctrina animi bonũ 85 5 & 87.2.
doctrina improbi, inſani gladio ſimilis 236.4. doctrina inſipiens timẽda 283.20
doctrinæ vi⁹ ac pretiũ 17.13

doctrinæ ſedulò incumbẽdum 276 25.
doctrinam ex fato contingere 217.16
doctus iniquus, vt furioſus habens gladium 282. 21
docti & æqui victus qualis eſſe debeat 282.27.& 283.5
docto euaſuro labore ac ſtudio opus 149 21
doctúmne an bonum eſſe præſtet 17.11
doctum pariter probumq; eſſe, egregium 282.9
docti re pauci, nomine multi 149. 15
docti pauci 366. 5
doctorũ crebra cõuerſatio 32.26
doctorum & bonorum voluptas quæ 356 13
doctis nunquam deeſſe neceſſaria 32. 11
dolor ad mentem reuocat 239.14
dolor nullus, vbi nullum iudicium 189. 7
dolor voluptatis comes 58. 28.& 53.12
dominis duobus ſeruire nemo poteſt 361.7
dormientium motus qualis 218.11
Dorophonus 247 13
Doxa, eiusq; ex Ioue filij 247.12.
Draco ſidus 314.12 & 315.13
Dryades 49.6
in dubijs vera opinio præferenda 299.1
dyſpepſia 149.25

E

EBrietas quantũ menti obſit 222.15
ebrietas viſũ turbat 175.25
ebrietas vitanda 283.2
ebrietatis deteſtatio 61.22
ebrietatem qui morbi conſequantur 62.21.& 23
ebrius bellua vilior 62. 2
Eccleſiæ ſanctæ aſſertioni credendum 364. 8
echinus 192.25
Echo 132 14.& 136 4. & 245.28
eclipſeos ratio 322 12
eclipſeos lũaris rati. 342 12
edendum vt viuas, non viuendum vt edas 63.6
educatio, magni momenti 281 3
effectus à cauſa quid differat 206 103
effectus, perfectum 168 28
effectus nobis certiores cauſis 185.26
electri vis attractiua 226.19

ellebo

elleboro neminem nō indigere 1·7 14
Eloquentiæ vis ac pretium 20.25
El s j cāpi 122.28.160 15.
Enceladus 24 20. & 144 21 & 221 14
Engonaſi 314.15.& 315 19
Engonaſi occaſus 31.20 & 319 1 eiuſdē ortus 14. & 320. 1.
Empeus 77.24
Ennoſigæus, cad. 24 ens primū, cauſa, non eſſe ctus 206 13
ens quid 30 27
entia incorporea, præter deū, & alia multa 172 3
entia vera, an corporea 303 22 & 27
Epicuri deſcriptio 41.19
Epicuri philoſophia ſeu diſputatio de ſūmo bono 42 1
Epicuro anima mortalis 45 1 voluptas ſummum bonum 42 13
epicycli planetarū 326 5 10
Equi ſidus 314 2, & 316.4
Erebi tria ſtagna 2.1 17
Eridani ſideris ortus 318. 1. occaſus 320 1
Erinnys Acherontis filia 37.27
erranti ſidera 339 17. & 340 4
error facilè imitabilis 209 20
errorū ſcatebra vnde 26 11
eruditio vide Doctrina
eruditióne an probitas præſtantior 17 11
eruditorum nugæ 327.15
Erymanthus gigas 2 6.7 in mon.em 25
exemplorum vis 209 20
exēplis magis quàm verbis docendi pueri 28.12
exēmplis rudes melius doceri 43.6
eſſe per ſe nec amandum, nec fugiendum 165 7
Eſtenſis familia 10 16
Euandri luctus 162.9
Euripidis mater ignoratur 143. 22
Europa fertilis & bellicoſa 96.19
Eurus 17 19 & 338.10 & 27
Eurydice 52.20

F

Fabricius 35 23
fabula non omnis ſpernenda 1 27
fabulæ poëticæ 130 24
faces in aëre ardētes vnde 337.11

facies pulcherrima quæ 360.16
facundia abſque conſilio 131 12
fagus 49.20
fama fami cognata 2.7.21
famæ inane ſtudium 151.18 & 152 4 ſomniũ 153 18
famę pręmia poſt obitum 46.51
famæ ſpes ad virtutem impellit 10.14
fatum, cauſarum ſeries 206.7
fatum, diuina voluntas 223.10
fati auctor Deus 224.2
fati in amore & rebus omnibus vis 71 19
fati munera nõ reſpõdere meritis noſtris 212 19
fati vis cõtra conatus noſtros 80.24
fato cuncta obnoxia 225 28 & 227.9
fatũ extra nihil fieri 215. 8 21
fato amores iungi 78.12 ac ſolui rurſus 25
fatóne an caſu omnia fiãt 205.3.20
fatorũ ordo certus 205. 4
fatis omnia regi 78 .13
fauoris conciliandi ratio 261 23
febris ex ebrietate 62.15
fel iræ ſedes 191 4
felix futurus quo ordine vti debeat 280. 27. & 281.22
felix in terris nemo 99 10
felix quis 36.22
felix verè quis 105.19.& 128 18
felix quis habeatur 108,21
felix vocandus quis 99.24 & 07.13
felix rarus, vt pœnix 109 10 17.
felle carentia animalia nõ iraſci 191.6
Felſina 277.25
femina nihil mẽdacius 72. 22
ferreum ſeculũ, vbi aſtuti regnant. 162.7
fidelis nemo 117.15.in venere 118 9
fidendum nemini 80.1.9.
fidendum paucis ac raro alijs 117.13.& 15
fides etiam inter coniunctiſſimos rara, 158.27
fides paucorũ tãtùm 92 9
fides verbis citra rationẽ non adhibenda 321.28
fidei ſuccumbat ratio. 335.24

filij

filij ętate adhuc tenera be ne iuſtituendi 121 10.& 122.14
filij parentum plerumque ſimiles 116.24
Filiorum corrigendorum ratio 123.25
Filiorum morbus & mors quomodo ferẽda 120.17
filiorum vitia parentibus imputanda 1.1.8
Finis agenté mouet 101 20
Finis bonus 42 28
Finis nó omnis op⁹ 103.19
Finis optimus qui vltim⁹ 101.25 idémq; ſummum bonum 102.5 & 103 24
Finis ſpecie prior, & facto poſterior 42 27
ob finem omne opus ſuſcipi 42 25
Forentiæ obſidio 277.25
fluminum perpetuus curſus vnde 340.23, eorundem vſus 27
Fontes vnde 341.1
forma 85.3
forma abſq; materia conſiſtens, perfectior 352 7
Forma amoris cauſa 78.15 & 16
Forma & materia naturæ principia 321.9.& 330.4
Forma rebus eſſe tribuit 347 4
Formæ gratia fugitiua & infida 70.21 & inde.
Formæ corporeæ & incorporeæ 349.8
Formæ incorporeæ extra cælum 352.11,19
formæ qua lege res generent 329 26
Fortis tacet 94.18
Forti viro vbique patria 284.4
fortitudo 85.13.& 147.6
Fortuna an regat mortalia 212.23
Fortuna cæca 272 15. inſtabilis 19.& 275.18
Fortuna, qui & Pluton 229.27
Fortuna rerũ domina & opum donatrix 113.3
Fortuna veteribus dea habita 205 17 & 213. 28 & qualis dea ead 19
fortunæ arbitrio an oĩa in mundo fiant 205. 14
Fortunæ bona nulli ꝓpria aut certa 272 17. ideoq; ſpernenda 275. 18. ſomnia 292 16. & 293.1. fumus ead 3.
fortunæ comes lib. 146.23
fortunæ incertitudo 14.12 25.& 226.7. inconſtan-

tia 6-.11 12
fortunę in rebus humanis lusus 275. 2 siue ludibrium 1 9
Fortunæ iocus, stultorum imperium 263.22
Fortunæ modestæ cómedatio 111.2
Fortunæ potestas in terrã & terrestria 227 6 præter animas nostras 16.& 229.27
Fortunæ proles voluptas 11.18
Fortunæ rete 216 3.
Fortunæ sola resistit virtus 32 20
Fortunatæ insulæ 22 28 & 180.4.an sint 18
Fraus Pluti ancilla 43 1
Fraus Veneri gratissima 118.11
Fraudem fraude repellere etiam iure licet 290.9
frugalitas veterum 35. 2
ad frugalitatem exhortat 6 12
fu gura vnde 3-7. 7
fulmina à dæmonibus cieri 259 4
Fulmina vnde 37. 17. & 358.17
fumo, hoc est, vana gloria nihil leuius 274.23
furiæ 26 12.& 160 12.13
furiosos etiã verum dicere 184 25
Furor poeticus 154 22

G

Gades 312.2
Gallorum in Italia bellum 240 22 26
Ganges 96 1 & 12 2
Gangetica tellus 11.7
Ganymedes, qui & Aquarius 120 15. vide Aquarius
Ganymedis forma 28.22
Ganymedi præfertur Philetus 68.24
Garrulitas leuitatis indicium 95.12
Gaudia eò dulciora, quò rariora 3. 15
Gemini signi stellæ quot 316 4 eorundem ortus .15
Gemmæ quare aliis lapidibus nitidiores 1-2 28
Getæ 32.9
Getuli 96 22
Gigãtes in Arcadia orti 246. r. in montes versi 25 à Menarcho domiti ead.1
Gigantes terrigenæ 74.2
Γιγαντομαχία 21. 13. & 130.24 & 144 20
gigantomachiæ allegoriæ 221.

22 11
Gloria vera poſt cineres 27 ſ.20
Gloriæ humanæ vanitas 204.2
Gloriæ inane ſtudiũ 151 16 & 1 2. 4 ſomniũ 53.18
Gloriæ vanum ſtudiũ 274 5.& inde 22
Gloriam ſtreṅues fugere 54 4
Gorgones 150.25
Græci nugaces 74.19 mendaces 109. 10. 15
Græcia mendax 151 4 nugarum mater 180.12
Græciæ, 7. ſapient 1 7. 14
Gradiuus 33 17 & 3 8.27
Gr ... cẽrrũ fer. 42 2
Gradu ... viliora 172. 6 ... 4.18
Gula cauenda 281.3
Gula nequitiæ nutrimentum 76 9
Gula voluptatis ſatelles 60. ... 2.11
Gulæ ... qualis 266 5
Gulæ & Laboris filius Somnus 63 10
Gulæ nihil indignius homine 61.3
Gula perire plures quàm Gladio 63.2
Guſtus animæ vis 164 8
guſtus cunctis ineſt animantibus. 196 3
Guſtus quomodo fiat 95.26
Guſtu tactuque ſolùm beſtias gaudere 86.14
Gyges 231 13
Gymnoſophiſtæ 164 14

H

Haeretici qui 105.19
Harmonia 20 .8 & an recte de anima dicatur
Harpyiæ 110. 25
Hectoris nobilitas 141 27
Heliacus ortus & occaſus 318.1
Heliadum lacrymę 156.17
Helice 314 10.& 1.9
Heniochus. vide Auriga ſidus,
Herculanus nodus 215.11
Herculeæ colũnæ 40.14
Hercules Ferrariæ dux 10. 15
Hercules quoque volupta ti ſuccubuit 55. 4.
Herculi armẽta Geryonis abacta 22.20
Herculis geſta 55.4
Herculis nobilitas 341.28
Herculẽ bene meredo cælũ ſib acquiſiſſe 88. 28
Hermes Triſmegiſt⁹ 229. 14.

Hermus aurifer 128 14
Heroes qui 298.2
Heſperetuſæ pomaria22 21
Hippoc.medicus 190 24
Hippocrene 131.5
Hiſtoriarum vſus 16.23
Hœli ſilus 315 25
Homerus 28.19
Homeri mors 216.28
Homeri nobilitas 143.19
Homo animal præ alijs mi ſerum 177.12
homo cæteris animalibus quo p æſter20.23.&61.6
homo deorum ſimia& riſus quando 136. 23. & 153 13.16
homo homini iuuãdo natura creatus 38. 24. & 39.6.
Homo homini, maximè formidanda fera 158.14
homo inter deos & bruta medius 100.14
homo quando felix io8 4 qua ratione dijs gratus fiat 319 12
homo ſermone tantùm & manibus beſtijs præſtat 105.26.& 106.13
homo ſpũal.quis 302.18
homo terræ & animanti. bus regẽdis præfectus à Deo 241.24
homo virtutibus præditus mortalis deus 355.13
hominis creatio 177.6
hominis inuenta 215.& 6
hominis in ſera natiuitas 154.7.infãtia ead 16.& 2..pueritia. ead. 28 iuuẽtus155.4 ætas grauior ead..4 ſenecta ea 25
hominis pilautia ac ſcientiæ perſuaſio 137.3
hominis ſubſtantia virtus 208.18
homini cætera animalia ſubdita 20.26
homini tactus & guſtus quàm cæteris animanti bus perfectior 196 4
hominẽ deos affari coram poſſe,atque videre 364, 12.& 303.4
hominẽ gula beſtijs ſimilem fieri 61.9
hominẽ veterẽ quomodo exuere oporteat366.8
homines quot caſib.obnoxij 157.27
homines verè qui 298. 2
ad Homines virtutum ſtudioſos exhortatio 355.18
hoĩm diuerſa genera 264 16 optimum 290.16.prudens ea. 27 aſtutũ ac diſertum 261.10.14.&262 11.

11.ſtultū,eadē,15.& 263 20.inſanum 264 12
hominum diuerſi colores 259.26
hominum & dei quāta diſtantia 105.11
hominū fortuna nulla perpetua 14 .25
hominū ignorātia& error 247.27
hominū nemo nō vitijs obnoxius 104.8 & 105 6
hominū pertinax cæcitas 21 27
hominum ſimulacra tātū nō homines cerni 42.2
hominū vita fabula 98 11 & 153.12. militia 146.19
honeſtum 84 26 honeſta quæ 86.28
honeſti paſſim habēda ratio 14.19.in gaudijs 594
honos alit artes, & virtutem 43 19
honor homini ſufficiens quis 154 3
honor qui cōfertur indigno,non honor 153.4
honor ſomnium 153.18
honor virtutis præmiū 47 15.& 361.22
honores nec corpori nec animo prodeſſe 153 22
Horatij nobilitas 149.18
horizon 311.20
hortorum vſus 112.11
humanæ vitæ cōſideratio 260.11
humanū genus ſolum omnium animalum ſpecies referre 138.12
humanum genus viri ſimile 138.10
humani generis calamitas & miſeria 154 6
humano ī corpore multæ pecudes 274.18
humiles deo amari 273,28
humor natiuus 190.21
Hyades 316.13
Hyale 286.1
Hydræ ſidus 315 4 & 317 12 eius ortus 318. 27.& 319.13.& 319 14. occaſus 320.17.21
Hydro crudelior 71.22
Hydrochous 309 6
Hyems 211.28.vnde 142 24
Hyemis in commoda 156.8
hypocrita 238.18

I

IAna dæmon 306. 10
Iapetus 221.23
Iberi ad extremū occaſum 254 27
Icarus 13.15
Icari caſus 244.5 temeritas 150.27

ignauia vires hebet. 28 7
ignauorum querela in ſenectute 270 14. & 2 / 1 6
ignis aere leuior 3 7 20
ignis animantia viuifi ā, 190 3
ignis an ſub cælo lunari orbi prop. q 3 7 5.22
ignes in terra gign mul-tos 345 7
ignes per aera volātes vn de 337 14
ignorantia errorum cauſa 2 1 4. & mater 282 2
Pluti filia 47 6.
ignorātia veri ac boni pri ma anim æ in vitia ruē-tis contagio 210.24
hincque ſtultitiā & ſce-lus naſci 251.1
immodica nocent 282.6
impe fectū debile 16 3. 25. vide perf ct m
imp r la p udētibus com-miſſa optime h bere 261.5
improbis perpetuus co-mes metus 13 5
inc. in mūdo nihil 2 0 4
Indi 96 21
indigites di quales 214.
indoctus raro prob⁹ 282 1
ind lgētiarū merx 263.10
inertia 348 4
infamia voluptatis comes 58. 28. & 53 11
infacetiæ mala 154. 15. & 154. 24
infelix quis 37 2
inferi a auſtralē pl gam 133. 2. ſubterrane 345. 11. quare in terræ cētro credantur eſſe 354 2
inferi an in terræ centro 247 9
inferi poetarū figmen um 45 9. ſacerdotū lucra 27
inferi re vera inter homi-nes
infer rū deſcrip 160 8. ad inferos rec qua'e 12 3
apud inferos quid ſā ga-tur 278 9
inferos plerique nullos credunt 154.10
ad inferos quauis etiā ho-ra innumeros tendere 279.
infinitū an ex finitis par-tibus 170 25
infinitum nullum corpus 14 12
ingenium ex fato cō inge-re 7 16
ingenio hominis diuiſſi-ma qu æq eſſe g
ingenio qu d n tur, non arte donari 1

ingenio

ingenio vires cedunt 14 15
ingeniorũ diuerſitas 63 7
ingluuies, vide Crapula
iniuria quomodo vindicanda 4 21
ab iniuria abſtinẽdũ 269 10
inſani quale hominũ genus 26 12
inſcitia errorũ & ſceleris mater 215. 1. leges tidet 18 27
inſidiarũ humanarũ varij modi 158. 21
inſtitutio, quanti momẽti 281 5
inſula quid 180. 5
inſulæ fortunatæ 180. 8 an ſint 18
integritate nihil amabilius 90 27
inuidia amãtibus metuẽda 80. 13
inuidia fœliciũ comes 16 10. iæ in rebus inſania 59. 6
inuidiam maximè oculos in figit 257 27
inuidiæ deſcriptio 80 8
inuidiæ pater ac rex dæmon qualis 2 7 22 & 2 6 2
iouis amores 77 14
ioui & Danæ fil j 247. 12
iouis planetæ dom⁹ 1 4
ioui poteſtas 2 28
ioui ſydera & mo⁹ 112. 7
ioue Latini deũ ac ſummam bonitatem dicunt 9 2
ira fræna da 8 & 15
ira ſtultis cognata 264. 4
iræ gradus 4 is 190. 26 eiuſdem cauſa 1. 2 ſedes 4 materia 5 iracundos non amari 94. 2
iris Iunonis nũcia 252. 25
iris vnde, & vbi appareat 310. 2
iridis inuocatio, & deſcriptio 253 1
iſter 96 1
Italiæ bellum 22
italiæ loca a ſtultis ſiſ iuuenib. maximè frequẽtari ſolita 159. 7
ithylus 18
iucundum vide Delectãt.
iucundum natura omnes quærere 4 21
iucundis quinã capiantur maxime 89 6
iudæus bruciphagus 198 15
iudicio carẽtia, etiam ſenſu carere 189 7
iuuo 53. 18
ius vi opprimi 308. c
iuris docta ſcientia 22. 4

iura

iura ſilent bello 288.5 191.11
iuſtitia 85 12. & 147. 11.
iuſtiæ ſtudium 209.10.
à iuſtitia quæ potiſſimum abſtrahant 269. 22. & inde
iuſtus. vide Bonus.
iuſtos malum nō pati 239. 6 & inde & 23
iuſtos quare deus interdū malis exerceat 239. 11
iuuentæ commodis dū liceat vtendum 71.1
iuuentæ mala 155.4
iuuētæ malè tranſactæ deploratio 270 14
iuuētus ad malum prona 123. 19. & luxuriæ dedita 22
iuuenum ſtudia 249.7
iuuenib. mala commercia in primis cauēda 123. 25
Ixion auari typus 24.16

L

LAboris & Gulæ filius Somnus 63.10. & 52 54
laboris vis 123.14
laborē citra nihil egregiū fieri 123 11
laborem contemni ſpe & amore 297 6
labore cur membra langueſcant 187 25
Lacheſis 11.6 & 224. 5. &
Lacteus circulus 311 4
Lacus vnde 240.28
Laſtrygones 69 17
Lætia nimia morborum & mortis etiā cauſa 126.8
Lætitiæ vſus 125.5
Lampyrides 333.23
lapis philoſophorum qualis & quomodo inuētus 284.21 & 285.26
lapidis philoſophorū virtutes. 286 8.21
largiendi noſtro tempore abuſus 39.13
Latini à Græcis nugari didicere 131.3
Latinos Græcorum quoq; exēplo deliraſſe 109.16
Laudanti corām fidere nō tutum 90.20
laudare abſentem an præſentem melius 89.15. & 90.13.16
laudari oēs cupere 29 28
lauáis ſtudium inane 151. 16 & 152 4. ſomniū 153. 18
Lauri 45.1
Lege ab imperitis maximè negligi 18.27
leges aranearū telæ ſimiles 148 17
leges bello opprimi 288.3 paſſim

paſſim numis ſuccumbere 148.13
lectio animi eſca 303.2
lectionis auctorũ ratio 94.3
Leo decim. Papa 33.9
Leonis ſignũ penetrãs ſol calidiſſimus 286
Leonis ſigni ſtellæ q̃t 316.18. eiuſdem ortus 318 24
Lepus ſidus 314.27. & 317.4 eiuſdẽ ortus. 318.26 occaſus 320.7
lepores 51.1
Lethe 63.11
Letheus fl 132.7
Leucothea 159 11
leuiora quanto grauibus præſtent 171.8 & 174.18
Libræ ſigni ſtellę quot 316.20. eiuſdem ortus 319 12
liber an ſit qui vxorẽ duxit 114.13. & 120, 6
liber nemo 154.18
liber quis habẽdus 219.10 & 221.26 & 223 7. ſolus ſapiens 219.15
de Libero arbitrio 225.14
libertas cælibatus periculoſa 120.11
libertas omni pretio pretioſior 111.5. pernioſa res pueris 121.18
libertatem vendere turpiſſimum 113.21
ſine libertate nil laudabile 113 21
libertate nil magis generoſos decet 113 8
libri quales ſapiẽti legẽdi 303 3 (& 23
libido fortunæ comes 146
libidine eiã plena 164 2
licentia 120.9
linguę munere nos beſtijs præſtare 105 25
lippitudo ex ebrieta. 62 27
lis & amicitia an rerũ primordia 186.22
liuor vide Inuidia.
loci & temporis habenda ratio 90 11
locum nullũ eſſe fruſtra, ſed omnia inhabitari 345.16
locũ pręter corpus nil occupat 181.14
locuſtarũ prodigiũ 241 1
Lopadis & Vranij filia Venus 74 18
Lothos Priapo am. 492 22
lucelli ſpes 23.7
Luciferi dæmonũ principis deſcriptio 258.21 & 259 10. vide Sarcotheus
Lucretia 117 7
lucri facien di rationes honeſtiores quæ 112.5.25

lucri

luctus ſtudium 88 15
luctum mora manſueſcere 121. 6
ad Lutherum tollendum Clementis Papæ apparatus 307.20
lunæ area venti prænuncia 340
lunæ color interdiu 333 21
lunæ corpus durum 322 11 & opacum 12.181
lunæ domus 313. 2
lunæ eclipſis vnde 342 12
lunæ inuocatio 385.2
lunæ maculæ quidnã 333. 9
lunæ magnitudo vnde pateat 225 12
lunæ regia 245 2. vrbs 10 arx 247.2
lunę regna, dęmones incolæ 356.13
lunæ pars, quam ſol non ſpectat, cælo ſimilis 322.7
lunę vltima ſphęra, terr. ſq; proxima 333 1,14 eiuſq; motus 311.17
lunam ſupra bona & felicia omnia: infra mala 213 20. & 243 6 & 332. 27
lunicolarum cum Gigantibus bellum 246 10
lux antiqua ſine corpore 328 25
lux ſolis effectus 337 2
lucis diuinæ particula ſoli impreſſa 350. 22. & alijs 351 2.7
lucis ſubiectum ac fundamentum an aër 349 23. 26. & 350 15
lucem etiam abſque aëre conſtare 350. 20
luxuria Plutı filia 47.25
luxurię dęmon qualis 256. 5
luxuriæ deteſtatio 287.14
luxus diuitum deſcriptio 26.28
Libya anguifera 256 21. ferox 96 18
Lycaon 50 24
Lycæus gigas 246 6 in montem 246 25
Lyncei viſus 220.6 & 234 24
Lyræ ſidus 314 15 & 315. 28. occaſus 319. 10. ortus 320. 5

M

Machaõ medicus 250. 21
Meandri olores 158.28
Menalus Gigas 246 6. in montem ead 25
magica ars 306 19 & 339 9
magica arte cogi dæmones tam

tam bonos quàm malos 2[illegible]4. 9 21
malum duplex 2[illegible]4 24
malum omne infra lunam 21[illegible] 20
mala corporis & fortunæ quibus mala 240. 11
mala [illegible] multis commu- nia scelera 120. 21
mala cuncta in terris clausa 312 28
mala quatenus à Deo 2[illegible]2 5. quomodo Deus permittat fieri 228 27
mala ſemper bonis plura 20[illegible].2
mala vnde proueniant 2[illegible]9 6 12
malorum cognitio nõ mala 210. 20
malorum noſtrorũ cauſa peccatum 23[illegible] 9
malorum fõs cauſa poſtrema 2[illegible]7 21. dæmõ 231. 15
malorum nullum non aliquando prodeſt 101 3
malorum tria genera 84. 20
malus quis non 140 10
malus omnis æger 235. 14
malus ſponte nemo 215 3
mali lucem oderũt 230 28
malorum cõuerſatione abſtinendum 9[illegible] 2
malorum hominũ ſucceſſus 100. 22 vnde 1[illegible]4. 5
malos ſemper æſtuare metu [illegible] 7
malis hominib boni nihi contingit poſſe 235 7
malis quare interdum gratificandum 259 20
manſuetudini ſtudendum 94 8
Marcellus à Calliope lauro coronatus 16[illegible] 24
marmore lucidior 7[illegible]. 19
marmora quare alijs lapidibus nitidiora 172. 28
mare. vide Oceanum
mare cur ſalſum [illegible]41. 6
maris diuerſa nomina 340 16
mari ac terra quodlibet aſtrum maius 17[illegible] 13
Marini rupes 277. 28
Marius quãdo nobilis 141 12. 1[illegible]9 7
Martis domus 312. 26 ſphæra & motus 312 8
Materia an æterna fuerit [illegible]34 9 [illegible]6 3
materia & forma naturæ principia 321. 9. & 330 4
materia prima qualis à Deo facta 31 22
matrimoniũ vide Coniugium.
matrimonium à Deo inſtitutum

tutum 75.14
matrimon'ūne an virginitas præſtet 76 22
maxima duo ſimuleſſe nō poſſe 3,6. 7
medicina 22. 5 certum ſapienti viaticum 290.23
medicina niſi perfecta periculoſiſſima ars 1.7.7
medicinæ cōmēdatio 290 16.26 & 291.6
medicus egregius nunquā mendicus 290.27
medici carnifices 1:6 26& 127.11
medici cōſulēdi ratio 125. 28
medici ſophiæ & dialecticæ ſtudioſi 126.19
medicorū impoſturæ 126 6.12. & ignorantia 18. faſtus,ead. 3
medicorum noſtra ætate ſophia 265.2 6
medicis ſe commitere nō tutum ſed qu b. 127 9
mediocritas in rebus dulciſſima 111 27
meditantes quare oculos claudant 199.26
Meduſæcaput,ſidus 314:18
Megæra 55.24
Mellis 240 24
Melicertæ 1,9.16
Mellinæ encomium ruſticum 71 27
membra cur labore defatigentur 187 24
membrorū tremor ex ebrietate 6..28
Menarchus lunicolarum rex,deq;eo plura 245.25 27 & 246.18
mens 85.7.eiusq; propriū neſcire verum. eod.
mens affectu ebria 222 23
mens animæ ſol 196.16
mens in nobis diuina 210. 26
mens remittēda interdū, & quatenus 59.15
mens ſenſu præſtantior 183. 20
mentis acies 269.6
mentis affectus diuerſis ex cauſis 157 1.
mentis bona 85 8. dignitas 298.11. vis 196.15
mētis & carnis pugna 123. 10
mētis oculus ratio 29.27
mentis ſedes in capite 194. 19 & 216.17
mētis proprius orb. 182,23 eiq; conſimilis 28
Mercurius deorum nuncius 277.5
Mercurius ſublimat' 296 28

28
Mercurij domus 313 1
ſphæra & motus 312.14
mercurii inuocatio 285.1
meridianæ plagæ deſcriptio 256.20
meridiei periphraſis 31.4 & 70 .5.
meridionalis populus quali forma 2 9.23
meridionales circuli 311.18
metallorũ purgatio 172.11
metallorum vſus 34 .22
metus perpetu⁹ improbis comes 13.5
Miaſtor dęmon, eiuſq; deſcriptio 257. 25. & 2 6. 26
Michael archangelus Sacocheum æthere depulit 258.27
midæ ſtultitia 26.14
auriculæ aſininæ ead 16
militia ob voluptat.43.12
minari, fœmineum & timidi animi 94 16
ad Mineruæ ſaccaria durum iter 149.21
minos 247 22
minois vrina 36.28
miſer quis 109.13
mites Deo amari 273.28
mobile primum, ſuprem⁹ cæli orbis 311.24
modeſtia 85.14
modus in rebus omnibus optimus 125.1
molorchæus leo 28.6
momi quæſtio de monachis quibuſdam 277 10
monachi porci 277.18
monachorum cęlibat⁹76.1.6
monachorum deſcriptio 118 13 & inde.
monachorũ libido 164. 4
in monachorum quorundam libidinem 277.10
monachorũ ſophia 265.26
monachos pleroſque deſcēdere ad inferos 279.20
monas 168.9
mõſtra quoq; nõ caſu fieri & cur ita dicta 212.3
montium vſus 342.17
moralis vita 145.25 quàm difficilis 146.9
morbo in tēpore occurrēdum 125.23 & quomodo 22
morborũ cauſæ 124.11, natura 20. parentes 23. item aliæ plures 25. & inde.
morborum turba, quibus hominum vita infeſtatur 126.19
moroſophi 327.21
mors inteſtata ex ebrieta-

te.63.1
mors inferos felicibus æquat 63.27
mors nemini parcit 272 11
mors non metuenda, ſed quibus 161:23 & 165.12
mors nõ omnia delet 200 17
mors perpetuus ſomnius 64.10
mors quid 121.4 & 160.4
mors ſõno quãto melior 159 11
mors vltima malorũ meta 120.26. forti non metuenda 27
mortis cõmendatio 159.18 cõſolatio 120 23. deſcriptio 132 23. eiuſdem proſopopœia 133 1
mortis germanus Sõnus 63.12
mortis memor eſto 259.25 & 356.24
moatis omnium & genus & hora fatalis 216.21, 25
mortis prædictiones 217.7
mortem à nemine nõ metui 135, 25
mortem nunquã ſero venire 83 14. proindeq; nõ laceſſendam eod
mortem vltrò accerſere, niſi diuinæ leges prohibent, quàm viuere ſatius 165.1
morte nihil & certius & incertius 217.6
mortui non deplorãdi 120 26
mors animi bonũ 85.5 & 87, 2
mores à teneris perceptos durare etiam in adultis 281 5
mores an ex fato 218.3
mores bonos corrũpi prauo commercio 123.18
mores cuiuſq; quomodo deprehendendi 88.14
mores eorum quib. placere velis, obſeruandi 87. 20 & 28
mores noſtro ſeculo prorſus extincti 11.27
mores qui à teneris hauriuntur, etiam ſenibus ineſſe 121.18
mores voluntatis eſſe 85.6
morum honeſtas 12 20
morum humanorum cõſideratio 260.10. & inde
morum humanorum corruptio 295.14
morum ſimilitudo amicitiæ fomes 91.6
morũ tractatio optima & Muſis digniſſima 12 4

moribus

moribo, decorari homines, non veſtitu 28 27
Moſi credendum 15.25
Monita a ſummævi: quomodo voluptati pareat 187 20
Motus animi 290. 23 & inde
Motus caloris cauſa 127. 2 eiuſq, vſus 22
Motus in dormientib qualis 88 11
motus maxim' qui 327 2
mot⁹ pluriúm an vnius princip j 166 28
motus ſphærarū cæleſtiū primo mobili cōtrari⁹ 312 1
motus vitæ præcipuū indiciu.n 186.1
motus cauſa corporibus vita 174 15
motus cauſa an calor 187. 4. voluntas 7 bonum 13 boni cognitio 180.22
motus vis in omnibus elementis ſed in cælo maxima 416. 6
motu & quiete res omnes diſtinctæ 326.22
à multorum cōſuetudine abſtinendum 52. 7. & 20
mundus an æternus. vide Cælum & 354. 335.23.
& 356 9
mundus an propter homines creatus 304 6
mundus an propter ſolum hominem cōditus 179.2
mūdus an ratione regatur 305. 4
mūdus archetypus 381.17 ſenſibili iſto perfectior 183 3 mentalis 13
mundus Ditis regio 178.8
mundus ex materia ne an ex nihilo creatus 334 6 10 & 336.21. ex nihilo 245 25 & quomodo 337 22 infinitus 347 23
mundus hoſpitiū animantium 162. 25 malorum congeries 22 9 12. ſcelerum · auea & ferarum ſtabulum 164 25. & 177 2: ſcelerum patria 417. 18 tyrannis 26. ſcena 153 13. ſpelunca latronum 163.26 ſtultorum cauea 425 5
mundus ſenſibilis à mentali archetypo 183. 13
mundus verus in æthere 182. 4. cuius hic iātum imago 14 & 307 13 & an alius adhuc ſupra cælum 182.16
mundi ætas 335.3

mundi quatuor cardinum per iphraſi 22.17.& 49. 1. & 74.25 & 133 9 & inde. deicriptio corūdē 253.23 & 254.26.& 255. 26 & 256.20
mundi cōdendi quæ cauſa fuerit Deo 33).5.& 11
mundi diuiſio à ſummo creatore facta 1ř4 10
mūdi princeps Chriſto & paulo quis dictus 213 15
mūdi huius princeps Fortuna, pluton, Sarcotheus 229.27.& alibi
mundi malitia 163.18
mūdi triplex portio34 8.21
mundū.& quæ in eo ſunt amore conſeruari 81 18 & 82.8
mundū fugiētes monachi. immūdū ſequūtur 76.7
munerib deos nō corrumpi 158.15
murenæ cum ſerpenti cōiugium 257 2
muſæ nouē mētis bōa85.8
Muſarum fons 130.11. & 131.5
Muſarum inuocatio88 18
mutari omnia 67.13

N

Ablia 225 16
Napææ 20.2
Narnia 106.20
Narniæ ruina 240 24
natalium ſplēdore gloriari ſtultum 142.3
natura diuina lex cunctis rebus ab initio impoſita 329.22 & 330.3. natura materne an nouerca dicenda 265.5
natura minimis contenta 26.26.&1297,18
natura morborum quorũdam cauſa 124.20
natura non multo potentior vſu 122 1.& 10 omni cultura potētior112. 9. omni motore potētior 329 19
naturæ in iungendis cōtrariis ſagacitas 344.14
naturæ lex 269.14
naturæ luſus in mōſtris ac informibus fœtibus edēdis 212 6
naturę ordo quomodo immobilis 329 4
naturæ principia duo, materia & forma 32).9.& 330,4
naturæ vim aſſuetudine quandoq. frangi 146.17
naturę totius conſideratio 309 17
naturam frenari quidē, nō autem

autem vinci poſſe 112.8
naturã nihil facere incaſſũ 212.20
naturam ſolus Deus vincit 129 20
natura, præter deum nihil in orbe melius 329.21
natura ſine arte nil perfectum profert 122 21
nauiga ob voluptatẽ 43.9
nauium vſus 21.19
nebulę vnde 337.16 & 338.3
nectar 333.2
nemrothi turris 245.21
nepa ſidus 116.21
neptuni metamorphoſes ob amorem 77 22
nequitię nutrimenta, gula & otium 76.9
neſtoris luctus 167.8
nili fragor 323.21
nili ſeptem oſtia 96.3
nili ſidus 314.27.& 317.4
ciuſdem ortus 18.24.
occaſus 319.10
nimium omne amarũ 3.10
nimium omne nocet 110.7
niſus rex in auem conuerſus 65 6 2
niues vnde 337.16.318.4 16
nobilis an qui diues 138 26.& 139 22
nobilis appellatio 145.14
nobilis verè quis 140.19.20 & 141 12
nobilem neminẽ naſci 143 12
in Nobiles nomine tenus: ſed re nebulones 140 25 2.144 24.& 145.4
nobilita animi, nõ corporis decor 140 11.& qualis 14
nobilitas generis quid 139 25.& 142 13. & 144.12
nobilitas omni precio dignior 1 8 25
nobilitas vera quæ 141 13 virtus 141.27
nobilitatis origo natura 40.7.& 140.22
nobilitatis ſtulta æſtimatio 138.1.18
nobilitatem per teſtamenta non relinqui 142.10
nodus Herculanus 215 10
nomadæ 96.22
non quot, ſed quales aliquid dixerint, notandũ 299 5
notus 171.19
nox fraudibus apta 331.26
nox quid 342.9
noctes lõgiores aut breuiores quando & qua ratione 342.14.21.27
nubes vnde 337.16.26.&

358 15
numina amanda 360 21

O

OBſequio paratur amor 88.15
occaſus deſcriptio 254 26
occaſus ſignorum triplex 317.18
Oceanus pro cælo 180.12. & 280.25
oceanus quare nympharũ pater 341.3. & 340.13
oceano terras cingi 96 16
otium tempeſtiuum vires reparat 282 9
otium nequitiæ nutrimentum 76.9
otiũ vitiorũ fomes 117.4
otia laude carere 20.11
otia vires debilitant 283.7
oculi animi ſpecul. 193.15
oculorum ratio 194.14
oculos quare claudamus meditantes aliquid 199. 26
odiũ inter diſſimil 105.16
odoratus animæ vis 194.6. quomodo fiat 195.22
officium quomodo gratũ fiat 85.7
ogygia 13 11
oloris ſidus 314 14 & 315. 18. eiuſdem ortus 330. 11. occaſus 319 9 & 17
omne quod eſt, vel opus, vel operatio, vel operans 101.15
omnia interire 46.6
operatio fine vilior 101 21
opus, operatio, operans 10 . 5
opus omne ob finem ſuſcipi 42 25
opes. vide Diuitiæ
ophiuchus. vide Anguitenens
ophthalmia 149 24
opinio lunam imitatur 176.19
opinio multorum, vtratio paucorum 135.24
opinio nobis propria, vt diuis ratio 207.12
opinio vulgi rectrix 76.14
oppoſita oppoſitis curari 125 24
oppoſitorũ oppoſita ratio 44.19 natura qualis 233. 24
optima in terris Deus pauca eſſe voluit 366.6.
ordo rerum immutabilis 228 20
ordo rerũ pulcherrimus 206.25. & 207.18
Oreſtis & Pyladæ amicitia 91. 22
Oreſtis furor 62.

orgia

orgia 62 15
orientis deſcriptio 253.4
Orion nauigantibus infidus 40 9
Orion ſidus 314 26.& 317 5 eiuſdem ortus 11 6 & 2 occaſus 320.2 6
Orpheus 52 22.& 1 7 2
ortus ſignorum triplex 317 9
Oſſa 144 22
oſtrea Cyzicena 7
Othonis lex de theatri ordinibus 231 22
Ouidij metamorphoſis 13. 16 amores 18

P

Paſtolus aurifer 22 14 & 118 14
paſtus 96.1
pedagogus qualis eſſe debeat 281.7
pe . geni nupta Venus 75. 9.
pæon medicus 290 23
palladinæ ſorores 24 12
pallantias 64 28
p . . les vnde 340 28
pamphagus Vrani filius triputur 75.5
pancaia thura 49.1
panis qui leuior, melior 172 17
pannoſos, quamlibet eru-
d . os contemni 28 11
parallelli circuli 311.9
parallaſis ex ebrietate 62 28
parentes morborũ cauſæ 124 22
parentes quantũ in filiis, quales eualuri ſint, referunt 251.2
parentum nobilitas quãti momenti 144 12
pares cum paribus, &c. prouerbium 251.19
paris 107.6
parium marmor 70 1
parnaſſi colles 9 2
patrimoniæ laus 36 12 vide Frugalitas
parthenope 145. 9 & 240 2
parthi 96 23
paſquillus 145 13
paſtorum contentio elegãs 68 13
patauium 149.7
patientiæ cõmẽdatio 276. 4 & inde
paucitia vinci omnia 67.8
patria bonorum in cælis 357 12
patrum ſanctorum vita 364 2
D. pauli de prædeſtinatione locus tranſla- 226 24

pauper quanto ſecurior diuite 37.9
pauperi quoque ſua gaudia 23.12 ſed quomodo nõ minora quàm diuiti 34.13
pauperes minus expoſiti periculis quàm diuites 35.15
paup. nõ deſpiciẽdi 273.1
pauperum neglectus 30 21
paupertas æquo animo ferenda 273.7
paupertas multis vtilis 273.19
paupertas quantum ſtudia litteraũ impediat 30.27
paupertatis domus 39.8 miſeria 31.2. laus 35.7
pauperiem curando rectè corpori obſtare 283 17
pax ex amore 82 22. pacis laus, eadem
pax hominem maximé decet 287.20.& 288.8
pacis incõmodũ 289.2.10
pacis ſtudiũ maximé homines decet 276.8
pacem non conſtare niſi inter paucos 92.13
peccare an liceat impunè. quia Deus non offenditur 235 16
peccata. quære Vitia.
peccatis hominum Deum non oſtendi 232 10.15 & inde
peccatis leuioribus nõ offendi ſuperos 359.23
pecude, vide Beſtiæ
pecudes carere arbitrio. 219.21
pecudũ miſera ſors 225.8
pecudum voluptates quæ 86 21
pecuniæ vires 31.10.& 283 22. vide Diuitiæ
pegaſus 131 6
pegaſi ſidus 314.23 & 316. 4. eiuſdem ortus. 320.16 occaſus 319.10.17.
pelion 144.22.
pellex vxore quanto deterior ac incõmodior 116.13
pellicis cõcubitu maxime vxores offendi 119. 6
per ſe ens perpetuũ 169.1
perfectũ imperfecto prius 167.16. ac fortius 21. & 168.5.
perfectum vnũ tantũ 168
perfecta omnia rara 260.
perfectiſſima duo eſſe ſimul non poſſe 336.14
pergama 13. 10
peritus rarò peccat 18 24
permeſſus 241.28
perſaram gazæ 32 2

perſe

Perſephone 132.6
perſeus 132.16
perſei ſidus 314 17. & 315.
24 eiuſdem ortus 316.14
17 occaſus 320 8. & 14
petuſium 149 10
peſtis cauſæ 125.7
phaethontis incēdium 82
17. temeritas 150.26
phantaſia 188.26
phaſianı Colchici 273
philautia 137.4
philetus 69.3. eiuſdem en-
comium paſtorale 68 15
philocreus dæmon, eiusq;
deſcriptio 256 5
philodoxi 327.21
philomela 50 18
philorthius 247.13
philoſophiæ moralis diffi-
cultas 145.25
item phyſicæ 148 24
philoſophorū lapis 284.21
eius virtutes 284.21
Phlegethō. 45.10. & 55.24
phlægra 144 20
Phœnicis raritas, Græcorū
figmentum 109.10
pholoe gigas 246 6
in montem ead.25.
phyſica virtutis pars quàm
difficilis 148 24
phyſicus medicus, & cli-
nicus 126.3
Phyſiologia diſciplinarū
pulcherrima 282 12
pictorum audax inſcitia
324. 0.
pietas extincta 49 8
pietas relinquorum virtu
tum ianua 268.12
pietate erga Deum nihil
maius 268.11
pilæ luſus 24.10
pinus in quam mutatus
Atys 49.14
piſcis auſtrinus, ſidus 315.6
& 318:16 eiuſdem ortus
320.2. occaſus 318 19
piſcium ſigni ſtellæ quot
316. 27. eiuſdem ortus
320.19
planetæ eorumq; ratio 312
21. & domus, eodem.
planetæ etiam ventorum
cauſæ 139.8
planetarum epicycli 326.5.
10
plato 15.13. Socratis diſci-
pulus 143.23. & 85.3
mundi lumen 85.16
platonis ideæ 352.18
platonis ſentētia de aſtris
fixis 325.1, & 20
pleiadum ortus 320.10
plotinus diuinus 185.4
pluuiæ vnde 337.16 &
338.3.16.

uto 215. 10 terræ princeps, qui & ſortuna 219.17. vmbrarum dominus 184.37
plutonis in aula quid iam fiat 278.5
Plutus 57.16
Pluti ancillæ, ſors, fraus, vſura 48 1. filiæ, luxuria, ſuperbia, ignorãtia 47.
pluti regia 47.16
podagra ex ebrietate 6.. 25
podagrę periphraſis 27.18
poema quale eſſe debeat 14 18
poemata qualia pueris legenda 17.2
pœnitentia ſera 271.8
poëtarum an fabulari tãtum 110 15
poëtarum aſſentationes. 11 12 fabulatione, eadẽ 17.& 14.1
poetarũ contẽptus 39.15
poetarum figmẽta ad delectandum 4.6
poetarum fontes 346 5
poetarum fingendi licẽtia 184 20. mendacia 110 15
poetarum furor 184.22 ſcribẽdi temeritas 14.1
petulãtia 4 obſcœnitas 15.18
poetarum nugas veræ ſapientiæ præponi 267.2
poetas fuiſſe tales, qualia ſunt quæ ſcripſis prodiderunt 16 9
poeticæ fabulæ 1.9.24
poli duo 3 o 11 arcticus 12. antarcticus 14
polyphemi armenta 22.18
polyphemi oculus 219.17
pompeij extincta ſtirps 142 20
põtifices an dulcius viuãt cæteris mortalib. 110.3
põtifices bellicoſi, Chriſti dogmatũ ſecuri 107.16
põtificum rapina 16.17
pontifices pleriq; etiã ad inferos deſcendere 280 2
populus Herculi grata 49 14
cõ Populo quomodo cõuerſandum 9.8
porrigo ex ebrie. 62 26
portenta vnde dicta. 2.5
poſſeſſores poſſe ſe re minor 107 15
poten. fruſtra quis 335. 15
præſepe ſidus 214.17
precum aſſiduitate vincẽdi ſuperi 35.4

primi

priami interitus 133.19
priapo amica Lothos 49.22
primordia ſiue principia rerum an lis & amicitia 185.22
primum mobile 311 24 eiúſq. mot⁹ 1.ac vis.322.2.& 323 11.& 327 2.4
principium rerũ vnicum tantum 166.21 & 23. & inde perfectum 168.3.7. ſummum 206 18 27
principium rerũ purum ac ſimplex 168 10 15.viuens eadem 16.ſapiens 19 bonũ ead 24.per ſe 169.4.10 ũm.ead.16 an corporeum ead 28
principia eſſe perſpicua debere 185.21
principia naturę duo,materia & forma 321.9.& 330.5
princeps mũdi quis Chriſto & paulo dictus 213.13
principis imago vulgus 257.19.& 264.1
principum noſtri tẽporis ſtudia 164.14
principum in ferendis ſacerdotũ flagitijs oſcitantia 263.25
priſtis ſyderis quot ſtellæ 317. eius ortus. 318.15 vide Cetus
prius cauſa efficiẽs poſterioris 33.20
probitas eruditioni cõiũcta maxime laudãda.18 21
probitas exulat. 147.19
probitá ne an ſciẽtia pręſtantior 17.11
probitate nihil amabilius 90.26
probus raro qui indoctus 281.1
probũ pariter doctumq́ eſſe egregium 281.19
procyonis quot ſtellę 317 7 eiuſdem ortus 318 25 occaſus 310.13
prodeſſe alijs.duob⁹ modis 89.13.
prodigalitas cauẽda 38.16
prodigia bello Italiã vexante viſa 240.28
progne 50.17
prometheus 131 2.& 146.5 figulus 220.9
promethei donum ignis 289 26
prophetarum vaticinãdi vis vnde 203.13.
prophetarum vita 64.28
proſpera in aduerſis ſpernenda

nenda 67.9
Proteus 199.4 & 210 2
prudens 29.27
prudentis diſſimulare 54.11
prudentis officium 151.5
prudétibus commiſſú imperium, optime habere 261.5
prudentia 85.12.147.13 omnium victrix 94.10
prudentia ad quid homini conueniat, & conferat 150.18
pruina vnde 337.17.& 338.3.17
Pſittacus 50.19
pueri creduli 253.24
pueri qualia eſſe ſtudia debeant 281.26
pueri qualis debeat eſſe ad philophiam inſtitutio 281.3
puerorũ corruptio ex obſcœnis poëtarũ ſcriptis 15 28
puerorũ turpis amor 50.2
pueris blãdiri pernicioſiſſimum 124.1
pueris pro vera ſapientia, poetarũ nugas prælegi 267.14
pueris qualia prælegenda 16 18
pueris res pernicioſa libertas
Puerilis etas educationi ac diſciplinæ maximè idonea 121 20 & 122.14
pueritia quomodo à magiſtris coerceatur 148.28 & 149.2
pueritiæ mala 154.26
putei vnde 341.1
pyladæ & Oreſtis amicitia 61.27
pyracmon 13 8
pyrois ſolis equus 66.19
pyrrha 290.1
pythagoras 185 3
pythagoræ littera 270.20

Q

QVercus vno ictu non cadit 362.8
quies animũ reficit ac vigorem reuocat 204.10
quiete & motu res omnes diſtinctæ 326.22

R

RAna bouem æquare volens rupta 51.1
ratio 58 18 quare ab affectibus oppugnetur 57.22
ratio diuis propria, vt nobis opinio 207 12
ratio dux fila ſophiorum 209.22 prudétũ rectrix 276.14

ratio fidei ſuccúbat 335 27
ratio lumen ac vis animi qualis 219.25. oculus mētis, eadem 27. ſol 176.17
ratio paucorum vt opinio multorum 158.24
ratio quomodo affectibus ſuccumbat 222.14
rationis cum affectib. certamen. 222.2
rationis iudicium quàm ſenſuum certius 176 7
rationis, non ſenſus iudicium ſequendum 269 6
rationis ſedes in capite 220 27
rationi arbitrium coniunctum. 219.20
rationi credendum in ambiguis . 327.28
rationem ducē quare pauci ſequantur 181.15. 220 23. ſolus ſapiens nempe 219 16.
ratiōe nos diis eſſe ſimiles 36.8 à brutis diſtare 176 18
ratione quinam regantur 177.23
ratione ſana pauciſſimos vti 157 11
an ratione tātùm homines beſtijs præſtātiores 96 14
regni ſumma poteſtas nō patitur plures 206.24
religionis vſus 198. 9. & inde
religione fræuādum vulgus 298 5
Remiſſes dæmon 307.12
requies interiecta vigorē reſtituit 282.8
res eædem diuerſis diuerſę 240.7. & antè
rerum animatæ aliæ, aliæ inanimes 102. 5
rerum creatio ex nihilo, 328.23
rerū crebra mutatio 96.11
rerum natura quatenus æterna 328.22. & inde
rerum omniū certus & tus 210 4 & 211. 23. inde
rerum principia an lis & amicitia 186.22
rerum vnicū tātùm principium, atque perfectum vide principium
rerum vſuram, non res ipſas mortalibus à natura traditas 162 19
rete Rhamnuſiæ 216.3
regis imago vulgus 257 18 & 264.1.
reges an cæteris mortalibus dulcius viuant. 110 22.

regum.

Regũ bellandi furor 96.7
rigebus bellorum quę cauſa 268.27
regum in ferẽdis ſacerdotum fraudibus oſcitantia 26. 15
regũ perpetuus comes metus 110.27.& 111.23
regum rapina 163 27
regum ſtultitia magnatũ ſæpe vrbium exitium 28 23
Rhadamanthus 247 22
Rhamnuſia 216.3
riſus nimius ſtultitiæ ſignum 95.2
Riſu nimjo cauendum 95.10
rixa feratũ propria 276.7
robur 85.2 quãtenus bonum 100 14
Roma 149.10 à Gallis direpta 140,23
Romæ luxuria & gula, reliquaq; flagitia 307.16
Romani imperij ruina ex ſuperbia 273.24
Romani populi adhuc pauperis plures victoriæ 35 27
Romanorũ ambitio 152 18
Romanorũ nobilitas virtute parta 141.15 vitiiſq; rurſus amiſſa 141..18
Romanorum virtus 133 8
Ros vnde 337.17 & 338.17
Roſeus color amoris ſignum 44.4
rotundum corpus cunctis aliis maius ac meli⁹ 170. 14
rubri maris gemmæ 97.12
opes 128.13
ruſticæ opes 69.24

S

SAgitta ſidus 314.20.& 316.1. eiuſdem occaſus 319 9. ortus 320.11
Sagittarii ſigni ſtel'ę quot 316 23 eiuſdẽ ortus 319 16
ſalamandras in igne viuere 332.11
Saliares cœnæ 51 9
ſalis mõtes in mari 341 9
Salmonis 77 23
ſancti, patres eorumq; vita ſolitaria 264.2
Sanguis calfact⁹ an motus cauſa 186.4
ſanis omn a ſana 240 9
ſanitatis curãdæ ratio 124. 11.& 125 14
ſapere deorum proprium 150 18
& Sapere & ſcire pulchrũ 282.20
ſapere fruſtra, qui ſerò ſapit

plt 294 81
ſapiat citò qui ſapit 271 1
ſapiens an affectuum ex pers eſſe debeat 58.2
ſapiens affectibus imperat 58.11
ſapiens diis amicus 292 15
vbique felix 28
ſapiēs pacis ſtudioſus eſto 290.3
ſapiens quando quis fiat 129.22,26
ſapiens quantum reliquos mortales excellat 129.8
ſapiēs qui minus aliis ſtultus
ſapiēs quo ordine quis fiat 280.17
ſapiens rationem nō ſenſus ſequitur 219.11
ſapiens ſolus liber 219 15
vno minor Ioue 129 16
ſapientis exēplum & imago 294 11 & inde
ſapientis officia 129 17
ſapienti an ducenda vxor 286.25
ſapienti fugienda vulgi cōmercia 291.1.& 12
ſapienti virginitatem conuenire 822.19.& 5
ſapientem an etiam bella gerere deceat 287.20.& 290.2
ſapientem in ſenecta quid deceat 291 11
ſapientē in terris nullum reperiri 306.5 & 308.7
ſapientem quæ ars potiſſimum deceat 290.9.15 & 291.6
ſapientum libris incumbēdum 276.26
ſapientum multorum interitus cauſa, hominum conuerſatio 292 5
Sapientibus tantum orbis imperium committēdum 275.5
ſapientia diis ſimiles reddit mortales 18.7 11
ſapiētia fœdum pectus nō inhabitat 129 24
ſapientia hominum dux 2.7
ſapientia non idem quod ſcientia 266 14
ſapientia peccati expers 214 28
ſapientia quare adeò paucis à Ioue cōceſſa 97 27
ſapientia quid 128 21
eiuſdem parandæ gradus 129.21.28
ſapiētia ſera ſtultiæ proxima 271 23
ſapientia ſola animi cultrix 265. 21.& 266.16

ſapi

ſapiẽtia ſolis diuis conue
nit 308.8
ſapientia triſtitiã curáſq; gignit 178.19
ſapientia vera quæ 265.25 quæ non 266.3
ſapientia virtutum princeps 128.17
ſapiẽtia vulgo inuiſa 292.2
ſapientiæ acquirendæ ratio 178.3
ſapientiam ſperni 275.15
ſapientiæ laus 266.22
Sarcotheus 229.28 mundi princeps 30.8 dæ.monũ princeps, rex 258.7.eiusq; de criptio, eadem. & deinceps 13. ob ſuperbiam cælo depulſus.ead. 22
Sardanapalus 53.4
Sarracilus dæmon 306.10
Sachiel dæmon 306.10
Saturni domus 312.22
Saturni gramen 246.19
Saturni ſphæra & motus 312.5
è Saturni teſtibus excitata ſpuma creatam Venerem 7+.14
Saturno rege aureum ſæculũ 49.21. & 83.5 & 6
Satyri petulci20 3 & 49.5
Sauromatæ 96.23
ſcabies ex ebrietate 62.25
ſcarabei ſtercore gaudent 56 7
ſceleris in homine ſedes vbi 251.10
ſceleris origo 251.1
ſceleris ſoror ſtultitia 223 25
ſceleſti diis inuiſi 360.3
ſcientia certorum tantum 210 24
ſcientia differre nos à beſtiis, & diis fieri ſimiles 17.21 & 32.1. à pauperie defendi 31
ſcientiáne an probitas præſtantior 17.11
ſcientia quando decorem ſuum amittat, & vbi 17.24. quando etiam noceat. eadem 28
ſciẽtiæ cõiunctæ probitas, maximè laudãda 18.20
ſcientiã noſtram ex rebus naſci non cõtrà 211.13
ſcire deorum propriũ 149.27
& ſcire & ſapere pulchrũ 282 19.
ſcoria 172.15
Scorpionis ſigni ſtellæ quot 317.18

Scorpij ortus 19.23
ſcorpiones vnde 258.4
ſcribere qualia oporteat poëtas 14 12
Scylla 24.2.& 54.26 & 6 .6.147.3
Sebethide vndæ 240 27
ſectarum diuerſitas ex veri cognitionis difficultate 107.11
ſeculi noſtri mores execrandi 39 7
Semele 62.17
ſemen non ſemper fructū referre 14.27
ſemidei qui 298.2
ſenectæ mala 155 15
ſenectꝰ quare iuuenta prudentior 199.6
ſenes loquaces 41.22
ſenes qua ratio.decreſcāt & incurui fiant 190 17
ſenſus à ratione quid differat 58.16
ſenſus gaudia quare nus licita 59.2
ſenſus gaudia nobis cū beſtijs communia 86.4 & quænam 7
ſenſu carere, quæ carent iudicio 179 27
ſēſus animū turbāt 100 4
ſenſus mētis ſidera 19 .16
rationis miniſtri 220.28
ſenſus quinque perfectis tantùm animantib.dati 192.21
ſenſus veteri aëre 175 26
ſenſuum iudicium fallax 1 5.12.nec idē cuiuis 10
ſenſuum voluptates 44 11
ſeptentrionalis geatis deſcriptio 260.2
ſeptētrionis deſcriptio 255 26 eiuſdem ſigna 313.5
ſermo animi iudex 16 11 & 87 1
ſermonē quæ deceāt 93.20
in Sermone quænā ſeruāda cautio 93.13
ſerpentarius. vide Angui tenens.eius occaſus 318. 17 & 21.& 28.ortus 319. 2 .& 320 3
ſerpentinæ caudę ab ſciſſę motus qualis 187.23
ſerpēs ſidus 3 4.20 & 315. 27.eiusdem occaſus 318 22.& 419 1.ortus 319.26. & 320.4
ſerpentis veneno depoſito mutænam amicā petētis,ſeq. poſtea cōficiētis deſcriptio 257.2
ſerpentis veterem pellem exuentis deſcript. 360.9
Serûm æſtes 19 22
ſeruus quis, & quàm mā-

ſerum ſeruire 115.4 &27
Sibyllæ furor 184 24
ſibyllarum caſtitas 76 20
ſidera directa & obliqua quæ 313.20
ſidera errantia 312.22
ſidera quo quæque modo oriantur, aut occidant 318 4
ſidera ſingula an orbes 183.26
ſidera ſingula quot ſtellas habeant 3.5 8
ſidera terreſtria quæ 31 .23 aeria 24. aquatica 25. ignea 27 maſcula & for tunata 27. fœminea & infortunata 314.1.mobi lia 3 fixa 4. cõmunia 5
ſiderum lapſus 337.10.ortus & occaſus triplex 317.18
de Siderum ortu & occaſu 311.16
ſiderum vis in naſcentes 280.19
ſimilium tantùm eſt amor 105.15
ſimilitudo morum, amicitiæ fomes 91.6
ſimplex compoſito prius 167.17
ſinon 13.10
ſitius 28. 7. &] 43. 8 & 73. 17.& 383.12.eiuſdẽ quot ſtellæ 317.6
Siſyphus Aeolides 45.17
Siſyphi ſaxum 23.11
ſiſtra Peluſiaca 195.16
ſobrietatis cõmẽdatio 221 19
ſocietas praua vitãda 281 14
Socrates 15 15.eiuſdẽ nobilitas 143.24
ſol an igneus, & an mergatur Oceano 40.23
ſol cur luceat 349.1
ſol lucis cauſa 337.2
mũdi archetypi Deus ſummus 183.3
ſol quare præter cæteros planetas ſcintillare videatur 326.15
ſol rerum parens, eiuſdẽq; inuocatio 66.20.mundi oculus 66.6
ſolis circulus obliquus 311 1
ſolis domus 312.27
ſolis curſu variari tempora 343.1
ſolis materia luci aptiſſima 351.3
ſolis motus à reliquis ſex planetis diuerſus 326.2. & inde
ſolis occaſus periphraſis 66.14

14.& 65.13 & 241.19
ſolis ortus deſcript .40.15
ſolis ſphæra & motus 312. 9
ſoli impreſſa diuinæ lucis particula 350.21
ſolē in cælo lucere ſolùm' ab eóq; reliqua omnia aſtra lumen accipere 333. 11
ſolem quotidie parallelū vnum facere 311 10
ſoles tres apparentes quid 340.9
ſolaris eclipſeerat 503.22 12
ſolatia quo rariora, eo dulciora 33.14
ſolitaria vita aut inſana aut diuina 363.26
ſolitudo ſapientem quãdo deceat 291 19
ſomnus Gulæ & Laboris fil. Voluptatis comes 63. 10, & 52.14. mortis germanus 63.12
ſomnus miſeros felicibus æquat 23.17
ſomnus mortis imago 201 25 & 218.24
ſomnus pacem mortalib, affert ſolus 159.3
ſomnus quid 160.5
ſomni quietem quib, inferſtari natura voluerit 159.7.8
ſomni vſus quis 36.14.& 63.14 & 127.25.& 159.5 abuſ⁹ & dãna 63. 16.19
ſonus nullus ſine aere 325 3
ſoni cauſa 195.9.&194.26
ſophia 161.8 animi cultura 265.21.25
ſophia vera⁹quæ 265. 25. quæ non 266 5
ſophus quo ordine quis fiãt 208.17
ſoractes apollinea 306. 4
ſoractis incola ſapiẽs 294 15
ſors Pluti ancilla 48.1
ſortis diuerſitas an etiam ex fato 224.22. & inde
ſpeciei in rebus deceptio 151.21.& inde
ſpecies non corrumpi, ſed corpora tantùm 82.1
ſpes, pharmacum nobis naturæ conſilio datum 178.22
ſpei calcar 297.6
ſphærarũ cæleſtiũ motus & ratio 311 24.& 312 5
ſphærarũ octo mot⁹ primo mobili contrar. 323.5
ſphærarum ſuperficies leuiſſ. 323.24

ſphærica figura omnium perfectiſſima 324.2
ſpiritualis homo quis 302 18
ſpiritus propriè, mēs, ſenſus, motus 364.18
ſpiritus ſanctus aſſiduè petendus 297.8 eiuſdē in ſub imandis animis vis 256 24
ſpiritus motus intra viſcera animæ miniſter 188. 9
ſtagna Erebi tria, limoſum ſpinoſum, fumoſum 251 17
ſtellæ aut dij aut deorum temp'a 269 8
ſtellæ dura corpora 322.11 & opaca 12.18
ſtellæ pro inſulis 180.14
ſtellæ ſua cuiq; vis 324.17
ſtellarum color interdiu 322. 9
ſtellarum delapſus 337.10
ſtellarū diuerſa à cælo ſpecies 324 13 item virtus & ſplendor 17.& inde
ſtellarum fixarum motus 325.21 & quare ſcintillare videantur 22.& 28
ſtellarum motus à diiſne, an per ſe 328 3
ſtomachi morbus ex ebrietate 65 1.
ſtrongylus 13 7
ſtrymonis grues 156 27
ſtudioſis litterarum facultatibus opus 30.12
ſtudij puerilis rat 281 26
ſtudia litterarum ob voluptatem. 43 15
ſtudiorū diuerſitas 85.21 varietas cur à natura inſtituta 217.25 &inde
ſtulti contentioſi 81 4 creduli 262.24
ſtulti magiſtratus, fortunę iocus 263
ſtulti quale hominum genus 262.13.17
ſtulti quare veritatem fugiant 57 13
ſtultorū amicitia nō diuturna 91 13
ſtultorum infinitus numerus 157.13 maxima turba 177.10
ſtultis cognata vitia quæ 91 14.& 264 1. & inde
ſtultis creādis natura gaudet 262.15
ſtultos nos eſſe quare natura voluerit 178.16
ſtultitia hominum vnde 177.19 & 279 25
ſtultitia humani generis mater ac nutrix 157.17

ſceleris

ſceleris ſoror 223.25 vo
luptaris proles 15.19
ſtultitia pharmacum nob. naturæ conſilio datum 178.22
ſtultitiæ fons vnde 151 22. 23 & origo 251 1
ſtultitiæ humanæ ſedes vbi 2, 4
ſtupor ex crapula 283.4
Stymphalides 55.10
Styx palus 39 27
ſubſtãtiæ ſedes cęlũ 208. 19
ſubſtãtiam in terris cerni nullam poſſe 208 13. & 18
de Summo bono diuerſæ opiniones 21.12
ſuperbia 146.24. bellorum cauſa 83 14 dijs inuiſa 70 25 & 273 27. Pluti filia 47 25
ſuperbia rebus ſecũdis cognata 258.24
ſuperbiæ ſtagnum 251 22
In ſuperbos 43 16
ſuperbos non amari 9 ; 6
Superi amandi 360.21 & à quibus amentur 26
Superos voluptate ſola fru 44. 1
Superſtitio vnde 118 24 eiuſdẽ deſcriptio 263 4
D Syluestri templum in Soracte 296 13
Symplegades 24.1
Syren. voluptas 270.7
Syrenes 220 25
Syrtes 54.25

T

Tactus animæ vis 194. 9
tact us cunctis animantib. in eſt 196.3
tact' quomodo fiat 196.8
tactu g uſtuq; ſolum beſtias gaudere 86 14
Tagus aurifer 22 15 & 57. 18 & 128 14 & 288.25
Tanais 96.1
Tantalus auari typus 26. 21 & 46 17. & 1 1.2. & 237.2
Tarteſſi litus 74 23
Tarteſſiacus pontus 118. & 21.18
Tauri ſigni ſtellę quot 317 7. eiuſdem ortus 318. 10
Teleſcopus 247.15
tellus rotũda, & inmedio aëre pendens 95.25
Tempe Theſſala. 122.27
tempus omnia fert ac rapit 142 19

temperantia 85 14 & 147 8.vitæ productrix 27.28
tempeſtates fluctuũ vnde 195.7
tẽpus cognoſcendũ 271.12
temporis & loci habenda ratio 90.11
temporis fugacitas 271.13
tempore dolorẽ & curas manſueſcere 121.7
tẽpore om̀nia conſumi 46 6.& 303.26
tẽpora ſolis curſu variantur 343 1
terra bonis ac dijs infenſa 64.20
terra breue hoſpitiũ 356 12
terra elementorum viliſſima 173.7 & quaſi fæx ead.8 infima 179 23 reliquis elemẽtis infirmior 173 26
terra & mare, punctum tantum reliquo mundo collata 179.13
e terra & mari quodlibet aſtrum maius 179.13
terra lacrymarum vallis 356.0.mundi ſtabulum malorum parẽs ead. 22 & 330. 26. viliſſima mundi portio 364,26 mater & nouerca 298 4 mundi centrum 163.23 in mundi medio 324.7. immota, quomodo ſua ſe grauitate ſuſtineat 242.5
terra opacũ ſidus 183.27
terra ſine homi. quid 21 3
terræ globum aſſiduẽ Sol circuit 342 9
terræ pars qualis Oceano tecta, qualisq; relicta nobis 341 15
terræ præfectus à ſuperis homo 341 24
terræ quo quidq; plus habet eo eſſe vilius 173.4
terræ tumor 342.17
terram habitari totam vndique 343 10 & 344 18
ſub terra etiam homines 343.6
terrarum crebra mutatio 96.11
terrarum præſes dæmon malus 227.7.& 228. 22 & 229 15
in terris nihil puri, ſed mixta omnia 208.10
terræ motus cauſa 344.25
terrena contemnere difficile 361.13
terrena omnia nugę 356.2
terrena qui volunt, cæleſtia nolunt 361.6
Thaumantiæ laus 64.11

&

& 252.24 & 253.6
Thebæ Oedipodonia 52. 25
Theorea ſcopulus 242.15 vbi Theſaurus, ib. co. 273. 17
Thraces 96 24
Ticini ruina 240 24
Tigris 50.2
Tigride ſæuior 70.18
Timalphes, Aretes filius 74 5 & 137 27. eiúſque colloquium 245 5
Timor vilis animi argumentum 155. 3
Tiſiphone 45.12
Titius 131 2
Titulorũ ac nominũ vanitas 274.5
Titulorum noſtra ætate arrogantia 145.5 & 12
Tonitrus à dæmonibus cieri 259 4
Tonitrus vnde 337 16. 28 totũ Deus 16 169 & quale 17.14
Trabes ignitę in aere 350. 27
Tropicus Cancri 310 20 capricorni 24
Triton 40 12
Turba à turbãdo dicta 92 14
Typhones 40.6
Typhoeus 44 20. & 221 13
Typhurgus dæmonũ rex, 254 24. eiúſq; deſcript. 253 26

V

Valetudo 83. 2 & 85. 5. & 87.8 omni cẽſu præſtantior 124. 12
Vapor duplex 337. 18
Vaticiniorũ certitu. vnde 210 25
Venenum quatenus bonũ 100 27
Ventus ex reſoluta aqua 339. 25
Venti cardinales qui, & quot 338.10
Venti entia 275 4. 10
Venti vnde 337.17 28
Ventorũ in aere poteſtas quanta 338 5. eorundem vires 20
Ventorum materia 339. 7 cauſa mouens 8. & 15
Ventorum officiũ à Deo iniunctum 173.17
Ventorum vis 339 24
Ventos aut dij, aut ſidera mittunt 339.1
Venus e maris ſpum. nata 74 14
Venus legitima nulli culpæ obnoxia 76.1
Venus Pædogéi nup 75.9

Venus quare inſtit 75 14
Venus voluptatis comes 74. 13 & 51 23
Vranij & Lopadis filia 74 16
Veneris domus 313.27
Veneris immodicæ dāna 77.3
Veneris papillæ 72.5
Veneris ſphæra & motus 312 12
Veneris voluptas 44.15 pecudum propriæ 86 21
in Ve. nemo fidelis 118.9
Ver non vna dies 108.28
Veris periphraſis. 19.28
Vergiliæ 316 12
Vergilius 28 18 .eiuſdem Aeneis 13.10
Veritas aureus ramus &c. 136.9
Verit. mētis perfectiō 131. 25
Veritas ſtultis inuiſa 57.13
Verit lumē inuiſū 138. 9
Vertumnus 210.2
Veri cognit. diffic 107 9
Verum cognoſcere,deorū proprium 149.27
Verum defendere interdū nocet 90 10
Verū dicere multis interitus cauſa 392 7
Verum fruſtra defendere, ridiculum 271.22
Verum ratione,nonſenſu deprehendi 176.8
Veſeui incendium 345. 11
Veſper 65 14
Veſtales 76. 20
Veſtis vſus quis 36 13
Veſtium luxus 27 26
Veſtium ſplendor auctoritatē parit 28.9 & gratiam ead.25
Victima ſidus 317.9. eius ortus 319 24
Victus habēda ratio 127. 13 & 283 27
Vigilando,non ſtertendo gloriam parari 64 5
Vigiljs nimijs & corpus & mentē corrūpi 127 26
Vigorem requie interie. reſtitui 282 8
Vino ingenia obtūdi 61. 14 19
Vina amantes diuina negligunt 61.20
Vir bonus pacis ſtudioſus 276 9
Virginis ſigni ſtellę quot 316 19 eiuſdem ortus 319 5
Virginitas à quib. ſeruetur 76 12
virginitáſne an matrimonium præſtet 75. 22

Virgini

virginitas vera dijs gratiſſima 287. 2. ſed cui conceſſa, ea d.16
virtus aduerſis agitata niteſcit 249 21
virtus celſior exit cùm premitur 67 10
virtus æterna 32 8
virtus & rēte adhuc æta te ampleſtenda 271 16
virtus fortunę ſo a reſiſtit 32 20
virtus hominis ſubſtātia 208 18
virtus in medio vitiorū. 95 15
virtus inuicta 9 9. & 10. 16. virtus in vitiorum medio 58.20
virtus malis odioſ 230.14
virtus prima, Deum colere 268.5
virtus propter ſe nō propter honorem petenda 152 25
virtus quādo vtilis & honeſta putanda 87 14
virtus quoque fato obno 71 20
virtus ſine cenſu languet 1 3 2. & 183 21. & 22
virtus ſola nō facit beatū 108.10
virtutis amanti homini pauca ſuffi ere 298.10
virtuti in cælo ſedes, eiuſdemque deſcriptio 122. 25 & 123 2
Virtutis iter 123.3 anguſtū 31.24 & 270.21 difficile 177.17 & 361 21
virtutis noſtro tempore neglectus 115 17
virtutis pars moralis quā amara & difficilis 145 22. item altera Phyſica 148 24
virtutis pretiū 12. 22. honor 7.1 . & 361.22
virtuti comparendæ nihil non impendendū 32.21. & 3 .25
virtuti nihil magis aduerſum quàm voluptas 270 3
virtuti tutiſſimum vbique viaticum 24. 14. vbique patria 284 4
virtutē citra præmia negligi 15.21
virtutem etiam vulgo ſuſpici 29.19
virtutem fortunæ nō cedere 284.3
virtutem præter nihil durabile 32.6
virtutem vtilitate & honoribus ali 43.19

virtute claros homines & gratioſos reddi 29.10
virtute nil melius 269.24
virtutum præcepta 266.9. & inde
vis vnita potentior 92.4
vim vita repellere, etiam iure licitum 290.7
vires ingen. ſuperãd 48.9
vitium abſque probitate noxa 237.7 14
viſus animi hoſpit 193 11
viſus ebrietate turbatur 175.24
viſus quo pacto fiiat 193. 20.194.15.& 196.7&201. 5
viſus ſenſuum præſtãtiſſimus 192.27. eiusq; vſus 28 & inde & 94.3
vita an ſubſtantia 171.9 13
vita corporis qualis 302.1
vita corporibus mouendi cauſa 174 15
vita dum adeſt fruendum 46 20
vita duplex 167.23 corporis 24 animi 28 & 298. 6. vita hominis, militia 246.19
vita hominum, fabula 98 11.& 153 12.& 205.23
vita hæc fragilis quare cõtemnenda 357 9.& petẽda alia ead 12
vita moralis 145.25. quam difficilis 146.8
vita morte peior 303.18 ſomnium 304.10
vita nil precioſius 177 17
vita niſi bona, non vita 165.5
vita breuitas 16.25 & 272 9.& 293.21 & 300 1.& 303.17. incertit. 8:. 20. & 357,1 miſeria 135 2.& 177 21.& 26
vitæ huius calamitas ſæpe meditãda 303 16.& 304.15
vitæ hominum chaos 260 13. vitiũ animi morbus 235 10
in vitiũ natura fert omnia 122.10.19
vitiorum catenua in terris vnde 229.6.19
vitiorum gradus 145 22
vitiorũ omniũ origo hominibus quę 251 1
vitiorum principiis obſiſtendum 221.21 & 222.8
vitiorum proxa via 123.8
vitiorum quibus mundus ſcatet catologus 163.18
vitiis neminẽ carere, ſed ſuo quemque laborare 319 21
vitiis nihil odioſius 91.2

vitijs

vitijs quomodo renitédũ 149.16
viuétis corpus quomodo grandeſcat 190.1
viuétium alia ration abilia, alia rationis expertia 102.10
Vlyſſes Polyphemi oculũ extinxit 220.3
vlyſſis ſocij in porcos mutati 56.6
vmbræ 184.6
vocis cauſa 195. 9. 20 & 194 27
voluntas alijs alia vnde 187 2.13
voluntas an motus cauſa 186.7 13 23
volũtas animi virtus 85.6
voluntas bonum appetit 215.3
voluntas cæca 36.7 per ſe 189.24
volũtas diuina duplex 223 26
voluntáſne an fatum mores in nobis paria.218 3
voluntatis bona 85.11
voluntatũ diuerſitas 87.21
voluptas alijs alia 366.12
voluptas blandũ venenũ 270 11 & 271.21 erynnis 54.12 fortunæ proles 15.18
volũptas Epicuro ſummũ bonum 42.11
voluptas fugienda 54.27
voluptas iucundior, quo rarior 33 15
voluptaſque'nã dignior, diuitis an pauperis 34.20
voluptas quid 43 4
voluptas ſerua, magis quã regina vocanda 56.8
voluptas ſiqua nobis detur, incerta ac breuis datur 53.19
voluptas ſola non facit beatum 108.10
voluptas ſtultis cognata 264.3
voluptas ſtultos prauóſq; reddit 219 13
voluptatis deſcript 54. 13
voluptatis expers vita, miſera 30.23
voluptatis inſidiæ 56.19
voluptatis origo vnde 44 10
voluptatis ſtagnũ 251.19
voluptat. fræna impenẽda 269.27
ad Voluptaté omnia hominum facta, velut ſcopum tendere 42.17.23, & 43.25
voluptate nihil pernicioſius

ſius 33 6. nil magis virtuti aduerſum 270.1
volupt ſola frui ſuperos 43 28
votū caſtitatis quale 76. 24
vox emiſſa ſemel irreuocabilis 93.23
vraniæ inuocatio 320.27
vranius 74.18 19. eiuſdem nouem capita ead. 22
vrſæ vtriuſque ſignū 314. 10 & 315 9
vſura Pluti ancilla 48.1
vſus naturam parturit 121. 28
vſu nil fortius 223.4
vſu res omnes cōmendari 71.4
vtile omnes iam præter virtutem ſequi 115.17
vtile quid 84.28 & 85.4 20 & 77
vtilia mediatè & immediate 85.25
vtilitas fouet artes & virtutem 43.19
vtilium quæ præſtantiora 85 22
vtilit. facit eſſe deos 119.1
vxoria fides 115 21
vxor an ducenda ſapienti 286.25
vxor ducenda, & qualis 116 22. & 117.19
vxor in adulterio deprehenſa quomodo puniē-da 119.2
vxor moleſta quomodo emendanda 117 22
vxor ſuſpe. pudoris quomodo obſeruanda 118.6
vxoris cum pellice collatio. 116.13
vxor. impedimēta 286.28
vxori quomodo acquieſcendum 114.14
vxorē habens, an liber, 114 13 & 120 6
vxorē nulla re dolere magis quàm pellice 119.16
vxore carere quib liceat 7; 23. & 76.1,
vulcanus 19. 27. Lemnius 19 17. 286.1
vulgus bellua 264 19
vulgus plerūque regis ſui aut princi. imago 257 19. & 264 1
vulgus religione frænādū 198.5
vulgi amor 92 11
vulgi commercia ſapienti fugie 292 1. & 292.12
vulgi comes diſcordia 92. 12
vulgi conuitia ridenda 365 9

Vulgi craſſa mens 365. 13 & 14
Vulgi error & opinio ex ſenſuum iudicio 176.12
Vulgi furor 120 4
Vulgi iudicio non accedẽdum 32.3
Vulgi laudes ſpernẽdę bono viro 153 6
Vulgo inuiſa ſapiẽtia 292. 2

X

Xerxis agmina 254.12

Z.

ZEphyrus 65 4. & 166. 28 & 173.19.& 338. 11.26
Zodiacus 311 1
de Zodiaci duodecim ſignis 31 4 eorumq; nomina eadem 12 latitudo eadẽ 12
Zodiaci ſigna ſingula quot ſtella habeant 316.7
Zona media nõ prorſus deſerta 344 24
Zona med. æ proxima gẽs qualis 259 27
Zona non vna tantum hominibus habitabilis, cõtra Gręcorũ opinionem 344 9
Zonam terræ nullam eſſe inhabitabilem 343.11
Zonæ cæli quinque 310 3
Zonæ externæ nõ penit⁹ deſertæ 343.27

FINIS.

VPL
1504506

Digitized by Google